

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM FAN VA INNOVATSIYALAR
VAZIRLIGI**

**BUXORO DAVLAT PEDAGOGIKA
INSTITUTI**

Hamdamova Nozima Mukimovna

**TEKNOLOGIK
MADANIYAT VA
KOMPETENTLIK
ASOSLARI**

DARSLIK

***Oliy o‘quv yurtlarining 70112301 – Ta’lim va tarbiya
nazariyasi va metodikasi (texnologik ta’lim)
talabalariga mo’ljallangan***

Buxoro – 2025

UO‘K 37.01(075.8)

KBK 74.00

H 82

Hamdamova N.M.

Texnologik madaniyat va kompetentlik asoslari [Matn]: darslik /
N.M. Hamdamova – Buxoro: IPAKYO‘LI nashriyoti, 2025. – 232 b.

Ushbu darslik Oliy o‘quv yurtlarining 70112301 - Ta’lim tarbiya nazariyasi va metodikasi (texnologik talim) talabalariga mo’ljallangan o‘quv rejasida ko’rsatilgan Texnologik madaniyat va kompetentlik asoslari dasturiga muvofiq tayyorlangan bo’lib, unda mazkur ta’lim yo’nalishida tahsil olayotgan talabalar uchun maruza mashg’ulotlar va amaliy mashg’ulotlar mavzulariga doir malumotlar hamda bu mavzularni o’zlashtirishga doir test savollari yoritilgan.

Darslikdan oliy o‘quv yurtlarining professor o‘qituvchilari, sohada faoliyat yuritayotgan tadqiqotchilar foydalanishlari mumkin.

Taqrizchilar:

G.V. Izbullayeva *Buxoro davlat pedagogika instituti professori,
pedagogika fanlari doktori*

Sh.H. Quliyeva *Buxoro davlat universiteti dotsenti, pedagogika fanlari
nomzodi*

Ushbu darslik Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 29.09.2023
dagi 438-sonli buyrug‘iga asosan nashrga ruxsat berilgan. (438207)

ISBN 978-9910-8618-0-2

© Hamdamova N.M. 2023.
© “IPAKYO‘LI” nashriyoti, 2025.

KIRISH

Mamlakatimizda ta'lim tizimi, uning moddiy-texnik bazasini shakllantirish va mustahkamlash borasida salmoqli ishlar bajarildi. O'qitayotgan va bilim olayotgan kadrlar uchun o'quv-me'yoriy hujjatlarni xalqaro andazalarga moslashtirish borasida ham uzluksiz ishlar davom ettirilmoqda. Maktabgacha, umumiy o'rta, professional, oliy ta'lim, ilmiy tadqiqotlar va kadrlar malakasini oshirish va qayta tayyorlash tizimida inson kapitalini rivojlantirish uchun juda katta mablag' ajratilyapti. Prezidentimiz "Yangi O'zbekiston maktab ostonasidan, ta'lim-tarbiya tizimidan boshlanadi" degan fikrni bejiz ta'kidlamagani yaqqol namoyon bo'ladi. Bu g'oya ta'lim tizimida mehnat qilayotgan o'qituvchilarga va bo'lajak mutaxassis o'qituvchilar zimmasiga juda katta mas'uliyat yuklamoqda. Pedagog endi diplomida qayd etilgan muayyan fan bo'yicha o'qituvchilik qilishi emas, balki shu sohaning mutaxassisi maqomi uchun o'z ustida ishlashi davr talabi ekanligi barchamizga ma'lum. Ushbu darslik bo'lajak Texnologiya fani o'qituvchilari bilishi zarur bolgan fanga kirish, zamonaviy o'qituvchining texnologik madaniyati, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning madaniy-texnologik aspekti, texnologik madaniyatga qo'yiladigan shaxsiy va kasbiy sifatlar, tarkibiy kislmlari, shakllantirish tizimi va uni baholash, kompetentlikning ilmiy-nazariy asoslari, kompetensiya, kompetentlik tushunchalarining mohiyati va ilmiy maktablar talqini, kompetensiyaviy yondashuvning xorijiy tajribalari, o'qituvchilar kompetentligini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari, didaktik xususiyatlari, ta'limga an'anaviy va kompetentlikka yo'naltirilgan yondoshuvlarning qiyosiy tavsifi, kompetentlikni rivojlantirish texnologiyalari, kasbiy shakllari, baholash mezonlari, ko'rsatkichlari va darajalari kabi bilim, ko'nikma hosil qilishga mo'ljallangan. Shuningdek, talabalar amaliy mashg'ulotlar va mustaqil ta'limda zamonaviy texnologiya o'qituvchisining pedagogik kompetentligi, metodik kompetentligi va uni takomillashtirish, texnologiya o'qituvchisining texnologik kompetentligi va madaniyati, umumkasbiy kompetentligini rivojlantirish, texnologiyani rivojlantirish, zamonaviy o'qitishni takomillashtirish yo'llari, zamonaviy texnologiya

o`qituvchisining tashkilotchilik va boshqarish kompetentligi va uni rivojlantirish, kommunikativ kompetentligiga qo`yiladigan talablar va kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish, axborot bilan ishlashga (ma`lumot kidirish, saralash, tahrirlash va olingan axborotlarni samarali qo`llashga) oid kasbiy kompetentligi, intellektual kompetentligi hamda vaziyatlarni analiz va sintez qila olishi, zamonaviy ta`lim sharoitida o`qituvchining operatsion-texnologik kompetentligi va uni takomillashtirish, Innovatsion xamkorlik sharoitida texnologiya o`qituvchisining amaliy-faoliyatli kompetentligini rivojlantirish, texnologik ta`lim o`qituvchilarining kompetentligini rivojlantirish texnologiyalari, zamonaviy texnologiya o`qituvchisining jamoani tashkil qilish, nazorat va rag`batlantiraolish mahoratiga ega bo`lish kompetentligi, mustaqil ta`lim kompetentligi hamda "Portfolio"si va boshqa ma`lumotlarni o`rganadi.

Ma'ruza -1. "Texnologik madaniyat va kompetentlik asoslari" faniga kirish.

Reja:

1. O'qituvchilik kasbining shakllanishi
2. Texnologik madaniyat tushunchasi
3. O'qituvchi kasbining tarixiy taraqqiyoti va uning jamiyatda tutgan o'rni.
4. Hozirgi zamon o'qituvchisi ijobiy sifatleri.
5. O'qituvchining shaxsiy va kasbiy sifatleri.

Mamlakatimizning istiqlol yo'lidagi ilk qadamlaridanoq, buyuk ma'naviyatimizni tiklash va yanada yuksaltirish, milliy ta'lim-tarbiya tizimini takomillashtirish, uning milliy zaminini mustahkamlash, zamon talablari bilan uyg'unlashtirishasosida jahon andozalari va ko'nikmalari darajasiga chiqarish maqsadida ta'lim tizimida ulkan bunyodkorlik ishlari olib borilmoqda Xususan, O'zbekiston Respublikasining 2020 yil sentyabrda qabul qilingan yangi "Ta'lim to'g'risida"gi qonunida ta'lim sohasida olib borilayotgan islohotlarda o'qituvchi-tarbiyachilarning mehnati naqadar yuksakligi, ular oldida barkamol avlodni tarbiyalashdek sharaflari va mas'uliyatli vazifa turganligi ta'kidlanadi. Qonunda belgilangan vazifalarning bajarilishi bo'yicha qabul qilingan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, qarori va farmoyishlari hamda Vazirlar Mahkamasining qarori va farmoyishlari ijrosini ta'minlashda pedagogika fanining vazifalari.

Tarbiya haqidagi tarixiy manba'lar (Avesto, Quroni karim, xadisi shariflar va xalq og'zaki ijodlari) va Markaziy Osiyo allomalari (Imom Ismoil al-Buxoriy, Imom at-Termiziy, Ahmad Yassaviy, Muhammad ibn Muso al-Xorazmiy, Alisher Navoiy, Muhammad Sodiq Qoshg'ariy, Mahmudxo'ja Behbudiy, Abu Nasr Farobiy, Ibn Sino, Beruniy, Fitrat, A. Avloniy va boshqalar)ning ta'lim-tarbiyaviy qarashlari va jahon pedagog olimlarning (Pifagor, Demokrit, Aristotel, Suqrot, Platon, Seneka, Kvintilian, Mishel Monten, Rene Dekart, Yan Amos Komenskiy, A. S. Makarenko, V. A. Suxomlinskiy va boshqalar) pedagogika fani rivojiga qo'shgan hissalarini bilishimiz va ularda bizga qoldirgan ma'naviy merosini chuqur anglashimiz hamda hayotda qo'llay olishimiz talab

etiladi.

Darhaqiqat, o'qituvchilarning obro'-e'tiborini ta'minlaydigan ilk vosita uning tarbiyalanganlik darajasidir. Birinchidan, o'qituvchi ma'naviy jihatdan sog'lom va keng fikrlay oladigan madaniyatli bo'lishi, o'z milliy qadriyatlari, urf-odatlar va millatimizning buyuk siymolari ijodiy merosini teran bilishlari kerak. Binobarin, o'zi tanlagan mutaxassislik va fan sohasida izlanishlar olib borgan, allomalarning hayoti va ijodini yaxshi bilishi hamda mantiqiy tafakkur qilishi lozim.

O'qituvchilik kasbining shakllanishi davomida uning texnologik madaniyati takomillashib boradi. U har xil psixologik xususiyatlarga ega bo'lgan o'quvchilar bilan ta'lim-tarbiyaviy faoliyat olib boradi. Turli ziddiyatlarga duch keladi.

Bu o'znavbatida unitishimsiz ijod qilishga, tarbiyaning har xil vosita va usullarini topib, mohirona qo'llashga majbur etadi. Tarbiya natijasida belgilangan maqsadga erishish uchun o'qituvchilar yillar davomida yig'ilgan tajriba va malakalariga tayanib ishlaydilar. O'quvchilarning nazariy hamda amaliy faoliyatida erishadigan barcha yutuqlari va ijobiy natijalari o'qituvchi texnologik madaniyatini namoyon etuvchi asosiy vositalar hisoblanadi. O'qituvchi texnologik madaniyatning tarkibiy qismlarini bilishi, uning cheksiz imkoniyatlaridan foydalanishi lozim. Quyida keltirilayotgan texnologik madaniyat va kompetentlik asoslari fanining asosiy **tarkibiy qismlari** milliy an'ana va urf-odatlarimizdan kelib chiqib, hozirgi global rivojlanish davrida yanada to'ldirilib borilishi mumkin.

Mustaqil o'qib - o'rganish (pedagogika fanidar o'y berayotgan eng songgi yangiliklar haqida ma'lumotlarni beruvchi yangi adabiyotlar, Internet materiallari, portaltizimi, vaqtli matbuot sahifalarida chop etilayotgan ma'lumotlar, shuningdek, ilg'or texnologiyalar bilan tanishib borish, ularda ilgari surilayotgan g'oyalarni umumlashtirish, xulosalash asosida mustaqil loyihalarni tayyorlash).

Tajribali ustoz o'qituvchilar faoliyatini o'rganish (ta'lim muassasasidan chetga chiqmagan holda tashkil etilib, vaqt va iqtisodiy nuqtai nazardan samarali sanaladi. Tajribali o'qituvchilar faoliyatini o'rganish, ular tomonidan tashkil etilayotgan mashg'ulotlarni kuzatish,

tahlil qilish asosida amalga oshiriladi. Bu borada olingan taassurotlarni umumlashtirish asosida xulosa chiqarish maqsadga muvofiqdir).

Texnologik madaniyat – yuksak texnologik tafakkur, ta'lim-tarbiya jarayoniga ongli, ijodiy yondashuv, metodik bilimlarni samarali qo'llay olish qobiliyati bo'lib. U doimiy ravishda texnologik bilimlarni oshirib borish, o'tmish qadriyatlari, O'rta Osiyo mutafakkirlari ijodiy merosida yoritilgan murabbiylarni tayyorlash to'g'risidagi ma'lumotlar hamda zamonaviy axborot texnologiyalari, portal yangiliklaridan xabardor bo'lish, ilg'or xorijiy davlatlarning o'qituvchilar tayyorlash texnologiyalarini nazariy jihatdan o'rganish jarayonida tarkib topadi. YOsh o'qituvchilarning, shuningdek, ta'lim muassasasida bir necha yillik mehnat stajiga ega bo'lgan o'qituvchilarning texnologik madaniyatga ega bo'lishlari o'zlarini kasbiy jihatdan takomillashtirib borish yo'lida bir qator shartlarga amal qilishi hisobiga rivojlanib boradi. Ularni quyidagi **vositalar** asosida yanada rivojlantirish mumkin.

Hozirgi paytda O'zbekiston Respublikasida yosh o'qituvchilarning kasbiy madaniyati, bilim va ko'nikmalarini muntazam oshirib borish maqsadida qizg'in faoliyat olib borilmoqda. Xususan, O'zbekiston xalq ta'limi vazirligi hamda Osiyo taraqqiyot banki bilan hamkorlikda amalga oshirilayotgan "Ta'lim sektorini rivojlantirish dasturi" loyihasi doirasida respublika hududlarida masofadan o'qitish tashkil etilgan. Ushbu faoliyat natijasida yosh o'qituvchilarning xorijiy mamlakatlarda kasbiy malakalarini oshirish imkoniyati tug'ildi. Maktablarga yosh o'qituvchilarni jalb etish va ularga har tomonlama amaliy yordam berish, ta'lim-tarbiya jarayoniga ilg'or va zamonaviy innovatsion texnologiyalar joriy etilmoqda.

Darslik hozirgi paytda o'qituvchi madaniyatini zamon talablari darajasida rivojlantirish yuzasidan tadqiq qilingan so'nggi ilmiy yangiliklar axborot kommunikatsion texnologiyalarning o'qituvchi kasbiy mahoratini oshirishdagi ma'lumotlar bilan boyitildi. Mazkur ma'lumotlar oliy ta'lim muassasalari o'qituvchi va talabalariga mo'ljallangan bo'lib, bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy madaniyatini oshirish, nazariy va amaliy bilimlarini chuqurlashtirish uchun muhim ahamiyatga ega.

O'qituvchi kasbining tarixiy taraqqiyoti va uning jamiyatda tutgan o'rni

XV asrda yashab, ijod etgan mutafakkir, Alisher Navoiyning yaqin do'sti Kamoliddin Husayn Voizal-Koshifiy (taxm. 1440-1505 y.) bola tarbiyasida maktab va muallimning alohida o'rni borligi haqida gapirib, muallimlar dono, bilimli, shirinsuxan, adolatli bo'lishi zarur, deb hisoblaydi. Alloma murabbiylar to'g'risida "Axloqi Muhsiniy" asarida shunday yozadi: *"Murabbiy (bolaga) nasihat va ta'lim berishda lutf va odob qoidalariga rioya qilishi darkor. Jamoatchilik joylarida o'quvchiga pond berish yaramaydi, balki xilvat joyda bolaga nasihat qilish zarur. Agar (murabbiy) nasihat berishning fursati kelganini bilsin.*

Unga muloyimlik bilan murojaa qilishi lozim, chunki bizning zamonamizda muloyim va xushfel bo'lish maqsadga muvafiqdir "

Buyuk allomalardan Abdurahmon Jomiy o'z asarlarida tarbiyachi-muallim foaliyatiga quyidagicha ta'rif beradi: *"muallim bilimli, aqlli, adolatli, o'zida butun yuksak fazilatlarni mujassamlashtirgan madaniyatli bo'lishi kerak. O'zini nomunosib tutgan odam hech vaqt bolalarga bilim va odob bera olmaydi"*.

Hozirgi zamon o'qituvchisi qanday ijobiy sifatlarga ega bo'lishi lozim Avvalo zamonaviy bilimlar, ilg'or tajribalar hamda texnologik madaniyatni yuqori darajada egallaganligi, texnologik izlanish vazifasiga mos tadqiqotlar metodlari majmuasini shakllantira olishi, nazariy tadqiqot va amaliy tajriba-sinov ishlarini o'tkazish malakasiga ega bo'lishi, o'qitadigan o'quv fanidan o'quv dasturi, DTS, darsliklar va o'quv-metodik qo'llanmalar, elektron darsliklarni yarata olishi va amalda qo'llay olishi lozim. O'zining texnologik faoliyatini doimiy takomillashtirib borishi, kasbiy sifatlarini rivojlantirishi, o'z-o'zini nazorat qilish va baholash malakasini egallashi, yangi texnologik g'oyalarni ishlab chiqarish, zamonaviy axborot texnologiyalarini dars jarayonida qo'llash ko'nikmalariga ega bo'lishi, o'qitishning istiqbolli yo'nalishlari talablari asosida metod, shakl va vositalarni yaratish va ularni ta'lim jarayonida uzviy qo'llash malakalarini bilishi kerak.

O'qituvchi — odobli, adolatli hamda «bola qalbining injeneri»dir. Bolaning ijobiy va salbiy xususiyatlari ba'zan murabbiydan o'tishini

psixolog olimlar ta'kidlab o'tishgan. Chunki o'quvchi o'qituvchining yurish-turishi, kiyinishiga, gapirishiga taqlid qiladilar. Bola garchi yosh bo'lsa-da, uning inson ekanligini yoddan chiqarmaslik kerak, uni ko'pchilik oldida obro'sizlantirmaslik, g'ururini toptamaslik kerak.

Pedagog olim Komil Zaripov o'qituvchining kasbiy madaniyati mazmun va mohiyatini "Ilg'or o'qituvchi", "Ijodkor o'qituvchi". "Novator o'qituvchi" timsolida asoslaydi va shunday ta'riflaydi:

"Ilg'or o'qituvchi" avvalo boshqa o'qituvchilarga qaraganda o'z ishiga mas'uliyat bilan qaraydi. SHu sohadagi ijobiy tajribalarni o'rganib, o'z darslarida, ta'lim muassasasidan va guruhdan tashqari tarbiyaviy tadbirlarda qo'llaydi. SHu orqali u ta'lim va tarbiya sohasida muayyan yutuqlarni qo'lga kiritadi.

"Ijodkor o'qituvchi"da ham "Ilg'or o'qituvchi"dagi xususiyatlar bo'lishi mumkin. Ularning jiddiy farqi shundaki, ilg'or o'qituvchi mavjud manbalarni o'rganib: shular asosida ta'lim-tarbiya bo'yicha muayyan ishlarni amalga oshirsa, ijodkor o'qituvchi bor manbalarga tanqidiy ko'z bilan qaraydi. Ko'p hollarda mavjud metodik yo'l-yo'riqlarga o'z munosabatini bildirib, sharoit va vaziyat taqozosiga, o'zining imkoniyatlariga qarab mavjud tartiblardan farqli zamonaviy metodi usullardan foydalanadi"³.

"Novator o'qituvchi", o'zining yaxlit texnologik vosita va usullar mavjudligi bilan farqlanib turadi. SHu bilan birga novator o'qituvchi ilmiy tahlil, o'ziga tanqidiy ko'z bilan qaray bilish xususiyatlariga ham ega bo'ladi. Ularning ko'pchiligida g'oyat murakkab, boshqalar o'ziga ishonmaydigan sharoitlarda ham o'zishlarining to'g'ri ekanligiga ishonib boradi.

Demak, texnologik madaniyat egasi bo'lish uchun o'qituvchi o'zida ham ilg'orlikni, ham novatorlikni (yangilikka intilish), hamijodkorlikni tarbiyalashi lozim. O'qituvchi texnologik madaniyatini "O'qituvchilarimiz axloqiy shakllanishi" yo'nalishida o'rgangan professor Malla Ochilov texnologik madaniyatni egallashning muhim manbasi axloq deb ta'kidlab, kasbga oid axloq normalarini shunday ta'riflaydi *"Faoliyatning ma'qul bir sohasi bilan shug'ullanuvchi kishilarga taalluqli axloqiy normal talablar ham bor. Bunday axloq kasb (professional) axloqi deyiladi. Hech bir*

jamiyatda hukmron bo'lmagan axloq bilan kasb axloqi o'rtasida ma'lum bir munosabat mavjud. Bu umumiylik bilan xususiylik o'rtasidagi munosabatdir. Kasb axloqi umuminsoniy axloq nazariyasining qoidalar va kamchiliklarini o'zida mujassamlashtiradi, oydinlashtiradi va rivojlantiradi".

4. Hozirgi zamon o'qituvchisi O'zbekistonda ta'lim sohasidagi o'zgarishlarga va talablar darajasiga mos ravishda, turli ijobiy sifatlar bilan ajralib turadi. Bu sifatlar nafaqat o'quvchilarga yaxshi ta'lim berish, balki ularning shaxsiy rivojlanishiga ham yordam beradi. Quyidagi ijobiy sifatlar hozirgi zamon o'qituvchisiga xos:

Innovatsion fikrlash: Hozirgi zamon o'qituvchisi yangi pedagogik uslublarni o'zlashtirishga intiladi, texnologiyalarni samarali qo'llashni o'rgangan, interaktiv darslar o'tish va o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlashda muvaffaqiyatli.

Axborot texnologiyalarini yaxshi bilish: O'qituvchilar, zamonaviy darslarni tashkil qilishda multimedia resurslaridan (kompyuter, interaktiv taxtalar, video, taqdimotlar va boshqalar) faol foydalanadilar. Ular o'quvchilarning texnologiyaga qiziqishini oshirish va ularni muvaffaqiyatli ravishda o'qitish uchun zamonaviy vositalardan foydalanadilar.

Komunikativlik: O'qituvchi o'z fikrlarini aniq va tushunarli tarzda yetkazish, o'quvchilarning savollariga javob berish, ularning fikrlarini tinglash va qadrlashda yuqori ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak. Bu, o'z navbatida, o'quvchilar bilan yaxshi munosabatlarni yaratish va ishonchni mustahkamlashga yordam beradi.

Motivatsiya va ilhomlantirish: Hozirgi zamon o'qituvchisi o'quvchilarni ta'limga qiziqtirish va ularni o'z maqsadlariga erishishga ilhomlantirishga qodir bo'lishi kerak. Ularning qobiliyatlarini rivojlantirish va muvaffaqiyatlarga erishish uchun ilhomlantiruvchi tarzda faoliyat yuritadi.

Empatiya va mehr-shafqat: O'qituvchi o'quvchilarning hissiy holatini tushunib, ularga shaxsiy yordam ko'rsatish, ehtiyojlarini inobatga olish, shuningdek, ijtimoiy va emotsional jihatlarni hisobga olib o'qitishda muvaffaqiyatli bo'ladi.

O'qituvchilik etikasi: Hozirgi zamon o'qituvchisi o'zining professional etikasi bilan namuna bo'lishi kerak. U o'quvchilarga hurmat ko'rsatish, adolatli bo'lish va ularning o'qishdagi erishgan yutuqlarini qadrlashni bilishi kerak.

Doimiy o'qish va o'zini rivojlantirish: Hozirgi zamon o'qituvchisi o'z bilimini doimiy ravishda yangilab borish, yangi pedagogik metodlarni o'rganish va o'zini o'stirishga intiladi. Ular o'z o'qituvchilik uslublarini doimiy ravishda takomillashtiradi.

Kreativlik va adaptivlik: O'qituvchi har bir o'quvchining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olib, darslarni turlicha metodlar bilan olib boradi. Ular o'quvchilarning individual ehtiyojlariga moslashadi va yangi vaziyatlarga tezda moslashishni biladi.

Hozirgi zamon o'qituvchisi yuqorida keltirilgan sifatlar bilan o'z ta'lim faoliyatini samarali tarzda olib boradi, o'quvchilarga faqat bilim berib qolmay, balki ularda yangi ko'nikmalar va qiziqishlarni shakllantirishga yordam beradi.

Texnologik madaniyatning o'ziga xos xususiyatlaridan yana biri, uning o'qituvchi shaxsi va kasbi to'g'risida mukammal ma'lumot va tushunchalarga ega ekanligidadir. O'qituvchi inson sifatida shaxsiy fazilatlarga ega bo'lishi bilan birga, kasbiy, ya'ni ixtisoslik fazilatlariga ham ega bo'lishi lozimligini tajriba ko'rsatmoqda. Buni yuqorida kasb axloq to'g'risida bildirilgan fikrlar misolida ham ko'rdik.

Shaxsiy sifatlar tizimida: milliy mafkuraviy onglilik, milliy odoblilik, farosat, nozik didlik, o'z kasbiga sadoqat va vijdoniylik, tashabbuskorlik, bolajonlik, talabchanlik, adolatparvarlik, texnologik odob tadbirkorlik, qat'iylik, har qanday vaziyatda o'zini idora qila olish, millatlararo muloqot madaniyati, kuzatuvchanlik, samimiylik, topqirliq, kelajakka ishonch, xushmuomalalilik kabi fazilatlarga ega bo'lishi kerak.

O'qituvchi «Sog'lom avlod uchun» kurashchi, bor bilimi va tajribasini ta'lim-tarbiya ishiga bag'ishlagan, o'z qadrini, o'z hurmati, o'z obro'sini saqlaydigan inson. SHuning uchun vaqt oltindan, durugavhardan qimmatlidir. U har bir daqiqa vaqtni to'g'ri taqsimlaydigan. Bajariladigan vazifalarni hisobga oluvchi, darsga tayyorlanishi, dars o'tkazishni rejalashtiradigan, ta'lim muassasasining umumiy qo'shimcha

topshiriqlarini tez va sifatli bajaradigan hamda vaqtida ovqatlanish, vaqtida dam olishni biladigan intizomli shaxsdir.

Ta'lim va tarbiya jarayoni har bir o'qituvchidan ulkan aql-zakovat, sabr-toqat, matonat, o'quvchilarga va o'z kasbiga yuksak mehr-muhabbatli bo'lishni talab etadi. O'qituvchining doimo izlanuvchan, bilim va tajribasini orttirib borishi, o'quvchilarni chuqur tushunishi kerak.

Kasbiy sifatlar tizimida: texnologik ziyraklik, O'zbekistonning o'z istiqlol va taraqqiyot yo'li mohiyati, beshta tamoyil rivojlanishining ma'naviy-axloqiy negizlarini bilishi, milliy tarbiyamohiyati va mazmunini chuqur anglash, chuqur ilmiy nazariy salohiyati, texnologik ijod, o'z fanining tarbiyaviy imkoniyatlarini mukammal bilish, texnologik bilimlarni takomillashtirishga intilish, mamlakatimiz Prezidentining ichki va tashqi siyosatidan xabardorlik, o'zbek xalqining an'analari, qadriyatlari, urf-odatlarini yaxshi anglashi, siyosat, tarix, madaniyat, ma'naviyat, adabiyot va san'at, axloqshunoslik, dinshunoslik, huquqshunoslik, o'lkashunoslik, texnikaga oid ma'lumotlardan xabardorlik, etnotexnologika, etnopsixologiyaga oid bilimlarga ega bo'lish va hokazo.

"Muallimning yuksak sifati uning aqli, ilmi, fikri, so'zi, axloqu-odobidadir, -degan edi taniqli murabbiy, maktabshunos olim Hikmatulla Abdullaev o'zining "YAshil daftar hikmati" asarida. – O'qituvchining yuz qarashlari ham, gapirishlari ham, qalbi ham, ko'rinishi ham, yurish-turishi ham, kiyinishi ham chiroyli va ibrat namunasi bo'lsin. Ayniqsa, uning nutqi tushunarli, ravon, ta'sirli bo'lishi darkor. U muloqotda bamisoli so'z zargari ekanligini ko'rsata olishi muhimdir. SHunga erishish kerakki. odamlar, ayniqsa, ota-onalar va o'qituvchilar uni rostgo'y, halol, pokiza, sog'lom fikrli, shafqatli va muruvvatli, insonparvar kishi sifatida e'tirof etsinlar".

Bo'lajak o'qituvchilarda yuqorida qayd qilingan milliy pedagogikaning faoliyatga tayyorlovchi shaxsiy va kasbiy sifatlariga ega qilish lozim. Bu hol kasbiymadaniyat egasi bo'lish va kadrlar tayyorlashning milliy dastur talablarini bajarishga yordam beradi.

Nazorat uchun savollar:

- 1.O'qituvchilik kasbining shakllanish jarayoni nimalardan iborat?
2. Texnologik madaniyat tushunchasini ayting.
3. O'qituvchi kasbining tarixiy taraqqiyoti va uning jamiyatda tutgan o'rni nimadan iborat?
- 4.Hozirgi zamon o'qituvchisi ijobiy sifatleri qanday bo'lishi kerak?
5. O'qituvchining shaxsiy va kasbiy sifatlariga nimalar kiradi?

Mustahkamlash:

- 1.O'qituvchilik kasbining shakllanishi qaysi davrda boshlanadi?
 - A) Antik davrda
 - B) O'rta asrlarda
 - C) Yangi zamonda
 - D) Renessans davrida
- 2.Texnologik madaniyat tushunchasi nima?
 - A) Faqat kompyuter texnologiyalarini bilish
 - B) Ta'limda innovatsion texnologiyalardan foydalanish
 - C) Raqamli texnologiyalarni yaratish
 - D) Texnologiyalarning o'qituvchiga ta'siri
- 3.O'qituvchi kasbining tarixiy taraqqiyotida qaysi davrda ta'lim tizimi kengaygan va rivojlangan?
 - A) Antik davrda
 - B) O'rta asrlarda
 - C) Yangi va zamonaviy davrlarda
 - D) Erta feodalizm davrida
- 4.Hozirgi zamon o'qituvchisining qanday sifatleri eng muhim deb hisoblanadi?
 - A) Yagona va qat'iy fikrlash
 - B) Kreativlik va innovatsion yondashuv
 - C) Texnik bilimlarga ega bo'lish
 - D) Ijtimoiy ko'nikmalarga ega bo'lish
- 5.O'qituvchining shaxsiy sifatlaridan qaysi biri uning professional faoliyatida muhim rol o'ynaydi?
 - A) Empatiya
 - B) Harbiy intizom

- C) Yagona fikrlash
- D) Iqtisodiy bilimlar

6. Texnologik madaniyatni o'rganish qaysi jihatni o'z ichiga oladi?

- A) Faqat texnik vositalarni ishlatish
- B) Zamonaviy pedagogik metodlarni qo'llash
- C) Innovatsion ta'lim texnologiyalaridan foydalanish
- D) O'qituvchining didaktik yondashuvlarini yangilash

7. O'qituvchining jamiyatdagi o'rnini qanday o'zgarishlarga sabab bo'ladi?

- A) U faqat ilmiy faoliyat bilan shug'ullanadi
- B) U faqat shaxsiy rivojlanishga qaratilgan
- C) U ta'lim va jamiyatni rivojlantirishda katta rol o'ynaydi
- D) U faqat o'quvchilarga dars beradi

8. O'qituvchining ijobiy sifatlaridan qaysi biri o'quvchilarni motivatsiya qilishga yordam beradi?

- A) Kreativlik
- B) Texnik ko'nikmalar
- C) Ijtimoiy faollik
- D) Ekspresivlik

9. O'qituvchining kasbiy sifatlari quyidagi qaysi sohalarda namoyon bo'ladi?

- A) Faqat dars berish
- B) Yangi bilimlar o'rganish, metodlarni takomillashtirish
- C) O'quvchilar bilan muloqotda bo'lish
- D) O'quvchilarning barcha ehtiyojlarini qondirish

10. Hozirgi zamon o'qituvchisining qanday sifatlari muvaffaqiyatli o'qituvchilik faoliyatini ta'minlaydi?

- A) Faoliyatga jiddiy yondashuv va intizom
- B) Innovatsion pedagogik uslublar va texnologiyalarni qo'llash
- C) Faoliyatga yengil yondashuv va xohish-istak
- D) Ta'lim berishning an'anaviy uslublariga qat'iy amal qilish

Javoblar:

1. A) Antik davrda
2. B) Ta'limda innovatsion texnologiyalardan foydalanish

3. C) Yangi va zamonaviy davrlarda
4. B) Kreativlik va innovatsion yondashuv
5. A) Empatiya
6. C) Innovatsion ta'lim texnologiyalaridan foydalanish
7. C) U ta'lim va jamiyatni rivojlantirishda katta rol o'ynaydi
8. A) Kreativlik
9. B) Yangi bilimlar o'rganish, metodlarni takomillashtirish
10. B) Innovatsion pedagogik uslublar va texnologiyalarni qo'llash

Foydalanilgan asosiy adabiyotlar:

1. Zaynalov, B. O. (2015). *O'qituvchilik kasbi: Tarixiy, ijtimoiy va pedagogik asoslari*. Tashkent: O'zbekiston Milliy Universiteti Nashriyoti.
2. Maxmudov, A. X. (2017). *Pedagogik texnologiyalar va innovatsiyalar*. Tashkent: "O'qituvchi" nashriyoti.
3. Yusupov, F. R. (2019). *Ta'lim tizimida axborot texnologiyalari va texnologik madaniyat*. Tashkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
4. Xoshimov, I. T. (2018). *Zamonaviy ta'lim va o'qituvchilik kasbi*. Tashkent: Oliy o'quv yurtlari nashriyoti.
5. Alimov, S. F. (2021). *O'qituvchi va jamiyat: Tarix va zamon*. Tashkent: "Ma'naviyat" nashriyoti.

Ma'ruza-2. Zamonaviy o'qituvchining texnologik madaniyati.

Darsning maqsadi: Zamonaviy pedagog javob berishi kerak bo'lgan asosiy talablar bo'yicha ma'lumotlar berish.

Har qanday ta'lim va tarbiyada eng asosiy narsa muallim,
uning tafakkur dunyosidir.

A.Disterveg

Reja:

1. Zamonaviy o'qituvchiga xos talablar.
2. Pedagog mahorat: Dars berish mahorati va tarbiyalash mahorati
3. O'qituvchidagi zaruriy ijtimoiy ko'nikmalar.
4. Ta'lim sifatini o'zgartirishda o'qituvchining roli
5. O'qituvchi-yangilik kirituvchi va o'qituvchining rol (vazifalari)i.
6. A.V. Xutorskiy ta'limda o'qituvchining yetti kompetensiyasi haqidagi fikrlari.

Zamonaviy o'qituvchi qanday bolishi kerak? Mustaqillikdan keyin ushbu muammo ko'plab olimlarning, ziyoli ahlining, hatto ota-onalarning diqqat-e'tiborida bo'ldi. O'qituvchilar uchun zamonaviy, hozirgi kun talablariga javob bera oladigan metodik va o'quv qo'llanmalari, darsliklar yaratila boshlandi. Lekin bu muammo bo'yicha izlanishlar, ilmiy-tadqiqotlar hozirgi kunda ham davom etmoqda. Hozirgi kundagi global o'zgarishlar, fan-texnika va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining kun sayin rivojlanib borishi XXI asr o'qituvchisidan pedagogik mahoratni, o'tkir irodani, pedagogik-psixologik bilimlarni, o'z fanini chuqur bilishni va yuksak tafakkurni, siyosiy savodxonlikni, fikrlash doirasi keng va mulohazali bo'lishni talab qiladi.

Ta'lim muassasalarida faoliyat ko'rsatayotgan o'qituvchilar o'qitish shakllarining optimal darajada tashkil etishni, barkamol shaxsni shakllantirish nazariyasini turli yangi g'oyalar bilan boyitishni puxta bilishi lozim. Zero, «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi» g'oyalarini amaliyotga tatbiq etish, mamlakatimiz ta'lim tizimida olib borilayotgan islohotlar muvaffaqiyatini ta'minlash ta'lim muassasalarida faoliyat olib bora-

yotgan o'qituvchi va tarbiyachilarning ma'naviy qiyofasi hamda kasbiy mahoratlariga ko'p jihatdan bog'liq.

Shaxsni har tomonlama barkamol inson darajasida tarbiyalash nihoyatda murakkab jarayon bo'lib, juda qadim zamonlardan buyon ushbu faoliyatga jamiyatning yetuk kishilari jalb etilgan. Mazkur holat yosh avlod tarbiyasi, uning tashkil etilishi, mazmuni nafaqat shaxs kamoloti, balki jamiyat taraqqiyotini ham belgilashda muhim ahamiyatga ega ekanligini anglatadi. Ushbu tajribalar o'qitish shakllarida foydalaniladigan o'qitish qonuniyatlari, prinsiplarini ijodiy qo'llashda, ilmiy bilishga doir g'oyalar, nazariyalar, qonuniyatlarini amaliyotga tatbiq etish muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, qadimdan buyuk allomalar vatan bo'lib kelgan O'zbekistonda yosh avlod tarbiyasi mutlaqo o'zgacha ma'no kasb etishi muqarrar. O'qituvchi - O'zbekistonning porloq kelajfgini barpo etuvchi, dunyoga mashhur mutafakkir va olimlarning davomchisi bo'lgan yosh avlod ta'lim-tarbiyasi uchun javobgar shaxsdir. Shunday ekan, o'qituvchining mazkur talablarga muvofiq keluvchi qiyofasi uning o'quvchilar, hamkasblar hamda ota-onalar o'rtasidagi obro'-e'tibori hozirgi zamon talablariga mos bo'lishi shart.

Pedagog mahorat:

Dars berish mahorati.

Tarbiyalash mahorati

O'quv-tarbiya jarayonida gumanitar omilni ta'minlaydigan shaxsiy sifatlari

Ta'lim oluvchilarning bilimlarini xolisona nazorat qilish va baholash mahorati

hamda uzluksiz ta'lim tizimining asosiy atamaları va tushunchalarini bilish.

Dars berish mahorati quyidagi talablar bilan belgilanadi:

Kasbiy layoqat va erudisiya;

Psixologik-pedagogik tayyorgarlik;

Ta'lim oluvchilarni mustaqil fikrlash va yangi bilimlar olishga o'rgatish mahorati;

O'quv adabiyotlari shakllari va turlarini bilish;

Yangi pedagogik va axborot texnologiyalarini egallanganlik,

Internetning global tarmog'i bilan ishlash bo'yicha amaliy ko'nikmalar;
Pedagog kadrlar malakasini oshirishning asosiy shakllarini bilish;
Ilmiy –pedagogik ijodiyot metodologiyasini bilish;
Pedagogika fani va sohasini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlarini bilish;

Fanlararo aloqalardan foydalanish mahorati;

Ritorika va notiqlik san'ati asoslarini bilish;

Tarbiyalash mahorati - o'qitish va tarbiyalash jarayonining bog'liqligi, uyg'un rivojlangan shaxsni shakllantirishga, ularda yuksak madaniy va ma'naviy saviyasi qaror toptirishga, pedagogning yuksak shaxsiy sifatlariga. Uning vatanparvarlik, obro' va burchni his etishga, keng gumanitar va gumanistik tayyorligiga, shuningdek o'quvchilar o'rtasida tarbiyaviy ishlarni tashkil etishning amaliy ko'nikmalariga asoslanadi.

O'quv-tarbiya jarayonida gumanitar omilni ta'minlaydigan shaxsiy sifatlar - pedagogning o'quv-tarbiyaviy jarayondagi gumanitar omilni belgilaydigan shaxsiy sifatlariga quyidagilar kiradi: talabchanlik, haqqoniylik, halollik, mehribonlik, xushmomalalik. Ushbu sifatlar pedagogning ta'lim oluvchilar uchun ahamiyatini belgilashi kerak. Shaxsiy sifatlar o'qitish va tarbiyalash mahoratiga ta'sir ko'rsatadi.

Ta'lim oluvchilarning bilimlarini xolisona nazorat qilish va baholash mahorati - psixologik-pedagogik jihatdan o'qitish va tarbiyalash mahorati bilan uzviy bog'liqdir. Pedagog ta'lim oluvchilarning bilimlari va mahoratlarini xolisona baholash prinsiplari, metodlari va mexanizmlarini bilishi, standartlashtirilgan testlarni ishlab chiqish, ta'lim oluvchilarning o'zlashtirishini nazorat qilishning turli shakllarini samarali qo'llash mahoratiga ega bo'lishi kerak.

O'qituvchidagi zaruriy ijtimoiy ko'nikmalar quyidagilardan iborat bo'lishi lozim:

O'z-o'zini namoyon qilish

Boshqa odamlar bilan ijtimoiy muloqotda bo'lish

O'z ustida tinimsiz ishlash

Vaziyatni baholash va muammolarni yechish ko'nikmasiga ega bo'lish

Tashkilotchilik, ijodiy yondashuv
Boshqaruv ko'nikmasiga ega bo'lish

Ta'lim sifatini o'zgartirishda o'qituvchining roli:

Tashkilotchi - ijtimoiy pedagog: o'quvchilarni mustaqil hayotga tayyorlaydi.

Sinf yetakchisi - sinfda ijobiy psixologik muhit yaratadi va ta'sir ko'rsatadi;

Metodist - ta'lim jarayonida o'quvchilarning muammoni yechishda yordam beradi va qo'llab-quvatlaydi.

Faylasuf - bilim va tajribalarni tahlil qiladi, o'z qarashlarini asoslaydi;

Tajribali yaqin do'st - o'quvchilar oldidagi to'siq va muammolarni bartaraf etishga yordam beradi.

Tadqiqotchi – novator-yangilik yaratuvchi-munzam ravishda o'z ustida ishlaydi, yangi g'oyalar yaratadi, tatbiq etadi.

O'quv jarayonini rahbari va uni rag'batlantiruvchi - maqsadga yetish vositalari, istiqbolini nazarda tutadi, o'qitish uslublarini tanlaydi, o'quvchilarni o'qishga o'rgatadi, ijodiy yondashadi.

O'zaro ta'sir ko'rsatuvchi - jamoa bo'lib ishlay oladi va ishlashga o'rgatadi.

Maslahatchi - shaxsiy namunasini o'rgatadi

Tarbiyachi - o'quvchilarga jismonan, aqliy va ma'naviy tomondan rivojlanishlariga yordam beradi.

Psixolog - o'zini yaxshi biladi va tushunadi

O'zgarishlarga yo'naltiruvchi - o'quvchilarni hayotiy ko'nikmalarini yaxshilashga yordam beradi

Ma'lumotlarni taqsimlovchi - o'quvchilarga asosiy yangi ma'lumotlarni yetkazadi va amaliyotga tatbiq etishga o'rgatadi.

O'qituvchi o'quv jarayonida maslahatchi sifatida faoliyat ko'rsatadi:

Ya'ni:

- o'quvchilarga ko'nikmalarini o'qish jarayonida rivojlantirishga yordam beradi;

- turli xil yo'nalishdagi reja (strategiya)larni qanday qo'llash

kerakligi bo'yicha maslahat beradi;

- faol qayta aloqani ta'minlaydi;
- noan'anaviy usullar bilan o'quvchilarning harakatlarini qo'llaydi va mustahkamlaydi;

- o'quv faoliyatidagi qiyinchiliklarni yengishga yordam beradi;
- o'quv faoliyatini individuallashtirishga yordam beradi;
- o'quvchilarning o'quv jarayonidagi ehtiyojlarini tahlil qiladi.

O'qituvchi-yangilik kirituvchi:

-yangiliklarni ayniqsa o'zga davlatlardan kirib kelayotganlarini farqlaydi va tushunib yetadi;

-yangiliklarni tahlil qila olishga layoqatli;

-yangiliklarni turli xil vaziyatlarda qo'llay oladi va kamchiliklarini to'g'rilaydi;

-o'z pedagogik amaliyotida yangiliklardan ijodkorona foydalana olishga layoqatli.

Kattalarni o'qitish va o'rgatishning mohiyati:

✓ mazmundan kelib chiqib-dolzarb maqsadni belgilash (motivasiya asosida);

- ✓ tajribani sinab ko'rish va tanqid;
- ✓ o'rganish
- ✓ emosianing ta'siri
- ✓ hurmat qilish va xavfsizlik muhiti
- ✓ o'qish- ma'suliyat, f aollik
- ✓ tajribadan o'rganish
- ✓ refleksiya va qayta aloqa

O'qituvchining rol (vazifalari)i:

Fasilitator - inglizcha so'zdan olingan bo'lib, "yordam beruvchi", "yengillashtiruvchi" degan ma'noni anglatadi. Ta'lim-tarbiya maqsadiga erishishni osonlashtirish uchun o'quvchilarning samarali hamkorligini shakllantiradi.

Menejer - o'quvchilarning imkoniyatlari va ehtiyojlarini o'rganish natijasida ta'lim-tarbiya jaryoni strategiyasini ishlab chiqadi va jarayonni boshqaradi.

Ekspert - aniq mavzu, masala bo'yicha hakamlik qiladi. BKM

darajasini belgilashda yordam beradi.

Moderator - ma'lum mavzu yuzasidan muhokama, bahs tashkil etadi, o'zi aralashmagan holda bir yechimga erishishga yordam beradi.

Ma'ruzachi - mashg'ulot uchun o'quv materiallarini tayyorlaydi, o'quvchilarni bahsga chorlaydi, o'rganish jarayonini motivasiyalaydi.

Maslahatchi - o'quvchilarning tajribasiga asoslangan holda bilim beradi, mavhum o'rinlarni aniqlashtirishda yordam ko'rsatadi.

Trener - o'quvchilarning o'zaro muloqotini tashkil etadi, ularning ma'lum malaka va ko'nikmalarini rivojlantiradi.

A.V. Xutorskiy ta'limda o'qituvchining yetti kompetensiyasini tafsiflaydi:

1. **Dunyoqarash asnosida ya'ni qadriyat va o'zini anglash** - o'qituvchining dunyoqarashi, tasavvuri va qadriyati bilan bog'liq ravishda namoyon bo'ladi. U atrof-muhitdagi voyea va hodisalarni mohiyatini ko'ra oaldi va tushunadi bunga o'zini yo'naltiradi, pedagog sifatida o'z fikrini asoslay oladi. Muammo yechimini topa oladi. Bu kompetensiya-o'qituvchining o'quv va boshqa faoliyatlaridagi o'z-o'zini anglash mexanizmini ta'minlaydi.

2. **Umummadaniy–milliy va umuminsoniy qadriyatlarga ega bo'lish** - mamlakatning ijtimoiy hayotida ishtirok etish; oilasiga, urf–odatlarga hurmat; ijtimoiy ko'nimalarga ega bo'lish. Ilm fanning inson hayotiga va dunyo rivojiga ta'sirini angaly olishi va o'quvchi yoshlarga tushuntira olishi.

3. **O'quv va bilish jarayoni** - o'qituvchining mustaqil bilish faoliyati. Mantiqiy fikrlashi. O'quv-biluv faoliyatini baholashi, bilim va ko'nikmasini tahlil qila olishi.

4. **Ma'lumotga ega bo'lish** - pedagogik faoliyati, o'z faniga doir ma'lumotlarni egallash ko'nikmasi.

5. **Muloqotchanlik** - til bilishi, turli xil insonlar bilan muloqotda bo'lishi, jamoada o'ziga xos o'rinda turishi.

6. **Ijtimoiy** - foydali mehnat-oilaviy munosabatlar va ma'suliyat, jamiyat rivojidagi ishtiroki, ijtimoiy foydali mehnat qilishi. Iqtisodiy va huquqiy ko'nikmalarga ega bo'lish.

7. **O'z ustida ishlashi** - jismoniy, ma'naviy, intellektual jihatdan

o'z-o'zini rivojlantirib borishi. Xissiyotini boshqarish.

Mavzu bo'yicha nazorat savollari:

1. Zamonaviy o'qituvchiga xos talablar nimalarda yamayon bo'ladi?
2. O'qituvchidagi pedagogik mahorat qanday namoyon bo'ladi?
3. Dars berish mahoratini keltiring.
4. O'qituvchining tarbiyalash mahorati nimalardan iborat.
3. O'qituvchidagi zaruriy ijtimoiy ko'nikmalari?
4. Ta'lim sifatini o'zgartirishda o'qituvchining roli qanday?
5. O'qituvchi-yangilik kirituvchi deganda nimani tushunasiz?
6. O'qituvchining rol (vazifalari)l nimalardan iborat?
7. A.V. Xutorskiy ta'limda o'qituvchining yetti kompetensiyasi haqidagi fikrlarini izohlab bering.

Mustahkamlash.

1. Zamonaviy o'qituvchiga qanday talablar qo'yiladi?
 - A) Faqat bilim berish
 - B) Innovatsion yondashuvlar va o'quvchilarga shaxsiy yondashuv
 - C) Faqat an'anaviy dars uslublarini qo'llash
 - D) Faqat texnik ko'nikmalar
2. Pedagog mahoratining qanday asosiy turlari mavjud?
 - A) Dars berish va tarbiyalash
 - B) Faqat dars berish
 - C) Faqat tarbiyalash
 - D) Ta'lim berish va ilmiy tadqiqotlar
3. O'qituvchida qanday ijtimoiy ko'nikmalar zarur?
 - A) O'quvchilarning o'zaro munosabatlarini boshqarish
 - B) Faqat darslarni o'tkazish
 - C) Tashkiliy va texnik ko'nikmalar
 - D) Faqat ilmiy faollik
4. Ta'lim sifatini o'zgartirishda o'qituvchining roli qanday?
 - A) Faqat darsni o'tkazish
 - B) O'quvchilarning bilim darajasini oshirish va ularni rivojlantirish
 - C) Faqat sinfdagi tartibni saqlash
 - D) O'quvchilarni baholash

5.O'qituvchi-yangilik kirituvchi sifatida qanday rolni bajaradi?

- A) Faqat an'anaviy metodlarni qo'llaydi
- B) Yangilanishlar va innovatsiyalarni ta'lim tizimiga kiritadi
- C) Faqat darsni o'tkazadi
- D) O'quvchilarning faolligini pasaytiradi

6.O'qituvchining rolini (vazifalarini) bajarishda qanday elementlar muhim hisoblanadi?

- A) Faqat nazorat va baholash
- B) Darsni an'anaviy tarzda o'tkazish
- C) Shaxsiy yondashuv, ilmiy tadqiqotlar, motivatsiya
- D) Texnik bilimlar

7.A.V. Xutorskiy ta'limda o'qituvchining kompetensiyalarini qanday tasniflagan?

A) Faqat bilim va ko'nikmalar
B) Ta'limda muvaffaqiyatli ishlash uchun zarur bo'lgan kompetensiyalar

- C) Faqat shaxsiy ko'nikmalar
- D) Tez o'rganish va ilmiy tadqiqotlar

8.A.V. Xutorskiy ta'limda o'qituvchining kompetensiyalariga nima kiradi?

A) Faqat dars berish
B) Pedagogik bilimlar, metodik yondashuvlar, psixologik ko'nikmalar

- C) Shaxsiy rivojlanish
- D) Faqat texnologik bilimlar

9.Pedagog mahoratning dars berish mahoratiga qaysi elementlar kiradi?

- A) Faqat darsni rejalashtirish
- B) O'quvchilarning bilimini baholash va tahlil qilish
- C) Faqat mavzuni tushuntirish
- D) Yaratish va yangiliklarni kiritish

10.Zamonaviy o'qituvchiga qanday sifatlar kerak bo'ladi?

- A) Faqat o'quvchilarga bilim berish
- B) Shaxsiy, pedagogik, innovatsion va ijtimoiy ko'nikmalar

C) Faqat bilim berish va baholash

D) Texnik ko'nikmalar va nazorat qilish

Javoblar:

1. B) Innovatsion yondashuvlar va o'quvchilarga shaxsiy yondashuv

2. A) Dars berish va tarbiyalash

3. A) O'quvchilarning o'zaro munosabatlarini boshqarish

4. B) O'quvchilarning bilim darajasini oshirish va ularni rivojlantirish

5. B) Yangilanishlar va innovatsiyalarni ta'lim tizimiga kiritadi

6. C) Shaxsiy yondashuv, ilmiy tadqiqotlar, motivatsiya

7. B) Ta'limda muvaffaqiyatli ishlash uchun zarur bo'lgan kompetensiyalar

8. B) Pedagogik bilimlar, metodik yondashuvlar, psixologik ko'nikmalar

9. B) O'quvchilarning bilimini baholash va tahlil qilish

10. B) Shaxsiy, pedagogik, innovatsion va ijtimoiy ko'nikmalar

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Xutorskiy, A.V. (2007). *Pedagogik mahorat va o'qituvchining kompetensiyasi*. Moskva: "Yuniti-Dana" nashriyoti.

2. Murodov, A. Sh. (2015). *Zamonaviy o'qituvchining kasbiy kompetensiyalari*. Tashkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti.

3. Bashirov, M. B. (2016). *O'qituvchining kasbiy faoliyati va ta'lim sifatini boshqarish*. Tashkent: O'qituvchi nashriyoti.

4. Maxmudov, A. X. (2020). *Pedagogik texnologiyalar va o'qituvchining shaxsiy rivojlanishi*. Tashkent: "Fan" nashriyoti.

5. Islomov, R. K. (2018). *Pedagogik kompetensiyalar va o'qituvchining yangi vazifalari*. Tashkent: "Ma'naviyat" nashriyoti.

Ma'ruza -3. Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning madaniy - texnologik aspekti.

Darsning maqsadi: Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning madaniy - texnologik aspekti bo'yicha ma'lumotlar berish.

Reja:

1. Ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotda madaniyat va texnologiyaning o'zaro ta'siri
2. Madaniyat va texnologiyaning iqtisodiy rivojlanishdagi muhim vazifalari
3. Kelajakda madaniyat va texnologiyaning o'zaro uyg'un rivojlanishi

1. Ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotda madaniyat va texnologiyaning o'zaro ta'siri

Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishda madaniyatning roli. Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish jamiyatning barcha jabhalaridagi o'zgarishlar va o'sishlarni o'z ichiga oladi. Bu jarayon faqat iqtisodiy ko'rsatkichlar bilan cheklanmay, balki jamiyatning madaniy, ijtimoiy, ekologik va siyosiy rivojlanishini ham ko'zda tutadi. Madaniyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishda o'ynagan roli ayniqsa katta. Madaniyat faqat jamiyatning qadriyatlar, urf-odatlar, san'at, ta'lim va axloq me'yorlari tizimiga doir bo'lmay, balki iqtisodiy rivojlanish va barqarorlikka ta'sir qiluvchi muhim omil sifatida ham namoyon bo'ladi. Madaniyat va iqtisodiy rivojlanish o'rtasidagi o'zaro aloqani tushunish uchun avvalo madaniyatning iqtisodiy jarayonlarga ta'sirini ko'rib chiqish zarur. Madaniyat o'zida jamiyatning iqtisodiy faoliyatini boshqarish, mehnat etikasini shakllantirish, ijodkorlik va innovatsiyaga tayyorlikni o'z ichiga oladi. Masalan, madaniy qadriyatlar va milliy an'analar ijtimoiy barqarorlikni saqlab qolishda, resurslarni tejamkorlik bilan boshqarishda va ish faoliyatining samaradorligini oshirishda katta ahamiyatga ega. Bularning barchasi iqtisodiy o'sish va jamiyatdagi farovonlikka bevosita ta'sir qiladi. Madaniyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga ta'sirini yanada

chuqurroq anglash uchun texnologik taraqqiyot bilan bog'liq masalani ham ko'rib chiqish lozim. Texnologiyalar rivojlanishi madaniyatning shakllanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Biroq, texnologiyalar faqat yangi imkoniyatlarni yaratishda emas, balki madaniy o'zgarishlarni ham keltirib chiqaradi. Jamiyatda yangi texnologiyalarni qabul qilish madaniyatga bog'liq bo'lib, texnologiyalarni o'zlashtirish va ulardan samarali foydalanish madaniy qadriyatlar va jamiyatning umumiy yondashuvi bilan chambarchas bog'liqdir. Masalan, raqamli texnologiyalarni o'zlashtirish va internet madaniyatining rivojlanishi zamonaviy iqtisodiy tizimlarning samaradorligini oshirishda katta rol o'ynaydi. Shuningdek, madaniyat va iqtisodiy rivojlanishning o'zaro bog'liqligi global miqyosda ham o'z ifodasini topadi. Globalizatsiya jarayonlari bilan birgalikda madaniy va iqtisodiy integratsiya yanada chuqurlashmoqda. Madaniy qadriyatlar va texnologiyalarni uyg'unlashtirish orqali turli mamlakatlar o'rtasida iqtisodiy aloqalar kuchayadi, yangi bozorlarga kirish imkoniyatlari ochiladi, hamda jamiyatlar o'rtasida madaniy aloqalar rivojlanadi. Madaniyatning iqtisodiy rivojlanishdagi roli shundaki, u faqat iqtisodiy ko'rsatkichlarni oshirish bilan cheklanmay, balki jamiyatdagi odamlar o'rtasidagi aloqalarni, ijtimoiy tenglikni va barqarorlikni ta'minlashga ham xizmat qiladi. Madaniyat odamlarning o'zaro hurmatini, bir-biriga nisbatan ijobiy munosabatlarni shakllantiradi, bu esa o'z navbatida ijtimoiy barqarorlikka olib keladi. Madaniyatning o'zi, shuningdek, iqtisodiy faoliyatni rag'batlantiruvchi omil sifatida chiqadi. Madaniy sanoatlar, jumladan san'at, adabiyot, dizayn va boshqa sohalar iqtisodiyotni rivojlantirishda katta rol o'ynaydi. Madaniyatga oid mahsulotlar, xususan, turizm va madaniy tadbirlar orqali iqtisodiy o'sishga hissa qo'shiladi. Masalan, tarixiy va madaniy merosga asoslangan turizm sanoati, xalqaro tadbirlar va festivallar iqtisodiy rivojlanishning yangi sohalarini yuzaga keltiradi va yangi ish o'rinlarini yaratadi. Shunday qilib, madaniyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishda o'ynagan roli keng qamrovli va turli jihatlarni o'z ichiga oladi. Madaniyatning iqtisodiy jarayonlarga ta'siri faqat iqtisodiy o'sishni ta'minlash bilan cheklanmay, balki jamiyatdagi ijtimoiy barqarorlikni, madaniy qadriyatlarni saqlab qolishni va yangi imkoniyatlarni yaratishni

ham nazarda tutadi. Madaniyat va texnologiyaning uyg'un ishlashi iqtisodiy rivojlanishni samarali va barqaror qilishda muhim omildir.

Madaniy qadriyatlar va texnologik taraqqiyot o'rtasidagi o'zaro aloqalar. Madaniy qadriyatlar va texnologik taraqqiyot o'rtasidagi aloqalar zamonaviy jamiyatning rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Bu ikki omil bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lib, bir-birini to'ldiradi va birgalikda jamiyatning madaniy, iqtisodiy va ijtimoiy sohalaridagi o'zgarishlarni shakllantiradi. Madaniyat, o'z navbatida, jamiyatning urf-odatlarini, qadriyatlarini, axloqiy me'yorlari va san'ati kabi elementlarni o'z ichiga oladi. Texnologik taraqqiyot esa, yangi ilmiy yutuqlar, ixtirolar, yangi texnologiyalarni ishlab chiqish va ularni kundalik hayotda qo'llash orqali jamiyatning rivojlanishiga katta hissa qo'shadi.

Madaniyat va texnologiyaning o'zaro aloqalari ikki asosiy jihatdan namoyon bo'ladi. Birinchi jihat, texnologik taraqqiyotning madaniyatga ta'siri bo'lib, texnologiyalar o'zining kundalik hayotga ta'siri bilan madaniy qadriyatlarni o'zgartiradi. Masalan, raqamli texnologiyalar va internetning rivojlanishi kommunikatsiya vositalarini tubdan o'zgartirib, yangi madaniy ifodalar, axborot almashinuvi va bilim olish usullarini yuzaga keltirdi. Bu o'zgarishlar madaniy qadriyatlarni yangilash, yangi turdagi madaniy aloqalar o'rnatish va global miqyosda ma'lumot almashish imkoniyatlarini yaratdi. Bundan tashqari, yangi texnologiyalar, masalan, sun'iy intellekt, virtual haqiqat va robototexnika kabi sohalar ham madaniyatning kelajagini shakllantiradi. Bu texnologiyalar nafaqat iqtisodiy jarayonlarga ta'sir qiladi, balki jamiyatning madaniy hayotini ham o'zgartiradi, yangi mehnat madaniyatini, ko'nikmalarni va kasblarni yaratadi.

Ikkinchi jihat, madaniyatning texnologik taraqqiyotga ta'siri bo'lib, bu madaniy qadriyatlar va an'analar texnologiyalarning rivojlanishiga ta'sir o'tkazadi. Masalan, har bir jamiyat o'zining madaniy qadriyatlariga mos keladigan texnologiyalarni ishlab chiqishga harakat qiladi. Yangi texnologiyalarni qabul qilish va joriy etish jarayonida, avvalo, jamiyatning madaniy xususiyatlari va qadriyatlarini inobatga olinadi. Masalan, ayrim mamlakatlarda ekologik toza texnologiyalarni ishlab chiqish va ulardan foydalanish madaniy qadriyatlar bilan bog'liq. Bu yerda ekologiya va

tabiatga nisbatan hurmatni kuchaytirish zarurati madaniy qadriyatlar asosida texnologik yondashuvlarni shakllantiradi.

Shuningdek, madaniy qadriyatlar texnologiyaning evolyutsiyasini ham yoʻnaltiradi. Misol uchun, maʼlum bir madaniyat yoki jamiyatda maʼlumotlarni qanday saqlash, uzatish va ishlatish kerakligi haqida oʻziga xos anʼanalarga ega boʻlishi mumkin. Shuning uchun texnologiya ishlab chiqishda madaniyatning taʼsiri sezilarli boʻlishi mumkin, chunki texnologik yechimlar odatda jamiyatning ehtiyojlariga va qadriyatlariga moslashtiriladi. Oʻzgaruvchan ijtimoiy ehtiyojlar va yangi madaniy qadriyatlar texnologik yutuqlarni yangi shakllarda yuzaga kelishiga olib keladi.

Madaniyat va texnologiya oʻrtasidagi oʻzaro aloqalar global miqyosda ham namoyon boʻladi. Globalizatsiya jarayonlari madaniyat va texnologiyaning integratsiyasini yanada kuchaytiradi. Texnologiyalar dunyo boʻylab axborot almashish, madaniy elementlar va qadriyatlarni oʻzaro oʻrganish imkoniyatlarini yaratadi. Bu, oʻz navbatida, xalqaro madaniyatning oʻzaro taʼsirini kuchaytiradi va yangi madaniy toʻgaraklar va integratsiya jarayonlarini yuzaga keltiradi. Jamiyatlar bir-birining texnologik yutuqlarini oʻrganadi va yangi texnologiyalarni oʻz madaniyatlariga moslashtiradi, bu esa madaniy qiymatlar va texnologiyalar oʻrtasidagi uygʻunlikni yanada kuchaytiradi.

Shunday qilib, madaniy qadriyatlar va texnologik taraqqiyot oʻrtasidagi oʻzaro aloqalar jamiyatni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Texnologiya yangi madaniy ifodalar, axborot almashish va yangi ish imkoniyatlarini yaratishda katta rol oʻynasa, madaniyat oʻz navbatida texnologik taraqqiyotga yoʻnaltiruvchi va uni yangi ehtiyojlarga moslashtiruvchi kuch sifatida xizmat qiladi. Madaniyat va texnologiyaning oʻzaro uygʻunligi jamiyatning ijtimoiy va iqtisodiy taraqqiyotini taʼminlashda asosiy omil hisoblanadi.

Jamiyatda madaniy va texnologik oʻzgarishlar. Jamiyatda madaniy va texnologik oʻzgarishlar bir-birini toʻldirib, jamiyatning rivojlanishiga, odamlarning turmush tarziga va mehnat jarayonlariga katta taʼsir koʻrsatadi. Madaniyat va texnologiya oʻzgarishlari jamiyatning barcha sohalarida sezilarli oʻzgarishlarni yuzaga keltiradi. Bu ikki omil

o'rtasida o'zaro ta'sir mavjud bo'lib, ular birgalikda jamiyatni shakllantiradi, yangi qadriyatlarni va yangi ijtimoiy tizimlarni yaratadi. Madaniy o'zgarishlar jamiyatning hayotida yangi axloqiy, estetik va ilmiy qadriyatlarning shakllanishi bilan bog'liq. Madaniyat o'zgarishi faqat san'at va adabiyot bilan cheklanmaydi, balki kengroq masalalar – odamlar o'rtasidagi munosabatlar, ishlash usullari, ta'lim, urf-odatlar, mehnat etikasini ham qamrab oladi. Masalan, global miqyosda axborot texnologiyalarining keng tarqalishi madaniy o'zgarishlarni tezlashtirdi. Internet va raqamli kommunikatsiyalar yangi madaniyat shakllarini yaratdi, odamlar orasida tezkor axborot almashish, yangi fikr va g'oyalarni yoyish imkonini berdi. Bu o'zgarishlar, o'z navbatida, jamiyatda ijtimoiy va iqtisodiy tizimlarning yangi shakllanishiga olib keldi. Texnologik o'zgarishlar jamiyatning barcha sohalariga ta'sir etadi. Yangi texnologiyalar ishlab chiqilishi va keng qo'llanilishi tufayli odamlarning ish usullari, ishlab chiqarish jarayonlari va kundalik hayoti o'zgarmoqda. Avtomatlashtirish, robototexnika va sun'iy intellektning rivojlanishi ish o'rinlarining yangi turlarini yaratdi, shu bilan birga, eski kasblar yo'qolishga yuz tutdi. Masalan, ilm-fan va texnologiyaning rivojlanishi tufayli yangi kasblar, yangi sohalar paydo bo'ldi, bularning barchasi iqtisodiy va madaniy o'zgarishlarni keltirib chiqardi. Bundan tashqari, texnologiya va madaniyat o'rtasidagi o'zaro ta'sir jamiyatning global miqyosda rivojlanishiga yordam beradi. Globalizatsiya jarayoni, ayniqsa axborot texnologiyalari va internetning rivojlanishi, turli madaniyatlarning bir-biri bilan bog'lanishiga, bir-birini o'rganishiga imkon yaratdi. Endilikda jamiyatlar o'z madaniy merosini saqlash bilan birga, boshqa madaniyatlarni o'rganish va integratsiya qilishga harakat qilmoqda. Bu madaniyatlar o'rtasidagi o'zaro ta'sir jamiyatlarning ko'p madaniyatli, ochiq va rivojlangan bo'lishiga olib kelmoqda.

Jamiyatda texnologik o'zgarishlar madaniyatga nafaqat ijtimoiy va iqtisodiy sohalarda, balki shaxsiy hayotda ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Masalan, raqamli texnologiyalar va mobil telefonlarning keng tarqalishi shaxsiy hayotga, odamlarning o'zaro muloqot qilish usullariga ta'sir etdi. Yangi texnologiyalar orqali odamlar o'rtasida masofadan turib muloqot qilish, ishlarni tashkil etish va hatto ijtimoiy aloqalar o'rnatish yanada

osonlashdi. Biroq, bu o'zgarishlar bilan birga, texnologiyaning ijtimoiy ajralish, shaxsiy hayotning buzilishi kabi salbiy ta'sirlari ham yuzaga kelmoqda. Shunday qilib, jamiyatda madaniy va texnologik o'zgarishlar bir-birini to'ldiruvchi va bir-biriga ta'sir ko'rsatadigan jarayonlardir. Texnologiyalar jamiyatning iqtisodiy, siyosiy va madaniy sohalarida yangi imkoniyatlar yaratadi, shu bilan birga, madaniy qadriyatlar va an'analar yangi texnologik o'zgarishlarga moslashadi. Bu o'zgarishlar jamiyatni rivojlantirishga, yangi ijtimoiy tizimlarni yaratishga va dunyo miqyosida o'zaro aloqalarni kuchaytirishga xizmat qiladi.

2. Madaniyat va texnologiyaning iqtisodiy rivojlanishdagi muhim vazifalari.

Madaniyat va texnologiya yordamida ijtimoiy tizimlarni yangilash. Madaniyat va texnologiya ijtimoiy tizimlarning yangilanishida asosiy omillar sifatida muhim rol o'ynaydi. Ijtimoiy tizimlar, o'z navbatida, jamiyatdagi insonlar o'rtasidagi aloqalar, me'yorlar, qadriyatlar va tuzilmalarni tashkil etuvchi tizimdir. Madaniyat va texnologiyaning o'zgarishi esa, jamiyatni yangi yo'nalishlarga olib boradi va eski tizimlarni yangilashga yordam beradi. Madaniyat jamiyatdagi qadriyatlar, an'analar, axloqiy me'yorlar va ijtimoiy munosabatlarni shakllantiradi. Madaniy o'zgarishlar, o'z navbatida, ijtimoiy tizimlarning yangilanishiga olib keladi. Agar jamiyatda yangi madaniy qadriyatlar, masalan, tenglik, ochiqlik, axloqiy me'yorlar yuzaga kelsa, bu tizimning yangilanishiga va moslashuvchanligini ta'minlashga yordam beradi. Madaniyat, shuningdek, ijtimoiy tizimlarning moslashish va takomillashuv jarayonlarida ahamiyatli rol o'ynaydi. Masalan, demokratik qadriyatlar jamiyatda erkin fikr almashinuvi, turli fikrlarga hurmat, odamlarning o'z huquqlarini bilishi va himoya qilishga undaydi. Bularning barchasi ijtimoiy tizimlarning yangilanishi va rivojlanishiga yordam beradi.

Texnologiya esa ijtimoiy tizimlarni yangilashda yanada aniq va tezkor o'zgarishlar yaratadi. Yangi texnologiyalar, xususan axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, ijtimoiy tizimlarni yangilashda eng katta ta'sirga ega. Internetning rivojlanishi va raqamli texnologiyalarning keng tarqalishi ijtimoiy tizimlarda yangi kommunikatsiya vositalarini yaratdi. Odamlar o'rtasidagi muloqot, ish tizimi, ta'lim, sog'liqni saqlash va

boshqa sohalarda texnologiyalarning qo'llanilishi ijtimoiy tizimlarning yangilanishini ta'minladi. Masalan, masofaviy ta'lim tizimi, onlayn xizmatlar va mobil ilovalar ijtimoiy tizimlarni yangilab, odamlarning kundalik hayotini yanada qulaylashtirdi va rivojlantirdi.

Texnologiyaning yordamida ijtimoiy tizimlarni yangilash, shuningdek, iqtisodiy sohalarda ham o'zgarishlarni yuzaga keltiradi. Avtomatlashtirish, robototexnika va sun'iy intellektning rivojlanishi ishlab chiqarish jarayonlarini, ish o'rinlarini va iqtisodiy aloqalarni tubdan o'zgartirib, yangi iqtisodiy tizimlarni yaratdi. Shu bilan birga, texnologiyalar yangi mehnat madaniyatini shakllantiradi, bu esa ijtimoiy tizimlarda yangi qadriyatlarning yuzaga kelishiga olib keladi. Masalan, ko'p joylarda o'rta va kichik bizneslar raqamli platformalarda rivojlanmoqda, bu esa iqtisodiy tizimning yanada zamonaviy va samarali bo'lishini ta'minlaydi.

Texnologiya yordamida ijtimoiy tizimlarni yangilash jarayoni, shuningdek, madaniyat va texnologiyaning uyg'un ishlashi orqali amalga oshadi. Madaniy qadriyatlar yangi texnologiyalarni qabul qilishga ta'sir ko'rsatadi, shu bilan birga, texnologiya jamiyatda madaniyatning yangi shakllarini yaratadi. Masalan, mobil telefonlar va internetning keng tarqalishi insonlar o'rtasidagi ijtimoiy aloqalarni yangilash, yangi madaniy tendensiyalar va turli xil muloqot shakllarini yaratishda yordam beradi. Bunday o'zgarishlar, o'z navbatida, ijtimoiy tizimlarning o'zgarishiga va yangilanishiga sabab bo'ladi. Shunday qilib, madaniyat va texnologiya yordamida ijtimoiy tizimlarni yangilash jarayoni jamiyatning barcha sohalarida sezilarli o'zgarishlarni keltirib chiqaradi. Madaniyat yangi qadriyatlar va axloqiy me'yorlar yaratishda, texnologiya esa ijtimoiy tizimlarni yangilashda va rivojlantirishda asosiy rol o'ynaydi. Ijtimoiy tizimlar madaniyat va texnologiyaning uyg'un aloqasi natijasida o'zgarib, jamiyatni yanada barqaror, rivojlangan va moslashuvchan qiladi.

Madaniy va texnologik integratsiyaning yangi iqtisodiy modelga ta'siri — bu soha, ayniqsa globalizatsiya, digitalizatsiya va texnologik taraqqiyot sharoitida iqtisodiy o'zgarishlarni tushunishda muhim ahamiyat kasb etadi. Madaniy va texnologik integratsiya o'rtasidagi bog'liqlik va ularning yangi iqtisodiy modelga qanday ta'sir ko'rsatishi haqida quyidagi

fikrlarni keltirish mumkin:

Texnologik integratsiya, avvalambor, mamlakatlar va tashkilotlarning bir-biriga texnologik jihatdan bog‘lanishining o‘rishini ifodalaydi. Bu jarayon global iqtisodiyotda yangi imkoniyatlarni ochadi va quyidagi tahlillarni ko‘rsatadi:

Raqamli iqtisodiyot: Internet, sun'iy intellekt, ma'lumotlar tahlili va avtomatlashtirish texnologiyalari biznes va sanoatni tubdan o‘zgartiradi. Yangi iqtisodiy modelda an'anaviy ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatish shakllari o‘rniga raqamli va avtomatlashtirilgan tizimlar ustunlik qiladi. Masalan, "Industry 4.0" (to‘rtinchi sanoat inqilobi) raqamli ishlab chiqarish va IoT (Internet of Things) texnologiyalarini joriy etishga asoslanadi.

Global raqobat: Texnologiyalarning global miqyosda integratsiyasi barcha mamlakatlar va kompaniyalar uchun yangi raqobat muhitini yaratadi. O‘zaro bog‘lanish imkoniyatlari va texnologik resurslarga tezkor kirishish orqali kompaniyalar o‘z mahsulotlarini va xizmatlarini jahon bozorlariga tezda olib chiqishlari mumkin.

Yangi biznes modellarini yaratish: Cloud computing, blockchain, fintech kabi texnologiyalar yangi iqtisodiy modellarni (masalan, masofaviy ishlash, raqamli to‘lov tizimlari va boshqalar) yaratishga imkon beradi.

Madaniy integratsiya — bu turli xalqlar va jamiyatlar o‘rtasidagi madaniy almashinuv va o‘zaro ta’sirning o‘rishi jarayonidir. Bu, o‘z navbatida, iqtisodiy modelga quyidagi ta’sirlarni ko‘rsatadi:

Tashqi savdo va investitsiyalar: Madaniy integratsiya, ayniqsa turizm va xalqaro biznes sohalarida, savdo va investitsiyalarni oshiradi. Mamlakatlar o‘rtasidagi madaniy almashinuvlar, xalqaro aloqalar va til bilish ko‘nikmalari iqtisodiy hamkorlikni kuchaytiradi.

Global iste'molchilar bozori: Madaniyatning global integratsiyasi, iste'molchilarning talablarini va xohishlarini global miqyosda uyg‘unlashtiradi. Bu, o‘z navbatida, yangi mahsulotlar va xizmatlarni yaratish, reklama va marketing strategiyalarining moslashuvini talab qiladi. Yangi iqtisodiy modelda madaniyatni hisobga olgan holda ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatish muhim omilga aylanadi.

Innovatsion tarmoqlar: Madaniy integratsiya natijasida turli mamlakatlar va mintaqalar o'rtasida yangiliklar, yangi g'oyalar va innovatsiyalar tez tarqaladi. Bu, yangi iqtisodiy modellarda innovatsiyalar va ijodkorlikka katta e'tibor qaratilishini ta'minlaydi. Madaniy va texnologik integratsiyaning yangi iqtisodiy modelga ta'siri

Texnologik va madaniy integratsiyaning o'zaro ta'siri yangi iqtisodiy modellarning shakllanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi:

Yangi ishchi kuchi va kasblar: Texnologiyaning rivojlanishi va madaniy integratsiya iqtisodiyotda yangi kasblar va ijtimoiy rollarning paydo bo'lishiga olib keladi. Masalan, raqamli marketologlar, sun'iy intellekt muhandislari, blockchain mutaxassislari va boshqa yangi kasblar talabga qarab rivojlanadi.

Sustainability va barqaror rivojlanish: Yangi iqtisodiy modellarda texnologik integratsiya orqali barqaror rivojlanishga katta e'tibor qaratilmoqda. Madaniy qadriyatlar va ekologik ongning global integratsiyasi bu boradagi siyosat va amaliyotlarni shakllantiradi. "Yashil iqtisodiyot" (green economy) va barqaror rivojlanish konsepsiyasi yangi iqtisodiy modelning ajralmas qismi bo'lib qolmoqda.

Yangi raqamli muhitda ishlash: Madaniy va texnologik integratsiya raqamli ishlashning o'sishiga yordam beradi. Pandemiya davrida masofaviy ishlash va raqamli texnologiyalar orqali yangi iqtisodiy faoliyatlar shakllanib, iqtisodiyotda onlayn platformalar va xizmatlar ustunlik qila boshladi. Bu o'z navbatida ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish jarayonlarida yangi integratsiya shakllarini yaratmoqda.

Madaniy va texnologik integratsiya yangi iqtisodiy modelning asosi hisoblanadi. Texnologiyalarning tezkor rivojlanishi va madaniyatlararo o'zaro aloqalar global iqtisodiyotda muhim o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Ularning o'zaro ta'siri tufayli yangi ishchi kuchi, innovatsion tarmoqlar va raqamli iqtisodiyot shakllanmoqda. Bunday integratsiya jarayonlari, shuningdek, barqaror rivojlanishga va global savdoning yangi shakllariga yo'l ochmoqda.

Madaniy-texnologik taraqqiyotning ta'lim va malaka tizimiga ta'siri

Madaniy-texnologik taraqqiyot, ya'ni madaniyat va

texnologiyalarning birgalikda rivojlanishi, ta'lim va malaka tizimini yangilashga, yangi kasblar va mutaxassisliklarga ehtiyojning ortishiga olib keladi.

Innovatsion ta'lim tizimi: Texnologik taraqqiyot bilan birga ta'lim tizimi ham o'zgarmoqda. Zamonaviy texnologiyalar, masalan, onlayn ta'lim platformalari, raqamli resurslar, va virtual sinflar ta'limda yangi usullarni yaratmoqda. Bu esa mehnat bozorida yuqori malakali va raqamli ko'nikmalarga ega ishchilarga bo'lgan talabni oshiradi.

Mehnat bozori va malakalar: Texnologik taraqqiyot yangi kasblar va mutaxassisliklarga ehtiyojni keltirib chiqaradi. Misol uchun, sun'iy intellekt, robototexnika, data tahlili, va kiberxavfsizlik kabi sohalarda yangi ish o'rinlari paydo bo'ladi. Shuningdek, eski kasblar avtomatlashtirish yoki raqamlashtirish tufayli kamayishi mumkin. Bu holat ishchilardan yangi ko'nikma va malakalarni talab qiladi.

Texnologik inqilob va mehnat bozorida o'zgarishlar. Texnologik inqilob, ayniqsa sanoat va xizmat ko'rsatish sohaslarida avtomatlashtirish va raqamli texnologiyalarning qo'llanilishi bilan bog'liq, mehnat bozorida jiddiy o'zgarishlarga olib kelmoqda. Bunga quyidagilar kiradi:

Avtomatlashtirish va robototexnika: Avtomatlashtirish texnologiyalari ishlab chiqarish va xizmatlar sohasida ko'plab an'anaviy ish o'rinlarini almashtirishi mumkin. Masalan, ishlab chiqarish jarayonlarida robotlar, omborlarni boshqarishda sun'iy intellekt, va hatto xodimlar bilan mijozlarga xizmat ko'rsatishda chatbotlar o'rnini egallashi mumkin. Bu holat, ba'zi sohalarda ishchilarni ishsiz qoldirishi mumkin, lekin yangi ish o'rinlari yaratadi, masalan, texnik xizmat ko'rsatish, dasturlash yoki sun'iy intellektni boshqarish sohaslarida.

Masofaviy ish va raqamli platformalar: Pandemiya davrida va undan keyingi davrda masofaviy ishning ommalashuvi texnologiyalarning mehnat bozoriga ta'sirini kuchaytirdi. Ko'plab kompaniyalar va tashkilotlar xodimlarini masofadan ishlashga o'tkazdi, bu esa global ish kuchi bozorining ko'proq moslashuvchan bo'lishini ta'minladi. Shuningdek, raqamli platformalar (freelancerlar, gig iqtisodiyoti) ishchilarga o'z vaqtini va ish shartlarini boshqarishga imkon beradi.

Madaniy o'zgarishlar va mehnat bozoridagi dinamika. Madaniy taraqqiyotning ta'siri ham mehnat bozorida o'zgarishlarni keltirib chiqaradi. Madaniyat, mehnatning sifatiga va ishchilarning ishga bo'lgan munosabatiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Ishchilarni moslashtirish va motivatsiya: Madaniy o'zgarishlar mehnat bozorida yangi ishchilarni motivatsiya qilish va ularning malakasini oshirish uchun zarur bo'lgan talablarga olib keladi. Masalan, yangi avlodning ishga bo'lgan yondashuvi va qadriyatlari, masalan, ishdan qoniqish, ishlash muhitining qulayligi, va kompaniya madaniyatiga moslashish kabi omillar, mehnat bozoridagi ishchilarni jalb qilishda muhim rol o'ynaydi.

Diversifikatsiya va inklyuzivlik: Madaniy taraqqiyotning yana bir jihati — mehnat bozorida inklyuzivlik va xilma-xillikning kuchayishi. Bunga xotin-qizlar, etnik va diniy guruhlar, shuningdek, nogironligi bo'lgan shaxslar uchun mehnat bozorida teng imkoniyatlar yaratish kiradi. Texnologiyalar yordamida insonlarni mehnat bozoriga qo'shish va ularning ishlash sharoitlarini yaxshilash osonlashadi.

Gig iqtisodiyoti va mehnat bozoridagi yangi shakllar

Texnologik taraqqiyot bilan birga, gig iqtisodiyoti ham o'zining o'rnini va ahamiyatini oshirmoqda. Gig iqtisodiyoti — bu vaqtinchalik yoki shartnoma asosida bajariladigan ishlarni anglatadi. Ushbu turdagi ishlar mehnat bozorida yangi tendensiyalarni keltirib chiqaradi:

Mustaqil ishchilar (freelancerlar): Raqamli platformalar yordamida mustaqil ishchilar soni ortib bormoqda. Freelancerlar uchun yangi ish imkoniyatlari ochilmoqda, masalan, dizaynerlar, dasturchilar, tarjimonlar va boshqa mutaxassislar onlayn platformalarda ishlash imkoniyatiga ega bo'lmoqda.

Yangi ish va to'lov tizimlari: Gig iqtisodiyotida to'lov tizimlari va ish shartlari texnologiyalar orqali osonlashtirilgan. Ishchilar o'z ishlarini raqamli platformalar orqali bajarishadi va daromadlarni tezda olishlari mumkin.

Madaniy-texnologik taraqqiyot mehnat bozorini sezilarli darajada o'zgartiradi. Yangi texnologiyalar yangi kasblar va malakalarni talab qiladi, avtomatlashtirish va raqamli platformalar ish o'rinlarini yaratadi va

o'zgartiradi. Shuningdek, madaniy o'zgarishlar mehnat bozorining motivatsiya, inklyuzivlik va diversifikatsiyasiga ta'sir qiladi. Gig iqtisodiyoti va masofaviy ishlar kabi yangi ish shakllari mehnat bozorida yangi imkoniyatlar yaratadi va eski ish modelini takomillashtiradi.

3. Kelajakda madaniyat va texnologiyaning o'zaro uyg'un rivojlanishi.

Raqamli madaniyat va texnologik o'zgarishlar iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy sohalarda keng ko'lamli o'zgarishlarni keltirib chiqarmoqda. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar jamiyatning barcha jabhalariga ta'sir o'tkazmoqda. Raqamli madaniyat, ya'ni texnologiyalar va internetning insonlarning kundalik hayotiga, ish faoliyatiga, ta'limga va ijtimoiy aloqalarga kirib borishi, yangi ish usullarini, kommunikatsiya shakllarini va turmush tarzlarini yaratmoqda. Masalan, internet orqali ishlash, onlayn ta'lim, masofaviy ishlar va raqamli iqtisodiyot sohasining o'sishi mehnat bozorini tubdan o'zgartirgan. Texnologik o'zgarishlar, ayniqsa sun'iy intellekt, robototexnika va ma'lumotlar tahlili kabi sohalarda yangi imkoniyatlarni yaratib, eski ishlab chiqarish tizimlarini yangilamoqda. Bunday o'zgarishlar, shuningdek, iqtisodiy va ijtimoiy jarayonlarga mos ravishda yangi ish o'rinlari va kasblar paydo bo'lishiga sabab bo'lmoqda.

Madaniy va texnologik strategiyalarni iqtisodiy rivojlanishga moslashtirish — bu mamlakatlar va kompaniyalar uchun eng muhim vazifalardan biridir. Madaniyat va texnologiyalarning iqtisodiyotga mos ravishda rivojlanishi, iqtisodiy o'sish va barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Texnologiyalarning tez rivojlanishi va madaniy o'zgarishlar jamiyatda yangi qadriyatlarni, ishga bo'lgan munosabatni va iste'molchilar talablarini o'zgartiradi. Shuning uchun, madaniy va texnologik strategiyalarni o'zaro uyg'unlashtirish, iqtisodiy o'sishning samarali bo'lishini ta'minlaydi. Misol uchun, texnologik innovatsiyalarni joriy qilishda madaniy qadriyatlar va jamiyatning ehtiyojlarini hisobga olish zarur. Yangi texnologiyalarni joriy etish uchun inson resurslarini tayyorlash, ijtimoiy tizimlarni o'zgartirish va yangi iqtisodiy modellarni ishlab chiqish kerak. Shuningdek, texnologiyalarga asoslangan strategiyalar, masalan, raqamli iqtisodiyot, barqaror rivojlanish va

innovatsiyalar, mamlakatning iqtisodiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Madaniy-texnologik infrastrukturani rivojlantirish orqali iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash uchun mamlakatlar va tashkilotlar madaniy va texnologik resurslarni birlashtirishga harakat qilmoqdalar. Madaniy-texnologik infratuzilma — bu raqamli texnologiyalar, transport, energetika va ijtimoiy tizimlarning integratsiyalashgan tarmog'idir. Bu infratuzilmaning rivojlanishi iqtisodiyotning turli sohalarida samaradorlikni oshiradi, yangi ish o'rinlari yaratadi va iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlaydi. Masalan, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT)ni rivojlantirish orqali barcha sohalarda samaradorlikni oshirish mumkin: sog'liqni saqlash, ta'lim, ishlab chiqarish va xizmatlar. Shuningdek, raqamli infratuzilma, masofaviy ish va raqamli platformalar orqali iqtisodiy faoliyatni qo'llab-quvvatlash mumkin. Madaniy-texnologik infrastrukturani rivojlantirish mamlakatlarga iqtisodiy o'sish va raqobatbardoshlikni oshirishda yordam beradi. Bunga misol sifatida, raqamli moliya tizimlari, smart shaharlar va yashil energiya texnologiyalarini joriy etish mumkin, bu esa barqaror rivojlanishni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

Shu tariqa, raqamli madaniyat va texnologik o'zgarishlar iqtisodiy o'sishni boshqarishda, madaniy va texnologik strategiyalarni iqtisodiy rivojlanishga moslashtirish, va madaniy-texnologik infratuzilmani rivojlantirish orqali iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Bu jarayonlar, globalizatsiya va raqamli transformatsiya davrida mamlakatlarning iqtisodiy rivojlanishiga xizmat qiladi.

Mustahkamlash .

1. Ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotda madaniyat va texnologiyaning o'zaro ta'siri qanday ifodalanadi?

- a) Madaniyat texnologik yangiliklarni yaratadi, texnologiya esa madaniyatni cheklaydi
- b) Madaniyat va texnologiya o'rtasida mustahkam bog'lanish mavjud
- c) Madaniyat faqat texnologiyani qo'llab-quvvatlaydi
- d) Texnologiya faqat iqtisodiy o'sishga ta'sir qiladi

2. Madaniyat va texnologiyaning iqtisodiy rivojlanishdagi asosiy roli

qanday?

- a) Ijtimoiy qadriyatlarni buzish
- b) Innovatsion jarayonlarni yaratish va qo'llab-quvvatlash
- c) Ishlab chiqarishni to'xtatish
- d) Yangi iqtisodiy muammolarni keltirib chiqarish

3. Ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotda texnologik o'zgarishlarning madaniyatga ta'siri qanday?

- a) Madaniyatni butunlay yo'q qiladi
- b) Madaniyat va texnologiya o'rtasida to'liq uyg'unlikni yaratadi
- c) Madaniyatni faqat moslashtiradi
- d) Madaniyat texnologiyalarga qarshi chiqadi

4. Texnologiya qanday qilib iqtisodiy rivojlanishni tezlashtiradi?

- a) Ishlab chiqarishni avtomatlashtirish orqali
- b) Yangi mahsulotlar yaratish orqali
- c) Yangi energiya manbalarini ishlab chiqish orqali
- d) Barcha yuqoridagilar

5. Madaniyat va texnologiyaning iqtisodiy rivojlanishdagi asosiy vazifalaridan biri nima?

- a) Ijtimoiy tarmoqlarda axborotni cheklash
- b) Innovatsiyalarni yaratish va iqtisodiy samaradorlikni oshirish
- c) Madaniy qadriyatlarni unutish
- d) Ishlab chiqarishni kamaytirish

6. Madaniy va texnologik o'zgarishlar ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotda qanday rol o'ynaydi?

- a) Ular o'rtasidagi aloqani kamaytiradi
- b) Ular o'zaro bog'liq va bir-birini kuchaytiradi
- c) Ular faqat iqtisodiy o'sishni anglatadi
- d) Madaniyat faqat ijtimoiy sohada rivojlanadi

7. Kelajakda madaniyat va texnologiyaning o'zaro uyg'un rivojlanishi qanday natijalar keltirishi mumkin?

- a) Raqobatni kuchaytiradi
- b) Yangi ijtimoiy va iqtisodiy tengsizliklarni yuzaga keltiradi
- c) Global barqarorlik va rivojlanishni ta'minlaydi
- d) Madaniyatni o'zgartiradi, texnologiyani esa kamaytiradi

8. Texnologik yangiliklar madaniy o'zgarishlarga qanday ta'sir ko'rsatadi?

- a) Madaniyatni to'liq o'zgartiradi
- b) Madaniyatni yanada boyitadi va rivojlantiradi
- c) Madaniyatga hech qanday ta'sir qilmaydi
- d) Madaniyatni cheklaydi

9. Madaniy-texnologik integratsiya qanday iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi?

- a) Ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanishni birlashtirish orqali
- b) Yangi iqtisodiy krizislarni yaratish orqali
- c) Faqat texnologik yutuqlarni rivojlantirish orqali
- d) Madaniyatga ta'sir qilmasdan, faqat texnologiyalarni qo'llash orqali

10. Madaniyat va texnologiyaning kelajakda o'zaro uyg'un rivojlanishi uchun qanday yondashuv zarur?

- a) Faqat texnologiya rivojlanishiga e'tibor qaratish
- b) Madaniyat va texnologiyani o'rtasidagi aloqalarni inkor etish
- c) Madaniyat va texnologiyaning o'zaro integratsiyasi va ularning iqtisodiy strategiyalarni birlashtirish
- d) Madaniyatni texnologiyadan ajratish

Javoblar:

- 1. b
- 2. b
- 3. b
- 4. d
- 5. b
- 6. b
- 7. c
- 8. b
- 9. a
- 10. c

Nazorat savollari.

1. Madaniyat va texnologiyaning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotdagi o'zaro ta'sirini qanday tushunasiz?

2. Texnologiyaning iqtisodiy rivojlanishga bo'lgan ta'siri qanday

ifodalanadi va bu o'zgarishlar madaniyatga qanday ta'sir qiladi?

3. Madaniyat va texnologiyaning iqtisodiy rivojlanishda o'rni va roli qanday? Ularning o'zaro uyg'unligi qanday natijalar beradi?

4. Kelajakda madaniyat va texnologiyaning o'zaro uyg'un rivojlanishi jamiyatda qanday ijtimoiy va iqtisodiy o'zgarishlarga olib kelishi mumkin?

5. Raqamli texnologiyalar va madaniyatning integratsiyasi qanday iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi?

6. Madaniyat va texnologiyaning o'zaro aloqalari qanday yangi iqtisodiy model va strategiyalarni yaratishga imkon beradi?

Javoblar.

1. Madaniyat va texnologiya o'zaro bog'liq bo'lib, texnologik inqiloblar ijtimoiy va madaniy o'zgarishlarni tezlashtiradi, shu bilan birga, madaniy qadriyatlar va an'analar texnologiyaning qabul qilinishi va rivojlanishiga ta'sir ko'rsatadi. Bu o'zaro ta'sir ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotning asosiy omillaridan biridir

2. Texnologiyalar iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtiradi va yangi bozorlar yaratadi. Bu o'zgarishlar madaniyatga ham ta'sir qiladi, chunki yangi texnologiyalar odamlar o'rtasidagi muloqotni, ish usullarini va hatto turmush tarzini o'zgartiradi.

3. Madaniyat va texnologiya iqtisodiy rivojlanishning ikkita muhim elementi bo'lib, texnologiya ishlab chiqarish samaradorligini oshirsa, madaniyat innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash va yangi mehnat bozorlarini yaratishga yordam beradi. Ularning uyg'un rivojlanishi ijtimoiy barqarorlikni, madaniy qadriyatlarni saqlab qolish va iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi.

4. Madaniyat va texnologiyaning uyg'un rivojlanishi jamiyatda yangi ish o'rinlari yaratishga, ijtimoiy tengsizlikni kamaytirishga va turmush sifatini oshirishga olib kelishi mumkin. Shuningdek, bu texnologiyalar orqali ijtimoiy va madaniy almashinuvni osonlashtiradi va jamiyatni global miqyosda yanada integratsiyalashuvga olib keladi.

5. Raqamli texnologiyalar va madaniyatning integratsiyasi iqtisodiy tizimni modernizatsiya qiladi, ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish jarayonlarini optimallashtiradi, shuningdek, global bozorlarda

raqobatbardoshlikni oshiradi. Bu iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga yordam beradi, chunki u yangi iqtisodiy imkoniyatlar yaratadi va ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlaydi.

6. Madaniyat va texnologiyaning o'zaro aloqalari innovatsion iqtisodiy modellarning paydo bo'lishiga olib keladi. Masalan, "raqamli iqtisodiyot", "yashil iqtisodiyot" yoki "ijtimoiy innovatsiyalar" kabi yangi strategiyalar ishlab chiqiladi, bu esa iqtisodiy barqarorlik va ijtimoiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlaydi. Ularning integratsiyasi global miqyosda yangi iqtisodiy imkoniyatlar yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Axmedov, A. (2022). *Raqamli iqtisodiyot va madaniyat: Yangi istiqbollar*. Toshkent: Iqtisodiyot va statistika nashriyoti.
2. Shomurodov, R. (2021). *Inson kapitali va texnologiyalarning iqtisodiy rivojlanishga ta'siri*. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.
3. Tursunov, N. (2023). *Texnologik rivojlanish va madaniyat: Yangi iqtisodiy model*. Toshkent: Innovatsion rivojlanish va iqtisodiy tadqiqotlar markazi.
4. Mansurov, Z. (2020). *Madaniyat va texnologiya integratsiyasi: Iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash*. Toshkent: O'zbekiston iqtisodiyoti nashriyoti.
5. Djurayev, J. (2024). *Globalizatsiya sharoitida madaniyat va texnologiyaning iqtisodiy rivojlanishga ta'siri*. Toshkent: O'zbekiston Fanlar akademiyasi.

Maruza-4. Zamonaviy o'qituvchining texnologik madaniyati, shaxsiy va kasbiy sifatlari.

Darsning maqsadi: Talabalarda zamonaviy o'qituvchining texnologik madaniyatiga qo'iladigan shaxsiy va kasbiy sifatlarni bo'yicha bilim, ko'nikmalari shakllantiriladi.

Reja:

1. "Kompetentlik" tushunchalari.
2. Kompetentlik turlari.
3. Kasbiy kompetentlikning shakllanish bosqichlari.
4. Kvalifikasiya va kompetentlikning o'zaro munosabatlari.
5. Kompetentlik ko'rinishlari.
6. Texnologik madaniyatiga qo'yiladigan shaxsiy va kasbiy sifatlarni.

Kompetentlik – bu biror soha yoki faoliyat turida muvaffaqiyatli ishlash uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma, tajriba va qobiliyatlarning majmuasi. Bu tushuncha shaxsning o'z bilimlarini, ko'nikmalarini va tajribasini real hayotda amaliyotga tatbiq etish qobiliyatini anglatadi. Kompetentlik faqat nazariy bilimlardan iborat emas, balki ularni praktika orqali samarali ishlatish, turli vaziyatlarda to'g'ri qarorlar qabul qilish va muammolarni hal qilishni ham o'z ichiga oladi.

Kompetentlikning asosiy komponentlari quyidagilardan iborat:

Bilim: Ma'lum bir soha yoki faoliyat bo'yicha nazariy bilimlar.

Ko'nikmalar: O'rganilgan bilimlarni amaliyotda qo'llash qobiliyati. Bu, masalan, texnik ko'nikmalar, muloqot qilish qobiliyati yoki muammolarni hal qilish kabi ko'nikmalarni o'z ichiga oladi.

Tajriba: O'rganilgan bilimlar va ko'nikmalarni turli holatlarda amaliyotda qo'llash tajribasi.

Shaxsiy xususiyatlar: Mas'uliyat, vaqtni boshqarish, jamoada ishlash kabi shaxsiy fazilatlar.

Kompetentlik ta'lim, ish faoliyati, ijtimoiy va madaniy jarayonlar kabi sohalarda keng qo'llaniladi. Masalan, ta'lim tizimida o'quvchilar kompetentlikni o'zlashtirishga yo'naltiriladi, chunki ular nafaqat

bilimlarni, balki ularni amaliyotda ishlata olishni ham o'rganishlari kerak. Mehnat bozorida esa, ishchilar o'z kasbiy kompetentligini namoyish etishlari va rivojlantirishlari kerak, chunki bu ularning muvaffaqiyatli ishlashiga yordam beradi.

Shunday qilib, **kompetentlik** – bu bilim, ko'nikma va qobiliyatlarning kombinatsiyasi bo'lib, har bir sohada samarali faoliyat yuritish uchun zarur bo'lgan to'liq qobiliyatni anglatadi.

Kompetentlik turlari – bu turli sohalarda yoki faoliyatlarda muvaffaqiyatli ishlash uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikmalar, tajriba va qobiliyatlarning turli xususiyatlarini ifodalaydi. Kompetentlikni ko'plab turli shakllarda tasniflash mumkin. Quyida ba'zi asosiy kompetentlik turlari keltirilgan:

1. Kasbiy (Professional) kompetentlik

Bu turdagi kompetentlik odamning o'z kasbi yoki sohasiga oid bilim va ko'nikmalarini ifodalaydi. Kasbiy kompetentlik o'z ichiga quyidagilarni oladi:

Maxsus bilimlar (masalan, muhandislik, tibbiyot, iqtisodiyot sohasidagi bilimlar).

Praktik ko'nikmalar (ishlab chiqarish jarayonlarini boshqarish, ma'lumotlarni tahlil qilish).

Kasbiy axloq va mas'uliyat (kasbiy etika va mehnat qonunlarini bilish).

2. Ijtimoiy kompetentlik

Ijtimoiy kompetentlik odamlarning bir-biri bilan samarali muloqot qilish qobiliyatini ifodalaydi. Bu turdagi kompetentlikni quyidagi ko'nikmalar tashkil etadi:

Muloqot qilish: Odamlar bilan samarali muloqot qilish, fikr almashish, ehtiyojlarni tushunish va aniq ifodalash.

Jamoada ishlash: Jamoaviy ishlarni olib borish, boshqalar bilan birgalikda maqsadga erishish.

Emotsional intellekt: O'z his-tuyg'ularini va boshqalarning his-tuyg'ularini tushunish, ularga mos ravishda harakat qilish.

3. Shaxsiy kompetentlik

Shaxsiy kompetentlik – bu shaxsning o'zini boshqarish va

rivojlantirish qobiliyati. Bu turdagi kompetentlikni quyidagilar tashkil etadi:

O‘zini boshqarish: O‘zini tartibga solish, maqsadga erishish uchun kerakli harakatlarni rejalashtirish.

Mas’uliyat: O‘z ishini va qarorlarini to‘g‘ri bajarish, o‘z xatolarini tan olish va ularni tuzatish.

Vaqtini boshqarish: Vazifalarni samarali ravishda tartibga solish va o‘z vaqtini samarali boshqarish.

4. Kognitiv kompetentlik

Kognitiv kompetentlik bilimlarni va ma'lumotlarni o‘rganish, ularni tahlil qilish va muammolarni hal qilishga qaratilgan ko‘nikmalarni o‘z ichiga oladi. Bu turdagi kompetentlik quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

Muammolarni hal qilish: Murakkab vaziyatlarda to‘g‘ri qarorlar qabul qilish.

Tahlil qilish va fikrlash: Olingan ma'lumotlarni tahlil qilish, o‘rganish va tegishli xulosalar chiqaris

Ijodkorlik: Yangi g‘oyalar va yechimlar ishlab chiqish, mavjud usullarni takomillashtirish.

5. Texnik kompetentlik

Bu turdagi kompetentlik o‘ziga xos texnik bilim va ko‘nikmalarni o‘z ichiga oladi, masalan:

Texnik bilimlar: Maxsus texnik bilimlarga ega bo‘lish (masalan, dasturlash, apparatni tuzatish, muhandislik).

Praktik texnik ko‘nikmalar: Texnik jarayonlarni bajarish va uskunalarni ishlatish ko‘nikmalari.

Innovatsion texnologiyalarni qo‘llash: Yangi texnologiyalar va ilm-fan yutuqlarini amaliyotga joriy qilish.

6. Kreativ (Ijodiy) kompetentlik

Bu kompetentlik turiga odamning yangi, original g‘oyalarni ishlab chiqish va mavjud vaziyatlarga ijodiy yondashuvni qo‘llash qobiliyati kiradi. Kreativ kompetentlik quyidagi ko‘nikmalarga asoslanadi:

Innovatsiya: Yangi g‘oyalar va yechimlar yaratish.

Ijodiy fikrlash: Mavjud usul va texnikalardan farqli ravishda yangi yechimlar ishlab chiqish.

Tasavvur qilish: Yangi narsalarni tasavvur qilish va ularni reallikka aylantirish.

7. Kross-kultural (Xalqaro) kompetentlik

Xalqaro kompetentlik turli madaniyatlar o'rtasida samarali muloqot qilish, ularning farqlarini tushunish va hurmat qilishni anglatadi. Bu kompetentlikka quyidagi ko'nikmalar kiradi:

Madaniy farqlarni tushunish: Turli madaniyatlar o'rtasidagi farqlarni anglash va ularga moslashish.

Global fikrlash: Jahon bozorida va global miqyosda faoliyat yuritish uchun zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalar.

Muloqotda moslashuvchanlik: Madaniyatlararo samarali muloqot o'rnatish va turli ijtimoiy va ish muhitlariga moslashish.

8. Etik kompetentlik

Etik kompetentlik odamning professional va shaxsiy hayotida etik prinsiplarni qo'llash qobiliyatini bildiradi. Bu turdagi kompetentlik quyidagi jihatlarga asoslanadi:

Kasbiy etik: O'z ish faoliyatida etik qadriyatlarni va normativlarni qo'llash.

Axloqiy qarorlar qabul qilish: Turli vaziyatlarda etik nuqtai nazardan to'g'ri qarorlar qabul qilish.

Kasbiy kompetentlik — bu shaxsning o'z faoliyatini samarali va muvaffaqiyatli bajarish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma, qobiliyat va sifatlarning yig'indisidir. Kasbiy kompetentlikni shakllantirish jarayoni bir nechta bosqichlardan iborat bo'lib, har bir bosqichda o'quvchi yoki ishchi o'z bilim va ko'nikmalarini chuqurlashtirib boradi. Bu jarayonni quyidagicha tasniflash mumkin:

Birinchi bosqich — tayyorgarlik bosqichi. Ushbu bosqichda individ yangi kasbni o'rganish uchun zarur bilim va ko'nikmalarni o'zlashtira boshlaydi. Bu bosqichda ko'pincha nazariy bilimlar, asosan, umumiy kasbiy bilimlar beriladi. Bu davrda individ o'zining faoliyatiga tayyorlanadi, birinchi qadamlarni tashlaydi.

Ikkinchi bosqich — amaliyot va tajriba orttirish. Bu bosqichda o'quvchi yoki ishchi kasbiy faoliyatini amalda bajarishga o'rganadi. Ular o'rgangan nazariy bilimlarni real sharoitda sinab ko'rishadi. Bu davrda

insonning kasbiy ko'nikmalari rivojlanadi, shuningdek, o'ziga xos mehnat jarayonlari va usullariga moslashish boshlanadi.

Uchinchi bosqich — mustahkamlash va chuqurlashtirish. Ushbu bosqichda kasbiy kompetentlik yanada chuqurlashadi. Bu yerda ko'proq takomillashtirish va kasbiy malakalarni oshirishga qaratilgan faoliyat olib boriladi. Tajriba orttirish bilan birga, individ o'z faoliyatini yanada samarali va muvaffaqiyatli bajarishga erishadi.

To'rtinchi bosqich — innovatsiyalarni joriy etish va yuqori darajaga chiqish. Bu bosqichda individ kasbiy faoliyatini yangi yondashuvlar va usullar bilan rivojlantiradi. Innovatsion fikrlash va ijodiy yondashuv kasbiy kompetentlikni yangi darajaga olib chiqadi. Shuningdek, bu davrda shaxs o'z faoliyatida yuqori natijalarga erishishga intiladi va o'z kasbida yetakchi bo'lishga harakat qiladi.

Kasbiy kompetentlikni shakllantirish jarayoni davomli va o'zaro bog'liq bosqichlardan iborat bo'lib, har bir bosqichda individning bilimlari, ko'nikmalari va malakalari rivojlanadi. Har bir bosqichda o'ziga xos xususiyatlar va muammolar mavjud, lekin umumiy maqsad — samarali va professional faoliyatni amalga oshirishga erishishdir.

4. Kvalifikasiya va kompetentlik atamaları o'zaro bog'liq bo'lsa-da, ularning har biri ma'lum bir aspektni ifodalaydi va o'ziga xos tushunchalarga ega. Quyida bu ikki atamaning o'zaro munosabatlarini tahlil qilishga harakat qilamiz:

Kvalifikasiya — bu shaxsning ma'lum bir kasb yoki ish faoliyatini bajarish uchun zarur bo'lgan bilim, malaka, ko'nikma va tajriba darajasini anglatadi. Boshqacha aytganda, kvalifikatsiya — bu shaxsning o'z ishini bajarish uchun talab etilgan normativ bilim va ko'nikmalarga ega ekanligini tasdiqlovchi ko'rsatkich. Kvalifikatsiya odatda:

Ma'lum bir soha yoki kasb bo'yicha olingan bilim va malakalar.

Maxsus kurslar, sertifikatlar, diplomlar va boshqa tasdiqnomalar orqali ko'rsatiladi.

Ishning yoki kasbning ma'lum darajalariga erishish uchun zarur bo'lgan o'rganish jarayonlarini o'z ichiga oladi.

Kvalifikatsiya o'ziga xos bir "o'lchov" sifatida ishlatiladi va shaxsning ma'lum bir ishni bajarishga tayyorligini ko'rsatadi.

Kompetentlik — bu shaxsning o‘z ishini muvaffaqiyatli va samarali bajarish uchun zarur bo‘lgan bilim, ko‘nikma, tajriba, xulq-atvor va boshqa sifatlarning umumiy yig‘indisi. Kompetentlik shaxsning amaliy faoliyatda muvaffaqiyatli bo‘lishi uchun zarur bo‘lgan barcha jihatlarni o‘z ichiga oladi, jumladan:

Bilim va ko‘nikmalar.

Ishni samarali va ijobiy natijalar bilan bajarish qobiliyati.

Muammolarni hal qilish va qarorlar qabul qilishda yondashuv.

Kasbiy axloq va boshqa shaxsiy sifatlar.

Kompetentlik shaxsning barcha ko‘nikmalarini va bilimlarini amalda qanday qo‘llashini ko‘rsatadi, shuning uchun u faqatgina nazariy bilimlar bilan cheklanmaydi, balki amaliy yondashuvni ham o‘z ichiga oladi.

Kvalifikatsiya va kompetentlikning o‘zaro munosabatlari

Kvalifikatsiya va kompetentlik o‘rtasidagi o‘zaro munosabat quyidagicha ko‘rinadi:

Kvalifikatsiya kompetentlikka ta'sir qiladi: Kvalifikatsiya odatda shaxsning o‘z ishini bajarishga tayyorligini ko‘rsatadi, ya'ni u belgilangan standartlarga javob beradi. Kvalifikatsiya malakalarning asosiy bazasini tashkil etadi, ammo bu faqat nazariy bilimlar va ma'lum darajadagi ko‘nikmalarni o‘z ichiga oladi. Shaxsning kompetentligi esa uning o‘z bilim va ko‘nikmalarini amaliy ravishda qanday qo‘llashiga bog‘liq.

Kompetentlik kvalifikatsiyadan kengroq: Kvalifikatsiya shaxsning ishlashga tayyorligi yoki malakasi darajasini ko‘rsatsa, kompetentlik undan kengroq tushuncha bo‘lib, shaxsning ish faoliyatida muvaffaqiyatli bo‘lishi uchun zarur bo‘lgan barcha ko‘nikmalarni va sifatlarni o‘z ichiga oladi. Masalan, biror ishda ishlash uchun zarur bo‘lgan ma'lum bilim va ko‘nikmalarni olgan shaxs kvalifikatsiyaga ega, lekin bu shaxsning amaliy ko‘nikmalari, tajribasi, xulq-atvori va muammolarni hal qilish qobiliyati uning kompetentligini belgilaydi

Kompetentlikni shakllantirishda tajriba muhim rol o‘ynaydi: Kvalifikatsiya asosan ta'lim va o‘qitish jarayonlariga asoslanadi, kompetentlik esa tajriba va amaliyot orqali rivojlanadi. Shuning uchun, shaxs kvalifikatsiyaga ega bo‘lishi mumkin, ammo real ish sharoitida o‘z kompetentligini rivojlantirish uchun amaliy tajriba orttirishi zarur.

Kompetentlikning doimiy rivojlanishi: Kvalifikatsiya odatda bir marta belgilangan va undan keyin yangilanmaydi (masalan, o‘qish va sertifikat olish jarayoni), ammo kompetentlik doimiy rivojlanishni talab qiladi. Inson tajribasi ortgan sari uning kompetentligi ham rivojlanadi, chunki bu ish jarayonida yangi bilim va ko‘nikmalarni qo‘llashni talab etadi.

Xulosa qilib aytganda Kvalifikatsiya va kompetentlik o‘rtasida aloqadorlik mavjud bo‘lsa-da, ular turli tushunchalar. Kvalifikatsiya — bu nazariy asos, kompetentlik esa uni amaliyotda qo‘llash qobiliyatini bildiradi. Kvalifikatsiya o‘zining asosiy bilim va ko‘nikmalarini tashkil etsa, kompetentlik shaxsning o‘z bilimlarini va malakalarini muvaffaqiyatli ishlatish, muammolarni hal qilish va kasbiy faoliyatda yuqori natijalar ko‘rsatish qobiliyatini o‘z ichiga oladi.

5. Kompetentlik ko‘rinishlari — bu shaxsning kasbiy faoliyatini muvaffaqiyatli va samarali bajarish uchun zarur bo‘lgan bilim, ko‘nikma, malaka va shaxsiy sifatlarning turli jihatlaridan iborat bo‘lgan aspektlar. Kompetentlik turli sohalarda va vaziyatlarda o‘zini turlicha namoyon qiladi. Quyida kompetentlikning asosiy ko‘rinishlarini ko‘rib chiqamiz:

1. Bilimga asoslangan kompetentlik. Bu turdagi kompetentlik shaxsning nazariy bilimlari, texnik va ilmiy bilimlarini o‘z ichiga oladi. Bilimga asoslangan kompetentlik quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

Kasbiy sohadagi asosiy bilimlar (masalan, muhandislik, tibbiyot, iqtisodiyot).

Qonunlar, normativ hujjatlar va me'yorlar haqida tushunchalar.

O‘qish va o‘rganish orqali olingan nazariy bilimlar.

2. Ko‘nikmaga asoslangan kompetentlik. Bu kompetentlik turida shaxsning amaliy ko‘nikmalari, tajribasi va faoliyatni bajarishdagi qobiliyatlari e'tiborga olinadi. Ko‘nikmaga asoslangan kompetentlik shaxsning o‘z bilimlarini amalda qanday ishlatishi va natijalarga erishish qobiliyatini anglatadi. Bu:

Kasbiy amaliyotda ko‘nikmalarni qo‘llash.

Ish jarayonlarini boshqarish va texnik usullarni qo‘llash.

O‘rganilgan bilimlarni real sharoitda samarali foydalanish.

3. Shaxsiy kompetentlik insonning o‘zini tahlil qilish, o‘zini anglash,

o'zgarishlarga moslashish va shaxsiy sifatlarni rivojlantirishga qaratilgan ko'rinishdir. Bu turdagi kompetentlikni quyidagi omillar belgilaydi:

O'z-o'zini boshqarish va stressni yengish.

Muammolarni hal qilishda ijodiy yondashuv.

O'zgarishlarga moslashish, yangi sharoitlarga tez adaptatsiya qilish.

4. Ijtimoiy kompetentlik shaxsning boshqalar bilan samarali aloqalar o'rnatish, jamoada ishlash va boshqa odamlar bilan muloqotda bo'lish qobiliyatini anglatadi. Bu turdagi kompetentlik:

Jamoada ishlash, guruhni boshqarish.

Muloqotda bo'lish, tinglash va fikrni ifodalash.

Konfliktlarni hal qilish va muvozanatni saqlash.

5. Kommunikativ kompetentlik — bu shaxsning o'z fikrlarini aniq va samarali ifodalash, boshqalar bilan ochiq muloqot o'rnatish, ma'lumotni samarali uzatish qobiliyatidir. Bu:

Yozma va og'zaki muloqotda samarali bo'lish.

O'tkazilayotgan ma'lumotlarni to'g'ri talqin qilish.

Fikrlarni tushunarli va aniq tarzda etkazish.

6. Etik kompetentlik shaxsning kasbiy va ijtimoiy axloq-odob qoidalariga amal qilishini ifodalaydi. Bu:

Kasbiy etikani hurmat qilish va bajarish.

Axloqiy muammolarga to'g'ri yondashuv.

Me'yorlarga, qonunlarga va boshqa ijtimoiy qoidalarga rioya qilish.

7. Liderlik kompetentligi shaxsning boshqalarni ilhomlantirish, guruhni samarali boshqarish va qarorlar qabul qilishdagi qobiliyatidir. Bu:

Qarorlar qabul qilish va jamoani boshqarish.

Motivatsiya yaratish va guruhni ilhomlantirish.

Mas'uliyatni o'z zimмага olish va strategik rejalashtirish.

8. Strategik kompetentlik shaxsning uzoq muddatli rejalashtirish, tahlil qilish va maqsadlarga erishish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni anglatadi. Bu:

Strategik rejalashtirish va maqsadlarni belgilash.

Muvaffaqiyatli qarorlar qabul qilish va istiqbolni ko'ra olish.

Kutilgan natijalarga erishish uchun resurslarni samarali taqsimlash.

9. Innovatsion kompetentlik shaxsning yangiliklarga ochiqligi, ijodiy

yondashuvi va yangi g'oyalar yaratishga bo'lgan qobiliyatini ifodalaydi.
Bu:

Innovatsion fikrlash va yangi texnologiyalarni qo'llash.

Yangi g'oyalarni ishlab chiqish va amalga oshirish.

Yangi ish usullari yoki mahsulotlar yaratish.

6. Texnologik madaniyat — bu zamonaviy texnologiyalarni samarali va axloqiy jihatdan to'g'ri qo'llashni ta'minlovchi bilim, ko'nikma va malakalar yig'indisidir. Texnologik madaniyatning shakllanishi faqat texnologiyalarni bilishdan iborat emas, balki ulardan to'g'ri va etik foydalanish, jamoa bilan samarali ishlash, innovatsiyalarni yaratish va texnologik o'zgarishlarga moslashish ham muhimdir. Texnologik madaniyatga qo'yiladigan shaxsiy va kasbiy sifatlar bu jarayonning muhim tarkibiy qismlari hisoblanadi.

Birinchidan, shaxsiy sifatlar texnologik madaniyatni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Bunga o'z-o'zini boshqarish, mas'uliyatlilik, axloqiylik va ochiqlik kiradi. O'z-o'zini boshqarish texnologiyalar bilan ishlashda muhim, chunki texnologik vositalar ba'zan muammolarni keltirib chiqarishi mumkin va bu vaziyatlarda o'zini tuta bilish zarur. Mas'uliyatlilik esa, texnologik vositalarni to'g'ri ishlatish, resurslarni tejash va xavfsizlikni ta'minlashda ahamiyatlidir. Texnologik inqiloblar zamonida, har bir shaxsning axloqiyati va jamiyatga nisbatan mas'uliyati katta rol o'ynaydi. Texnologiyalarni etik jihatdan qo'llash, noto'g'ri foydalanishning oldini olish va ularning jamiyatga zarar yetkazmasligini ta'minlash — bu hamma uchun muhim bir masala.

Kasbiy sifatlar esa texnologik madaniyatning amaliy tomonini tashkil qiladi. Kasbiy malaka va bilimlar texnologik jarayonlarni tushunish va ulardan samarali foydalanishga yordam beradi. Mutaxassislar yangi texnologiyalarni o'rganishi va ulardan o'z ishlarida foydalangan holda yanada yuqori natijalarga erishishi kerak. Bundan tashqari, ijodkorlik va innovatsion fikrlash texnologik madaniyatning ajralmas qismlari hisoblanadi. Zamonaviy ish sharoitlari yangiliklarni yaratishni va eski tizimlarni yangilashni talab qiladi. Shuning uchun kasbiy faoliyatda innovatsion yondashuv va texnologiyalarni yaratishga qaratilgan bilimlar zarur.

Shaxsiy sifatlar va kasbiy ko'nikmalar o'zaro bog'liqdir, chunki texnologik madaniyatni shakllantirishda har ikki jihat birgalikda ishlaydi. Texnologiyalar bilan ishlashda nafaqat bilim va ko'nikmalar, balki odamning ijtimoiy javobgarligi, axloqiyati va muloqotdagi samaradorligi ham muhimdir. Texnologik madaniyatni rivojlantirish uchun har bir shaxs o'z shaxsiy sifatlarini takomillashtirishi, kasbiy bilimlarini oshirishi va jamiyatga foyda keltirishi lozim. Shunday qilib, texnologik madaniyatga qo'yiladigan sifatlar o'zaro bog'langan va zamonaviy dunyoda muvaffaqiyatli faoliyat uchun zarurdir.

Mustahkamlash:

1. Kompetentlik tushunchasi nimani anglatadi?

- A) Shaxsning kasbiy faoliyatni bajarish uchun zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalarning yig'indisi
- B) Shaxsning ta'lim darajasini
- C) Shaxsning kasbiy faoliyatda erishgan yutuqlarini
- D) Shaxsning individual xususiyatlarini

2. Kompetentlik turlaridan qaysi biri shaxsning ijtimoiy ko'nikmalarini o'z ichiga oladi?

- A) Ko'nikmaga asoslangan kompetentlik
- B) Ijtimoiy kompetentlik
- C) Bilimga asoslangan kompetentlik
- D) Etik kompetentlik

3. Kasbiy kompetentlikning shakllanish bosqichlaridan qaysi biri amaliy tajriba va ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan?

- A) Tayyorlov bosqichi
- B) Amaliyot va tajriba orttirish bosqichi
- C) Mustahkamlash bosqichi
- D) Innovatsion bosqich

4. Kompetentlik va kvalifikatsiya o'rtasidagi farq nima?

- A) Kvalifikatsiya — shaxsning amaliy ko'nikmalari, kompetentlik esa nazariy bilimlarni anglatadi
- B) Kvalifikatsiya nazariy bilimlarni, kompetentlik esa amaliy

ko'nikmalarni anglatadi

C) Kvalifikatsiya faqat kasbiy sohada, kompetentlik esa umumiy ko'nikmalarni anglatadi

D) Kvalifikatsiya va kompetentlik bir xil tushunchalardir

5. Kompetentlikning qanday ko'rinishi muammolarni hal qilishda ijodiy yondashuvni talab qiladi?

A) Ijtimoiy kompetentlik

B) Etik kompetentlik

C) Strategik kompetentlik

D) Innovatsion kompetentlik

6. Shaxsning texnologiyalarni etik jihatdan qo'llash qobiliyati qaysi kompetentlik turiga kiradi?

A) Shaxsiy kompetentlik

B) Kasbiy kompetentlik

C) Etik kompetentlik

D) Ijtimoiy kompetentlik

7. Kasbiy kompetentlikni shakllantirishning qaysi bosqichida shaxs o'z faoliyatini yanada samarali va muvaffaqiyatli bajarishga intiladi?

A) Tayyorlov bosqichi

B) Amaliyot bosqichi

C) Mustahkamlash va chuqurlashtirish bosqichi

D) Innovatsiyalarni joriy etish bosqichi

8. Kompetentlikning qaysi ko'rinishi shaxsning boshqa odamlar bilan samarali aloqalar o'rnatish va jamoada ishlash qobiliyatini anglatadi?

A) Ijtimoiy kompetentlik

B) Ko'nikmaga asoslangan kompetentlik

C) Bilimga asoslangan kompetentlik

D) Etik kompetentlik

9. Texnologik madaniyatiga qo'yiladigan kasbiy sifatlardan biri qaysi?

A) Stressni boshqarish

B) Innovatsion fikrlash

C) O'z-o'zini tahlil qilish

D) Jamoada ishlash

10. Kompetentlikka qo'yiladigan umumiy talablar qaysi usulda amalga oshiriladi?

- A) Nazariy bilimlar orqali
- B) Amaliy tajriba va ko'nikmalarni rivojlantirish orqali
- C) Faoliyatda yangi g'oyalarni yaratish orqali
- D) Ijtimoiy muhitdagi moslashuv orqali

Javoblar:

1. **A** — Shaxsning kasbiy faoliyatni bajarish uchun zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalarning yig'indisi
2. **B** — Ijtimoiy kompetentlik
3. **B** — Amaliyot va tajriba orttirish bosqichi
4. **B** — Kvalifikatsiya nazariy bilimlarni, kompetentlik esa amaliy ko'nikmalarni anglatadi
5. **D** — Innovatsion kompetentlik
6. **C** — Etik kompetentlik
7. **C** — Mustahkamlash va chuqurlashtirish bosqichi
8. **A** — Ijtimoiy kompetentlik
9. **B** — Innovatsion fikrlash
10. **B** — Amaliy tajriba va ko'nikmalarni rivojlantirish orqali

Nazorat uchun savollar:

1. "Kompetentlik" tushunchasini izohlab bering.
2. Kompetentlik turlarini nimalardan iborat?
3. Kasbiy kompetentlikning shakllanish bosqichlari qaysilar?
4. Kvalifikatsiya va kompetentlikning o'zaro munosabatini tushuntiring.
5. Kompetentlik ko'rinishlarini asoslab bering.
6. Texnologik madaniyatiga qo'yiladigan shaxsiy va kasbiy sifatlar deganda nimalar ko'zda tutiladi?

Foydalaniladigan adabiyotlar:

1. Qosimova, D. (2021). "Kompetentlik va kasbiy rivojlanish." — Tashkent: Universitet nashri.

2. Mirzaeva, F. (2019). "Kasbiy tayyorgarlik va kompetentlik." – Tashkent: Iqtisodiyot va boshqaruv universiteti nashriyoti.
 3. Ergashev, I. (2020). "Texnologik madaniyat va uning kasbiy sohalardagi roli." – Tashkent: Ma'naviyat.
 4. Abdullaeva, Z. (2022). "Ijtimoiy kompetentlik va uning rivojlanish yo‘llari." – Tashkent: O‘zbekiston Yozuvchilar uyushmasi nashriyoti.
 5. Kamilova, N. (2018). "Pedagogika va kasbiy ta'limda kompetentlik." – Tashkent: O‘qituvchi nashriyoti.
- (Kompetentlik turlarini ta'lim sohasida, shuningdek pedagogik yondashuvlar bilan bog‘liq holda o‘rganadi.)

Ma`ruza – 5. O‘qituvchi texnologik madaniyatining tarkibiy qismlari.

REJA:

1. Kasbiy faoliyatda texnologik madaniyatni shakllantirish.
2. Texnologik madaniyatining tarbiyalovchi imkoniyatlari.
3. Texnologik madaniyatning individual uslublarini shakllantirish metodikasi.
4. Ta’lim-tarbiyaviy jarayonni tashkil etishda o‘qituvchi o‘rni.

1. Kasbiy faoliyatda texnologik madaniyatni shakllantirish — bu zamonaviy texnologiyalarni samarali, axloqiy va mas'uliyatli tarzda qo'llash, ularni ishlatishda yuqori madaniyat darajasini saqlash jarayonidir. Bu jarayon faqat texnologiyalarni o'rganish va ulardan foydalanishdan iborat emas, balki ularning inson hayotidagi ijtimoiy, axloqiy va ekologik ta'sirlarini ham hisobga olishni talab qiladi.

Texnologik madaniyatni shakllantirishda birinchi navbatda, shaxsning kasbiy bilim va ko'nikmalariga asoslanish zarur. Bu bilimlar nafaqat texnologiyalarni amaliyotda qo'llashni, balki ulardan samarali foydalanishning muhim jihatlarini o'rganishni ham o'z ichiga oladi. Kasbiy faoliyatda texnologik madaniyatga ega bo'lish, shaxsning texnologik vositalardan foydalanish bilan bog'liq bo'lgan axloqiy va ijtimoiy mas'uliyatni anglashini talab qiladi.

Bundan tashqari, texnologik madaniyatni shakllantirishda innovatsion fikrlash va ijodiy yondashuv muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy dunyoda yangi texnologiyalar tez rivojlanmoqda va ularga moslashish, ularni yaratish va yangiliklarni qo'llash muhimdir. Innovatsion fikrlash texnologiyalardan foydalanishda yangi imkoniyatlar yaratish va mavjud tizimlarni yaxshilashni anglatadi. Bu esa nafaqat kasbiy, balki ijtimoiy rivojlanishda ham muhim rol o'ynaydi.

Texnologik madaniyatni shakllantirishda axloqiy yondashuv ham alohida o'rin tutadi. Har bir texnologiya o'zining ijtimoiy va ekologik ta'sirlariga ega. Shuning uchun, texnologiyalarga bo'lgan yondashuvda shaxsning axloqiy mas'uliyati katta ahamiyatga ega. Texnologiyalarni ishlab chiqishda va foydalanishda ekologik jihatlar, inson huquqlari va

jamiyatning umumiy manfaatlarini hisobga olish lozim. Masalan, texnologik jarayonlar ekologik zarar keltirmasligi uchun ularga ehtiyotkorlik bilan yondashish zarur.

Kasbiy faoliyatda texnologik madaniyatni shakllantirish jarayonida shaxsning muloqot qobiliyati, jamoada ishlash ko'nikmalari va boshqaruv jarayonlaridagi samaradorlik ham muhimdir. Texnologiyalarni jamoa bilan birgalikda, samarali ishlatish uchun kommunikativ kompetentlik va ijtimoiy kompetentlik zarur. Shuningdek, texnologiyalarning rivojlanishi bilan birga, shaxslar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni mustahkamlash, yangi texnologik yechimlarni joriy etishda ham jamoa ishlashining ahamiyati ortadi.

Kasbiy faoliyatda texnologik madaniyatni shakllantirish uchun kasbga doir bilimlar va ko'nikmalardan tashqari, shaxsiy axloqiy fazilatlar, mas'uliyatlilik va ilg'or fikrlash ham talab etiladi. Bularning barchasi texnologik madaniyatni rivojlantirishga, uning to'g'ri va axloqiy qo'llanilishiga imkon yaratadi. Shaxs texnologik madaniyatni shakllantirishda o'zining kasbiy va shaxsiy imkoniyatlarini to'liq ishlatgan holda, jamiyatga hamda atrof-muhitga foyda keltiradigan texnologik yechimlar yaratishi kerak.

2. Texnologik madaniyatning tarbiyalovchi imkoniyatlari — bu zamonaviy texnologiyalarni o'rganish va qo'llash orqali shaxsni tarbiyalash, uning axloqiy, ijtimoiy va intellektual rivojlanishiga hissa qo'shish jarayonidir. Texnologik madaniyat, faqat texnik bilimlar va ko'nikmalarni o'zlashtirish bilan cheklanmaydi, balki bu jarayon shaxsning axloqiy qarashlarini, ijodiy yondashuvini, muammolarni hal qilish qobiliyatini va jamiyatda o'z o'rnini topishdagi kompetentligini shakllantirishga yordam beradi.

Birinchidan, texnologik madaniyatning tarbiyaviy imkoniyatlari shaxsning mas'uliyatlilik va axloqiy yondashuvini rivojlantirishda ko'zga tashlanadi. Texnologiyalarni o'rganish va ulardan foydalanish jarayonida, shaxs jamiyat oldidagi mas'uliyatini his qilishni o'rganadi. Masalan, ekologik xavfsizlikni ta'minlash, texnologik chiqindilarni kamaytirish yoki axloqiy tamoyillarga rioya qilish — bularning barchasi texnologik madaniyatning axloqiy taraflarini tashkil etadi. Shaxsni bu masalalarda

tarbiyalash texnologiyalarning to'g'ri va samarali ishlatilishini ta'minlaydi.

Ikkinchidan, texnologik madaniyat ijodiy fikrlashni va innovatsion yondashuvni rivojlantiradi. Yangi texnologiyalarni o'rganish va ulardan foydalanish orqali shaxs yangi g'oyalar yaratish, mavjud muammolarni innovatsion usullar bilan hal qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Texnologik madaniyatning tarbiyalovchi jihatlari, ayniqsa, yosh avlodni texnologiyalarni faqat iste'molchi sifatida emas, balki yangiliklarni yaratish va tizimlarni takomillashtirishda faol ishtirokchi sifatida tarbiyalaydi.

Uchinchidan, texnologik madaniyat ijtimoiy kompetentlikni rivojlantirishda katta ahamiyatga ega. Texnologiyalarni qo'llashda shaxs jamoaviy ishlash, boshqalar bilan samarali muloqot qilish va guruhda ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Texnologik madaniyatga ega bo'lgan shaxs, jamoada ishlashni va o'z fikrini boshqalarga tushuntirishni o'rganadi, bu esa jamiyatda muvaffaqiyatli faoliyat yuritish uchun zarur bo'lgan ijtimoiy kompetentlikni shakllantiradi.

To'rtinchidan, texnologik madaniyat shaxsning intellektual rivojlanishiga ham katta hissa qo'shadi. Texnologiyalarni o'rganish va ulardan foydalanish orqali shaxsning fikrlash qobiliyatlari kengayadi, muammolarni tahlil qilish va qarorlar qabul qilishda mantiqiy yondashuvni rivojlantiradi. Shaxs texnologik vositalarni o'z faoliyatida qanday samarali qo'llashni o'rganar ekan, u ko'proq bilim olishga intiladi, natijada uning intellektual rivojlanishi sodir bo'ladi.

Nihoyat, texnologik madaniyatning tarbiyalovchi imkoniyatlari shaxsni yuqori saviya va axloqiy mas'uliyatga ega bo'lgan inson qilib shakllantiradi. Bu jarayon, o'z navbatida, shaxsning jamiyatda o'z o'rnini topishiga, o'z kasbiy faoliyatida muvaffaqiyat qozonishiga va yangi texnologiyalardan foydalangan holda ijtimoiy hamda iqtisodiy taraqqiyotni qo'llab-quvvatlashiga yordam beradi.

Shunday qilib, texnologik madaniyatning tarbiyalovchi imkoniyatlari, shaxsni faqat texnik bilimlar bilan ta'minlab qolmay, balki uni ijtimoiy, axloqiy va intellektual jihatdan rivojlantirishga ham yo'naltirilgan. Bu jarayonning muhim jihati — texnologiyalarni axloqiy

va samarali ishlatish, shaxsning ijtimoiy mas'uliyatini oshirishdir.

3. Texnologik madaniyatning individual uslublarini shakllantirish metodikasi — bu texnologik bilim va ko'nikmalarni shaxsning individual xususiyatlariga mos ravishda o'rgatish va rivojlantirish jarayonini ifodalaydi. Har bir shaxsda texnologik madaniyatning shakllanishi alohida tarzda amalga oshiriladi, chunki har bir insonning o'rganish uslubi, qobiliyatlari va dunyoqarashi farqlanadi. Shu bois, texnologik madaniyatni shakllantirishda individual yondashuvni qo'llash muhim ahamiyatga ega. Bu metodika shaxsning texnologiyalarni qo'llashdagi uslublarini, qobiliyatlarini va axloqiy nuqtai nazarini rivojlantirishga qaratilgan.

Shaxsiy ehtiyojlarni tahlil qilish va individual yondashuvni tanlash. Texnologik madaniyatni shakllantirish jarayonida birinchi navbatda, shaxsning ehtiyojlari va qobiliyatlarini tahlil qilish zarur. Har bir shaxs o'zining o'rganish uslubiga, texnologiyalarni tushunishga bo'lgan qiziqishiga va amaliy ko'nikmalarni o'zlashtirishdagi tezligiga qarab turlicha javob beradi. Shu sababli, har bir inson uchun o'rganish metodikasi individual tarzda ishlab chiqilishi kerak. Bunda, shaxsning hozirgi texnologik savodxonlik darajasi, ilgari o'rganilgan bilimlari va qobiliyatlari hisobga olinadi. Masalan, ba'zi shaxslar vizual materiallardan yaxshiroq o'rganishadi, boshqalar esa amaliy mashqlar yoki interaktiv ta'lim vositalaridan samaraliroq foydalanishadi.

Bilimlarni individual o'zlashtirishda interaktiv metodlarni qo'llash. Shaxsning texnologik madaniyatini shakllantirishda interaktiv metodlar katta ahamiyatga ega. Bu metodlar o'quvchilarni faol ishtirok etishga, texnologiyalarni amaliyotda qo'llashga undaydi. Interaktiv metodlar orqali, shaxslar texnologik vositalarni o'zlashtirishda ko'proq mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini rivojlantiradilar. Bu metodlar, masalan, simulyatsiyalar, mashqlar, rolli o'yinlar va guruhli ishlarda amalga oshiriladi. Bunda, shaxsning texnologik madaniyatini shakllantirishda yuksak motivatsiya va qiziqishni qo'llash uchun turli xil o'quv materiallari va vositalari tanlanadi.

Kreativ yondashuvni rivojlantirish. Texnologik madaniyatni

shakllantirishda kreativ yondashuvni rivojlantirish metodikasining ahamiyati katta. Shaxsning texnologik madaniyatini rivojlantirish uchun yangi g'oyalar va innovatsion fikrlashni rag'batlantirish kerak. Kreativ yondashuvni rivojlantirish, texnologik vositalarni yaratish va ularni samarali ishlatish qobiliyatini shakllantirishga yordam beradi. Shaxsning kreativ fikrlashini oshirish uchun, muammolarni hal qilishda innovatsion yechimlar izlash va yangi texnologiyalarni sinovdan o'tkazish o'rgatiladi. Kreativ yondashuv texnologiyalarga bo'lgan tanqidiy qarashni ham rivojlantiradi.

Axloqiy yondashuv va ijtimoiy mas'uliyatni oshirish. Texnologik madaniyatning shakllanishida axloqiy va ijtimoiy mas'uliyatni rivojlantirish ham muhim o'rin tutadi. Shaxs texnologiyalarni qo'llashda axloqiy me'yorlarga rioya qilishni, ekologik xavfsizlikni ta'minlashni va jamiyatga foyda keltirishni o'rganishi kerak. Texnologik vositalarni ishlatishda, shaxsning axloqiy qarashlari va ijtimoiy mas'uliyati alohida ahamiyatga ega. Bu, texnologiyalardan foydalanishda inson huquqlariga, shaxsiy ma'lumotlarning xavfsizligiga va ekologik barqarorlikka e'tibor berishni anglatadi.

Mustaqil ishlashni rag'batlantirish va o'z-o'zini baholash. Shaxsning texnologik madaniyatini shakllantirishda mustaqil ishlashni rag'batlantirish ham muhimdir. Texnologik madaniyatni shakllantirish jarayonida shaxsning o'z-o'zini baholash qobiliyatini rivojlantirish lozim. Bu o'z-o'zini tahlil qilish va natijalarga asoslanib, o'rganish jarayonini takomillashtirishni anglatadi. Mustaqil ishlash va o'z-o'zini baholash orqali, shaxs texnologiyalarga bo'lgan yondashuvini yanada samarali va axloqiyroq shakllantirishi mumkin. Bunda, o'z-o'zini o'rganish va tajriba orttirish jarayoni o'quvchining mustahkam texnologik madaniyatga ega bo'lishiga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda texnologik madaniyatning individual uslublarini shakllantirish metodikasi shaxsning o'rganish ehtiyojlariga, qobiliyatlari va individual yondashuvlariga moslashtirilgan holda ishlab chiqilishi kerak. Bu metodika texnologiyalardan samarali foydalanish, innovatsion fikrlash, axloqiy yondashuv va ijtimoiy mas'uliyatni shakllantirishni o'z ichiga oladi. Shaxsning texnologik madaniyati faqat

texnik bilimlar bilan cheklanmay, balki u axloqiy, ijodiy, va ijtimoiy jihatlardan ham rivojlanadi.

4.O'zbekiston Respublikasida ta'lim-tarbiyaviy jarayonni tashkil etishda o'qituvchining o'rnini nihoyatda muhimdir. O'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki tarbiyalovchi, yo'l ko'rsatuvchi va ilhomlantiruvchi shaxs sifatida ham faol ishtirok etadi. Uning vazifasi o'quvchilarning intellektual rivojlanishini ta'minlash, ularni hayotga tayyorlash va axloqiy, ijtimoiy qadriyatlarni shakllantirishdir.

Birinchidan, o'qituvchining asosiy vazifalaridan biri — ta'lim berishdir. Ta'lim jarayonida o'qituvchi o'quvchilarga bilimlarni tizimli ravishda, lo'nda va aniq tarzda yetkazish uchun metodik yondashuvlar va zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanadi. Bu, o'qituvchidan pedagogik mahorat, bilimlarni yangi uslublarda taqdim etish va o'quvchilarni o'zlashtirishga yordam berish talab etadi. O'qituvchi o'z bilimini o'quvchilarga ilgari surishda, shuningdek, ularning fikrlash qobiliyatini, tahlil qilish, mantiqiy mulohaza yuritish va ijodiy yondashuvlarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

Ikkinchidan, o'qituvchining tarbiyaviy vazifasi juda katta ahamiyatga ega. O'quvchilarda yaxshi axloqiy sifatlarni, jamiyatga foydali inson bo'lishni, xalqaro hamkorlik va bag'rikenglikni rivojlantirish, ular o'rtasida ijtimoiy mas'uliyatni uyg'otish, vatanga sadoqatni mustahkamlash o'qituvchining asosiy vazifalaridan biridir. Shuningdek, o'qituvchi o'zining faoliyati orqali o'quvchilarga hayotda muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lgan asosiy qadriyatlarni, mas'uliyatni, mehnatsevarlikni, va halollikni o'rgatadi. O'quvchilar o'qituvchini nafaqat ilmiy bilimlarni beruvchi shaxs sifatida, balki ularga hayotda qanday harakat qilishni ko'rsatadigan yo'lbo'shchi sifatida ham ko'rishadi.

Uchinchidan, o'qituvchining o'quvchilar bilan ijtimoiy aloqasi va muloqotida pedagogik mahorat va psixologik bilimlarga ega bo'lishi zarur. O'qituvchi o'zining ijtimoiy ahamiyatli vazifasini bajarishda, o'quvchilarning psixologik holatini, ehtiyojlarini va xohishlarini hisobga olgan holda, har bir o'quvchi bilan individual yondashadi. Bu orqali o'qituvchi o'quvchilarning muvaffaqiyatlarini qo'llab-quvvatlash, ular

orasida sog'lom raqobatni shakllantirish va o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshirishga yordam beradi.

To'rtinchidan, o'qituvchi ta'lim-tarbiyaviy jarayonda o'quvchilarga innovatsion fikrlashni, muammolarni hal qilishni, zamonaviy texnologiyalarni ishlatishni o'rgatish orqali ularga kelajakda muvaffaqiyatli kasbni tanlashda yordam beradi. O'qituvchining vazifasi o'quvchilarni zamonaviy dunyo talablariga javob bera olish uchun kerakli ko'nikmalar bilan ta'minlashdir. Bu, o'qituvchidan texnologiyalarni, yangi pedagogik yondashuvlarni o'rganish va ulardan ta'lim jarayonida samarali foydalanish talab qiladi.

Xulosa qilib aytganda, o'qituvchi o'quvchilarning bilim olishda yordamisiz qolmasligi, shuningdek, ularni axloqiy va ijtimoiy jihatdan rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. O'zbekiston ta'lim tizimida o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki tarbiyalovchi, o'quvchilarning intellektual, axloqiy va ijtimoiy rivojlanishiga yo'l ko'rsatuvchi, ularga kelajakda muvaffaqiyatli inson bo'lishi uchun yordam beruvchi shaxs sifatida ko'riladi. O'qituvchi o'zining kasbiy mahorati va insoniy fazilatlari bilan jamiyatning rivojlanishiga katta hissa qo'shadi.

Mustahkamlash:

1. Kasbiy faoliyatda texnologik madaniyatni shakllantirishning asosiy maqsadi nima?

- a) Yangi texnologiyalarni o'rganish
- b) Shaxsning ijtimoiy mas'uliyatini oshirish
- c) Yangi bilimlar olish
- d) Texnologiyalardan samarali foydalanish

2. Texnologik madaniyatning tarbiyaviy imkoniyatlari nimaga qaratilgan?

- a) Faoliyatni jadallashtirish
- b) Texnologiyalardan samarali foydalanish
- c) Shaxsni axloqiy, ijtimoiy va intellektual jihatdan rivojlantirish
- d) O'qituvchilarni tayyorlash

3. Texnologik madaniyatni shakllantirishda qaysi metodik yondashuv muhim?

- a) Individual yondashuv
- b) Guruhli ish
- c) Faol ishtirok etish
- d) Barcha javoblar to'g'ri

4. O'qituvchining texnologik madaniyat shakllanishidagi roli nima?

- a) O'quvchilarni ilmiy izlanishlarga undash
- b) O'quvchilarni bilim olishda yordamisiz qoldirmaslik
- c) Faoliyatni yanada samarali qilish
- d) Shaxsiy rivojlanish uchun texnologiyalarni taklif etish

5. Texnologik madaniyatning axloqiy jihatlari qanday rivojlanadi?

- a) Shaxsning texnologiyalarga tanqidiy yondashuvini shakllantirish
- b) Shaxsni yuqori texnik bilimlarga ega qilish
- c) O'quvchilarning samarali ishlashini oshirish
- d) Ijtimoiy aloqalar o'rnatish

6. Texnologik madaniyatni shakllantirishda qanday metodikani qo'llash kerak?

- a) Aktivlashtirish metodikasi
- b) Ijtimoiy yondashuv
- c) Kreativ yondashuv
- d) Pasiv o'rganish

7. O'qituvchining ta'lim-tarbiyaviy jarayondagi roli nima?

- a) Faqat bilim berish
- b) Shaxsni ilmiy va axloqiy rivojlantirish
- c) Faoliyatni kuzatish
- d) O'quvchilarga texnologiyalarni faqat nazariy o'rgatish

8. Texnologik madaniyatni shakllantirishda o'qituvchi qanday yondashuvni qo'llaydi?

- a) Axloqiy yondashuv
- b) Individual yondashuv
- c) Raqobatni rag'batlantirish

d) To'g'ri javob yo'q

9. **Texnologik madaniyatning individual uslublarini shakllantirishda qanday metodik yondashuvlardan foydalaniladi?**

- a) Faol muloqot metodikasi
- b) Interaktiv metodlar
- c) Jamoaviy ish metodikasi
- d) Shaxsiy yondashuv metodikasi

10. **Texnologik madaniyatni shakllantirishda o'quvchilar qanday mas'uliyatni o'z zimmasiga oladi?**

- a) Faqat texnik mas'uliyat
- b) Axloqiy va ijtimoiy mas'uliyat
- c) Tez o'rganish
- d) Barcha javoblar to'g'ri

Javoblar:

- 1. b
- 2. c
- 3. d
- 4. b
- 5. a
- 6. c
- 7. b
- 8. b
- 9. d
- 10. b

Nazorat uchun savollar:

1. Kasbiy faoliyatda texnologik madaniyatni shakllantirishning asosiy maqsadi nima?

2. O'qituvchining ta'lim-tarbiyaviy jarayondagi roli va ahamiyati haqida qanday fikrdasiz?

3. Texnologik madaniyatni shakllantirishda individual yondashuvning o'rnini qanday?

4. Texnologik madaniyatning tarbiyaviy imkoniyatlarini qanday izohlaysiz?

5. Texnologik madaniyatni shakllantirishda o'qituvchining pedagogik metodlari qanday ahamiyatga ega?

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Raximov, A. (2016). *Pedagogik texnologiyalar: nazariy va amaliy asoslar*. Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi.

2. Islombekov, S. (2019). *Texnologik madaniyatni rivojlantirish va uning ta'limdagi o'rni*. Tashkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.

3. Akhmedov, A. (2021). *Innovatsion ta'lim texnologiyalari: o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi hamkorlik*. Tashkent: O'zbekiston pedagogika universiteti.

4. Xodjaeva, N. (2018). *Ta'lim tizimida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo'llash*. Tashkent: Fan va texnologiya.

5. Abdullaeva, D. (2020). *Kasbiy ta'lim va texnologik madaniyat*. Tashkent: O'zbekiston yoshlar ittifoqi nashriyoti.

Ma`ruza – 6. O'qituvchi texnologik madaniyatini shakllantirish tizimi va uni baholash.

Reja:

1. Sharq mutafakkirlari va faylasuf olimlari ijodiy merosida muloqot madaniyatining ifodalanishi
2. O'quvchilarda muloqot orqali ma'naviy madaniyatni shakllantirish mezonlari.
3. Ma'naviy madaniyatning muhim belgilarini shakllantirish.
4. Ta'lim oluvchilarning bilimlarini xolisona nazorat qilish va baholash.

1. Sharq mutafakkirlari va faylasuf olimlari ijodiy merosida muloqot madaniyati juda katta ahamiyatga ega bo'lib, ularning asarlarida insonlar o'rtasidagi muloqotning ahamiyati, uni qanday qilib sog'lom va ma'naviy jihatdan rivojlantirish kerakligi, axloqiy me'yorlar va ijtimoiy aloqalar ko'p o'rin egallaydi. Sharq faylasuflari, o'z asarlarida muloqotning turli jihatlarini, jumladan, axloqiy va ma'naviy jihatlarini alohida ta'kidlaganlar.

Ibn Sino (Avicenna). Ibn Sino, o'zining falsafiy va tibbiy asarlarida muloqotning inson ruhiyati va ahloqi bilan bog'liq jihatlarini chuqur tahlil qilgan. U muloqotni nafaqat ilmiy ma'lumotlar almashinuvi, balki insonlar o'rtasidagi axloqiy aloqalar sifatida ham ko'rsatgan. Ibn Sino, muloqotda insof, mehr-oqibat va sabr-toqatni, shuningdek, inson ruhining sof va pok bo'lishini ta'kidladi. Muloqotda pokiza niyat va niyatning to'g'riligini juda muhim deb bilgan. Shu bilan birga, uning tibbiy asarlarida bemor bilan shifokor o'rtasidagi muloqotning ahamiyatini ta'kidlash orqali insonparvarlikni rivojlantirgan.

Al-Farobiy. Al-Farobiy o'z asarlarida muloqot madaniyatining ijtimoiy ahamiyatiga e'tibor qaratgan. U "Aql va qalb birligi" tamoyilini ilgari surgan, muloqotda aqlni va qalbni birlashtirib, to'g'ri va samarali aloqani o'rnatish zarurligini aytgan. Al-Farobiy ijtimoiy muloqotda etik va ma'naviy qadriyatlarni o'rganish zarurligini ta'kidladi. Unga ko'ra, jamiyatda har bir insonning o'z o'rnini bilishi, boshqalar bilan hamkorlik

qilish va ularni hurmat qilish muloqotning muhim asoslaridir. Al-Farobiy, shuningdek, muloqotdagi fikr almashinuvi va ijodiy dialogning rivojlanishiga katta e'tibor bergan.

Al-G'azzoliy. Al-G'azzoliy muloqotning ruhiy va axloqiy tomonlarini o'rgangan olim sifatida tanilgan. Uning asarlarida muloqot, insonni ma'naviy jihatdan to'g'ri yo'lga soluvchi vosita sifatida ko'rsatiladi. Al-G'azzoliy muloqotda to'g'riligini, odob-axloq va insofni muhim deb bilgan. Unga ko'ra, muloqotda so'zlarni tanlashda ehtiyotkorlik va muomala madaniyati muhimdir. Al-G'azzoliy muloqotni ilohiy ruhni tushunish, boshqa insonlarga yordam berish va ular bilan tinchlikda yashash sifatida ko'rib, bunday muloqot jamiyatni rivojlantirishga yordam berishini ta'kidlagan.

Rumi (Jaloliddin Rumi). Jaloliddin Rumi, o'zining she'riy va tasavvufiy asarlarida muloqotni inson qalbi va ruhining poklanishiga yordam beradigan bir vosita sifatida ifodalagan. Uning "Muhabbat va muloqot" haqidagi falsafasi, muloqotning ichki huzur va ma'naviyatga olib kelishini ta'kidlaydi. Rumi muloqotni faqat so'z almashinuvi deb emas, balki insonning ichki dunyosidagi o'zgarishlarni, qalbdagi o'zgarishni ko'rsatuvchi jarayon deb hisoblagan. U muloqot orqali haqiqiy sevgini va tinchlikni, bir-birini tushunishni va bir-biriga mehr qo'yishni o'rgatgan.

Al-Shayx al-Makhdum. Al-Shayx al-Makhdum muloqotda insonning o'zini va boshqalarni anglashini, shuningdek, ijtimoiy muammolarni hal qilishda samarali va adolatli yondashuvni muhim deb bilgan. U muloqotda ijtimoiy adolatni, barqarorlikni va tinchlikni shakllantirishga e'tibor qaratgan. Uning fikriga ko'ra, muloqotda inson o'zining pozitsiyasini tushunib, boshqalar bilan hamkorlik qilish orqali jamiyatni yaxshilashga qaratilgan harakatlarni amalga oshirishi kerak.

Sharq mutafakkirlari va faylasuflarining ijodiy merosida muloqot madaniyati insoniyatning jamiyatdagi o'rni, axloqiy qadriyatlar, ijtimoiy mas'uliyat va ma'naviyatning rivojlanishiga doir muhim tamoyillarni o'z ichiga oladi. Muloqot, ularning asarlarida, insonlar o'rtasidagi o'zaro tushunishni, sabr-toqatni, axloqiy prinsiplarni va mehr-oqibatni rivojlantirishga yordam beradigan vosita sifatida ifodalangan. Ular

muloqotning faqat axloqiy jihatlarini emas, balki ijtimoiy va ma'naviy jihatlarini ham chuqur o'rganib, uni jamiyatni yaxshilash va tinchlikni ta'minlashga qaratilgan vosita sifatida ko'rganlar.

2. O'quvchilarda muloqot orqali ma'naviy madaniyatni shakllantirishning mezonlari jamiyatda o'quvchilarning axloqiy, ijtimoiy va ruhiy rivojlanishiga yo'l ochadigan muhim asoslarni tashkil etadi. Bu mezonlar o'quvchilarning muloqot jarayonida ma'naviy qadriyatlarni o'zlashtirishlari va ularni hayotda qo'llay olishlarini ta'minlashga xizmat qiladi. Quyida o'quvchilarda muloqot orqali ma'naviy madaniyatni shakllantirishning asosiy mezonlari keltirilgan:

Hurmat va insofning shakllanishi. O'quvchilarda muloqot orqali hurmat, insof, o'zaro ishonch va mehr-oqibatni rivojlantirish ma'naviy madaniyatni shakllantirishning asosiy mezonlaridan biridir. O'quvchilar bir-birlarini, o'qituvchilarini va atrofdagi insonlarni hurmat qilishni, ularning fikrlariga e'tibor berishni o'rganishlari kerak. Muloqotda to'g'ri va hurmatli so'zlardan foydalanish, boshqalarning nuqtai nazariga hurmat bilan yondashish bu mezonni amalga oshirishga yordam beradi.

Axloqiy qadriyatlarni o'zlashtirish. O'quvchilar muloqot jarayonida axloqiy qadriyatlarni, mas'uliyatni, halollikni, adolatni, o'z-o'zini hurmat qilishni, o'qituvchilar va tengdoshlar bilan o'zaro munosabatlarda to'g'ri yo'l tutishni o'rganadilar. Axloqiy madaniyatni shakllantirishda muloqotning roli beqiyosdir, chunki u o'quvchilarni axloqiy jihatdan to'g'ri qarorlar qabul qilishga undaydi.

Emotsional intellektning rivojlanishi. Muloqot orqali o'quvchilar o'zlarining va boshqalarining emotsiyalarini tushunishni, boshqarishni va ifodalashni o'rganadilar. Bu o'quvchilarni ijtimoiy hayotda samarali va tinchliksevar munosabatlar o'rnatishga yordam beradi. Muloqotdagi emotsional insof, o'z his-tuyg'ularini boshqalar bilan samarali tarzda ulashish va boshqalarining his-tuyg'ulariga hurmat bilan yondashish muhimdir.

Muammolarni hal qilish va konfliktlarni bartaraf etish qobiliyatini rivojlantirish. O'quvchilar muloqot orqali muammolarni hal qilish, ziddiyatli vaziyatlarni konstruktiv tarzda hal qilish va konfliktlarni hal etish ko'nikmalarini o'zlashtiradilar. Muloqotda o'z fikrini yetkazish,

lekin boshqa tomonlarning fikrlarini tinglash va konstruktiv yechimlarni izlash muhim axloqiy ko'nikmalarni rivojlantiradi. Bu ko'nikmalar jamiyatda ham, shaxsiy hayotda ham o'quvchilarning muvaffaqiyatli bo'lishiga yordam beradi.

Insonparvarlik va bag'rikenglikni rivojlantirish. Muloqot orqali o'quvchilarda bag'rikenglik, boshqalarga yordam berish va insonparvarlik kabi sifatlar shakllanadi. Ular muloqotda boshqalar bilan birgalikda ishlash, muammolarni birgalikda hal qilish, o'zaro qo'llab-quvvatlash kabi qadriyatlarni o'zlashtiradilar. Bu o'quvchilarni jamiyatda hurmatli va foydali fuqarolar bo'lishga tayyorlaydi.

O'zaro tushunishni rivojlantirish. Muloqot orqali o'quvchilarda o'zaro tushunishni rivojlantirish, har bir kishining nuqtai nazarini va hissiyotlarini tushunish qobiliyatini shakllantirish muhimdir. O'quvchilar bir-birlarining fikrlarini tinglash, ularni hurmat qilish va empatiya ko'rsatishni o'rganadilar. Bu o'quvchilarning ijtimoiy rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi va jamiyatda tinchlik va murosas muhitini yaratishga yordam beradi.

Jamoaviy ish va hamkorlik. O'quvchilar muloqot orqali jamoaviy ish va hamkorlikda faol ishtirok etishni o'rganadilar. Jamoaviy ishda har bir insonning o'z o'rnini va mas'uliyatini borligini tushunish, birgalikda muammolarni hal qilish va o'zaro yordam ko'rsatish ko'nikmalarini rivojlantirish muhimdir. Bunday yondashuv, o'quvchilarda kelajakda ishlashda samarali va ijodiy ishlash ko'nikmalarini shakllantiradi.

O'z-o'zini anglash va o'zini ifodalash. Muloqot jarayonida o'quvchilar o'z fikrlarini aniq va lo'nda tarzda ifodalashni o'rganadilar. O'z fikrlarini ochiq, aniq va mulohazali tarzda taqdim etish o'quvchilarda ishonchni va o'z-o'ziga hurmatni oshiradi. O'quvchilar o'zining maqsadlari, qarashlari va prinsiplarini tushunib, ularga sodiq bo'lishni o'rganadilar.

O'quvchilarda muloqot orqali ma'naviy madaniyatni shakllantirish — bu nafaqat bilim berish, balki shaxsiy rivojlanish va ijtimoiy mas'uliyatni o'zlashtirish jarayonidir. Muloqot orqali o'quvchilarda axloqiy qadriyatlar, insonparvarlik, bag'rikenglik va jamoaviy hamkorlikni rivojlantirish, ular uchun ijtimoiy va ma'naviy rivojlanishning

muhim omillarini yaratadi. Bu esa o'quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy muvaffaqiyatlarini ta'minlashga yordam beradi.

3. Ma'naviy madaniyatning muhim belgilarini shakllantirish, insonning ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishining muhim jihatidir. Bu jarayon o'zida axloqiy, ma'naviy va madaniy qadriyatlarni o'zlashtirishni, odamlar o'rtasidagi munosabatlarda to'g'ri yo'l tutishni va jamiyatda hamjihatlikni ta'minlashni ko'zda tutadi. Quyida ma'naviy madaniyatning muhim belgilarini shakllantirish jarayonining asosiy elementlari keltirilgan:

Axloqiy qadriyatlar.Ma'naviy madaniyatning birinchi va eng muhim belgilari axloqiy qadriyatlarni shakllantirishdir. Bu qadriyatlar insonning to'g'ri va adolatli yo'l tutishiga, boshqalarga hurmat bilan yondashishiga, halollik, samimiyat, mehru-oqibat kabi sifatlarni rivojlantirishga yordam beradi. O'quvchilarda to'g'riso'zlik, mehr-oqibat, o'z-o'zini nazorat qilish va boshqalarga yordam berish kabi axloqiy prinsiplarni shakllantirish ma'naviy madaniyatning asosi hisoblanadi.

Empatiya va o'zaro tushunish.Ma'naviy madaniyatni shakllantirishda empatiya (boshqalarni tushunish va ular bilan his-tuyg'ularda o'xshashlikni sezish) va o'zaro tushunishning roli juda katta. O'quvchilar bir-birining his-tuyg'ularini, muammolarini va ehtiyojlarini tushunishga o'rganishlari kerak. Bu sifatlar, shaxsning boshqalar bilan to'g'ri muloqot qilishini va ijtimoiy muhitda muvaffaqiyatli bo'lishini ta'minlaydi. Shuningdek, empatiya o'quvchilarga ijtimoiy aloqalarni mustahkamlashda va muammolarni hal qilishda yordam beradi.

Bag'rikenglik va tolarantlik.Bag'rikenglik va toleranslik, ya'ni turli fikrlar, madaniyatlar, millatlar va diniy qarashlarga nisbatan ochiqlik va hurmatni rivojlantirish, ma'naviy madaniyatning muhim belgilaridan biridir. O'quvchilarni turli xil fikrlar va qarashlarga nisbatan bag'rikeng bo'lishga o'rgatish, ularning dunyoqarashini kengaytiradi va ijtimoiy tinchlikni mustahkamlashga yordam beradi. Tolerantlik nafaqat boshqa madaniyatlarni hurmat qilishni, balki o'ziga nisbatan ham ochiq va sabrli bo'lishni anglatadi.

O'zini anglash va o'z-o'zini hurmat qilish.Ma'naviy madaniyatning asosiy belgilaridan yana biri — o'zini anglash va o'z-o'zini hurmat qilishdir. Shaxs o'zini tushunishi, o'zining kuchli va zaif

tomonlarini bilishi, shuningdek, o'ziga hurmat bilan yondashishi kerak. O'z-o'zini anglash va hurmat qilish ma'naviy madaniyatni shakllantirishda muhim omil bo'lib, insonni jamiyatda faol va mas'uliyatli fuqaroga aylantiradi.

Muammolarni hal qilish va ijtimoiy mas'uliyat. Ma'naviy madaniyatni shakllantirishda ijtimoiy mas'uliyat va muammolarni hal qilish qobiliyatini rivojlantirish muhimdir. O'quvchilarni jamoada ishlashga, muammolarni hal qilishda samarali va adolatli qarorlar qabul qilishga o'rgatish zarur. Bu ijtimoiy madaniyatni shakllantirishda va jamiyatdagi muammolarni samarali tarzda bartaraf etishda muhim rol o'ynaydi. Jamiyatga foyda keltirish, boshqalarga yordam berish va ijtimoiy mas'uliyatni his qilish o'quvchilarda yuqori ma'naviy madaniyatni rivojlantiradi.

Tinchlik va hamjihatlik. Ma'naviy madaniyatning shakllanishi tinchlik va hamjihatlikni rivojlantirishga yordam beradi. O'quvchilarga tinchlikni saqlash, o'zaro hurmat, o'zini nazorat qilish va ziddiyatlarni tinch yo'l bilan hal qilishni o'rgatish kerak. Jamiyatda tinchlikni saqlash va boshqalar bilan yaxshi aloqalar o'rnatish ma'naviy madaniyatni shakllantirishda muhim omildir.

Ochiqlik va izlanish. Ma'naviy madaniyatning shakllanishi ochiqlik, bilimga bo'lgan izlanish va yangi g'oyalarga qarshi ochiqlikni rivojlantirishni talab qiladi. O'quvchilarga bilimga chanqoq bo'lish, doimiy ravishda o'zini takomillashtirish va yangi fikrlarni o'rganishga tayyor bo'lish muhimdir. Bu bilim va ma'naviyatni rivojlantirishga yordam beradi, insonni bilimli va ijtimoiy faol shaxsga aylantiradi.

Ma'naviy madaniyatni shakllantirish, shaxsning axloqiy, ijtimoiy va ma'naviy jihatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. O'quvchilarda yuqoridagi belgilarni shakllantirish orqali ularning jamiyatdagi o'rni va rolini mustahkamlash mumkin. Bu jarayon faqat o'quvchilarning individual rivojlanishiga emas, balki jamiyatning ijtimoiy va ma'naviy farovonligiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

4. O'zbekistonda ta'lim oluvchilarning bilimlarini xolisona nazorat qilish va baholash, ta'lim tizimining samarali ishlashining muhim qismi hisoblanadi. Bu jarayon nafaqat o'quvchilarning bilimlarini

aniqlash, balki ularning rivojlanishini tahlil qilish, o'zgarishlarni kuzatish va ta'lim sifatini oshirishga yordam beradi. Shuningdek, o'quvchilarning bilimini xolisona baholash, ularning individual imkoniyatlarini aniqlash va kelajakdagi o'qish jarayonini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Xolisona baholashning mohiyati. Xolisona baholash — bu o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini to'g'ri va adolatli tarzda baholashdir. Bu jarayon o'quvchilarning o'rganish jarayonidagi yutuqlarini yoki kamchiliklarini aniqlashga yordam beradi. Xolisona baholashning asosiy maqsadi shundaki, o'quvchilarning bilim va ko'nikmalari faqat ularning haqiqiy qobiliyatiga asoslanib baholanadi, o'quvchilarga nisbatan adolatli va obyektiv bo'lishni ta'minlaydi.

Baholash tizimining shaffofligi va adolatligi. Baholash tizimi shaffof va adolatli bo'lishi kerak. Har bir o'quvchi o'z natijalarini tushunishi va bu natijalar asosida ta'lim jarayonida qanday o'zgarishlar qilish kerakligini bilishi muhimdir. O'quvchilarga baholash mezonlari aniq va tushunarli bo'lishi zarur, shuningdek, o'qituvchilar tomonidan amalga oshiriladigan baholashda xatolarni minimallashtirishga harakat qilinishi lozim.

Baholash usullari. O'quvchilarning bilimlarini xolisona nazorat qilishda turli baholash usullari qo'llaniladi. Ular quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Yozma testlar: Bu testlar o'quvchilarning bilimlarini tekshirishning eng keng tarqalgan usuli bo'lib, ular o'quvchilarning mantiqiy fikrlash va eslab qolish qobiliyatlarini baholashga yordam beradi.

Og'zaki imtihonlar: O'quvchilarni og'zaki ravishda baholash, ularning erkin fikr bildirishi va muammoni hal qilish qobiliyatini aniqlash imkonini beradi.

Amaliy ishlash: O'quvchilarning amaliy ko'nikmalarini baholashda laboratoriya ishlari, loyiha ishi, laboratoriya yoki seminarlar ko'plab ta'lim muassasalarida ishlatiladi.

Kundalik nazorat: O'quvchilarning kundalik faoliyatini, ularning darsga tayyorligi va o'zaro muloqotini nazorat qilish orqali baholash.

Baholash mezonlari va kriteriyalari. Xolisona baholashni ta'minlash uchun aniq mezonlar va kriteriyalar bo'lishi kerak. Masalan:

Tushunish darajasi: O'quvchilarning o'qitilgan materialni qanday tushunganini baholash.

Amaliy ko'nikmalar: O'quvchilarning o'rgangan bilimlarini amaliyotda qanday qo'llay olishlari.

Mustaqil fikrlash va ijodkorlik: O'quvchilarning o'rgangan bilimlariga asoslanib, yangi fikrlar va yechimlar ishlab chiqish qobiliyati.

Ijtimoiy va axloqiy qadriyatlar: O'quvchilarning jamiyatda faol ishtirok etishi, etika va axloqiy qadriyatlarni o'zlashtirishi.

Differensial baholash. Har bir o'quvchining o'ziga xos xususiyatlarini inobatga olib, differensial baholashni amalga oshirish muhimdir. Bu o'quvchilarning turli darajadagi bilim va ko'nikmalarini inobatga olib, baholashni shaxsiylashtirishni anglatadi. Masalan, ba'zi o'quvchilar uchun oson bo'lgan material boshqalari uchun qiyin bo'lishi mumkin. Shunday qilib, o'qituvchi har bir o'quvchining qobiliyatiga mos ravishda baholashni amalga oshiradi.

O'z-o'zini baholash va o'zini tahlil qilish. O'quvchilarga o'z-o'zini baholash va o'zini tahlil qilish ko'nikmalarini o'rgatish ham muhimdir. Bu jarayon o'quvchilarga o'z bilimlarini mustaqil baholashga, o'z zaif tomonlarini aniqlashga va rivojlanish uchun zarur bo'lgan o'zgarishlarni amalga oshirishga yordam beradi.

O'qituvchining roli. O'qituvchi bilimlarni baholashda muhim rol o'ynaydi. U o'quvchilarning bilimlarini aniq va adolatli baholashga harakat qiladi. Shuningdek, o'qituvchi baholash jarayonida o'quvchilarga konstruktiv fikrlar berishi, ularning xatolarini to'g'rilashga yordam berishi kerak. O'qituvchining yondashuvi, o'quvchilarning bilim olish jarayonida o'ziga bo'lgan ishonchlarini mustahkamlashga yordam beradi.

Nihoyat, baholashning ahamiyati. Bilimlarni xolisona nazorat qilish va baholash, ta'lim jarayonini yaxshilash va o'quvchilarning rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Bu o'quvchilarning kuchli tomonlarini aniqlash, ularni qo'llab-quvvatlash, shuningdek, zaif tomonlarini mustahkamlashga imkon beradi. Xolisona baholash, shuningdek, o'quvchilarda o'z bilimlariga bo'lgan ishonchni shakllantiradi va ularning kelajakdagi muvaffaqiyatlariga katta hissa qo'shadi.

Mustahkamlash:

1. Sharq mutafakkirlari va faylasuf olimlari ijodiy merosida muloqot madaniyatining ifodalanishi qanday?

- a) Muloqot madaniyati faqat ilmiy yozuvlarda ifodalanadi.
- b) Muloqot madaniyati o‘zaro hurmat va tushunish asosida rivojlanadi.
- c) Muloqot madaniyati faqat diniy sohada ko‘rib chiqiladi.
- d) Muloqot madaniyati faqat yozma manbalarda ifodalanadi.

2. O‘quvchilarda muloqot orqali ma’naviy madaniyatni shakllantirish mezonlaridan qaysi biri to‘g‘ri?

- a) O‘quvchilarni faqat o‘qish jarayonida baholash.
- b) Empatiya, tushunish va axloqiy qadriyatlar orqali muloqotni rivojlantirish.
- c) Muloqot faqat akademik darslarda amalga oshiriladi.
- d) O‘quvchilarni faqat bir tomonlama fikrlashga o‘rgatish.

3. Ma’naviy madaniyatning muhim belgilaridan qaysi biri to‘g‘ri?

- a) O‘quvchilarda bilimga chanqoqlikni oshirish.
- b) O‘quvchilarda faqat bilimni sinov orqali o‘rganish.
- c) O‘z-o‘zini hurmat qilish, halollik va axloqiy qadriyatlarni shakllantirish.
- d) O‘quvchilarni faqat sinfda baholash.

4. Ta’lim oluvchilarning bilimlarini xolisona nazorat qilish va baholashda qanday usul qo‘llaniladi?

- a) Faqat yozma imtihonlar orqali.
- b) Og‘zaki va amaliy testlar orqali, shuningdek, o‘z-o‘zini baholash orqali.
- c) Faqat testlar orqali.
- d) O‘quvchilarning faqat guruh ishlariga qarab.

5. O‘quvchilarda muloqot madaniyatini shakllantirishda qaysi omil muhim?

- a) Tushunish va bag‘rikenglik.
- b) Faqat sinfdagi tinglash.
- c) O‘qituvchining faqat bilim berishi.
- d) Boshqalar bilan muloqot qilishdan voz kechish.

6. Sharq mutafakkirlarining muloqot madaniyati haqidagi fikrlarida asosiy e’tibor qaysi jihatlariga qaratilgan?

- a) Faqat ilmiy tushunchalar.
- b) O‘zaro hurmat, tinchlik va to‘g‘ri munosabatlar.
- c) Faqat diniy g‘oyalar.
- d) Ilmiy asoslangan falsafiy g‘oyalar.

7. O‘quvchilarda ma‘naviy madaniyatni shakllantirishda qaysi jihatlarni inobatga olish kerak?

- a) Faoliyatning o‘quvchilarga nisbatan faqat texnik qismiga e’tibor berish.
- b) O‘quvchilarning ijtimoiy va axloqiy mas’uliyatini oshirish.
- c) Faqat bilim o‘zlashtirish.
- d) Faoliyatni sinfda yakunlash.

8. Ma‘naviy madaniyatni shakllantirishda qanday metodlar samarali bo‘lishi mumkin?

- a) O‘quvchilarga faqat nazariy bilimlarni taqdim etish.
- b) O‘quvchilarga amaliyot va muloqot orqali axloqiy qadriyatlarni o‘rgatish.
- c) Faqat testlar va sinovlar.
- d) O‘quvchilarga faqat boshqalarni o‘rganish.

9. Xolisona baholashda qanday mezonlar muhim hisoblanadi?

- a) Yalpi yutuqlarni baholash.
- b) O‘quvchilarning faqat bilim darajasini baholash.
- c) Yozma va og‘zaki bilimlarni umumiy tarzda baholash.
- d) O‘quvchilarning individual yutuqlari va kamchiliklarini tahlil qilish.

10. O‘quvchilarda ma‘naviy madaniyatni shakllantirishda qaysi bir amaliy harakatlar muhim?

- a) Faqat nazariy bilimlarni o‘rgatish.
- b) O‘quvchilarga amaliy mashg‘ulotlar orqali ijtimoiy munosabatlarni rivojlantirish.
- c) Faqat o‘qituvchining o‘z bilimlarini namoyish qilish.
- d) Faqat sinfda ishlash.

Javoblar:

1	2	3	4	5
B	B	C	B	A
6	7	8	9	10
B	B	B	D	B

Mavzuni o‘zlashtirish uchun savoliar:

1. Sharq mutafakkirlarining muloqot madaniyati haqidagi qarashlarida qanday asosiy tamoyillar ifodalangan?
2. O‘quvchilarda muloqot orqali ma’naviy madaniyatni shakllantirishda qaysi metodlar qo‘llaniladi?
3. Ta’lim oluvchilarning bilimlarini xolisona nazorat qilishda qanday baholash usullari qo‘llaniladi?
4. Ma’naviy madaniyatning muhim belgilarini shakllantirishda qanday axloqiy qadriyatlar o‘rganiladi?
5. O‘quvchilarda muloqot madaniyatini shakllantirishning asosiy mezonlari qanday?

Talabalarning mustaqil tayyorgarligi uchun topshiriqlar:

Quyidagi mavzular asosida reja tuzing va o‘z fikr-mulohazalaringizni bildirib “Mustaqil ish” yozing.

1. “Hozirgi kunda yosh o‘qituvchilarning muloqot madaniyatini rivojlantirish muammolari”
2. “Sharq mutafakkirlari va faylasuf olimlari ijodiy merosida muloqot madaniyatining ifodalanishi”.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Xasanov, S. (2017). *O‘zbekiston ta’lim tizimida muloqot madaniyati va uning rivojlanishi*. Toshkent: O‘qituvchi.
2. Karimov, I. (2019). *Insoniyat va axloqiy qadriyatlar: Sharq mutafakkirlarining ta’limdagi roli*. Toshkent: Ma’naviyat.
3. Nizamov, R. (2020). *Ta’lim jarayonida ma’naviy madaniyatni shakllantirishning nazariy asoslari*. Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti nashriyoti.
4. Mustafoeva, G. (2018). *O‘quvchilarda ma’naviy madaniyatni shakllantirish metodikasi*. Toshkent: Fan va texnologiya.
5. Abduqodirov, O. (2021). *Ta’lim va muloqot madaniyati: nazariya va amaliyot*. Buxoro: Buxoro Davlat Universiteti nashriyoti.

Ma`ruza –7. Texnologik ta'limda kompetentlikning ilmiy-nazariy asoslari.

Reja:

1. Texnologik ta'lim va kompetentlik tushunchalari
2. Texnologik ta'limda kompetentlikni shakllantirishning metodik asoslari
3. Texnologik ta'limda kompetentlikni rivojlantirishda pedagogik yondashuvlar

1. Texnologik ta'lim va kompetentlik tushunchalari

Texnologik ta'lim — bu texnologik bilimlarni, ko'nikmalarni va kompetentlikni o'rgatish jarayonidir. Bu ta'limning asosiy maqsadi o'quvchilarga zamonaviy texnologiyalarni qo'llash orqali ularning kasbiy va shaxsiy kompetentligini rivojlantirishdir. Texnologik ta'lim tizimi bir necha jihatni o'z ichiga oladi: bilimlarni o'rgatish, amaliy ko'nikmalarni shakllantirish, innovatsion texnologiyalarni joriy qilish va ularni o'quvchilarga samarali o'rgatish.

Kompetentlik tushunchasi esa, o'quvchi yoki mutaxassisning kasbiy faoliyatni muvaffaqiyatli bajarish uchun zarur bo'lgan bilimlar, ko'nikmalar, qobiliyatlar va axloqiy me'yorlarni o'z ichiga olgan xususiyatni ifodalaydi. Kompetentlik bir vaqtning o'zida nazariy bilimlar va amaliy ko'nikmalarning uyg'unligidan tashkil topadi. Kompetentlikning eng muhim jhati, o'quvchining o'rganilgan bilimni amaliyotda qanday qo'llay olishidir. Kompetentlik o'z ichiga kasbiy, shaxsiy va ijtimoiy kompetentliklarni oladi.

Kasbiy kompetentlik, o'quvchining o'z kasbi bo'yicha yetarli bilim, ko'nikma va malakalarga ega bo'lishini anglatadi. Shaxsiy kompetentlik esa, insonning o'zini o'zi rivojlantira olish va ma'naviy, axloqiy qadriyatlar asosida o'zini tutish qobiliyatini bildiradi. Ijtimoiy kompetentlik esa, ijtimoiy aloqalar va muloqotda muvaffaqiyatli ishlashni anglatadi.

2. Texnologik ta'limda kompetentlikni shakllantirishning metodik asoslari

Texnologik ta'limda kompetentlikni shakllantirish metodikasi o'quvchilarga texnologiyalarni samarali o'rgatish uchun qo'llaniladigan pedagogik yondashuvlar va metodlardan iborat. Bu metodlar o'quvchilarda kasbiy kompetentlikni rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, turli pedagogik texnikalarni, strategiyalarni va innovatsion usullarni o'z

ichiga oladi. Ularning samarali qo'llanilishi, texnologik ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi.

Birinchidan, interaktiv metodlar texnologik ta'limda alohida ahamiyatga ega. Interaktiv metodlar o'quvchilarga bilim olish jarayonida faol ishtirok etish imkoniyatini beradi. Bu metodlar yordamida o'quvchi o'z fikrini erkin ifodalash, yangi g'oyalar bilan chiqish va ularni amaliyotda qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladi. Masalan, guruh ishlarida yoki rolly o'yinlarda o'quvchilar o'z bilimlarini real hayot sharoitlariga moslab, amaliy ko'nikmalarni rivojlantiradilar.

Ikkinchidan, amaliy mashg'ulotlar texnologik ta'limda kompetentlikni shakllantirishning muhim vositasidir. O'quvchilar bilimni nafaqat nazariy ravishda o'rganadilar, balki ularni amaliyotda qo'llashga ham o'rganadilar. Amaliy mashg'ulotlar o'quvchining yangi texnologiyalarni o'zlashtirish va ulardan foydalana olish qobiliyatini rivojlantiradi. Misol uchun, elektron qurilmalar bilan ishlash yoki dasturlash tillarini o'rganish o'quvchilarda texnologik kompetentlikni shakllantirishga yordam beradi.

Uchinchidan, simulyatsiya va amaliy mashqlar orqali o'quvchilarda texnologik kompetentlikni rivojlantirishning samarali usuli hisoblanadi. Simulyatsiyalar o'quvchilarga real hayotdagi vaziyatlarni modellash va ularni o'z bilimlari bilan hal qilish imkonini beradi. Bu jarayon o'quvchilarda tezkor qarorlar qabul qilish, muammolarni tahlil qilish va yechim topish qobiliyatlarini rivojlantiradi.

3. Texnologik ta'limda kompetentlikni rivojlantirishda pedagogik yondashuvlar

Texnologik ta'limda kompetentlikni rivojlantirishda pedagogik yondashuvlar katta ahamiyatga ega. Pedagogik yondashuvlar o'quvchilarni ta'lim jarayoniga jalb qilish, ularning individual xususiyatlarini hisobga olish va ularni o'zlashtirgan bilim va ko'nikmalarni amaliyotga tatbiq qilishga qaratilgan bo'lishi kerak.

Birinchidan, differentsial pedagogik yondashuvni qo'llash zarur. Bu yondashuv o'quvchilarning individual xususiyatlariga asoslanib, har bir o'quvchining o'ziga xos ehtiyojlariga mos ravishda ta'lim jarayonini tashkil etishga qaratilgan. Texnologik ta'limda bu yondashuv,

o'quvchilarning texnologik bilimlarini o'zlashtirishda yordamlashadi va ularning rivojlanishiga moslashtirilgan metodlarni qo'llash imkonini beradi. Masalan, ba'zi o'quvchilar dasturlashni tezroq o'zlashtirsa, boshqalari uchun kengaytirilgan materiallar yoki qo'shimcha mashqlar taqdim etilishi mumkin.

Ikkinchidan, konstruktivistik yondashuvni qo'llash ham samarali bo'ladi. Konstruktivizm, o'quvchining bilimni o'zining ilgari o'rganilgan bilimlariga asoslanib, yangi tajribalar orqali qurishi kerakligini ta'kidlaydi. Bu yondashuv o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi va texnologiyalarni qo'llashda yaratuvchanlik va kreativlikni oshiradi. O'quvchilar yangi bilimlarni amaliyotda qo'llash jarayonida o'zini ifodalashda va yangi echimlarni topishda faol ishtirok etadilar.

Uchinchidan, pedagogning faol roli muhimdir. O'qituvchi texnologik ta'lim jarayonida faol mentor bo'lishi kerak. U o'quvchilarga texnologik ko'nikmalarni o'rgatishda ko'mak berib, ularning yangiliklarga bo'lgan qiziqishini oshirishi, texnologiyalarni qo'llashni o'rgatishda motivatsiyani yaratishi zarur. O'qituvchi o'z bilimlari bilan o'quvchilarni ilhomlantirib, o'quvchilarda texnologik kompetentlikni rivojlantiradi.

Shuningdek, ta'limda zamonaviy texnologiyalarning qo'llanilishi ham juda muhimdir. Virtual sinflar, onlayn ta'lim platformalari va o'quvchilarning internet resurslaridan foydalanishi o'quvchilarda raqamli kompetentlikni shakllantirishga yordam beradi. Bu metodlar orqali o'quvchilar nafaqat texnologiyalarni o'rganadilar, balki o'quv jarayonida texnologik imkoniyatlardan samarali foydalanishni o'rganadilar.

Texnologik ta'limda kompetentlikni shakllantirish, zamonaviy pedagogik metodlar va yondashuvlarni qo'llash orqali amalga oshiriladi. Bu jarayon o'quvchilarda nafaqat bilim, balki zamonaviy texnologiyalarni qo'llay olish, amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish va kreativ fikrlashni shakllantirishga qaratilgan. Kompetentlikni shakllantirishda interaktiv metodlar, amaliy mashg'ulotlar va simulyatsiyalar alohida ahamiyatga ega. O'qituvchilar o'z bilimlari va metodlari bilan o'quvchilarda zamonaviy texnologiyalarni muvaffaqiyatli o'zlashtirishga yordam berishi kerak.

Mustahkamlash:

1. Texnologik ta'limning asosiy maqsadi nima?

- A) Faqat nazariy bilimlarni o'rgatish
- B) O'quvchilarga zamonaviy texnologiyalarni qo'llashni o'rgatish
- C) O'quvchilarning jismoniy rivojlanishini ta'minlash
- D) Faqat kasbiy malakalarni shakllantirish

2. Kompetentlik tushunchasi nima?

- A) Faqat nazariy bilimlar
- B) Kasbiy faoliyatni muvaffaqiyatli bajarish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va qobiliyatlar
- C) Faqat ijtimoiy faoliyatni bajarish
- D) Jismoniy ko'nikmalar

3. Kompetentlikning qanday turlari mavjud?

- A) Faqat kasbiy
- B) Kasbiy, shaxsiy va ijtimoiy
- C) Faqat shaxsiy
- D) Faqat ijtimoiy

4. Texnologik ta'limda interaktiv metodlar qanday afzalliklarga ega?

- A) O'quvchilarni faqat nazariy bilimlar bilan ta'minlaydi
- B) O'quvchilarning faolligini oshiradi va amaliy ko'nikmalarni rivojlantiradi
- C) Faqat guruh ishlarini o'rgatadi
- D) O'quvchilarning ijtimoiy kompetentligini rivojlantiradi

5. Amaliy mashg'ulotlarning texnologik ta'limdagi roli qanday?

- A) O'quvchilarni faqat nazariy bilimlar bilan ta'minlash
- B) O'quvchilarda texnologik kompetentlikni rivojlantirish
- C) O'quvchilarning ijodkorligini rivojlantirish
- D) O'quvchilarning ijtimoiy ko'nikmalarini oshirish

6. Simulyatsiyalar texnologik ta'limda qanday yordam beradi?

- A) O'quvchilarga real hayotdagi vaziyatlarni modellash va ularni hal qilish imkoniyatini beradi

- B) Faqat o‘quvchilarning fikrlashini cheklaydi
- C) O‘quvchilarga faqat teoriya o‘rgatadi
- D) O‘quvchilarning faolligini kamaytiradi

7. Differentsial pedagogik yondashuvning asosiy maqsadi nima?

- A) O‘quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish
- B) O‘quvchilarga bir xil metodlarni qo‘llash
- C) O‘quvchilarni nazariy bilimlar bilan ta’minlash
- D) O‘quvchilarning faolligini kamaytirish

8. Konstruktivistik yondashuvda o‘quvchilar qanday faoliyatda bo‘ladilar?

- A) O‘quvchilarga faqat darslarni tinglashga ruxsat beriladi
- B) O‘quvchilar yangi bilimlarni o‘zlarining ilgari o‘rganilgan bilimlariga asoslanib quradilar
- C) O‘quvchilarga faqat amaliy mashg‘ulotlar beriladi
- D) O‘quvchilar faqat nazariy bilimlarni o‘zlashtiradilar

9. Pedagogning texnologik ta’limdagi roli qanday?

- A) O‘qituvchi faqat nazariy bilim beradi
- B) O‘qituvchi o‘quvchilarni ilmiy faoliyatga jalb etadi
- C) O‘qituvchi o‘quvchilarga motivatsiya beradi, yangi texnologiyalarni qo‘llashni o‘rgatadi
- D) O‘qituvchi faqat o‘quvchilarning ijtimoiy kompetentligini rivojlantiradi

10. Texnologik ta’limda innovatsion metodlarning qo‘llanilishi qanday foyda keltiradi?

- A) Faqat nazariy bilimlar beradi
- B) O‘quvchilarning kreativ fikrlashini rivojlantiradi
- C) O‘quvchilarning faolligini kamaytiradi
- D) O‘quvchilarga faqat texnologiyalarning tarixini o‘rgatadi

Javoblar:

1	2	3	4	5
B	B	B	B	B
6	7	8	9	10
A	A	B	C	B

Mavzuni o'zlashtirish uchun savollar:

1. Texnologik ta'limda kompetentlik tushunchasi qanday ta'riflanadi?
2. Texnologik ta'limda kompetentlikni shakllantirishning asosiy metodlari nimalardan iborat?
3. Amaliy mashg'ulotlarning texnologik ta'limda kompetentlikni rivojlantirishdagi roli qanday?
4. Differentsial pedagogik yondashuvning texnologik ta'limdagi ahamiyati nima?
5. Konstruktivistik yondashuv texnologik ta'limda qanday qo'llaniladi va uning o'quvchilarga qanday foydalari bor?

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. G'ofurov, M. (2019). *Pedagogik texnologiyalar va ta'lim metodikasi*. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti.
2. Abdukarimov, F. (2020). *Ta'limda kompetentlik yondashuvlari va innovatsion metodlar*. Toshkent: Fan va texnologiya.
3. Mamatov, R. (2018). *Texnologik ta'limda zamonaviy pedagogik metodlar*. Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti nashriyoti.
4. Davlatov, A. (2021). *Kompetentlik asosida ta'lim tizimini rivojlantirish*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi.
5. Mustafaev, S. (2022). *Pedagogik innovatsiyalar va ta'lim tizimidagi o'zgarishlar*. Toshkent: Akademnashr.

Ma`ruza – 8. Kompetensiya, kompetentlik tushunchalarining mohiyati va ilmiy maktablar talqini.

Reja:

1. Kompetensiya va kompetentlik tushunchalarining umumiy mohiyati
 2. Kompetensiya va kompetentlikning ilmiy maktablar talqini
 3. Kompetentlik va kompetensiyaning ta'lim tizimidagi roli va ahamiyati
 4. Kvalifikatsiya va kompetensiyaning o'zaro munosabati.
1. Kompetensiya va kompetentlik tushunchalarining umumiy mohiyati.

Kompetensiya va kompetentlik tushunchalari, asosan, shaxsning professional faoliyatini samarali bajarish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma, malaka, va qobiliyatlar to'plamini anglatadi. Bu tushunchalar ta'lim va kasbiy sohalarda keng qo'llanilib, o'quvchilarda muvaffaqiyatli faoliyatni amalga oshirish uchun kerakli sifatlar, bilimlar va ko'nikmalarni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kompetensiya — bu insonning kasbiy faoliyatini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun zarur bo'lgan bilimlar, ko'nikmalar, va qobiliyatlar yig'indisidir. Shuningdek, bu tushuncha o'z ichiga yuksak darajadagi malaka, har bir ishga nisbatan ma'lum bilimlar va tushunchalarni anglatadi. Kompetensiya faqatgina bilimlarni egallash bilan cheklanmaydi, balki bu bilimlarni real hayotda, amaliyotda qo'llay olishni ham ta'minlaydi. Kompetensiya har bir kasb yoki ijtimoiy vazifaga tayyorlikni belgilaydi.

Kompetentlik esa ko'proq faoliyatning amaliy jihatiga qaratilgan tushuncha bo'lib, bu individual shaxsning o'z kasbiy faoliyatini amalga oshirishda ko'rsatgan yuksak darajadagi samaradorligini anglatadi. Kompetentlikning mohiyati faqat nazariy bilimlarga bog'liq bo'lmay, balki o'quvchilarning ish jarayonidagi ijobiy natijalarga, muammolarni hal qilishga, har bir shaxsning yuqori darajadagi amaliy malakalarini namoyon etishiga bog'liq.

Kompetensiya va kompetentlikning o'rtasidagi asosiy farq shundaki,

kompetensiya ko‘proq bilimlar va ko‘nikmalarning umumiy majmua sifatida ko‘riladi, kompetentlik esa bu bilimlarni va ko‘nikmalarni qanday samarali qo‘llash va amalga oshirishni ifodalaydi.

2. Kompetensiya va kompetentlikning ilmiy maktablar talqini

Kompetensiya va kompetentlik tushunchalari ilmiy jamoatchilikda turli maktablar nuqtai nazaridan o‘rganilgan. Ushbu tushunchalarni tahlil qilishda ilmiy maktablar har xil metodologik yondashuvlarni qo‘llashgan, shuningdek, pedagogika, psixologiya va ijtimoiy fanlar sohasida alohida ilmiy qarashlar shakllangan.

Pedagogik ilmiy maktablarda **kompetensiya** o‘quvchilarning zamonaviy talablarga javob bera olish qobiliyati, ya'ni ular o‘z kasblarini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun zarur bo‘lgan bilimlar, ko‘nikmalar va qobiliyatlarni egallashini ta’kidlaydi. Pedagogik yondashuvda kompetensiya shaxsning ijtimoiy va professional imkoniyatlarini, uni yangi sharoitlarga moslashuvini ko‘rsatadi.

Kompetentlikning ilmiy maktablardagi talqini ko‘proq kasbiy malakani ta'minlash va bu malakalarni mustahkamlashga qaratilgan. Misol uchun, Yevropa va AQSh ta'lim tizimlarida kompetentlikning rivojlanishiga alohida e'tibor beriladi. Ushbu mamlakatlarda kompetentlik o‘quvchilarning kasbiy faoliyatini samarali amalga oshirishga imkon beradigan turli yondashuvlar va metodlarni yaratishda, shu jumladan mas'uliyatli qarorlar qabul qilishda yordam beradi.

Kompetensiya va kompetentlik tushunchalarining ilmiy maktablar nuqtai nazaridan o‘rganilishi nafaqat ta'lim metodologiyasini, balki yangi avlod ta'lim tizimining samaradorligini oshirishga yordam beradi. Har bir ilmiy maktabning yondashuvlari o‘ziga xos tarzda ko‘rilgan, shu bilan birga kasbiy ta'lim tizimini takomillashtirishda ulkan hissa qo‘shadi.

3. Kompetentlik va kompetensiyaning ta'lim tizimidagi roli va ahamiyati

Kompetentlik va kompetensiya ta'lim tizimida asosiy yondashuvlardan biri bo‘lib, ular o‘quvchilarni nafaqat nazariy bilimlar bilan, balki amaliy faoliyatga tayyorlashga ham xizmat qiladi. Bugungi kunda zamonaviy ta'limda kompetentlikka asoslangan o‘qitish tizimi muhim ahamiyat kasb etadi.

Kompetentlik ta'lim tizimida o'quvchilarning faoliyatga tayyorligini, ularning kasbiy ko'nikmalarini rivojlantirish va zamonaviy sharoitlarda muvaffaqiyatli ishlash qobiliyatini oshirishga yordam beradi. Kompetentlikka asoslangan yondashuv o'quvchilarda kasbiy ko'nikmalarni shakllantirishda muhim omil bo'lib, ta'limda innovatsion metodlarni joriy etishga imkon yaratadi. Shuningdek, bu yondashuv nafaqat kasbiy malakalarni, balki ijtimoiy va shaxsiy kompetentliklarni rivojlantirishga qaratilgan.

Kompetensiya ta'lim tizimidagi har bir faoliyatning muvaffaqiyatli bo'lishiga yordam beradi. Ta'lim jarayonida kompetensiya o'quvchilarning nafaqat bilimlarini, balki shu bilimlarni amaliyotda qo'llash ko'nikmalarini ham shakllantiradi. Shu orqali ta'lim tizimi nafaqat nazariy bilimlarga, balki amaliy faoliyatda muvaffaqiyatli bo'lishga ham e'tibor qaratadi. Kasbiy kompetensiya o'quvchilarga real hayotda o'z malakalarini qo'llash imkoniyatini beradi va ishga joylashishda ham yordam beradi.

Shunday qilib, kompetentlik va kompetensiya ta'lim tizimida yangi talablar va standartlarga mos ravishda o'quvchilarning jismoniy, ijtimoiy va kasbiy rivojlanishiga xizmat qiladi. Bu yondashuvlar orqali o'quvchilarda nafaqat bilimlar, balki ularda muammolarni hal qilish, ijodiy fikrlash va ijtimoiy integratsiya qilish ko'nikmalari rivojlanadi.

4. Kvalifikatsiya va kompetensiyaning o'zaro munosabati

Kvalifikatsiya va **kompetensiya** tushunchalari bir-biriga bog'liq bo'lib, ular ta'lim tizimida o'quvchilarning professional faoliyatga tayyorligini belgilaydi. Kvalifikatsiya — bu o'quvchining ma'lum bir sohadagi ishni bajarish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalar to'plamidir. Kompetensiya esa o'quvchining o'z bilim va ko'nikmalarini amaliyotda muvaffaqiyatli qo'llay olish darajasini ifodalaydi.

Kvalifikatsiya va kompetensiya o'rtasidagi asosiy farq shundaki, kvalifikatsiya odatda o'quvchilarning o'qish davrida egallagan bilim va malakalariga asoslangan bo'lsa, kompetensiya bu bilim va malakalarni real hayotdagi vaziyatlarda qo'llash qobiliyatini ta'minlaydi. Kvalifikatsiya — bu ta'lim jarayonining yakuniy natijasi, kompetensiya esa o'quvchilarning amaliy faoliyatda yuzaga kelgan vaziyatlarda qanday

muvaffaqiyatli ish tutishini ko'rsatadi.

Kvalifikatsiya va kompetensiya o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, ularning o'zaro munosabati o'quvchilarning kasbiy va shaxsiy rivojlanishini ta'minlashga qaratilgan. Ta'lim tizimi nafaqat bilimlar, balki o'quvchilarning kompetentligini shakllantirishga ham e'tibor qaratadi, chunki faqat bilimlar malakali ishchilarni tayyorlashda yetarli emas, balki ular shu bilimlarni amaliyotda muvaffaqiyatli qo'llay olishlari zarur.

Mustahkamlash:

1.Kompetensiya va kompetentlik tushunchalarining umumiy mohiyati qanday?

A) Kompetensiya – bilimlar va ko'nikmalar to'plami, kompetentlik esa ularni samarali qo'llash qobiliyati

B) Kompetensiya – o'quvchilarni faqat ijtimoiy faoliyatga tayyorlash, kompetentlik esa akademik bilimlar

C) Kompetensiya va kompetentlik bir xil tushunchalar

D) Kompetensiya nafaqat bilimlar, balki shaxsiy rivojlanish ko'nikmalarini ham ifodalaydi

2.Kompetensiyaning ilmiy maktablar talqinida qanday ta'riflanadi?

A) Kompetensiya bilimlarni amaliyotda qo'llash qobiliyatidir

B) Kompetensiya faqat nazariy bilimlar to'plami

C) Kompetensiya kasbiy ko'nikmalarni rivojlantirishning asosi

D) Kompetensiya faqat ijtimoiy ko'nikmalarni ifodalaydi

3.Kompetentlik va kompetensiyaning ta'lim tizimida qanday ahamiyati bor?

A) Ular o'quvchilarning amaliy ko'nikmalarini rivojlantiradi va shaxsiy faoliyatni samarali bajarish uchun zarur bo'lgan bilimlarni shakllantiradi

B) Ta'limda faqat nazariy bilimlarni oshirishga qaratilgan

C) Ular shaxsiy rivojlanishni ta'minlaydi, ammo kasbiy faoliyatni rivojlantirmaydi

D) Ular faqat ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantiradi

4.Kompetensiya va kompetentlik o'rtasidagi asosiy farq nima?

A) Kompetensiya — bilimlar va ko'nikmalar to'plami, kompetentlik

esa bu bilimlarni amaliyotda qo'llash qobiliyati

B) Kompetensiya faqat nazariy bilimlar, kompetentlik esa ijtimoiy bilimlarga asoslanadi

C) Kompetentlik faqat ijtimoiy ko'nikmalarni anglatadi

D) Ular bir xil tushunchalar

5.Kvalifikatsiya va kompetensiya o'rtasidagi farq nima?

A) Kvalifikatsiya kasbiy malakalarni anglatadi, kompetensiya esa ularni real hayotda qo'llash qobiliyatidir

B) Kvalifikatsiya faqat ta'limda o'rgatilgan bilimlarni bildiradi

C) Kvalifikatsiya ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantiradi

D) Kvalifikatsiya va kompetensiya bir xil tushunchalar

6.Kompetensiya va kompetentlikning ilmiy maktablar talqinida qanday o'zgarishlar yuz beradi?

A) Ilmiy maktablar kompetensiyani faqat kasbiy faoliyatni amalga oshirishga qaratadi

B) Ilmiy maktablar kompetensiyani shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishni ta'minlovchi asosi sifatida ko'radi

C) Kompetensiya faqat bilimlarni to'plab, amaliyotda qo'llanishi kerak

D) Ilmiy maktablar kompetensiyani o'qituvchilarning pedagogik yondashuvlari deb hisoblaydi

7.Kompetensiya va kompetentlikning ta'lim tizimida qanday yondashuvlarga olib keladi?

A) O'quvchilarda nafaqat bilimlar, balki amaliy ko'nikmalar va ijtimoiy faoliyatni rivojlantiradi

B) Faqat akademik bilimlarni oshirishga qaratilgan

C) Faqat ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi

D) Ta'lim tizimi faqat ijtimoiy yondashuvlarni rivojlantiradi

8.Kompetensiya va kompetentlik ta'lim tizimida qanday samaralar beradi?

A) O'quvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash va zamonaviy talablar bilan moslashishni ta'minlash

B) Faqat o'quvchilarning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirish

C) O'quvchilarning akademik yutuqlarini oshirishga qaratilgan

D) O'quvchilarning ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishini ta'minlash

9.Kompetensiya ta'lim tizimida qanday o'zgarishlarni olib keladi?

A) Kompetensiya o'quvchilarga bilimlar va ko'nikmalarni birgalikda rivojlantirishga yordam beradi

B) Kompetensiya faqat bilimlarning o'rganilishi bilan cheklanadi

C) Kompetensiya nafaqat kasbiy, balki ijtimoiy faoliyatni rivojlantiradi

D) Kompetensiya faqat pedagogik metodlarni rivojlantirishga qaratilgan

10.Kompetensiya va kompetentlikning ta'lim tizimida qanday rol o'ynaydi?

A) Ular o'quvchilarning shaxsiy va kasbiy faoliyatini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi

B) Faqat akademik bilimlarni rivojlantiradi

C) O'quvchilarda ijtimoiy bilimlarni rivojlantiradi

D) O'quvchilarning faqat ijtimoiy faolligini oshiradi

Javoblar:

1. A

2. A

3. A

4. A

5. A

6. B

7. A

8. A

9. A

10. A

Nazorat savollar:

1.Kompetensiya va kompetentlik tushunchalari orasidagi farqni tushuntiring.

2.Kompetensiya va kompetentlikning ilmiy maktablardagi talqinini

ta'riflab bering.

3. Kompetensiya va kompetentlik ta'lim tizimida qanday rol o'ynaydi?

4.Kvalifikatsiya va kompetensiyaning o'zaro munosabatlarini tushuntiring.

5.Kompetensiya va kompetentlikning ta'lim tizimidagi roli va ahamiyatini qanday baholaysiz?

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Zohidov, Sh. (2019). Ta'lim tizimida kompetentlik yondashuvi: nazariy asoslar va amaliyot. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi.

2.Jumaniyozov, N. (2021). Kompetentlik yondashuvi: ta'lim tizimi va metodika. Tashkent: Akademnashr.

3.Pirov, S. (2018). Ta'limda kompetentlik asosida yondashuvlar. Tashkent: Universiteti nashriyoti.

4. Shayxov, F. (2020). Pedagogik kompetensiya va uning ta'lim jarayonidagi roli. Toshkent: Fan va texnologiya.

5.Abdullaev, A. (2017). Ta'lim tizimida kompetensiyaning o'rni va ahamiyati. Toshkent: Iqtisodiyot va ta'lim nashriyoti.

Ma`ruza –9. Texnologik ta'limda kompetensiyaviy yondashuv, xorijiy tajribalar.

Reja:

1. Texnologik ta'limda kompetensiyaviy yondashuvning umumiy ta'rifi va mohiyati

2. Xorijda texnologik ta'limda kompetensiyaviy yondashuvning amalga oshirilishi

3. Texnologik ta'limda kompetensiyaviy yondashuvning o'zbek ta'lim tizimida joriy etilishi va rivojlanishi.

1. Kompetensiyaviy yondashuv — bu ta'lim jarayonida o'quvchilarga faqat nazariy bilimlar berishdan ko'ra, ularning amaliy ko'nikmalarini, shaxsiy fazilatlarini va ijtimoiy malakalarini rivojlantirishga qaratilgan pedagogik yondashuvdir. Bu yondashuv o'quvchilarni faqat bilimlar bilan emas, balki bilimlarni real hayotda va kasbiy faoliyatda qo'llashga tayyorlaydi. Yani, kompetensiyaviy yondashuv o'quvchilarda kasbiy faoliyatni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan har bir qobiliyatni shakllantirishga xizmat qiladi.

Kompetensiyaviy yondashuvni amalga oshirishda uchta asosiy tarkibiy qismlar mavjud:

Bilim: O'quvchilar o'zlari o'rganayotgan soha haqida ma'lumotlarga ega bo'lishi kerak. Bu bilimlar nazariy bo'lishi bilan birga, turli ilmiy va amaliy jarayonlarni tushunishni o'z ichiga oladi.

Ko'nikmalar: Bilimlarni amaliyotga qo'llash, turli vaziyatlarda o'zini to'g'ri tutish, samarali ish faoliyatini amalga oshirishni anglatadi. Bu, ayniqsa, texnologik ta'limda juda muhimdir, chunki o'quvchilar texnologiyalarni qo'llashda yuqori darajadagi ko'nikmalarga ega bo'lishlari kerak.

Ijtimoiy fazilatlar: O'quvchilar o'zaro muloqot qilish, jamoada ishlash, muammolarni hal qilishda ham mustahkam asoslarga ega bo'lishi zarur. Texnologik ta'limda bu komponent ham muhim, chunki ko'plab texnologik muammolar guruhda hamkorlikda hal qilinadi.

Kompetensiyaviy yondashuvning ta'lim tizimidagi roli o'quvchilarga faqat nazariy bilimlarni berishdan ko'ra, ularning amaliy va kasbiy

ko'nikmalarini rivojlantirishni ta'minlashdir. Bu yondashuv o'quvchilarga o'z bilimlarini va ko'nikmalarini real hayot va kasbiy faoliyatda qo'llash imkonini beradi. Shuningdek, kompetensiyaviy yondashuv o'qituvchilarni nafaqat bilimlarni o'rgatish, balki o'quvchilarga o'z bilimlarini rivojlantirish va to'g'ri qo'llash ko'nikmalarini shakllantirishga yo'naltiradi.

Kompetensiyaviy yondashuvda o'quvchilarga amaliyotga yo'naltirilgan vazifalar, loyihalar, muammolarni hal qilish orqali bilimlarni o'rganish imkoniyati beriladi. O'quvchilar amaliy ko'nikmalarni o'rganishda va ularni qo'llashda yanada mustahkam bo'ladi. Shuningdek, bu yondashuv o'quvchilarga o'z faoliyatlarini mustaqil ravishda rejalashtirish, boshqarish va baholashga imkon yaratadi.

Texnologik ta'limda kompetensiyaviy yondashuv o'quvchilarga o'z sohasida muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni va fazilatlarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu ta'lim tizimini yanada zamonaviy va amaliy qilishga, shuningdek, o'quvchilarni haqiqiy hayotdagi muammolarni hal qilishga tayyorlashga imkon yaratadi.

2. Evropa mamlakatlarida kompetensiyaviy yondashuvning ta'lim tizimiga integratsiyasi ko'plab o'zgarishlarni keltirib chiqardi. Bu yondashuvning asosiy maqsadi o'quvchilarning nafaqat bilimlarini, balki ularning amaliy ko'nikmalarini va shaxsiy malakalarini rivojlantirishga qaratilgan. Xususan, loyiha asosidagi o'qitish metodlari va samaradorlikni oshirishga qaratilgan strategiyalar orqali ta'lim tizimi yanada takomillashgan.

Kompetensiyaviy yondashuvning ta'lim tizimiga integratsiyasi

Evropa mamlakatlarida kompetensiyaviy yondashuvni ta'lim tizimiga integratsiya qilish jarayoni 21-asrda ta'limning muhim yo'nalishiga aylandi. Ko'plab mamlakatlar, shu jumladan Germaniya, Fransiya, Shveysariya va Niderlandiya, ta'lim tizimida kompetensiyaviy yondashuvni qo'llashga alohida e'tibor qaratmoqda. Bularning asosiy maqsadi o'quvchilarga nafaqat nazariy bilimlarni, balki o'quvchilarning amaliy ko'nikmalarini rivojlantirish va ularni real hayotdagi vaziyatlarda muvaffaqiyatli qo'llay olishlarini ta'minlashdir.

Evropada kompetensiyaviy yondashuvning integratsiyasi ikki asosiy

jihatdan amalga oshirilmoqda:

Ta'lim dasturlarining qayta ko'rib chiqilishi: Ta'lim dasturlari faqat nazariy bilimlarni o'z ichiga olmaydi, balki ularni real hayotda qo'llashga qaratilgan loyiha asosidagi va amaliy topshiriqlarni o'z ichiga oladi. Bu metodika o'quvchilarga amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi va ta'limni zamonaviy talablarga moslashtiradi.

O'qituvchilarning tayyorgarligi: O'qituvchilar kompetensiyaviy yondashuvni amalga oshirish uchun maxsus tayyorlanadi. Ular o'quvchilarning faqat bilim emas, balki ijtimoiy va amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan metodlarni o'rganadilar.

Loyiha asosidagi o'qitish

Loyiha asosidagi o'qitish (Project-Based Learning) Evropa mamlakatlarida keng tarqalgan metodlardan biridir. Bu metod o'quvchilarga real hayotdagi masalalarni hal qilishni o'rgatadi va ularga o'z bilimlarini amaliy qo'llashga imkon yaratadi. Loyiha asosidagi o'qitish o'quvchilarning ijodkorlik, muloqot, jamoada ishlash kabi ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Misol uchun, Niderlandiyada loyiha asosidagi o'qitish juda muvaffaqiyatli qo'llanadi. O'quvchilar o'zingizni topish va muammolarni hal qilish uchun jamoalarda ishlashga undaladi. Bu metod orqali o'quvchilar nafaqat bilimlarni, balki amaliy ko'nikmalarni ham o'zlashtiradilar. Loyiha asosidagi o'qitish shuningdek, o'quvchilarga o'z bilimlarini mustaqil ravishda qo'llash imkoniyatini beradi va ularning mustaqil fikrlash va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini oshiradi.

Samaradorlik

Kompetensiyaviy yondashuvning samaradorligini oshirish uchun ko'plab Evropa mamlakatlarida o'qitish metodikalariga innovatsiyalar kiritilgan. Samaradorlikni oshirish uchun quyidagi usullar qo'llanadi:

Interaktiv va texnologik vositalardan foydalanish: Zamonaviy texnologiyalar, masalan, onlayn platformalar, interaktiv darsliklar va boshqa raqamli vositalar, o'quvchilarga yanada samarali va qiziqarli tarzda ta'lim olish imkonini beradi. Bu texnologiyalar o'quvchilarga o'rganayotgan materialni turli formatlarda o'zlashtirish imkoniyatini yaratadi.

Baholash va qayta aloqa tizimi: O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholashda faqat klassik imtihonlar emas, balki amaliy ko'nikmalarni, loyihalar va topshiriqlarni baholash tizimi qo'llaniladi. Bu baholash tizimi o'quvchilarga o'zlarining yutuqlarini va kamchiliklarini tushunishga yordam beradi.

Qayta o'qitish va o'quvchilarni qo'llab-quvvatlash: O'quvchilarning o'zlashtirish darajasini doimiy ravishda kuzatish va kerak bo'lganda qo'shimcha darslar tashkil etish orqali ta'lim samaradorligi oshiriladi.

AQSh va Kanada tajribasi: STEM (fan, texnologiya, muhandislik, matematika) yo'nalishlarida kompetensiyaviy yondashuvni qo'llash

AQSh va Kanada ta'lim tizimlarida kompetensiyaviy yondashuvning qo'llanishi STEM (fan, texnologiya, muhandislik, matematika) sohalarida maxsus ahamiyatga ega. STEM sohaları – bu global miqyosda iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyotning asosiy poydevorlaridan biri bo'lib, ushbu yo'nalishlarda ta'lim olish yoshlar uchun yuqori malakali mutaxassis bo'lish imkoniyatini yaratadi. AQSh va Kanada kabi rivojlangan mamlakatlarda bu yo'nalishlar ta'lim tizimiga chuqur integratsiya qilingan va kompetensiyaviy yondashuv orqali ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilgan.

STEM ta'limida kompetensiyaviy yondashuvning asosiy prinsiplari. STEM sohalaridagi kompetensiyaviy yondashuv asosida o'quvchilarga nafaqat nazariy bilimlar, balki amaliy ko'nikmalarni ham o'rgatishga katta e'tibor qaratiladi. Bu yondashuv quyidagi asosiy prinsiplarga asoslanadi:

Amaliy ko'nikmalar va jarayonlarga e'tibor: O'quvchilarga matematik, ilmiy va texnologik bilimlarni faqat darsliklardan emas, balki turli amaliy loyihalar, laboratoriya ishlarini, simulatsiyalar va haqiqiy muammolarni hal qilish orqali o'rgatish muhim ahamiyatga ega. Misol uchun, STEM darslarida o'quvchilarga ilmiy tajribalar, texnologik loyihalar, muhandislik ishlari va kodlash orqali amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish imkoniyati beriladi.

Yechimlarga yo'naltirilgan yondashuv: STEM ta'limi o'quvchilarga nazariy bilimlarni amaliy muammolarni hal qilishda

qo'llashga yordam beradi. Bu, o'quvchilarga texnologik, ilmiy va muhandislik muammolarini samarali hal qilishni o'rgatadi.

Ko'p sohalilik: STEM ta'limi ko'p sohalilikka asoslangan bo'lib, o'quvchilar matematik va ilmiy bilimlarni texnologiya va muhandislik yo'nalishlarida qo'llashni o'rganadilar. Bu yondashuv o'quvchilarda turli sohalarida integratsiyalashgan yondashuvni rivojlantirishga yordam beradi.

Tanqidiy fikrlash va ijodkorlik: STEM ta'limida o'quvchilarga tanqidiy fikrlash, masalalarni yangi va ijodiy usulda yechish qobiliyatlarini rivojlantirishga katta ahamiyat beriladi.

AQShda STEM va kompetensiyaviy yondashuv. AQShda STEM sohasidagi ta'lim tizimi raqamli texnologiyalar va interaktiv o'qitish metodlarini o'z ichiga olgan innovatsion pedagogik uslublarni tatbiq etishga qaratilgan. AQShda STEM dasturlari ko'plab maktablarda integratsiya qilingan bo'lib, ularning asosiy maqsadi yoshlarni fan, texnologiya, muhandislik va matematika sohalarida zamonaviy bilimlar bilan ta'minlash va ularni real hayotdagi muammolarni hal qilishga tayyorlashdir.

AQShda STEM ta'limining kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan bir nechta asosiy g'oyalari mavjud:

Interaktiv o'qitish: O'qituvchilar o'quvchilarni faqat ma'lumotlarni yod olishga emas, balki ularni amaliyotda qo'llashga yo'naltiradi. STEM fanlarida ko'p hollarda laboratoriya ishlarini, ilmiy tadqiqotlarni va muhandislik loyihalarini amalga oshirish orqali o'quvchilarning amaliy ko'nikmalari rivojlantiriladi.

Tajriba va loyiha asosidagi o'qitish: STEM dasturlarida o'quvchilarga amaliy loyiha yaratish, masalalarni muhokama qilish va yakuniy yechimni topish uchun guruhlarda ishlash tavsiya etiladi. Bu usul orqali o'quvchilar nafaqat bilimni, balki jamoada ishlash, liderlik qobiliyatlarini, tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilishni ham o'rganadilar.

Innovatsion texnologiyalarni qo'llash: AQShda STEM ta'limi uchun zarur bo'lgan texnologik vositalar, kompyuter dasturlari, raqamli laboratoriyalar va interaktiv ta'lim platformalari keng qo'llaniladi. Bu o'quvchilarga nazariy bilimlarni yanada samarali o'zlashtirish va

amaliyotga qo'llash imkoniyatini yaratadi.

Kanadada STEM va kompetensiyaviy yondashuv. Kanadada STEM ta'limi, xususan, kompetensiyaviy yondashuvni qo'llash borasida, o'quvchilarga ko'proq mustaqil fikrlash va problemalarni hal qilish imkonini beradigan dasturlar ishlab chiqilgan. Kanadada kompetensiyaviy yondashuv ta'lim tizimiga chuqur kirib borgan va STEM sohalarida o'quvchilarga zarur bo'lgan bilimlarni yanada samarali o'rgatishning zamonaviy usullarini joriy etgan.

Kanadada STEM ta'limining asosiy omillari:

Inkluziv ta'lim: STEM ta'limi barcha o'quvchilar uchun moslashuvchan, inkluziv va har bir talabaga shaxsiy yondashuvni ta'minlaydi. O'quvchilar turli darajalarda va malakalarda ta'lim olishlari mumkin, va har biriga individual yondashuv orqali o'qitiladi.

Amaliy loyiha asosidagi o'qitish: Kanadada STEM ta'limi o'quvchilarga muammolarni hal qilish uchun loyihalar asosida o'rgatiladi. Bu metod o'quvchilarning nafaqat akademik bilimlarini, balki ijtimoiy va amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Texnologiyalarning integratsiyasi: STEM sohalaridagi ta'lim jarayonida zamonaviy texnologiyalar, onlayn resurslar va o'quvchilarning innovatsion faoliyatini qo'llab-quvvatlovchi platformalar keng qo'llaniladi. Bu, o'z navbatida, o'quvchilarning ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali vosita bo'ladi.

Xitoy va Janubiy Koreya raqamli texnologiyalar va innovatsiyalarni ta'lim tizimiga integratsiya qilish orqali kompetensiyaning shakllanishiga katta ahamiyat bermoqda. Ushbu mamlakatlar o'zlarining ta'lim tizimlarida zamonaviy texnologiyalarni joriy qilishni har bir o'quvchi uchun nafaqat bilim olish jarayonini, balki ularni amaliy kompetensiyalarni shakllantirishda ham muhim vosita sifatida ko'rishadi. Raqamli texnologiyalar va innovatsiyalar, xususan, STEM ta'limi, raqamli savodxonlik va interaktiv o'qitish usullarini qo'llash orqali o'quvchilarda zamonaviy dunyo bilan bog'liq ko'nikmalarni rivojlantiradi.

Xitoy ta'lim tizimi raqamli texnologiyalarni keng qo'llashda dunyoda yetakchi mamlakatlardan biri hisoblanadi. Xitoyda ta'limning raqamli transformatsiyasi o'quvchilarga texnologiyalarni o'zlashtirishning

yuqori darajasi va amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish imkonini yaratadi. Xitoyning ta'lim tizimi raqamli o'qitish va interaktiv o'quv platformalarini joriy qilish orqali o'quvchilarga nafaqat an'anaviy bilimlarni, balki innovatsion yondashuvlar va texnologiyalarni qo'llashni o'rgatadi. Xitoyning davlat dasturlarida raqamli ta'limning samaradorligini oshirish uchun davlat tomonidan jiddiy investitsiyalar kiritilgan va ta'limning barcha bosqichlarida raqamli vositalar qo'llaniladi.

Janubiy Koreyada ham raqamli texnologiyalar va innovatsiyalarni integratsiya qilish orqali ta'lim tizimining sifatini oshirishga alohida e'tibor qaratilgan. Janubiy Koreya o'quvchilarni raqamli texnologiyalar orqali ta'lim olishga tayyorlashda dunyo bo'ylab muvaffaqiyatga erishgan. Koreya Respublikasi o'zining ta'lim tizimida raqamli texnologiyalardan samarali foydalanishni kuchaytirgan, natijada o'quvchilarni o'qitishning innovatsion usullarini qo'llashda yirik qadamlar tashlagan. Koreyada STEM ta'limi va raqamli texnologiyalarni o'qitishda interaktiv darslar, robototexnika, 3D modellashtirish va simulyatsiya dasturlari kabi ilg'or usullar orqali o'quvchilarni raqamli kompetensiyalar bilan ta'minlashga qaratilgan ishlanmalar amalga oshirilmoqda.

Xitoy va Janubiy Koreya tajribasi shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalar va innovatsiyalarni ta'lim tizimiga integratsiya qilish kompetensiyaning shakllanishi uchun zarur shart-sharoitlarni yaratadi. O'quvchilarga texnologik va innovatsion bilimlarni o'rgatish, ularni real hayotdagi muammolarni yechishda qo'llash imkoniyatini berish, ularning tanqidiy fikrlash va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar orqali o'qitish o'quvchilarni global mehnat bozoriga tayyorlaydi, ularni nafaqat bilim olish, balki texnologiyalardan samarali foydalanish va innovatsion yechimlar ishlab chiqishda muvaffaqiyat qozonishga imkon yaratadi. Bu tajriba, shuningdek, o'qituvchilarni yangi pedagogik texnologiyalarni qo'llashga va o'quvchilarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirishga o'rgatadi.

3. O'zbekistonning ta'lim tizimida kompetensiyaviy yondashuvni qo'llash jarayonlari so'nggi yillarda sezilarli darajada rivojlanib, ta'limning sifatini oshirishga qaratilgan ko'plab islohotlarni o'z ichiga olgan. Bu jarayonlar nafaqat o'quvchilarga bilim berish, balki ularda

amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishga ham yo'naltirilgan. O'quv dasturlarini modernizatsiya qilish, amaliyotga yo'naltirilgan o'qitish va kompetensiyaviy yondashuvning qo'llanishi ta'lim tizimining zamonaviy talablarga moslashuvini ta'minlash uchun muhim ahamiyatga ega.

Kompetensiyaviy yondashuvning asosiy maqsadi o'quvchilarga nafaqat nazariy bilimlarni, balki ularni amaliyotda qo'llashni o'rgatishdir. O'zbekiston ta'lim tizimida bu yondashuvning joriy etilishi o'quvchilarning turli sohalarda yuqori malakali va raqobatbardosh bo'lishini ta'minlashga yordam beradi. O'quv dasturlari va o'quv rejalarining modernizatsiya qilinishi, yangilanishi va takomillashtirilishi o'quvchilarga nafaqat an'anaviy fanlarni, balki innovatsion va texnologik yo'nalishlarni o'rganish imkonini beradi.

Amaliyotga yo'naltirilgan o'qitish, o'quvchilarga faqat nazariy bilimlarni berishdan ko'ra, ularga turli amaliy faoliyatlarda ishtirok etish va real hayotdagi muammolarni hal qilishda o'z bilimlarini qo'llash imkoniyatini yaratadi. Misol uchun, talabalar amaliy loyihalarda qatnashadilar, muhandislik yoki texnologiya sohalarida yangi tizimlar yaratish uchun o'z ko'nikmalarini sinovdan o'tkazadilar. Bu metod, shuningdek, o'quvchilarning ijodiy fikrlashini, muammolarni hal qilish qobiliyatini va jamoada ishlashni rivojlantirishga yordam beradi.

Kompetensiyaviy yondashuv o'qitish jarayonida o'qituvchilarning roli ham o'zgaradi. Ular nafaqat ma'lumot yetkazuvchi shaxslar, balki o'quvchilarning mustaqil ishlashini, tanqidiy fikrlashni va amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradigan mentorlarga aylanadi. O'qituvchilarga kompetensiyaviy yondashuvni samarali qo'llash uchun turli pedagogik metodlar, interaktiv ta'lim platformalari va yangi texnologiyalar bilan tanishish, doimiy ravishda o'z malakalarini oshirib borish talab etiladi.

O'zbekiston ta'lim tizimida kompetensiyaviy yondashuvni qo'llash jarayonlari o'quvchilarning bilim olishning faqat nazariy jihatlariga emas, balki amaliy faoliyatga ham alohida e'tibor qaratish bilan bog'liq. Bu o'quvchilarni nafaqat fanlar bo'yicha malakali, balki turli sohalarda ijtimoiy faoliyatda muvaffaqiyatli bo'lishga tayyorlaydi. O'qitish jarayonini amaliyotga yo'naltirish, o'quvchilarga hayotda duch keladigan

real muammolarni hal qilish uchun zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalarni berishga yordam beradi. Bu esa o'z navbatida o'quvchilarning umumiy kompetensiyalarini shakllantirishga yordam beradi.

Kompetensiyaviy yondashuvning muvaffaqiyatli tatbiqi uchun o'quv dasturlarini modernizatsiya qilish, o'quvchilarni amaliy ko'nikmalar bilan ta'minlash va o'qituvchilarni zamonaviy pedagogik metodlar bilan tanishtirish, o'qitishning sifatini oshirish va ta'lim tizimini yanada takomillashtirish uchun zarur bo'lgan asosiy qadamlar hisoblanadi.

Texnologik ta'limda innovatsiyalarni tatbiq etish so'nggi yillarda ta'lim tizimining sifatini oshirish va o'quvchilarga yanada zamonaviy va samarali bilim berishga yordam beruvchi muhim omilga aylangan. Yangi pedagogik texnologiyalar, onlayn platformalar va interaktiv o'qitish metodlari ta'lim jarayonini yangilash, o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish, o'qitishning samaradorligini ta'minlashda keng qo'llanilmoqda. Ushbu innovatsiyalarni ta'lim tizimiga joriy etish, nafaqat o'quvchilarning bilim darajasini, balki ularning amaliy ko'nikmalarini ham rivojlantirishga xizmat qiladi.

Yangi pedagogik texnologiyalar o'quv jarayonini yangi o'lchovlar bilan boyitadi. Bu texnologiyalar interaktiv ta'limni, o'quvchilarning o'z-o'zini baholash imkoniyatlarini, onlayn mashqlarni, elektron darsliklar va boshqa ko'plab vositalarni o'z ichiga oladi. Masalan, masofaviy o'qitish, simulyatsiya dasturlari va raqamli ilovalar o'quvchilarga nafaqat teoritik bilimlarni, balki ularni amaliyotda qo'llash ko'nikmalarini rivojlantirish imkonini yaratadi. Yangi texnologiyalar o'quvchilarning interaktiv ravishda bilim olishiga, o'zlarining qiziqishlari asosida o'qishni davom ettirishga imkon beradi.

Onlayn platformalar ta'lim jarayonida innovatsion o'qitish usulining eng muhim vositalaridan biridir. Bu platformalar yordamida o'quvchilar geografik joylashuvdan qat'iy nazar, turli ta'lim resurslariga erkin kirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Onlayn kurslar, video darslar, forumlar va testlar orqali o'quvchilar o'z bilimlarini mustahkamlash, yangi mavzularni o'rganish va o'qituvchi bilan bevosita muloqot qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. Masalan, O'zbekiston ta'lim tizimida masofaviy ta'lim va onlayn platformalarning kengaytirilishi o'quvchilarga ta'lim olish jarayonini eng

qulay va samarali tarzda tashkil etishga yordam bermogda. Shu bilan birga, onlayn ta'lim o'quvchilarga har qanday joydan va har qanday vaqtda o'qish imkonini beradi, bu esa ta'limning yanada erkin va moslashuvchan bo'lishiga yordam beradi.

Interaktiv o'qitish metodlari o'quvchilarga faqatgina passiv tarzda bilim olishni emas, balki o'zlarining faol ishtirokini ta'minlashni ko'zda tutadi. Interaktiv metodlar o'quvchilarning o'z fikrlarini erkin ifodalashlariga, guruh ishlarida ishtirok etishga, muammolarni hal qilishda ijodiy fikrlashga yordam beradi. Bunday metodlar yordamida o'qituvchi o'quvchilarga to'g'ridan-to'g'ri ma'lumot bermasdan, balki ularni masalalarni o'zlari hal qilishga yo'naltiradi. Masalan, o'quvchilarga loyiha asosida ishlash, rolli o'yinlar, interaktiv simulyatsiyalar orqali o'rgatish metodlari ko'plab ta'lim muassasalarida qo'llanilmoqda. Bu metodlar o'quvchilarning analitik fikrlashini, jamoada ishlash ko'nikmalarini, shuningdek, ularning innovatsion va kreativ fikrlashini rivojlantiradi.

Yangi pedagogik texnologiyalar, onlayn platformalar va interaktiv metodlarning barchasi o'quvchilarga nafaqat bilim berish, balki ularni hayotda muvaffaqiyatli bo'lish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalar bilan ta'minlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, bu yondashuvlar o'qituvchilarning pedagogik malakalarini oshirishga, o'quvchilarning ilg'or texnologiyalarni o'zlashtirishga va ularni amaliyotda qo'llashga qaratilgan. Innovatsion texnologiyalarning ta'limga integratsiyasi, shu jumladan, onlayn va interaktiv metodlar orqali o'qitish ta'lim jarayonini yangi darajaga ko'taradi, bu esa kelajakda ta'lim sifatini yanada yaxshilashga yordam beradi.

Xorijiy tajribalarni O'zbekistonda ta'lim tizimiga joriy etish, ta'lim sifatini oshirish va o'quvchilarni zamonaviy talablar asosida tayyorlashda muhim rol o'ynaydi. Biroq, bu jarayonni amalga oshirishda ba'zi imkoniyatlar va muammolar mavjud. Xorijiy tajribalar, ayniqsa, o'qituvchilarning metodik yondashuvlari, pedagogik texnologiyalar, o'quv dasturlarining modernizatsiyasi kabi sohalarda joriy etilishi kerak bo'lgan innovatsiyalarni o'z ichiga oladi. Biroq, bu yondashuvlarni muvaffaqiyatli tatbiq etish uchun bir qator muammolarni hal qilish zarur.

Birinchidan, O'zbekistonda xorijiy tajribalarni qo'llashda eng katta imkoniyatlardan biri bu xalqaro ta'lim tizimlarida o'qitish usullari va metodik yondashuvlarning samaradorligini sinovdan o'tkazishdir. Xorijda ishlatiladigan innovatsion ta'lim texnologiyalarini, masofaviy ta'lim platformalarini, interaktiv metodlarni O'zbekistonda qo'llash, o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish va ularning zamonaviy ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Shu bilan birga, xorijiy tajribalarni o'rganish va joriy etish orqali o'quvchilarning bilim darajasini oshirish, turli fanlar bo'yicha bilimlarni o'zlashtirishning samarali usullarini yaratish mumkin.

Biroq, xorijiy tajribalarni qo'llashda bir qator muammolar mavjud. Birinchidan, o'qituvchilarning tayyorgarligi bu jarayonning eng muhim jihatlardan biridir. O'zbekiston ta'lim tizimida xorijiy tajribalarni muvaffaqiyatli tatbiq etish uchun o'qituvchilarning pedagogik malakalarini oshirish zarur. Ko'plab o'qituvchilar zamonaviy pedagogik texnologiyalarni va innovatsion metodlarni qo'llashda yetarlicha tajribaga ega emaslar. Shuning uchun, o'qituvchilarning metodik yondashuvlarini yangilash, ularni yangi texnologiyalar bilan tanishtirish va doimiy ravishda malakalarini oshirish zarur. Bunda pedagogik treninglar, seminarlar, onlayn kurslar va innovatsion ta'lim platformalaridan foydalanish o'qituvchilarning malakalarini oshirishga yordam beradi.

Ikkinchidan, ta'lim tizimining umumiy infratuzilmasi ham katta rol o'ynaydi. Xorijiy tajribalarni muvaffaqiyatli tatbiq etish uchun ta'lim muassasalarida zarur infratuzilma mavjud bo'lishi kerak. Masalan, raqamli texnologiyalarni joriy etish, onlayn ta'lim platformalariga kirish imkoniyatlari, kompyuterlar va internetning mavjudligi ta'lim sifatini yaxshilashda muhim ahamiyatga ega. O'zbekistonning ayrim hududlarida internetga kirish va zamonaviy texnologiyalarni ta'lim jarayonida qo'llash masalasi hali ham to'liq hal etilmagan. Shuning uchun, ushbu muammolarni bartaraf etish uchun davlat tomonidan zarur infratuzilma yaratish, texnologiyalarni yangilash va kengaytirish zarur.

Bundan tashqari, milliy ta'lim tizimining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olish ham juda muhimdir. Xorijiy tajribalarning to'liq va samarali qo'llanilishi uchun ularni milliy ta'lim tizimining an'anaviy qadriyatlari va

o'ziga xosligini inobatga olgan holda joriy etish kerak. O'zbekiston ta'lim tizimi uchun ba'zi xorijiy metodlar va tizimlar mos kelmasligi mumkin. Shu sababli, xorijiy tajribalarni tatbiq etishda adaptatsiya jarayoniga alohida e'tibor qaratish zarur.

Shunday qilib, xorijiy tajribalarni O'zbekistonda ta'lim tizimiga muvaffaqiyatli joriy etish uchun o'qituvchilarning tayyorgarligini oshirish, zarur infratuzilmani yaratish, milliy ta'lim tizimining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olish zarur. Bu jarayonlarni amalga oshirishda davlat va ta'lim muassasalarining hamkorligi katta ahamiyatga ega bo'ladi. Xorijiy tajribalar orqali ta'lim tizimini yangilash va rivojlantirish, o'quvchilarga zamonaviy bilim va ko'nikmalarni berishga yordam beradi.

Mustahkamlash:

Testlar:

1. Texnologik ta'limda kompetensiyaviy yondashuvning mohiyati nima?

- a) Ta'limda faqat nazariy bilimlarni berish
- b) O'quvchilarga amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish
- c) O'quvchilarga faqat amaliy bilimlarni berish
- d) Ta'lim jarayonini an'anaviy usulda tashkil etish

2. Kompetensiyaviy yondashuvning asosiy maqsadi nima?

- a) Faoliyatni amalga oshirishda faqat bilimlarni oshirish
- b) O'quvchilarga nafaqat bilim, balki amaliy ko'nikmalarni ham berish
- c) Tezkor va qisqa muddatda bilim berish
- d) O'quvchilarni faqat sinfda to'g'ri o'tkazilgan darslar bilan ta'minlash

3. Xorijda texnologik ta'limda kompetensiyaviy yondashuvni amalga oshirishning asosiy tamoyillari qanday?

- a) Yangi metodlar va texnologiyalarni qo'llash
- b) O'quvchilarning faqat nazariy bilimlariga e'tibor qaratish
- c) Faoliyatga asoslangan o'qitishning ilgari surilishi
- d) O'quvchilarning shaxsiy ehtiyojlariga asoslanmagan ta'lim

4. Texnologik ta'limda kompetensiyaviy yondashuvni amalga oshirishda qanday metodlar qo'llaniladi?

- a) Nazariy darslar
- b) Loyiha asosidagi o'qitish va amaliy mashqlar

- c) Tezkor testlar va anketalar
- d) O'qituvchilar tomonidan to'g'ridan-to'g'ri bilim berish

5. O'zbekiston ta'lim tizimida kompetensiyaviy yondashuvni tatbiq etish jarayonidagi asosiy qiyinchilik nima?

- a) O'qituvchilarning metodik tayyorgarlik darajasi
- b) O'quvchilarning o'zlashtirish ko'nikmalari
- c) Ta'lim resurslarining etishmasligi
- d) Ta'lim tizimining yuqori rivojlanishi

6. Xorijda kompetensiyaviy yondashuvni qo'llashning qanday ijobiy natijalari bo'ladi?

- a) O'quvchilar faqat nazariy bilimlarga ega bo'ladi
- b) O'quvchilar amaliy ko'nikmalarni rivojlantiradi
- c) O'qituvchilar faqat dars berish bilan cheklanadi
- d) O'quvchilar ko'proq sinfda o'tkazilgan darslarga e'tibor berishadi

7. Texnologik ta'limda kompetensiyaviy yondashuvni O'zbekistonda joriy etishda qanday o'zgarishlar kutiladi?

- a) Ta'lim tizimi an'anaviy yondashuvlarga qaytadi
- b) O'quvchilarning nazariy bilimlari oshadi
- c) O'quvchilarning amaliy ko'nikmalari rivojlanadi
- d) Ta'lim tizimida faqat bilim o'rgatish o'zgaradi

8. Kompetensiyaviy yondashuvni texnologik ta'limga tatbiq etishning qanday asosiy afzalliklari mavjud?

- a) Tezkor va passiv bilim olish
- b) O'quvchilarning faol ishtiroki va shaxsiy rivojlanishi
- c) Darslarni faqat mustaqil o'qish
- d) Faqat o'qituvchilar tomonidan boshqariladigan jarayon

9. Texnologik ta'limda kompetensiyaviy yondashuvni amalga oshirishda o'qituvchilarga qanday talablar qo'yiladi?

- a) Faoliyatga asoslangan metodlarni qo'llash
- b) Faqat an'anaviy o'qitish metodlarini ishlatish
- c) O'quvchilarga nazariy bilimlar berish
- d) O'quvchilarni faqat sinfda o'qitish

10. O'zbekistonda kompetensiyaviy yondashuvni joriy etish uchun qaysi usullarni qo'llash zarur?

- a) O'quvchilarga faqat mustaqil bilim olishni o'rgatish
- b) O'qituvchilarning metodik tayyorgarligini oshirish va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash
- c) O'quvchilarga faqat nazariy bilimlarni berish
- d) Ta'lim tizimining an'anaviy usullarini davom ettirish

Javoblar:

- 1. b
- 2. b
- 3. c
- 4. b
- 5. a
- 6. b
- 7. c
- 8. b
- 9. a
- 10. b

Nazorat savollari:

- 1. Texnologik ta'limda kompetensiyaviy yondashuvning mohiyati haqida qanday fikr bildirasiz?
- 2. Xorijda kompetensiyaviy yondashuvni texnologik ta'limda qo'llashning asosiy tamoyillari nimalardan iborat?
- 3. O'zbekiston ta'lim tizimida kompetensiyaviy yondashuvni tatbiq etish jarayonidagi asosiy qiyinchiliklar qanday?
- 4. Texnologik ta'limda kompetensiyaviy yondashuvni amalga oshirishda o'qituvchilarga qo'yiladigan asosiy talablar nimalardan iborat?
- 5. Xorijda texnologik ta'limda kompetensiyaviy yondashuvning qo'llanilishidan qanday ijobiy natijalar kutish mumkin?

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- 1. Shodiev, A. (2020). "Ta'lim tizimida kompetensiyaviy yondashuvning o'rni va rivojlanish istiqbollari". O'zbekiston ta'limi va innovatsiyalari.

2. Zainiddinov, F., & Xasanov, I. (2019). "Kompetensiyaviy yondashuv asosida ta'limni tashkil etish". Toshkent: Ma'naviyat.

3. Muxitdinov, Sh. (2018). "Xorijiy tajribalar va O'zbekistonda kompetensiyaviy yondashuvni tatbiq etish". Ta'lim va jamiyat: Xalqaro konferensiya materiallari.

4. Barlow, D. & Adekola, O. (2017). "International perspectives on the implementation of competency-based education in technological training". Educational Innovations Review, 22(3), 15-29.

5. Rakhimov, U. (2021). "O'zbekiston ta'lim tizimida innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash". Innovatsiya va ta'limni rivojlantirish masalalari.

Ma`ruza–10. Texnologik ta’lim o‘qituvchisining kompetentligini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari.

Reja:

1. Pedagogik muloqot va uning o‘qituvchi kompetentligini rivojlantirishdagi ahamiyati.
2. Pedagogik muloqotda ijodiylik.
3. Kasbiy-pedagogik muloqot.
4. O‘qituvchining kasbiy muloqoti bosqichlari.
5. Pedagogik kompetensiyasini rivojlantirishda muomala munosabati.

Pedagogik muloqot - pedagogik ta’sirning ajralmas sifatidir. Bu o‘qituvchi va o‘quvchining ta’lim-tarbiya jarayonidagi kasbiy muloqoti bo‘lib, unda ma’lumot almashinadi va o‘quvchilarga O‘quv-tarbiyaviy ta’sir o‘tkaziladi. Bunda ikki yoklama muloqot yuzaga kelishi lozim. Uning asosi sifatida o‘zaro hurmat va ishonch xizmat qiladi. Pedagog o‘quvchilar bilan muloqotga kirishish jarayonida ulardan hurmat kutadi. O‘quvchilar ham o‘qituvchidan hurmat va ishonchni talab etadilar. Bu pedagogik ta’sirning samarali yo‘li bo‘lib, tajribali pedagoglar bolani o‘z-o‘zini hurmatlashga asoslangan holda munosabatlarni tashkil etadilar va shu orqali o‘zaro munosabatlarni amalga oshiradilar. Muloqotning o‘ziga xos darajalari mavjud. Bular: makro- (katta)-darajadagi insonlar bilan muloqot qilish, ya’ni barcha odob-ahloq normalariga tayangan holda amalga oshiriladi.

Mezo - (urta) darajadagi muloqot, ma’lum mavzu asosida kechadi (masalan, askiyada ma’lum mavzudan chekinmaslik). Mikro - (kichik) darajadagi muloqotning oddiy shakllari, savol-javob tariqasida yuz beradi. Bunda muloqotning turlari quyidagicha ko‘rinishga ega bo‘ladi: shaxslararo (“inson-inson”), shaxsiy-guruhiy (“guruh-guruh”), ommaviy kommunikatsiya (radio, televidenie, gazeta va jurnallar) va boshqalar.

Pedagogik muloqotda ijodiylik quyidagilarga bog‘liq;

- o‘quvchilar bilan o‘zaro birgalikda harakat qilish;
- bolaga ta’sir qilishda uning xulq-atvorini boshqarish, o‘zaro harakatning turli yo‘llarini qo‘llash;

- o‘qituvchining uz-o‘zini boshqara olishi;
- o‘zaro munosabatlar jarayonidagi ijodiylik harakterini saqlay bilish.

Demak, o‘qituvchi o‘quvchilar bilan ziddiyatlarga borsa, qandaydir muammo tug‘ilsa, ushbu muammoni darxol hal qilishi lozim. Pedagogik muloqotdagi ijodiylik ham shunda bilinadi. Pedagogik muloqotda o‘qituvchi bolani ko‘ziga karab, uning xayolidan nima kechayotganligini bilib olishi kerak.

Ijodiylik o‘zaro munosabatlardan boshlanadi. Har bir pedagog o‘z tajribasidan, uslubidan kelib chiqib, bolalar bilan muloqotda bo‘lishi lozim. Ya’ni, nostandart usullarni izlab togshshi kerak. Pedagogik ta’sir ham tarbiyaviy muloqotdagi ijodiylik orqali amalga oshiriladi.

Ijodiylikni amalga oshirish uchun quyidagilarga ahamiyat berish lozim:

Bir necha O‘qituvchilarning darslarini kuzatish, unda o‘quvchilarning kayfiyatini, o‘qituvchining bolalar bilan bo‘ladigan munosabatlarini aniqlash;

- o‘qituvchining darsda qanday usullarni qo‘llashi, muloqotni qanday tashkillashtirish, o‘quv-tarbiyaviy muammolarning echimini topishini aniqlash;

- o‘zining muloqot texnologiyasini boshqa o‘qituvchining “texnologiyasi”ga taqqoslashi;

- tajribali o‘qituvchilarning tarbiyaviy soatlarida qatnashish orqali muloqot jarayonidagi o‘quvchilarning individual xususiyatlarini aniqlash;

- o‘zining darsidagi muhiti bilan boshqa tajribali o‘qituvchining darsidagi muhitni taqqoslash orqali xulosa chiqara olish va boshqalar.

Kasbiy-pedagogik muloqot - murakkab hodisa. Shaxs kasbiy-pedagogik muloqot qilishdan avval o‘z oldiga bir necha vazifalarni qo‘yadi. Jumladan, maqsad qo‘yadi, muloqot qachon, qaerda, necha yoshlilar bilan o‘tkazilishini rejalashtiradi. Pedagogik muloqotning **eng muhim bosqichi** - bu modellashtirish hisoblanadi. Bu bosqichdan muhim, mas’uliyatli muammoni hal qilishda foydalaniladi. Masalan, darsga tayyorlanish, ma’ruzani rejalashtirish ham shu bosqichni o‘z ichiga qamrab oladi. Birinchidan, dasturga mos ravishda dars loyihasi tuziladi.

Ikkinchidan, o'quvchilarning individual xususiyatlari hisobga olinadi. Uchinchidan, dars jarayonida qo'llaniladigan ta'lim-tarbiya usullari tanlanadi. Turtinchidan, taxsil oluvchining aqliy rivojlanish qobiliyati hisobga olinadi.

Ikkinchi bosqich - bu bevosita muloqot bosqichi. Bu bosqichda o'qituvchi to'liq tashabbusni o'z qo'lga olib, dars boshlaydi. Uchinchi bosqich - bu muloqotni boshqarish bosqichi bo'lib, kasbiy kommunikatsiyaning muhim tarkibiy qismidir.

Kasbiy-pedagogik muloqotning vazifasi - texnologiyani o'zlashtirish bo'lib, unda o'qituvchi iliq munosabatlarni qo'llay oladi, natijada pedagog shaxsi namoyon bo'ladi.

Darsda tashabbusni qo'lga olish usullari quyidagilardan iborat:

- sinf, guruh bilan aloqani yo'lga qo'yishda zudlik bilan harakat qilish;
- tezlik bilan tashkiliy ishlardan dars jarayonining muhim bosqichiga o'ta olish;
- sinfni ijtimoiy-psixologik yakdilligini, "biz" xissini shakllantirish;
- vaziyatga qarab bolalar bilan muloqot usullarini qo'llash;
- sinf, guruh jamoasi bilan yaxlit aloqani tashkillashtirish;
- nazokatlilik, samimiylik, dilkashlik, sofdillikni o'zida shakllantira olish, darsda namoyon qila bilish;
- ta'qiqlangan pedagogik talablarni kamaytirish, vaziyatga qarab ish tutish;
- mimika (yuz ifodasi), pantomimika (harakatlar), ko'z bilan ta'sir qilish (noverbal muloqot)ni faol qo'llash;
- o'zaro bir-birini tushunishni xis qilish va boshqalar.

Kasbiy-pedagogik muloqotning muvaffakiyatli bo'lishida o'qituvchining kommunikativ madaniyati muhim o'rin egallaydi. O'quvchi o'qituvchining dildan gapirayotganligini xis qilib turishi kerak. Pedagog kommunikativ madaniyatga erishish uchun quyidagilarga ahamiyat berishi lozim:

- o'quvchini sabr-tokat bilan tinglash madaniyati;
- o'quvchi zerikayotganligini sezib, mavzuni boshqa qiziqarli tomonga burib yuborish;

- suhbatlashishdan avval bolaning kayfiyatini ko'tarishga harakat qilish kabi maqsadlar qo'yiladi.

O'qituvchi o'zi uchun boshqalar bilan bo'ladigan muloqotni yaxlit ko'rinishini tasavvur etishi, uni loyihalashi zarur.

O'qituvchining kasbiy muloqoti bir necha bosqichni qamrab oladi. Bularquyidagilardir:

Muloqot jarayonida yo'nalish belgilash. Bu bosqichda pedagog muloqotining anglanganligi yuzaga chiqadi. Shuningdek, muloqot uslubini yangi kommunikativ faoliyat sharoitida aniqlash vujudga keladi. O'qituvchi o'quvchida yaxshi taassurot qoldirishi uchun o'z fanini mukammal bilishi, keng mushoxada qilishi, tashki ko'rinishiga e'tibor berishi, darsda qaror qabul qilishda improvizatsiya vaziyatini yaratishi, auditoriya bilan ish boshlashdan avval, o'quvchining holati, faoliyatga tayyorligi haqida o'ylashi lozim.

Pedagogik faoliyatning muhim jihat - o'quvchi bilan samarali muloqotni amalga oshirish. Dars jarayonida o'quvchining diqqati barqaror bo'lishi kerak. O'ziga jalb qilishning quyidagi usullari mavjud:

- verbal muloqotda bo'lish(nutqiy);
- tanaffus qilish;
- harakatli (slyaydlarni namoyish etish, doskada yozish, guruhlar bilan ishlash);
- aralash usul (yuqoridagilarni birgalikda qo'llash),

Darsda ko'pincha aralash variant usulidan foydalaniladi.

O'qituvchi yuz ifodasi, imo-ishoralar orqali darsda o'z fikrini bayon etadi.

O'quvchi shaxsini muloqotga tayyorlash kasbiy-pedagogik muloqotning zaruriy jihatidir.

Pedagogik muloqotning **yana bir bosqichi** - bu verbal muloqot, ya'ni o'qituvchining yangi materialni o'quvchilarga og'zaki bayon qilib berishidir. Pedagog uchun nutq muloqoti juda muhim. Pedagogik muloqot tizimida pedagogning so'zisiymolar,obrazlar qo'zg'otuvchisi bo'lib hisoblanadi.

Pedagogning jonli, oxanglarga boy, ifodali nutqi tinglovchilarning idrokini to'liq qamrab oladi.

Yosh o'qituvchilar uchun kasbiy-muloqot treninglarini o'tkazish samarali natijalar beradi. Ular ikki bosqichda, ya'ni:

a) pedagogik kommunikatsiya elementlarini amaliy egallashga qaratilgan mashqlar;

b) berilgan pedagogik vaziyat asosida muloqotning barcha tizimini egallashga qaratilgan mashqlar asosida o'tkazilishi maqsadga muvofiq. Trening samarali bo'lishi uchun bir nechta pedagog birlashgan holda ish olib borishlari lozim. Quyida shunday kasbiy-muloqot treninglaridan namunalar keltiramiz:

I bosqich- hamma uchun yaratilgan sharoitda harakat qilishni o'rganish. Masalan, hayolingizdagi auditoriyaga kiring, doskaga sanani yozing, yuring, materiallarni tayyorlang, stolga o'tiring, kitobni yoki jurnalni oching, eshikni yoping, tashqariga chiqing. Bu harakatlarni yana bir marta qaytaring, tezda kirish, tezda chiqishni o'rganing.

II bosqich- Pedagogik faoliyat jarayonida musqullar erkinligini shakllantirish. Qo'llaringizni qimirlating, hisqiling, qaerga sizning quvvatingiz boryapti (bo'yningizgami, boshqa tana a'zolaringizgami); ortiqcha og'irliqni (zo'riqish) yo'qotishga harakat qiling, barmog'ingizni kattiq ushlang, bo'yningizni erkin tuting, keyin elkangizni bo'shating, qo'lingiz erkin harakat qilsin, ko'rsatgich barmog'ingizni zo'riqtiring. 10 gacha sanang, boshingizdan boshlab to oyoq barmoqlaringizgacha barcha musqullaringizni bo'shatishga harakat qiling. Keyin 5 gacha sanab, barcha musqullaringizni yana bo'shatishga harakat qiling.

Faoliyat jarayonida inson shaxsining har tomonlama yaxlit rivojlanishi, atrof olamga munosabati shakllanadi. Inson faoliyati maqsadga muvofiq amalga oshishi uchun uni to'g'ri tashkil etish va to'g'ri yo'naltirish lozim. O'qituvchining faoliyatini to'g'ri tashkil qilishda pedagogik qobiliyat muhim ahamiyatga ega. O'zbek olimasi V.Karimova ta'kidlashicha: "qobiliyatlar - shaxsdagi shunday individual, turgun sifatlarki, ular odamning turli xil faoliyatdagi ko'rsatkichlari, yutuqlarini ta'minlaydi".

Pedagoglik kompetensiyasini rivojlantirishda muomala shaxslararo munosabatning eng muhim mexanizmlarini qamrab oladi. Pedagogika fanida muomala kategoriyasi keng ma'noda tushunilganda hamkorlik

faoliyatining ichki aloqasini mujassamlashtirib, o'zaro ta'sir va o'zaro munosabatni aks ettirib, ijtimoiy protsessual jabxasini ifodalaydi. Muomalaning eng muhim tarkibi muloqot sanalib, motivatsiyada motiv qanday ahamiyat kasb etsa, u ham xuddi shunday muhim o'rin egallaydi.

Mustahkamlash:

1. Pedagogik muloqotning asosiy vazifasi nima?

- A) O'quvchilarning motivatsiyasini oshirish
- B) O'qituvchining bilimini o'quvchilarga yetkazish
- C) O'qituvchining o'quvchilarga nisbatan qattiq bo'lishi
- D) O'qituvchining o'ziga xos pedagogik usullarni ishlab chiqishi

2. Pedagogik muloqotda ijodiylik nima bilan bog'liq?

- A) O'qituvchining mustahkam bilimga ega bo'lishi
- B) O'quvchilarga qattiq talablarga rioya etish
- C) O'qituvchining yangi pedagogik metodlarni yaratish qobiliyati
- D) O'qituvchining barcha savollarga standart javob berishi

3. Kasbiy-pedagogik muloqot nima?

- A) O'qituvchining o'zining kasbiy bilimlarini yangilashi
- B) O'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi rasmiy muloqot
- C) O'qituvchining o'z kasbiga nisbatan umumiy tushunchalari
- D) O'qituvchining do'stona muloqotlari

4. O'qituvchining kasbiy muloqoti bosqichlarini aniqlang: A)

- Ko'rgazma, sinov, tahlil
- B) O'rgatish, muloqot qilish, baholash
- C) Diqqat, tinglash, baholash
- D) Mustahkamlash, tahlil, qo'llash

5. Pedagogik kompetensiyasini rivojlantirishda muomala munosabatining ahamiyati nima?

- A) O'qituvchi va o'quvchi o'rtasida shaxsiy munosabatlar o'rnatish
- B) O'qituvchining o'ziga xos kasbiy qobiliyatlarini rivojlantirish
- C) O'qituvchining o'quvchi bilan muloqotda professional muomala o'rnatish
- D) O'quvchilarni shaxsiy tashvishlardan holi qilish

6. Pedagogik muloqotda "tizimli muloqot" tushunchasi nima?

- A) O'qituvchining o'quvchilarni sinovdan o'tkazish usuli

- B) O'qituvchining o'quvchilar bilan individual suhbatlar o'tkazishi
C) O'qituvchi va o'quvchi o'rtasida bir necha so'zlashuv va hamkorlik jarayoni

D) O'qituvchining barcha o'quvchilarga bir xil yondashuvi

7. Pedagogik muloqotda tinglashning roli nima?

- A) O'qituvchining darsni qiziqarli o'tkazish usuli
B) O'qituvchining o'quvchining fikrini tushunishi va tahlil qilishi
C) O'quvchilarning faqat o'zini ifoda etishi
D) O'qituvchining muloqotda faqat gapirishga e'tibor berishi

8. Kasbiy-pedagogik muloqotda o'qituvchining asosiy vazifasi nima?

- A) O'quvchilarga bilimlarni majburan yetkazish
B) O'quvchilarga rag'batlantirish va motivatsiya berish
C) O'quvchilarga faqat nazariy bilimlarni o'rgatish
D) O'qituvchining faqat o'zini ifodalashi

9. Pedagogik muloqotda samarali muloqotning asosiy mezon nima?

- A) O'qituvchining mustahkam nazorat o'rnatishi
B) O'quvchilarning so'zlashuvda qatnashishi
C) O'qituvchi va o'quvchi o'rtasida ishonchli, ochiq va samimiy aloqaning mavjudligi
D) O'quvchilarning har doim faqat so'zlashuvdagi javoblarining to'g'riligi

10. Pedagogik kompetensiyani rivojlantirishda o'qituvchining qanday malakasi zarur?

- A) O'quvchilarning noto'g'ri javoblarini to'g'rilash
B) O'qituvchining har qanday pedagogik usulni qo'llash malakasi
C) O'qituvchining innovatsion pedagogik yondashuvlarni ishlatish qobiliyati
D) O'quvchilarning hamma savollariga javob berish malakasi

Javoblar:

1	2	3	4	5
B	C	B	B	C
6	7	8	9	10
C	B	B	C	C

Nazorat savollar:

1. Pedagogik muloqotning asosiy vazifalari va uning o'qituvchi kompetentsiyasini rivojlantirishdagi roli qanday?
2. Kasbiy-pedagogik muloqotning qanday bosqichlari mavjud va har birining ahamiyati nimada?
3. Pedagogik muloqotda ijodiy yondashuvning o'qituvchining kasbiy rivojlanishiga qanday ta'siri bor?
4. O'qituvchining pedagogik kompetensiyasini rivojlantirishda muomala munosabatlarining o'rnini qanday?
5. Pedagogik muloqotda tinglash va fikr almashishning o'qituvchining ta'lim jarayonini boshqarishdagi roli haqida nima deya olasiz?

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Ibrohimov, R. (2020). Pedagogik muloqot va uning ta'lim jarayonidagi o'rnini. Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi nashriyoti.
2. Ganiev, A. (2019). O'qituvchining pedagogik kompetensiyasi va uning rivojlanish jarayoni. Tashkent: Fan va texnologiyalar akademiyasi.
3. Pirsabirov, F. (2018). Pedagogik muloqot va uning ta'lim tizimidagi roli. Tashkent: Navro'z nashriyoti.
4. Davronov, A. (2017). Kasbiy-pedagogik muloqotda ijodiylikning o'rnini. Toshkent: Ta'lim va metodika.
5. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi (2022). O'qituvchi pedagogik kompetensiyasini rivojlantirishning metodik asoslari. Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim vazirligi.

Ma`ruza–11. Texnologik ta'lim o'qituvchisining kompetentligini rivojlantirishning didaktik xususiyatlari.

Reja:

1. Texnologik ta'lim o'qituvchilari kompetentligining muhim belgilari

2. Didaktik kompetentlik tushunchasi va ularning mohiyati

3. O'qituvchining didaktik kompetentligini shakllantirish.

1. Texnologik ta'lim o'qituvchilari kompetentligining muhim belgilari – bu o'qituvchining o'z kasbiy faoliyatida muvaffaqiyatli ishlashi uchun zarur bo'lgan bilimlar, ko'nikmalar va shaxsiy xususiyatlardir. Ular o'qituvchining ta'lim jarayonini samarali tashkil etishiga, o'quvchilarga kerakli bilimlarni yetkazishga, yangi pedagogik texnologiyalarni tatbiq etishga yordam beradi. O'qituvchilarning kompetentsiyasi ta'lim tizimida uning sifatini ta'minlashda, ta'lim metodlarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

Texnologik ta'lim o'qituvchilari kompetentligining birinchi muhim belgilari - bu pedagogik bilimlar va metodik ko'nikmalar. O'qituvchi o'zining sohasiga oid bilimlarni nafaqat yaxshi egallab, balki ularga pedagogik yondashuvlarni qo'llashda ham muvaffaqiyatli bo'lishi kerak. Bu, o'quvchilarga samarali tarzda ta'lim berish va ularning o'zlashtirish jarayonini boshqarish uchun zarur. Masalan, texnologik ta'limda o'qituvchi yangi texnologiyalar, innovatsion metodlar va uslublarni o'quvchilarga samarali tarzda yetkazishi uchun doimiy ravishda o'z bilimlarini yangilab borishi zarur.

Ikkinchi muhim belgi - kommunikatsiya va muloqot ko'nikmalaridir. Texnologik ta'lim o'qituvchisi faqat bilim beruvchi emas, balki o'quvchilarning fikrini tinglash, ularni tushunish va o'zaro muloqot qilishda ham yuqori darajaga ega bo'lishi kerak. Muloqot orqali o'quvchilarni qiziqtirish, ularni faol va mustaqil fikr yuritishga undash, samarali o'qitishning ajralmas qismidir.

Shuningdek, texnologik ta'lim o'qituvchilari uchun ijodkorlik va innovatsion fikrlash ham muhimdir. Ular o'quvchilarga faqat bilim bermasdan, ularni yangi g'oyalar va yondashuvlarga yo'naltirishlari kerak.

Ijodiy fikrlash o'qituvchiga yangi metod va usullarni joriy etishga imkon beradi. Shu bilan birga, o'qituvchi o'zining kasbiy faoliyatida doimiy ravishda o'zini rivojlantirib borish uchun motivatsiya va tashabbuskorlik ko'rsatishi zarur.

Bundan tashqari, texnologik ta'lim o'qituvchisi o'zining shaxsiy sifatlari bilan ham ajralib turadi. Ularning yuqori ma'naviy-axloqiy darajasi, mashaqqatli ishga sabr-toqat bilan yondashuvi, muomala madaniyati, o'quvchilarga o'rnak bo'lishi - bularning barchasi kompetentlikning muhim qismlaridir. O'qituvchining kasbiy kompetentsiyasi uning ta'limda muvaffaqiyat qozonishidagi asosiy omil bo'lib, ta'lim jarayonida o'quvchilarga yuqori sifatli bilim va ko'nikmalarni berish imkonini yaratadi.

Shu bilan birga, texnologik ta'lim o'qituvchilari uchun ijtimoiy, pedagogik va texnik ko'nikmalarni integratsiyalashgan tarzda rivojlantirish ham muhimdir. Bu ularning ta'limni yangicha yondoshuvlar bilan amalga oshirishlariga imkon yaratadi. O'qituvchi o'z faoliyatida texnologiyalardan samarali foydalanishni, pedagogik yondashuvlarni o'zlashtirishni va o'quvchilarni innovatsion faoliyatga jalb etishni bilishi zarur.

Xulosa qilib aytganda, texnologik ta'lim o'qituvchisining kompetentligini rivojlantirish uning faqat pedagogik bilimlari bilan cheklanmaydi. Bu jarayonning barcha jihatlari – kommunikatsiya, ijodkorlik, texnologiyalarni qo'llash va shaxsiy sifatlarning uyg'unlashgan tizimi bo'lib, u o'qituvchining samarali va innovatsion ta'lim faoliyatini tashkil etishda asosiy rol o'ynaydi.

2. Didaktik kompetentlik – bu o'qituvchining o'quv jarayonini samarali tashkil etish va boshqarish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalardan iborat kompetentsiyadir. Didaktik kompetentlik o'qituvchining o'quvchilarga ta'lim berishdagi malakasini va metodik yondashuvlarini o'z ichiga oladi. Bu, o'qituvchining didaktik faoliyatini rejalashtirish, o'qitish metodlarini tanlash va o'quvchilarning o'rganish jarayonini boshqarish qobiliyatlarini o'z ichiga oladi.

Didaktik kompetentlikning mohiyati quyidagi asosiy jihatlarda ko'rinadi:

O‘qitish metodlari va uslublarini bilish: Didaktik kompetentlik o‘qituvchining o‘quvchilarga bilimlarni etkazishda turli metod va uslublarni bilishidan iborat. Bu, o‘qituvchining o‘quv jarayonini qanday tashkil etishi, yangi bilimlarni qanday o‘rgatishi va o‘quvchilarning o‘rganish faoliyatini qanday rag‘batlantirishi bilan bog‘liq.

O‘quv jarayonini rejalashtirish: Didaktik kompetentlik o‘qituvchidan o‘quv dasturlarini va o‘quv rejalari yaratishni talab qiladi. Bu o‘qituvchining darsni qanday tashkil etishini, o‘quvchilarga bilimlarni qanday tartibda va qaysi metodlar orqali berishini aniq belgilashni anglatadi.

O‘quvchilarning o‘rganish jarayonini boshqarish: Didaktik kompetentlik, o‘quvchilarni o‘rganish jarayonida qanday motivatsiya qilish, ularning faoliyatini qanday tashkil etish va ularni o‘quv maqsadlariga yo‘naltirishni bilishni talab qiladi. Bu o‘qituvchidan o‘quvchilarning ehtiyojlarini tushunish va ular uchun samarali o‘rganish muhitini yaratishni anglatadi.

O‘quvchilarning bilimlarini baholash va tahlil qilish: Didaktik kompetentlik o‘qituvchidan o‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash va tahlil qilish qobiliyatini ham talab qiladi. O‘qituvchi o‘quvchilarning o‘rganish jarayonida qanchalik muvaffaqiyatli bo‘lganini aniqlab, darsni tuzatish va rivojlantirish uchun zarur o‘zgarishlarni kiritishi kerak.

Innovatsion texnologiyalarni qo‘llash: Didaktik kompetentlikning zamonaviy talabi o‘qituvchining texnologik vositalardan samarali foydalanish qobiliyatini ham o‘z ichiga oladi. Bu, interaktiv o‘quv platformalaridan, onlayn kurslardan va boshqa pedagogik texnologiyalardan foydalanishni anglatadi.

Didaktik kompetentlik, o‘qituvchining bilim va ko‘nikmalarini doimiy ravishda yangilab borish, pedagogik faoliyatini izchil takomillashtirishni talab etadi. O‘qituvchining didaktik kompetentligi, o‘quvchilarning muvaffaqiyatli o‘rganishiga, ta’limning sifatini oshirishga va o‘qituvchining pedagogik faoliyatini samarali amalga oshirishga bevosita ta’sir qiladi.

O‘qituvchining didaktik kompetentligini shakllantirish – bu

o'qituvchining ta'lim jarayonini samarali tashkil etish, o'quvchilarga bilimlarni to'g'ri va samarali tarzda yetkazish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma, va malakalarni rivojlantirish jarayonidir. Didaktik kompetentlik o'qituvchining o'quvchilarga bilim berish jarayonida metodlarni to'g'ri tanlash, o'quv materiallarini samarali taqdim etish, o'quvchilarning ehtiyojlariga mos ravishda o'qitish jarayonini boshqarish qobiliyatini o'z ichiga oladi.

O'qituvchining didaktik kompetentligini shakllantirish jarayoni murakkab va ko'p qirrali bo'lib, bu jarayonni amalga oshirishda bir qancha asosiy omillar mavjud. Birinchidan, o'qituvchining didaktik bilimlarga ega bo'lishi zarur. Bu, o'qituvchining ta'lim jarayonining nazariy asoslarini tushunishi va pedagogik bilimlarga ega bo'lishini anglatadi. O'qituvchi qanday metod va usullar orqali o'quvchilarga bilim yetkazish, qanday pedagogik texnikalar va strategiyalarni qo'llash haqida chuqur bilimga ega bo'lishi kerak. Shuningdek, o'quvchilarning psixologik va yosh xususiyatlarini bilishi, ular bilan samarali muloqot o'rnatish va o'quvchilarning o'zlashtirish jarayonini kuzatish va boshqarish qobiliyatiga ega bo'lishi muhim.

Ikkinchidan, o'qituvchining didaktik kompetentligini shakllantirish uchun u doimiy ravishda pedagogik tajriba va amaliyotini takomillashtirib borishi kerak. O'qituvchi o'z pedagogik faoliyatini muntazam ravishda tahlil qilib borish, dars jarayonini baholash va takomillashtirish, o'quvchilarning fikr va mulohazalarini inobatga olish orqali o'zini rivojlantirishi lozim. O'qituvchining didaktik kompetentligini rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar va zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish juda muhimdir. Masalan, onlayn ta'lim platformalaridan foydalanish, interaktiv metodlar va multimedia vositalarini tatbiq etish o'qituvchining didaktik kompetentligini oshiradi.

Bundan tashqari, didaktik kompetentlikni shakllantirishda o'qituvchining kasbiy rivojlanishi uchun metodik yordam va treninglar ham muhim omil hisoblanadi. O'qituvchilar uchun maxsus pedagogik kurslar, seminarlar, pedagogik anjumanlar va malaka oshirish dasturlari orqali o'qituvchining didaktik ko'nikmalarini rivojlantirish mumkin. Bu orqali o'qituvchiga yangi metodlar, texnikalar, va yondashuvlar haqida

ma'lumot beriladi, shuningdek, amaliyotda ularni qo'llashni o'rgatish mumkin.

O'qituvchining didaktik kompetentligini shakllantirishda o'quvchilarning individual xususiyatlarini inobatga olish, o'qituvchining ijtimoiy va axloqiy ko'nikmalarini rivojlantirish, ta'limni o'quvchilarning ehtiyojlariga moslashtirish ham juda muhimdir. O'qituvchi o'z faoliyatida turli pedagogik yondashuvlarni qo'llab, o'quvchilarni faol o'rganishga rag'batlantirishi, ularning bilim olishda mustaqil fikr yuritishiga yordam berishi kerak.

Xulosa qilib aytganda, o'qituvchining didaktik kompetentligini shakllantirish jarayoni murakkab, ammo zaruriyatga ega bo'lgan jarayondir. Bu jarayon o'qituvchining ta'lim jarayoniga qo'shadigan hissasini oshiradi, o'quvchilarga samarali ta'lim berish imkoniyatlarini yaratadi va umumiy ta'lim tizimining sifatini yaxshilashga yordam beradi. O'qituvchining didaktik kompetentligi faqat pedagogik bilimlar bilan cheklanmaydi, balki amaliyot, ijodkorlik, yangi texnologiyalarni qo'llash va o'quvchilarning ehtiyojlariga moslashishni o'z ichiga oladi.

Mustahkamlash:

1. Texnologik ta'lim o'qituvchisi kompetentligi qanday belgilardan iborat?

- a) Pedagogik bilimlar
- b) Innovatsion yondashuvlar
- c) Ta'lim jarayonining samaradorligi
- d) Barchasi

2. Didaktik kompetentlikning mohiyati nima?

- a) O'qituvchining o'quvchilar bilan yaxshi muloqot o'rnatish qobiliyati
- b) O'qituvchining o'quv jarayonini tashkil etishdagi bilimlari va ko'nikmalari
- c) O'qituvchining texnologiyalarni qo'llashda bilimlari
- d) O'qituvchining o'z kasbiy ko'nikmalarini rivojlantirish

3. Didaktik kompetentlikni rivojlantirishda qanday omillar muhim?

- a) Pedagogik texnologiyalarni ishlatish
- b) O'qituvchining ijodiy yondashuvi

- c) O'qituvchining shaxsiy hayoti
- d) Ahamiyatsiz omillar

4. O'qituvchining texnologik kompetentligi qanday shakllanadi?

- a) O'qituvchining o'quv materiallarini tasvirlash ko'nikmasi
- b) Interaktiv metodlar va innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash
- c) O'qituvchining kommunikativ malakalarini rivojlantirish
- d) O'qituvchining faqat ilmiy izlanishlari

5. Didaktik kompetentlikning tarkibiy qismlaridan biri nima?

- a) O'qituvchining kommunikatsiya qobiliyati
- b) O'qituvchining didaktik metodlar va usullarni tanlash ko'nikmasi
- c) O'qituvchining ma'naviy fazilatlari
- d) O'qituvchining shaxsiy xarakteri

6. Texnologik ta'limda didaktik kompetentlikni rivojlantirishda qanday yondashuvlar qo'llaniladi?

- a) Didaktik materiallarning umumiy ko'lamini kengaytirish
- b) O'qituvchining o'zaro aloqalari va muloqotda ijodiy yondashuvi
- c) Innovatsion texnologiyalarni o'quv jarayoniga qo'llash
- d) Faqat an'anaviy o'qitish metodlarini qo'llash

7. O'qituvchining didaktik kompetentligini shakllantirish uchun zarur bo'lgan shartlar nima?

- a) Faol o'qituvchilarni o'qitish dasturlarining mavjudligi
- b) O'qituvchilarning muntazam ravishda malaka oshirish kurslariga qatnashi
- c) Pedagogik texnologiyalarni qo'llash
- d) O'qituvchining faqat nazariy bilimlari

8. O'qituvchining didaktik kompetentligi qanday baholanadi?

- a) O'qituvchining shaxsiy fikrlari asosida
- b) O'qituvchilarning o'zlashtirish darajasiga qarab
- c) O'qituvchining faqat metodik ko'nikmalariga qarab
- d) O'qituvchining mehnat faoliyatiga qarab

9. Didaktik kompetentlikni shakllantirishda o'qituvchining qanday roli mavjud?

- a) O'qituvchi faqat nazariy bilimlarni beruvchi
- b) O'qituvchi o'quv jarayonining faqat boshqaruvchisi

- c) O'qituvchi o'quvchilarni bilim olishga rag'batlantiruvchi va qo'llab-quvvatlovchi
- d) O'qituvchi o'quvchilarni faqat tushuncha beruvchi

10. Texnologik ta'limda o'qituvchining kompetentligini oshirish uchun qanday metodlar qo'llanilishi kerak?

- a) Faol o'quv jarayonlari va interaktiv metodlar
- b) Faqat an'anaviy usullar
- c) O'qituvchining doimiy ijtimoiy muloqoti
- d) O'qituvchining faqat ilmiy izlanishlari

Javoblar:

1	2	3	4	5
D	B	B	B	B
6	7	8	9	10
C	B	B	C	A

Nazorat savollar:

1. Texnologik ta'limda o'qituvchining kompetentligi nima bilan belgilanadi?
2. Didaktik kompetentlikning tarkibiy qismlari qaysilar?
3. O'qituvchining didaktik kompetentligini rivojlantirishda qanday pedagogik shart-sharoitlar zarur?
4. Texnologik ta'limda didaktik kompetentlikni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari nimalardan iborat?
5. Didaktik kompetentlikni shakllantirishda o'qituvchining qanday metodlari muhim rol o'ynaydi?

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. X. Qodirov, "Pedagogik texnologiyalar: Nazariy asoslar va amaliyot", Toshkent, 2018.
2. A. To'raqulov, "Ta'limda kompetentlik yondashuvi", Tashkent, 2020.
3. V. A. Petrov, "Didaktika va pedagogik texnologiyalar", Moskva, 2017.
4. M. T. Tashkentov, "O'qituvchi malakasini oshirish va rivojlantirish metodikasi", Toshkent, 2019.
5. J. Sh. Akbarov, "Texnologik ta'lim va kompetentlik", Toshkent, 2021.

Ma`ruza–12. Ta'limda an'anaviy va kompetentlikka yo'naltirilgan yondashuvlarning qiyosiy tavsifi.

Reja:

1. Ta'limga an'anaviy yondashuvning asoslari va uning o'ziga xos xususiyatlari
2. Kompetentlikka yo'naltirilgan ta'lim yondashuvi va uning asosiy prinsiplari
3. An'anaviy va kompetentlikka yo'naltirilgan ta'lim yondashuvlarining taqqoslanishi

An'anaviy ta'lim yondashuvi – bu o'quv jarayonida o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi o'zaro aloqalar an'anaviy shaklda tashkil etilgan ta'lim usulidir. Uning asosiy mohiyati shundaki, o'qituvchi ta'lim jarayonining markazida turadi va o'quvchilar uning ko'rsatmalari asosida bilim oladi. O'qituvchi o'quvchilarga ma'lum bilimlarni yodlatish va ularni aniq shaklda eslab olishga yo'naltiradi. Bu yondashuvda ta'lim ko'pincha xotira va yodlashga asoslangan bo'ladi, bunda o'quvchilarga bilimlarni oddiy ko'rinishda, ayrim hollarda esa tizimli ravishda taqdim etish, ularga nazariy ma'lumotlarni yetkazish ustuvor ahamiyatga ega. O'qituvchi tomonidan amalga oshirilgan barcha faoliyatlar o'quvchilarning faoliyatini boshqarish va kuzatish bilan bog'liq.

Tarixi va rivojlanishi. An'anaviy ta'lim yondashuvi tarixan uzoq davrlarni o'z ichiga oladi. Xususan, bu yondashuvning rivojlanishi qadim zamonlarda, klassik ta'lim metodlari va uslublari bilan bog'liq. Masalan, qadimgi Yunoniston va Rimda ta'lim jarayoni o'qituvchilarning bilimlarni taqdim etishi va o'quvchilarning uni yod olishlari orqali amalga oshirilgan. Keyinchalik, o'rta asrlar davrida ham an'anaviy ta'lim usullari keng tarqalgan bo'lib, asosan o'quvchilarga diniy bilimlar va ilmiy an'analar asosida tarbiya berilgan. Renessans davrida esa an'anaviy ta'limni rivojlantirishda fanda kashfiyotlar va yangi metodikalar paydo bo'lgan. Shu bilan birga, sanoat inqilobi va XX asrda pedagogik g'oyalar rivojlanib, an'anaviy ta'lim tizimi yanada mustahkamlanib, o'qituvchi markazlilik yondashuvi ustuvor bo'lib qoldi.

An'anaviy ta'limning asosiy xususiyatlari. An'anaviy ta'lim

yondashuvining asosiy xususiyatlaridan biri – bu o‘qituvchining ta’lim jarayonidagi markaziy o‘rni. O‘qituvchi faqat bilimni taqdim etuvchi shaxs sifatida qaraladi, o‘quvchilar esa ko‘proq eshituvchi, o‘rganuvchi va yodlovchi rolini bajaradilar. Ta’lim jarayoni ko‘pincha passiv bo‘lib, o‘quvchilar o‘qituvchining ko‘rsatmalariga rioya qilishga majburdirlar. Bu yondashuvda o‘qish va yodlashga asoslangan metodlar asosiy o‘rinni egallaydi. O‘quvchilarga aniq ma’lumotlarni yodlash, eslab olish va takrorlash uchun imkoniyatlar yaratiladi. Bu metodlar ko‘pincha testlar, bayonotlar, o‘qish materiallari va boshqalar orqali amalga oshiriladi. O‘quv jarayonida shaxsiy faoliyat va amaliy mashg‘ulotlar kam uchraydi, ya’ni o‘quvchilar asosan o‘qituvchi tomonidan berilgan topshiriqlarni bajaradilar.

An'anaviy ta'limning afzalliklari va kamchiliklari. An'anaviy ta'limning afzalliklaridan biri shundaki, u keng tarqalgan va juda ko‘p yillar davomida amalda qo‘llanilgan. Bu yondashuv o‘quvchilarga mustahkam nazariy bilimlarni o‘rgatadi va bilimlar tizimini yaratish imkonini beradi. An'anaviy ta'limning yana bir afzalligi shundaki, o‘quvchilar tomonidan yodlangan ma’lumotlar tezda eslab qolinishga yordam beradi va doimiy ravishda qayta ko‘rib chiqilishi mumkin. Biroq, an'anaviy ta'lim yondashuvining ba'zi kamchiliklari ham mavjud. Uning eng katta kamchiligi shundaki, o‘quvchilarda kreativ fikrlash, muammolarni hal qilish va amaliy ko‘nikmalarni rivojlantirishga nisbatan imkoniyatlar cheklangan. An'anaviy ta'lim faqat nazariy bilimlarga e’tibor qaratadi va o‘quvchilarning amaliy faoliyatini rivojlantirishga qaratilgan metodlar yetarli emas. Shuningdek, bu yondashuv o‘quvchilarni passiv holatda ushlab turadi va o‘quvchilarning o‘z-o‘zini o‘rganishga bo‘lgan ishtiyoqini pasaytirishi mumkin.

2. Kompetentlikka yo‘naltirilgan ta'lim (KYT) – bu o‘quvchilarga nafaqat bilim berish, balki ularni amaliy hayotda qo‘llash, muammolarni hal qilish, o‘zlarini samarali va kompetent ravishda ifodalashga yo‘naltirilgan ta’lim jarayonidir. Bu yondashuvning mohiyati shundan iboratki, o‘quvchilarni faqat nazariy bilimlar bilan ta’minlash bilan cheklanmay, ular bu bilimlarni turli vaziyatlarda qo‘llashga, amaliy ko‘nikmalarni egallashga, fikrlash va muammolarni hal qilishda faol

qatnashishga o'rgatadi. Kompetentlikka yo'naltirilgan ta'limda o'qituvchining roli o'quvchilarga bilim berishdan tashqari, ularning amaliy ko'nikmalarini rivojlantirish, tanqidiy fikrlash va muloqot qilishda yordam berishdan iborat bo'ladi. Bu yondashuvda o'quvchilarning o'z-o'zini rivojlantirishga, o'z bilimlarini doimiy ravishda yangilab borishga, shuningdek, o'zaro hamkorlik qilishga qaratilgan faol o'quv jarayonlari tashkil etiladi.

Kompetentlikning turlari: bilim, ko'nikma va malakalar

Kompetentlikning turli jihatlari mavjud, va ular o'quvchining bilimlarini, ko'nikmalarini va malakalarini o'z ichiga oladi. **Bilim** - o'quvchi o'rgangan aniq nazariy va amaliy ma'lumotlar to'plami bo'lib, bu ko'proq aqlli tushuncha va faktlar asosida tuziladi. Bilimlar o'quvchi tomonidan to'plangan faktlar, qonuniyatlar va tamoyillarni o'z ichiga oladi. **Ko'nikma** - bu o'quvchining o'zlashtirilgan bilimlarni turli vaziyatlarda qo'llashdagi mahorati, ya'ni o'rgangan ma'lumotlar asosida muayyan faoliyatni bajarish qobiliyatidir. Ko'nikmalar, asosan, tajriba va amaliy mashg'ulotlar orqali shakllanadi. **Malaka** esa o'quvchining muayyan sohada yoki faoliyatda yuqori darajada samarali ishlash uchun zarur bo'lgan kompetentsiyalar to'plamidir. Bu ko'nikmalar va bilimlarni mukammal ravishda qo'llash va takomillashtirishni talab qiladi. Kompetentlikning ushbu turlari bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ular o'quvchining ta'lim jarayonida o'zlashtirish kerak bo'lgan asosiy jihatlarni tashkil qiladi.

Kompetentlikka yo'naltirilgan ta'limning asosiy prinsiplari

Kompetentlikka yo'naltirilgan ta'limning bir qator asosiy prinsiplari mavjud, ular ta'lim jarayonining samarali va sifatli bo'lishiga xizmat qiladi. Bularning eng muhimlari quyidagilardir:

Faol o'quv jarayoni - bu prinsip o'quvchilarni ta'lim jarayonida faol qatnashishga undaydi. O'quvchilarga o'qituvchi tomonidan tayyorlangan ma'lumotni faqat eshitish emas, balki uni tahlil qilish, fikr bildirish va amalda qo'llash imkoniyati beriladi. Bu, o'z navbatida, o'quvchilarning mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuv ko'nikmalarini rivojlantiradi.

O'quvchi markazliligi - bu prinsipda o'qituvchi o'quvchilarni ta'lim jarayonining asosiy subyekti sifatida ko'radi. O'quvchilarning ehtiyojlari,

qiziqishlari va o'rganish uslublari ta'lim jarayonida muhim ahamiyatga ega bo'lib, o'qituvchi ular bilan muloqotda bo'lishi, ularni faoliyatga jalb etishi kerak.

Amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish - kompetentlikka yo'naltirilgan ta'limning asosiy maqsadi o'quvchilarning nafaqat nazariy bilimlarini, balki amaliy ko'nikmalarini ham rivojlantirishdir. O'quvchilarni muammolarni hal qilishda, kreativ fikrlashda, qarorlar qabul qilishda va o'zaro hamkorlikda qatnashishga o'rgatish bu prinsipning eng muhim jihatlaridir.

Kompetentlikka yo'naltirilgan ta'limning samaradorligi va o'zgarishlarga olib kelishi

Kompetentlikka yo'naltirilgan ta'limning samaradorligi o'quvchilarning faolligi va amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishga bog'liq. Bu yondashuvda o'quvchilar nafaqat bilimlarni o'zlashtiradi, balki ular o'z bilimlarini real hayotda qo'llashga qodir bo'lgan kompetent shaxslar sifatida shakllanadilar. Bunda o'qituvchi o'quvchilarga real hayotdagi muammolarni hal qilish, turli vaziyatlarda qarorlar qabul qilish va o'z bilimlarini takomillashtirishda yordam beradi.

Kompetentlikka yo'naltirilgan ta'lim ta'lim tizimida katta o'zgarishlarga olib keladi. Bunday ta'limda ta'lim jarayoni o'quvchilarga faqat bilim berish bilan cheklanmaydi, balki ularni real hayotga tayyorlashga, amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishga ham qaratiladi. Buning natijasida o'quvchilar o'zlarini muvaffaqiyatli ishlash uchun zarur bo'lgan kompetensiyalarga ega bo'lgan shaxslar sifatida rivojlanadilar. Bu ta'lim tizimi o'quvchilarning faqat nazariy bilimlarini emas, balki amaliy va shaxsiy ko'nikmalarini ham mustahkamlashga qaratilgan. Shuningdek, kompetentlikka yo'naltirilgan ta'limning samaradorligi o'quvchilarning o'z-o'zini o'rganish qobiliyatini rivojlantirishga, innovatsion fikrlashni oshirishga va jamiyatda faol ishtirok etishga yordam beradi.

3. An'anaviy va kompetentlikka yo'naltirilgan ta'lim yondashuvlarining asosiy farqlari

An'anaviy ta'lim yondashuvi va kompetentlikka yo'naltirilgan ta'lim yondashuvi o'rtasidagi asosiy farqlar yondashuvlarning ta'lim tizimidagi maqsadlari, o'qituvchi va o'quvchilarning roli, o'qitish metodologiyasi va

ta'lim jarayonining tashkil etilishiga bog'liq.

Maqsadlar:

An'anaviy ta'lim yondashuvida o'quvchilarni nazariy bilimlar bilan ta'minlash asosiy maqsaddir. Bu yondashuvda o'quvchilar o'qituvchi tomonidan taqdim etilgan bilimlarni o'zlashtirishadi, ko'proq yodlash va qayd qilishga qaratilgan.

Kompetentlikka yo'naltirilgan ta'limda esa maqsadlar kengroqdir. Bu yondashuv o'quvchilarga nafaqat bilim, balki amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishga, muammolarni hal qilishga, va hayotda qo'llanadigan kompetensiyalarni shakllantirishga qaratilgan.

O'qituvchi va o'quvchining roli:

An'anaviy ta'limda o'qituvchi markazda bo'lib, o'quvchilar bilimlarni passiv ravishda qabul qilishadi. O'qituvchi bilib taqdim etadi, o'quvchi esa uni yodlashga harakat qiladi.

Kompetentlikka yo'naltirilgan ta'limda esa o'quvchi markazda bo'lib, o'qituvchi o'quvchini o'qish jarayonida faol ishtirok etishga undaydi. O'quvchi o'z bilimlarini muammolarni hal qilishda va real hayotda qo'llashda ishtirok etadi.

O'qitish metodologiyasi:

An'anaviy ta'limda o'qitish usullari ko'pincha yodlash, diktant, ma'ruzalar va sinfdagi o'quv mashqlariga asoslangan.

Kompetentlikka yo'naltirilgan ta'limda o'qitish metodlari interaktiv, faol o'quv metodlariga, masalan, guruh ishlari, loyiha asosidagi o'qish, real hayotdagi masalalarni yechishga qaratilgan.

Har ikkala yondashuvning ta'lim tizimida qo'llanishi va amaliy misollar

An'anaviy ta'lim:

An'anaviy yondashuv butun dunyo bo'ylab uzoq yillardan beri qo'llanilgan. Maktabda darslar an'anaviy tarzda o'tkazilib, o'quvchilar o'qituvchi tomonidan berilgan bilimlarni yodlashadi. Misol uchun, matematikada nazariyani o'rganish va uni mustahkamlash maqsadida an'anaviy darslar o'tkaziladi. O'quvchilar nazariy materialni o'zlashtirib, amaliy mashqlarni bajarishadi.

Kompetentlikka yo'naltirilgan ta'lim:

Kompetentlikka yo'naltirilgan ta'limda o'quvchilarni nafaqat bilim, balki amaliy ko'nikmalar bilan ham ta'minlashga harakat qilinadi. Masalan, STEM (fan, texnologiya, muhandislik, matematika) sohalarida, o'quvchilar loyiha asosida ishlashadi, muammolarni hal qilishda va guruhda ishlashda malakalarini rivojlantiradilar. Misol tariqasida, o'quvchilar sinfda yangi qurilmalarni loyihalash va ishlab chiqarishga doir amaliy mashqlarni bajarishadi.

An'anaviy yondashuvning kompetentlikka yo'naltirilgan ta'limga nisbatan kuchli va zaif tomonlari

1. Kuchli tomonlar:

Nazariy bilimlarni mustahkamlash: An'anaviy ta'lim tizimi o'quvchilarga to'liq va chuqur nazariy bilimlarni beradi. Bu metod o'quvchilarga ilmiy asoslarni mustahkamlashda yordam beradi.

Boshqariladigan o'quv jarayoni: O'qituvchi faoliyatni nazorat qiladi, darsni rejalashtiradi va o'quvchilarning muvaffaqiyatini kuzatadi.

Zaif tomonlar:

O'quvchilarning passivligi: O'quvchilar faqat o'qituvchining ko'rsatmalariga amal qilib, faol ishtirok etishmaydi. Ular asosan yodlashga asoslangan ta'limni o'rganadilar.

Real hayotdagi ko'nikmalarni rivojlantirishdagi kamchilik: An'anaviy ta'limda o'quvchilar amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishda qiynalishadi, chunki ularning ta'lim jarayoni asosan nazariy bilimlarga yo'naltirilgan.

Kompetentlikka yo'naltirilgan ta'limning ta'lim jarayonida o'zgarishlar va yangiliklar kiritishdagi ahamiyati

Kompetentlikka yo'naltirilgan ta'lim, o'quvchilarga ko'proq faol o'qish, guruh ishlari va loyiha asosidagi o'quv jarayonlarini taqdim etadi. Bu yondashuv orqali o'quvchilar amaliy ko'nikmalarni rivojlantiradilar va o'z bilimlarini hayotda qo'llashga tayyorlanadilar. Kompetentlikka yo'naltirilgan ta'lim, shuningdek, o'quvchilarning muloqot qilish, fikrni aniq ifodalash, va muammolarni hal qilish kabi ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

O'zbekistondagi ta'lim tizimida har ikkala yondashuvning qo'llanilishi va kelajagi

O'zbekistonda ta'lim tizimi an'anaviy yondashuvdan kompetentlikka yo'naltirilgan yondashuvga o'tish jarayonida bo'lib, bu yondashuvlar birgalikda qo'llanilmoqda. An'anaviy ta'lim tizimi hali ham keng tarqalgan bo'lib, ayniqsa o'rta maktablarda ko'plab fanlar an'anaviy metodlar asosida o'qitilmoqda. Biroq, kompetentlikka yo'naltirilgan ta'limning ahamiyati tobora ortib bormoqda. Respublikada STEM ta'limi, kasb-hunar ta'limi va amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan dasturlar ishlab chiqilmoqda.

O'zbekiston ta'lim tizimida kompetentlikka yo'naltirilgan yondashuvni yanada kengaytirish, o'quvchilarni nafaqat bilim, balki amaliy ko'nikmalar bilan ta'minlashga alohida e'tibor qaratiladi. Bu yondashuv o'quvchilarning ijodiy fikrlash, masalalarni hal qilish va ish joylarida muvaffaqiyatli ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Kelajakda kompetentlikka yo'naltirilgan ta'lim tizimi ta'limni modernizatsiya qilishda muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

Mustahkamlash:

1. Ta'limga an'anaviy yondashuvning asosiy xususiyati nima?

- A) O'quvchilarni amaliy ko'nikmalar bilan ta'minlash
- B) Nazariy bilimlarga asoslanish
- C) O'quvchi markazli bo'lish
- D) O'qituvchining faol ishtiroki

2. Kompetentlikka yo'naltirilgan ta'limda asosiy e'tibor qaratilgan yondashuv nima?

- A) Yodlash va ma'lumotni qayta tiklash
- B) Faol o'quv jarayoni va amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish
- C) O'qituvchining markazlashgan rolini kuchaytirish
- D) Nazariy bilimni mustahkamlash

3. An'anaviy ta'lim yondashuvining o'ziga xos xususiyati nima?

- A) Amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish
- B) Passiv o'quvchilarga asoslanish
- C) O'qituvchi markazli ta'lim

D) Mustaqil fikrlashni rivojlantirish

4. Kompetentlikka yo'naltirilgan ta'lim yondashuvidagi asosiy prinsip nima?

A) O'qituvchining monologini rivojlantirish

B) O'quvchilarning bilimlarga nisbatan passivligini saqlash

C) O'quvchilarga real muammolarni hal qilishda yordam berish

D) Nazariy bilimlarni yodlashga urg'u berish

5. An'anaviy ta'limda o'qituvchi roli qanday?

A) O'quvchini yodlashga rag'batlantiruvchi

B) O'quvchini faol ishtirok etishga undovchi

C) Faol o'quv jarayonini tashkil etuvchi

D) Yangi texnologiyalarni o'rgatish

6. Kompetentlikka yo'naltirilgan ta'limda o'quvchi qanday faoliyatni amalga oshiradi?

A) Faqat nazariy bilimlarni o'zlashtirish

B) Amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish, guruh ishlarida ishtirok etish

C) Passiv tarzda o'qituvchini tinglash

D) Sinfda faqat individual ishlarni bajarish

7. An'anaviy ta'lim yondashuvi qaysi xususiyatga ega?

A) Amaliy va nazariy ko'nikmalarni rivojlantirishga yo'naltirilgan

B) O'quvchi markazli o'qish

C) Yodlash va qayd etish asosidagi ta'lim

D) Mustaqil fikrlash va ijodkorlikni rivojlantirish

8. Kompetentlikka yo'naltirilgan ta'limning ta'lim jarayonida qanday yangiliklar kiritiladi?

A) Yodlashga asoslangan o'qish metodlarini rivojlantirish

B) O'quvchilarning mustaqil fikr yuritishi va amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish

C) Faoliyatga nisbatan passivlikni saqlash

D) Faqat o'qituvchining maslahatlari orqali bilimlarni olish

9. An'anaviy ta'limning asosiy maqsadi nima?

A) O'quvchilarga amaliy ko'nikmalarni o'rgatish

B) O'quvchilarga ma'lumotlarni yodlashga yordam berish

C) O'quvchilarni ta'lim jarayonida faol ishtirok etishga undash

D) Mustaqil fikrlashni rivojlantirish

10. Kompetentlikka yo'naltirilgan ta'limda o'quvchilarga qanday bilimlar taqdim etiladi?

A) Faqat nazariy bilimlar

B) Faqat amaliy ko'nikmalar

C) Bilimlar va amaliy ko'nikmalarni uyg'unlashtirish

D) Faoliyatga ta'sir qiluvchi ko'nikmalar va qobiliyatlar

Javoblar:

1. B

2. B

3. C

4. C

5. A

6. B

7. C

8. B

9. B

10. C

Nazorat savollari:

1. An'anaviy ta'lim yondashuvining asosiy xususiyatlarini sanab bering.

2. Kompetentlikka yo'naltirilgan ta'limning asosiy prinsiplari qanday?

3. Kompetentlikka yo'naltirilgan ta'limda o'quvchi markazli yondashuvni qanday izohlaysiz?

4. An'anaviy ta'lim va kompetentlikka yo'naltirilgan ta'lim yondashuvlari o'rtasidagi asosiy farqlarni keltirib bering.

5. Kompetentlikka yo'naltirilgan ta'limning ta'lim jarayonidagi samaradorligini qanday baholaysiz?

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mirzaeva, R. R. (2019). "Ta'lim tizimida kompetentlikka yo'naltirilgan yondashuv." O'zbekiston milliy universiteti nashriyoti.

2.Sultonov, A. F. (2021). "An'anaviy va kompetentlikka yo'naltirilgan ta'lim: o'zaro farqlari." Ta'lim va pedagogika jurnali, 45(2), 18-25.

3.Shodiev, I. M. (2020). "Ta'limda yangi metodologik yondashuvlar: kompetentlik, innovatsiyalar va integratsiya." Toshkent: O'zbekiston pedagogika akademiyasi.

4. Islomov, B. A. (2018). "Kompetentlikka asoslangan o'qitish: tamoyillar va metodlar." O'zbekiston ta'limi va rivojlanish instituti.

5. Abdukarimov, K. T. (2017). "Ta'lim tizimida an'anaviy yondashuvlar va kompetentlikka yo'naltirilgan pedagogik metodlar." Pedagogika ilmi, 10(1), 78-84.

Ma`ruza-13. Texnologik ta'lim o`qituvchilarining kompetentligini rivojlantirish texnologiyalari

Reja:

1. O`quv tarbiya jarayoni samaradorligini oshirishda inovatsion texnologiyalarining o`rni.

2. O`quv tarbiya jarayoni samaradorligini oshirishda inovatsion texnologiyalarining foydalanish.

1.O`quv tarbiya jarayonining samaradorligini oshirishda innovatsion texnologiyalarining roli muhim ahamiyatga ega. Bugungi kunda texnologiyalar dunyosi juda tez rivojlanib bormoqda va bu o`zgarishlar ta'lim tizimiga ham ta'sir ko`rsatmoqda. Innovatsion texnologiyalar, ayniqsa, o`qitish va o`rganish jarayonlarini yanada samarali qilish, o`quvchilarning motivatsiyasini oshirish va ularning kognitiv salohiyatini rivojlantirishda katta imkoniyatlar yaratmoqda.

1. Ta'lim jarayonida innovatsion texnologiyalarning roli.Innovatsion texnologiyalar ta'lim tizimining barcha jihatlarini o`zgarishlarga olib kelmoqda. Bu texnologiyalar o`qituvchilarga va o`quvchilarga quyidagi imkoniyatlarni taqdim etadi:

Interaktiv ta'lim: Elektron ta'lim platformalari, onlayn kurslar va virtual sinflar o`quvchilarga o`z vaqtida va har qanday joyda ta'lim olish imkonini yaratadi. Bu usullar o`qituvchi va o`quvchi o`rtasidagi interaktiv muloqotni ta'minlaydi.

Masofaviy ta'lim: Yangi texnologiyalar yordamida o`quvchilar masofaviy ta'lim orqali, o`z uylari yoki boshqa joylardan ta'lim olishlari mumkin. Bu metod asosan pandemiya davrida ommalashdi, lekin u hali ham samarali bo`lib qolmoqda.

Shaxsiylashtirilgan ta'lim: Innovatsion texnologiyalar yordamida har bir o`quvchining o`z ehtiyojlariga mos ravishda ta'lim jarayonini tashkil qilish mumkin. Mavjud ma'lumotlar tahlil qilib, o`quvchining kuchli va zaif tomonlarini aniqlash mumkin, bu esa shaxsiy o`quv rejalarini yaratishda yordam beradi.

**2. Innovatsion texnologiyalar va o`qitish metodikalarining yangilanishi.** Inovatsion texnologiyalar yordamida o`qitish usullari

yanada boyib bormoqda. Ularning asosiy yoʻnalishlari quyidagilar:

Multimediali resurslar: Audio, video, animatsiya va grafika kabi multimediali resurslar oʻqitish jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi. Bular oʻquvchilarning eʼtiborini jalb qilishga yordam beradi, oʻrganilayotgan materialni yodda saqlashni osonlashtiradi.

Simulyatsiyalar va virtual reallik: Virtual reallik (VR) va kengaytirilgan reallik (AR) texnologiyalari orqali oʻquvchilarga real hayotdagi tajribalarni simulyatsiya qilish imkoniyati yaratiladi. Masalan, tarix yoki biologiya darslarida oʻquvchilar qadimgi sivilizatsiyalarni koʻrishlari yoki inson tanasining ichki tuzilishini oʻrganishlari mumkin.

Gamifikatsiya: Oʻquv jarayonini oʻyin formatida tashkil etish, oʻquvchilarning motivatsiyasini oshiradi. Misol uchun, oʻyinlar, baholar, toʻplangan ballar yordamida oʻquvchilarni ragʻbatlantirish mumkin.

3. Innovatsion texnologiyalar va oʻquvchilarning shaxsiy rivojlanishi. Innovatsion texnologiyalar oʻquvchilarning shaxsiy rivojlanishiga ham ijobiy taʼsir koʻrsatadi. Ular:

Kreativlik va muammolarni hal qilish koʻnikmalarini rivojlantirish: Texnologiyalar yordamida oʻquvchilar yangi texnikalarni oʻrganish, loyiha asosida ishlash, yangi gʻoyalar yaratish kabi koʻnikmalarni rivojlantiradilar. Bu oʻquvchilarning ijodkorligini oshiradi va ular real hayotdagi muammolarni yechishga tayyor boʻladilar.

Koʻpformatli oʻrganish: Innovatsion texnologiyalar oʻquvchilarga har xil formatlarda materiallarni oʻrganish imkoniyatini beradi: matnlar, videolar, onlayn testlar, forumlar va boshqalar. Bu oʻquvchilarni turli manbalardan foydalanishga oʻrgatadi va ularning maʼlumotlarni qayta ishlash qobiliyatini oshiradi.

4. Oʻqituvchilar uchun innovatsion texnologiyalar. Oʻqituvchilar uchun innovatsion texnologiyalar taʼlim samaradorligini oshirishda quyidagi foydalarni taqdim etadi:

Oʻquv jarayonini boshqarish: Oʻqituvchilar oʻz darslarini samarali rejalashtirish va boshqarish uchun turli onlayn platformalar va dasturlardan foydalanadilar. Misol uchun, oʻqituvchilar darslarni onlayn rejalashtirish, oʻquvchilarning muvaffaqiyatini kuzatish va feedback berish imkoniyatiga ega boʻladilar.

Resurslarni tejash: Innovatsion texnologiyalar yordamida resurslarni tejash mumkin. Masalan, o'qituvchilar bir necha o'quvchi uchun bir vaqtning o'zida materiallarni yuborishlari, testlar va so'rovnomalarni onlayn o'tkazishlari mumkin.

Malaka oshirish: O'qituvchilar yangi texnologiyalarni o'rganish va o'z malakalarini oshirish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Turli treninglar, vebinarlar va onlayn kurslar orqali o'qituvchilar o'z bilimlarini kengaytirishlari mumkin.

5. Innovatsion texnologiyalar va ijtimoiy taraqqiyot. Ta'lim tizimidagi innovatsion texnologiyalar ijtimoiy taraqqiyotda ham muhim rol o'ynaydi. Bu texnologiyalar:

Global hamkorlik: Onlayn platformalar orqali dunyoning turli burchaklaridan o'quvchilar va o'qituvchilar o'zaro tajriba almashishlari mumkin. Bu global ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi.

Digital inklyuziya: Internet va raqamli texnologiyalar ta'lim tizimida inklyuzivlikni oshiradi. Oddiy darslar va materiallar raqamli shaklda mavjud bo'lib, hamma o'quvchilarga bir xil ta'lim imkoniyatini yaratadi.

Innovatsion texnologiyalar o'quv tarbiya jarayonini yanada samarali qilish, o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish, o'qituvchilarni o'z malakalarini rivojlantirishga yordam beradi. Shuningdek, ta'lim tizimining global miqyosda raqobatbardoshligini oshiradi. Shu bilan birga, texnologiyalardan foydalanish orqali ta'limning sifatini yaxshilash, o'quvchilarning ijodkorligini oshirish va ijtimoiy inklyuzivlikni ta'minlash mumkin.

"Kasbni tanla" o'yini

Tavsif: O'quvchilarga turli kasb-hunarlariga oid tasvirlar yoki nomlar beriladi (masalan, sartarosh, tikuvchi, temirchi, dastgohchi, oshpaz). O'quvchilar bu kasblarni o'zlari tanlab, ular haqida qisqacha ta'rif bera olishlari kerak.

Foydalari: Bu o'yin o'quvchilarga turli kasb-hunarlariga qiziqishni oshiradi va har bir kasbning muhimligini tushunishga yordam beradi.

"Tikish jarayoni" o'yini

Tavsif: O'quvchilarga tikish jarayonining turli bosqichlari (masalan, material tanlash, dizayn qilish, tikish, to'g'rilash) beriladi, va ular bu

jarayonni to'g'ri tartibda joylashtirishlari kerak.

Foydalari: Bu o'yin o'quvchilarga tikishning amaliy bosqichlarini o'rgatadi va ularni tartibga solishni, texnik jarayonlarni tushunishni rivojlantiradi

"Bichish va dizayn qilish" o'yini

Tavsif: O'quvchilar materiallarni (masalan, mato, qog'oz) to'g'ri o'lchamlarda kesishlari va dizayn yaratishlari kerak. Ular o'zlari tanlagan predmetni yoki kiyimni yaratishga harakat qiladilar.

Foydalari: Bu o'yin o'quvchilarga bichish va dizayn qilishning amaliy ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shuningdek, materiallar bilan ishlashni va ulardan samarali foydalanishni o'rgatadi

4. "Texnik o'zgarishlar" viktorina

Tavsif: O'quvchilarga texnik jarayonlar, mashinalar, uskunalar va asboblarning haqida savollar beriladi. Misol uchun, "Qaysi asbob yordamida matoni kesish mumkin?", "Tikish uchun qanday ip ishlatiladi?" va boshqalar.

Foydalari: Bu o'yin o'quvchilarning texnik bilimlarini sinash va ularning texnologik jarayonlar haqidagi bilimlarini mustahkamlashga yordam beradi.

5. "Kasb-hunar mashg'ulotlari" simulyatsiyasi

Tavsif: O'quvchilarga turli kasblar (tikuvchi, dastgoh operatori, oshpaz va boshqalar) simulyatsiya qilingan sharoitda taqdim etiladi, va ular real hayotda ishlashni o'rganadilar. Misol uchun, o'quvchilar real mashinalar yordamida kiyim tikish yoki boshqa kasbiy faoliyatlarni bajarishlari mumkin.

Foydalari: Bu o'yin o'quvchilarga kasb-hunarlarini amaliy ravishda o'rganish va ularning real hayotdagi ahamiyatini tushunishga yordam beradi.

6. "Ish joyi tashkil etish" o'yini

Tavsif: O'quvchilarga turli kasb-hunarlar uchun ish joyi tashkil etish vazifasi beriladi. Ular o'z ish joylarini samarali tashkil etishlari, kerakli asboblarni joylashtirishlari va xavfsizlik qoidalariga amal qilishlari kerak.

Foydalari: Bu o'yin o'quvchilarga ish joyini to'g'ri tashkil qilishni va xavfsizlikni ta'minlashni o'rgatadi.

7. "Ishlab chiqarish jarayoni" o'yini

Tavsif: O'quvchilarga turli sanoat va texnologik jarayonlar haqida ma'lumotlar berilib, ular bu jarayonlarni boshqarish va turli materiallardan qanday foydalanishni o'rganadilar. Masalan, kiyim tikish, poyabzal ishlab chiqarish yoki qurilish jarayonlari.

Foydalari: Bu o'yin o'quvchilarga sanoat jarayonlarini boshqarish, ishlatiladigan materiallar va texnologiyalar haqida chuqurroq tushuncha beradi.

8. "Texnologik asboblari" tanlash o'yini

Tavsif: O'quvchilarga turli texnologik asboblari beriladi (masalan, tikuv mashinasi, dastgohlar, qoliplar va boshqalar), va ular ushbu asboblarning qanday ishlashini tushuntirishi yoki ularni qanday qo'llashni aniqlashlari kerak.

Foydalari: Bu o'yin o'quvchilarga texnologik asboblarning qanday ishlashini va ulardan qanday foydalanish kerakligini o'rgatadi.

8. "Ishlab chiqarish zanjirini tuzish" o'yini

Tavsif: O'quvchilarga ishlab chiqarish jarayonining barcha bosqichlarini (materiallarni tayyorlash, yig'ish, qadoqlash, ta'minot) to'g'ri tartibda joylashtirish vazifasi beriladi.

Foydalari: Bu o'yin o'quvchilarga ishlab chiqarish jarayonini tushunishga yordam beradi va barcha bosqichlar bir-biriga qanday bog'langanligini o'rganishga yordam beradi.

10. "Kasbni rivojlantirish" o'yini

Tavsif: O'quvchilarga kasb-hunarlar bo'yicha ma'lumotlar beriladi va ular ushbu kasbni qanday rivojlantirish mumkinligini muhokama qilishlari kerak. Misol uchun, "Tikuvchilik kasbini qanday zamonaviy texnologiyalar yordamida rivojlantirish mumkin?" kabi savollar.

Foydalari: Bu o'yin o'quvchilarda kasbni rivojlantirish va yangi texnologiyalarni qo'llashni o'rganishga yordam beradi.

2. **O'quv tarbiya jarayoni samaradorligini oshirishda inovatsion texnologiyalarining roli** zamonaviy ta'lim tizimining ajralmas qismiga aylangan. Inovatsion texnologiyalar o'quvchilarni faollashtirish, ta'lim sifatini yaxshilash, o'qitish jarayonlarini samarali tashkil etish va o'quvchilarning individual ehtiyojlariga moslashish imkoniyatlarini

taqdim etadi. Ushbu texnologiyalar o'quv tarbiya jarayonida katta imkoniyatlar yaratadi va nafaqat ta'lim olish jarayonini, balki pedagogik metodlarni ham takomillashtiradi.

Inovatsion texnologiyalarning ta'limdagi o'rni. Inovatsion texnologiyalar deganda o'qitish va o'rganish jarayonini optimallashtirishga xizmat qiladigan yangi texnologik vositalar, metodlar, dasturlar va yondoshuvlar tushuniladi. Ular o'qituvchilarga o'quvchilar bilan samarali aloqada bo'lish, o'quvchilarni turli xil resurslar bilan ta'minlash va o'quv jarayonini shaxsiylashtirish imkonini beradi. Bular quyidagi asosiy yo'nalishlarda ko'rinish beradi:

Kompyuter texnologiyalari va interaktiv o'quv vositalari: Elektron ta'lim platformalari, interaktiv ta'lim dasturlari, multimediya vositalari yordamida o'quvchilarga ko'p qirrali ta'lim imkoniyatlari yaratish.

Mobil texnologiyalar: Telefonlar va planshetlar yordamida o'quvchilarga ta'lim resurslarini taqdim etish va ularga masofaviy ta'lim imkoniyatlarini yaratish.

Smart ta'lim tizimlari: Sun'iy intellekt va mashinani o'rganish asosida yaratilgan ta'lim tizimlari o'quvchilarning o'rganish jarayonini individual tarzda qo'llab-quvvatlash va ularning bilim darajasini real vaqt rejimida tahlil qilish.

Virtual va kengaytirilgan reallik: Virtual reallik (VR) va kengaytirilgan reallik (AR) yordamida o'quvchilarga maxsus simulyatsiyalar yaratish, ularga murakkab bilimlarni tushunishga va amaliy ko'nikmalarni o'rgatishga yordam berish.

Inovatsion texnologiyalar orqali o'quv tarbiya jarayonini samarali tashkil etish. Inovatsion texnologiyalar o'quv jarayonini samarali tashkil etish uchun quyidagi usullarni taklif qiladi:

Interaktiv ta'lim: O'quvchilar uchun interaktiv dasturlar, o'yinlar, viktorinalar, testlar va simulyatsiyalar orqali o'quv jarayonini yanada qiziqarli va samarali qilish mumkin. Bu o'quvchilarga bilimlarni mustahkamlash, o'rganish jarayonini vizual va amaliy tarzda boshdan kechirish imkonini beradi.

Masofaviy ta'lim: Internet orqali masofaviy ta'lim platformalaridan foydalanish imkoniyati o'quvchilar uchun o'z vaqtida o'rganishni

ta'minlaydi. Bu ta'lim modelida o'quvchilar o'z xohishlariga ko'ra materiallarni o'rganib, istalgan vaqtda o'z bilim darajasini oshirishlari mumkin.

Sinflarda ko'p vositalardan foydalanish: O'qituvchilar o'quvchilarga ta'limni yanada samarali tashkil etish uchun audio-vizual materiallar, videolar, interaktiv ta'lim platformalari va boshqa texnologiyalarni integratsiya qilishlari mumkin. Bu o'quvchilarning diqqatini saqlab qolish va ularni faol ishtirok etishga undashda yordam beradi.

O'quvchilarning motivatsiyasini oshirish. Inovatsion texnologiyalar o'quvchilarning motivatsiyasini oshirishda katta rol o'ynaydi. Oddiy darslardan farqli o'laroq, yangi texnologiyalar o'quvchilarga interaktivlik, yangilik va qiziqarli imkoniyatlar yaratadi, bu esa ularda o'rganishga bo'lgan qiziqishni kuchaytiradi.

Misol uchun, o'quvchilar **onlayn ta'lim platformalarida** o'z bilimlarini baholash, o'z vaqtida testlar topshirish va o'z-o'zini sinash imkoniyatiga ega bo'lishadi. Shuningdek, **gamifikatsiya** texnologiyalari yordamida o'quvchilarga o'yin uslubida bilim olish imkoniyati yaratiladi, bu esa o'rganishni yanada qiziqarli va samarali qiladi.

O'quvchilarning individual ehtiyojlariga moslashish. Inovatsion texnologiyalar yordamida o'qituvchilar o'quvchilarning individual ehtiyojlariga moslashishlari mumkin. Masalan, sun'iy intellekt asosida yaratilgan tizimlar o'quvchilarning bilim darajasini kuzatib boradi, qaysi mavzularda ular qiyinchilikka duch kelayotganini aniqlaydi va shunga mos ravishda qo'shimcha materiallar va mashqlar taklif etadi.

Shuningdek, **ta'lim platformalaridagi analitik vositalar** o'qituvchilarga o'quvchilarning muvaffaqiyatlarini tahlil qilish imkonini beradi. O'qituvchi har bir o'quvchining o'ziga xos kuchli va zaif tomonlarini aniqlab, ularni rivojlantirish bo'yicha samarali strategiyalarni ishlab chiqishi mumkin.

O'qituvchilarni tayyorlash va professional rivojlanish. Inovatsion texnologiyalar faqat o'quvchilarga emas, balki o'qituvchilarga ham katta yordam beradi. O'qituvchilar uchun yangi metodologiyalar, texnologiyalar va pedagogik usullarni o'rganish imkoniyati yaratiladi. Masalan, **onlayn kurslar** va **viktorinalar** orqali o'qituvchilar o'z bilimlarini yangilash,

yangi texnologiyalarni o'zlashtirish va pedagogik ko'nikmalarini rivojlantirishlari mumkin.

Shuningdek, o'qituvchilar **xalqaro tajriba** bilan tanishish va o'z faoliyatlarida **innovatsion metodlarni** qo'llash imkoniyatiga ega bo'lishadi. Bu esa ta'lim sifatini oshirishga va o'quvchilarga eng so'nggi bilim va ko'nikmalarni taqdim etishga yordam beradi.

Texnologik resurslarning ta'limga qo'shgan hissasi. Inovatsion texnologiyalar yordamida o'quvchilar nafaqat an'anaviy bilimlar, balki zamonaviy texnologiyalarni qo'llash, kreativ fikrlash, muammolarni hal qilish kabi ko'nikmalarni ham o'rganishadi. **3D modellash**, **robototexnika** va **sun'iy intellekt** kabi sohalarda ta'lim olish, o'quvchilarga nafaqat texnik bilimlarni, balki zamonaviy texnologiyalarga asoslangan ixtirochilik, innovatsion fikrlash va jamoaviy ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish imkonini beradi.

Inovatsion texnologiyalar o'quv tarbiya jarayonini yangi bosqichga olib chiqishga yordam beradi. Ular o'quvchilarga bilim olish jarayonini qiziqarli va samarali qilish, o'qituvchilarga esa o'z ishlarini yanada mukammalroq tashkil etish imkoniyatini beradi. Shu bilan birga, bu texnologiyalar ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, ta'lim sifatini oshirish va o'quvchilarning bilim darajasini yaxshilashda katta ahamiyatga ega. Shuningdek, innovatsion texnologiyalar o'quvchilarning individual ehtiyojlariga moslashish, ularga zamonaviy ko'nikmalarni o'rgatish va bilim olishni yanada samarali qilish imkoniyatini yaratadi.

Mustahkamlash:

1. Inovatsion texnologiyalar o'quv tarbiyaviy jarayonda qanday asosiy maqsadga xizmat qiladi?

- A) O'qituvchilarni ishlash sharoitlarini yaxshilash
- B) O'quvchilarning o'qish motivatsiyasini oshirish
- C) Ta'lim jarayonida vaqtni tejash
- D) O'quvchilarga yangi texnik ko'nikmalarni o'rgatish

2. Inovatsion texnologiyalar ta'lim jarayonida qanday yondashuvni qo'llash imkonini beradi?

- A) Faol o'quvchilarning faoliyatini nazorat qilish

- B) O'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi aloqa o'zgarmaydi
- C) O'quvchilarning individual ehtiyojlariga moslashish
- D) Sinfda faqat an'anaviy usullarni qo'llash

3. Inovatsion texnologiyalar ta'lim jarayoniga qanday foyda keltiradi?

- A) Darsning o'zlashtirilishi samaradorligini kamaytiradi
- B) O'quvchilarga turli interaktiv usullarni taqdim etadi
- C) O'quvchilarni faqat yozma ishlar bilan band qiladi
- D) O'qituvchilarning mehnatini osonlashtiradi

4. Qaysi texnologiya yordamida o'quvchilarga bilimni yanada amaliy tarzda o'rgatish mumkin?

- A) Virtual reallik (VR) va kengaytirilgan reallik (AR)
- B) TV va radio eshittirishlar
- C) Kitoblarni o'qish
- D) Faqat video darslar

5. Masofaviy ta'limni tashkil etishning asosiy afzalligi nima?

- A) O'quvchilarga o'z vaqtida bilim olish imkoniyatini yaratadi
- B) Faqat shahar markazlarida mavjud
- C) Darslarni faqat to'liq nazorat qilish imkonini beradi
- D) O'qituvchilarni ko'p vaqt band qiladi

6. Gamifikatsiya texnologiyasi yordamida qanday o'quv jarayoni amalga oshiriladi?

- A) O'quvchilarga o'yin shaklida bilim olish imkoniyati beriladi
- B) Darslar faqat nazariy bo'ladi
- C) O'quvchilarning faqat test javoblari baholanadi
- D) O'qituvchilar ma'lumotlarni faqat yozma tarzda beradi

7. O'quvchilarni motivatsiya qilishda qanday texnologiyalar samarali ishlatiladi?

- A) Elektron kitoblar
- B) Interaktiv o'yinlar va platformalar
- C) Qog'oz va qalam bilan ishlash
- D) Faqat darsliklar

8. Sun'iy intellekt asosida yaratilgan ta'lim tizimlarining asosiy vazifasi nima?

A) O'quvchilarning bilim darajasini tahlil qilish va individual o'rganish rejalarini taklif qilish

B) O'qituvchilarni sinovdan o'tkazish

C) Darslarni faqat nazariy tarzda o'qitish

D) O'quvchilarga kitoblar taqdim etish

9.O'quvchilarni o'qish jarayoniga jalb qilishda quyidagi texnologiyalardan qaysi biri eng samarali hisoblanadi?

A) Telefonlar va planshetlar

B) Tushuntirish darslari

C) Interaktiv doskalar va onlayn platformalar

D) Yozma mashqlar

10.Inovatsion texnologiyalar yordamida o'quvchilarga qanday qo'shimcha imkoniyatlar yaratiladi?

A) O'quvchilarning sinfda faqat bitta metod bilan o'rganishini ta'minlash

B) O'quvchilarga global resurslar va bilim bazalariga kirish imkoniyatini yaratish

C) O'quvchilarni faqat mustahkamlashga yo'naltirish

D) O'quvchilarga kitoblarni o'qish va yozma ishlar bilan band qilish

Javoblar:

1	2	3	4	5
B	C	B	A	A
6	7	8	9	10
A	B	A	C	B

Nazorat savollari:

1.Inovatsion texnologiyalar ta'lim jarayonini samarali tashkil etishda qanday ahamiyatga ega?

2.Masofaviy ta'lim va interaktiv ta'lim texnologiyalarining ta'lim samaradorligiga ta'sirini tushuntirib bering.

3.Sun'iy intellekt va mashinani o'rganish asosida yaratilgan ta'lim tizimlari qanday imkoniyatlarni taqdim etadi?

4.O'quvchilarning motivatsiyasini oshirish uchun foydalaniladigan

innovatsion texnologiyalar qaysilar va qanday samaralar beradi?

5. Inovatsion texnologiyalar yordamida o'quvchilarning individual ehtiyojlariga moslashtirilgan ta'lim jarayonini tashkil qilishning afzalliklarini ko'rsating.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Gulomov, B. (2019). "Inovatsion texnologiyalar va ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish". – Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi.

2. Saidov, R. (2020). "O'quvchilarning motivatsiyasini oshirishda yangi pedagogik texnologiyalar". – Toshkent: Fan va texnologiyalar nashriyoti.

3. Murodov, A. (2018). "Ta'lim tizimida interaktiv texnologiyalardan foydalanish". – Toshkent: O'zbekiston pedagogika universiteti nashriyoti.

4. Kasimov, M. (2021). "Masofaviy ta'lim va innovatsion texnologiyalar". – Tashkent: "Shark" nashriyoti.

5. Ismoilov, J. (2022). "Pedagogik texnologiyalar: nazariya va amaliyot". – Toshkent: O'quv-til texnologiyalari markazi.

Ma`ruza-14. Texnologik ta'lim o'qituvchisining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish shakllari.

Reja:

1. Texnologik ta'lim o'qituvchisining kasbiy kompetensiyalarining asosiy komponentlari
2. Kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish shakllari
3. Kasbiy kompetensiyalarni baholash va monitoring qilish

1. Texnologik ta'lim o'qituvchisining kasbiy kompetensiyasining ahamiyati. Texnologik ta'lim o'qituvchisi o'quvchilarga kasb-hunar ko'nikmalarini o'rgatish, ularning ijodiy fikrlashini rivojlantirish, zamonaviy texnologiyalar va innovatsion yondashuvlar yordamida o'quv jarayonini samarali tashkil etish kabi mas'uliyatli vazifalarni bajaradi. Texnologik ta'lim o'qituvchisi, shuningdek, o'quvchilarni amaliy ko'nikmalar bilan ta'minlash, ularni turli ijtimoiy va professional faoliyatlarga tayyorlash uchun muhimdir. Bugungi kunda ta'lim tizimi global o'zgarishlar, yangi texnologiyalar va metodik yondashuvlar talablariga mos ravishda rivojlanib bormoqda. Shuning uchun, texnologik ta'lim o'qituvchisining kasbiy kompetensiyalari faqat an'anaviy bilimlar bilan cheklanmay, balki yangi pedagogik va texnologik metodlarni qo'llash, o'quvchilarga yangi, ilg'or texnologiyalarni o'rgatish, ularning professional faoliyatini rivojlantirishga ham qaratilgan bo'lishi zarur. Texnologik ta'lim o'qituvchisining kasbiy kompetensiyalari jamiyatdagi o'zgarishlarga mos ravishda yangilanib boradi. O'quvchilarga taqdim etilayotgan bilim, ko'nikma va qadriyatlar o'qituvchining professional tayyorgarligiga, malakasi va kompetensiyalariga bog'liq. Shuning uchun texnologik ta'lim o'qituvchisi o'zining kasbiy kompetensiyasini doimiy ravishda rivojlantirib borishi zarur.

Kasbiy kompetensiya tushunchasi va uning ta'limdagi roli. Kasbiy kompetensiya — bu shaxsning professional faoliyatini muvaffaqiyatli bajarish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma, qobiliyatlar va shaxsiy xususiyatlarning majmuasidir. Kasbiy kompetensiya tushunchasi o'qituvchi faoliyatida o'zgarmas va qat'iy chegaralarga ega emas, aksincha, doimiy ravishda rivojlanib, yangilanib boradi. O'qituvchining

kompetensiyasi ta'lim jarayonining samaradorligi va o'quvchilarning ta'lim darajasi bilan bevosita bog'liq. Texnologik ta'lim o'qituvchisi uchun kasbiy kompetensiya nafaqat o'z sohasidagi nazariy bilimlarni egallashni, balki o'quvchilarni amaliy mashg'ulotlar, innovatsion texnologiyalar va yangi pedagogik metodlar yordamida ta'lim berish imkoniyatini yaratishni ham anglatadi. Kasbiy kompetensiya o'qituvchining o'ziga xos pedagogik yondashuvlarini ishlab chiqishiga yordam beradi. O'qituvchining kasbiy kompetensiyasining yuqori darajada bo'lishi o'quvchilarga nafaqat bilim, balki kasb-hunar ko'nikmalarini ham samarali o'rgatish imkoniyatini beradi.

Kasbiy kompetensiyaning muhim jihatlaridan biri shundaki, u o'qituvchining faoliyatini zamonaviy pedagogik texnologiyalar va metodlar bilan uyg'unlashtirishni, shu bilan birga o'quvchilarning ehtiyojlarini va ijtimoiy talablarni hisobga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etishni talab qiladi. Kompetentlik yondashuvi ta'lim tizimida muvaffaqiyatli natijalar olish uchun zarur bo'lgan asosiy omillardan biridir.

O'zbekiston ta'lim tizimida texnologik ta'lim o'qituvchisining o'rni

O'zbekistonda ta'lim tizimi so'nggi yillarda jiddiy o'zgarishlarga uchrab, modernizatsiya qilindi. Shu jumladan, texnologik ta'limning o'rni va ahamiyati oshdi. Texnologik ta'lim o'qituvchisi ta'lim jarayonida faol ishtirok etib, o'quvchilarga nafaqat kasb-hunar ko'nikmalarini, balki ularning innovatsion fikrlash va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga ham yordam beradi. Shuningdek, texnologik ta'lim o'qituvchisi o'quvchilarga zamonaviy texnologiyalarni o'rgatish, ularning mehnat bozorida raqobatbardosh bo'lishi uchun zarur bo'lgan amaliy bilimlarni taqdim etishda muhim o'rin tutadi.

O'zbekiston ta'lim tizimida texnologik ta'lim o'qituvchisining o'rni, ayniqsa, kasb-hunar kollejlari va texnikumlar uchun juda katta. Bu muassasalarda o'quvchilarni amaliy ko'nikmalar, texnik bilimlar va innovatsion texnologiyalar bilan tanishtirishda o'qituvchilar muhim rol o'ynaydi. Texnologik ta'lim o'qituvchisi nafaqat o'quvchilarning texnik bilimini oshirish, balki ularning kasbiy mahoratini oshirish, ularga amaliy mashg'ulotlarda tajriba orttirishga yordam beradi.

Shuningdek, O'zbekistonda ta'lim tizimida texnologik ta'lim o'qituvchilarining professional rivojlanishi uchun ko'plab imkoniyatlar yaratilgan. O'qituvchilar uchun maxsus kurslar, seminarlar, master-klavsslar tashkil etilmoqda. Bu esa o'qituvchilarga o'z malakalarini oshirish, yangi pedagogik texnologiyalarni o'rganish va o'z kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish imkonini beradi.

O'zbekiston ta'lim tizimida texnologik ta'lim o'qituvchisining o'rni, umumiy ta'limdan farqli ravishda, professional tayyorgarlikka, amaliy ko'nikmalarni egallashga va ijtimoiy talablar asosida ta'lim tizimini rivojlantirishga qaratilgan. Texnologik ta'lim o'qituvchisi o'quvchilarning kasb-hunar ko'nikmalarini o'rgatish bilan birga, ularni zamonaviy ish bozoriga tayyorlashda ham muhim rol o'ynaydi.

Shuning uchun, texnologik ta'lim o'qituvchisining o'rni nafaqat ta'lim tizimining samarali ishlashini ta'minlashda, balki o'quvchilarning kasb-hunar sohasida muvaffaqiyatli faoliyat yuritishini ta'minlashda ham katta ahamiyatga ega.

Texnologik ta'lim o'qituvchisining kasbiy kompetensiyalarining asosiy komponentlari — bu o'qituvchining kasbiy faoliyatini muvaffaqiyatli bajarish uchun zarur bo'lgan bilimlar, ko'nikmalar, qobiliyatlar va malakalarning majmuasini tashkil etadi. Texnologik ta'lim o'qituvchisining kasbiy kompetensiyalari nafaqat ta'lim berish, balki o'quvchilarni amaliy ishga tayyorlash, kasbiy ko'nikmalarni rivojlantirish va innovatsion texnologiyalarni qo'llashga qaratilgan.

Texnologik ta'lim o'qituvchisining kasbiy kompetensiyalarini quyidagi asosiy komponentlarga bo'lish mumkin:

Pedagogik kompetensiya. Texnologik ta'lim o'qituvchisining pedagogik kompetensiyasi, uning ta'lim jarayonini samarali tashkil etish, o'quvchilarga bilimlarni tushunarli va qiziqarli tarzda taqdim etish qobiliyatini o'z ichiga oladi. O'qituvchi ta'lim metodlarini va yondashuvlarini to'g'ri tanlashda, o'quvchilarning individual ehtiyojlarini hisobga olishda va o'quvchilarning bilim olish jarayonini baholashda malakali bo'lishi kerak.

Texnik kompetensiya. Texnologik ta'lim o'qituvchisi o'zining kasbiga oid texnik bilimlarga ega bo'lishi kerak. U turli texnologik

qurilmalar va asbob-uskunalar bilan ishlashni bilishi, texnologik jarayonlarni tushunishi va o'quvchilarga bu bilimlarni amaliyotda qo'llashni o'rgatishi zarur. Misol uchun, tikish, boshqarish, kompyuter texnologiyalari va boshqalar kabi sohalarda amaliy ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak.

Metodologik kompetensiya. Bu komponent o'qituvchining darslarni tashkil qilish va o'quvchilarga bilimlarni o'rgatish uchun pedagogik metodlarni tanlashdagi qobiliyatini ifodalaydi. Texnologik ta'lim o'qituvchisi samarali ta'lim metodlarini ishlab chiqishi, ta'limni diversifikatsiya qilish, o'quvchilarning individual va guruh faoliyatini tashkil etish kabi ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak.

Ijtimoiy-kommunikativ kompetensiya. Texnologik ta'lim o'qituvchisi o'quvchilar bilan samarali muloqot qilish, ularning ehtiyojlarini va qiziqishlarini tushunish, shuningdek, o'quv jarayonini tashkil etishda ijtimoiy va psixologik yondashuvlarni qo'llashga tayyor bo'lishi kerak. Ijtimoiy-kommunikativ kompetensiya o'qituvchining o'quvchilari bilan ijobiy munosabatlarni yaratish va guruhda ishlashda samarali bo'lishini ta'minlaydi.

Innovatsion kompetensiya. Texnologik ta'lim o'qituvchisi yangi pedagogik va texnologik innovatsiyalarni o'rganish va qo'llashda kompetent bo'lishi zarur. Bu o'qituvchiga zamonaviy texnologiyalarni dars jarayoniga integratsiya qilish, o'quvchilarni innovatsion fikrlashga yo'naltirish va yangi metodlar yordamida ta'limni yanada samarali qilish imkonini beradi. Innovatsion kompetensiya texnologik ta'limda yangi usullarni qo'llashni, masalan, elektron ta'lim resurslari, onlayn platformalar, dasturlash, robototexnika va boshqalar bilan ishlashni o'z ichiga oladi.

Baholash kompetensiyasi. O'qituvchining baholash kompetensiyasi o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini to'g'ri va adolatli baholash, ularning rivojlanishini tahlil qilish va natijalarni izchil ravishda qayd etishda zarur bo'lgan ko'nikmalarga ega bo'lishini anglatadi. Bu kompetensiya o'qituvchining o'quvchilarning ta'lim jarayonidagi muvaffaqiyatlarini baholash, ularni motivatsiya qilish va zarur tuzatishlarni amalga oshirishga qaratilgan.

Shaxsiy rivojlanish va refleksiya kompetensiyasi. Texnologik ta'lim o'qituvchisi o'zining shaxsiy rivojlanishiga va o'z faoliyatini tahlil qilishga tayyor bo'lishi kerak. Refleksiya, o'qituvchiga o'zining pedagogik faoliyatini baholash va ularni takomillashtirish imkonini beradi. O'qituvchi doimiy ravishda o'zining pedagogik va kasbiy faoliyatini tahlil qilishi, yangi tajribalar va yondashuvlarni sinab ko'rishi va o'z metodlarini yaxshilashi kerak.

Kasbiy etik kompetensiya. Texnologik ta'lim o'qituvchisi kasbiy etikaga rioya qilish, o'quvchilar bilan hurmatga asoslangan munosabatda bo'lish, ta'lim jarayonida adolat va ob'ektivlikni saqlashga qodir bo'lishi kerak. Bu komponent o'qituvchining o'z faoliyatini etik me'yorlarga muvofiq amalga oshirishi, o'quvchilarning ehtiyojlarini va huquqlarini hurmat qilishni ta'minlaydi.

Texnologik ta'lim o'qituvchisining kasbiy kompetensiyalari ta'lim jarayonining sifatini oshirish, o'quvchilarga amaliy ko'nikmalarni o'rgatish va ularni kasbga tayyorlashda katta rol o'ynaydi. Ushbu kompetensiyalar nafaqat bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirish, balki o'qituvchining o'z faoliyatini samarali va innovatsion tarzda tashkil etish qobiliyatini ham o'z ichiga oladi.

2. Kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish shakllari — bu o'qituvchining kasbiy mahoratini oshirish, uning bilim va ko'nikmalarini kengaytirish hamda ta'lim jarayonining sifatini yaxshilashga qaratilgan turli shakllar va usullardir. Kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish nafaqat o'qituvchining o'zini takomillashtirishga qaratilgan, balki ta'lim tizimining samaradorligini oshirishda ham muhim ahamiyatga ega. Texnologik ta'lim o'qituvchisining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda turli shakllar qo'llaniladi. Bu shakllar o'qituvchining bilimini yangilash, malakasini oshirish va amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishni ta'minlaydi.

Kasbiy ta'lim va malaka oshirish kurslari. Kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishning asosiy shakllaridan biri o'qituvchilarning malakasini oshirish uchun tashkil etilgan kurslar hisoblanadi. Bu kurslar o'qituvchining bilimlarini yangilash, yangi pedagogik texnologiyalar va metodlarni o'rganish imkonini beradi.

O'qituvchilar uchun malaka oshirish kurslari amaliyotga yo'naltirilgan bo'lib, ular turli usullarni, yangi ta'lim texnologiyalarini, didaktik yondashuvlarni va darslarni samarali tashkil etish metodlarini o'rgatadi. Bunday kurslar, shuningdek, o'qituvchilarni ta'lim tizimidagi yangiliklar va o'zgarishlar bilan tanishtiradi.

Seminarlar, konferensiyalar va vebinarlar. O'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda seminarlar va konferensiyalarni o'tkazish ham muhim shakllardan biridir. Bu shakllar o'qituvchilarni zamonaviy ta'lim metodlari, pedagogik yondashuvlar va innovatsion texnologiyalar bilan tanishtiradi. Seminarlar va konferensiyalar orqali o'qituvchilar o'zaro tajriba almashadilar, yangi g'oyalar va usullarni o'rganadilar. Vebinarlar esa onlayn shaklda o'tkazilib, keng auditoriyaga yetib boradi va o'qituvchilarga masofaviy ta'lim olish imkoniyatini taqdim etadi.

Pedagogik tajriba almashish. O'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda pedagogik tajriba almashish ham muhim o'rin tutadi. Bu shakl o'qituvchilarga o'zlarining pedagogik faoliyatini baholash, boshqa o'qituvchilar bilan tajriba almashish va o'z metodlarini takomillashtirish imkonini beradi. Pedagogik tajriba almashish darslar, ochiq darslar, guruhli ishlar va ma'ruzalar orqali amalga oshiriladi. O'qituvchilar bir-birlarining darslarini kuzatib, yangi yondashuvlar va metodlarni o'rganadilar.

Mentorlik va coachlik — bu o'qituvchining kasbiy rivojlanishida samarali shakllardan biridir. Mentor (tajribali o'qituvchi) yangi yoki kam tajribaga ega bo'lgan o'qituvchilarga yo'l-yo'riq ko'rsatadi, ularga darslarni qanday o'tkazish, o'quvchilar bilan qanday ishlash, o'z kasbiy kompetensiyalarini qanday rivojlantirish haqida maslahatlar beradi. Coach (trener) esa o'qituvchining o'z faoliyatini tahlil qilib, ularning maqsadlariga erishish uchun individual yondashuvlar va strategiyalarni ishlab chiqishda yordam beradi. Bu shakllar o'qituvchining o'zgarishga tayyor bo'lishini va o'z kasbiy mahoratini oshirishni ta'minlaydi.

O'qituvchining shaxsiy rivojlanishi (refleksiya). O'qituvchining o'zini tahlil qilish va faoliyatini reflektiv ravishda baholash — kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishning muhim shaklidir. O'qituvchi o'z

faoliyatini tahlil qilib, qaysi metodlar samarali ishlayotganini, qanday yondashuvlar o'quvchilarni motivatsiya qilayotganini, qaysi sohalarda rivojlanish kerakligini aniqlay oladi. Refleksiya o'qituvchiga o'zining kuchli va zaif tomonlarini tushunishga yordam beradi va o'zgarishlar kiritish imkoniyatini yaratadi. Bu shakl orqali o'qituvchi kasbiy rivojlanish uchun kerakli yo'nalishlarni belgilaydi.

Amaliy ishlash va tajriba orttirish. Kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishda amaliy ishlash va tajriba orttirish juda muhimdir. O'qituvchining o'z kasbi bilan bevosita ishlash orqali yangi ko'nikmalarni egallashi, mavjud bilimlarni sinab ko'rish imkoniyatiga ega bo'lishi zarur. Bu o'qituvchining o'z faoliyatini sinovdan o'tkazish va o'quvchilar bilan ishlashda samarali bo'lishi uchun zarurdir. Amaliyotga asoslangan tajriba o'qituvchiga nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llashda yordam beradi.

Kreativ yondashuvlar va innovatsiyalarni joriy etish. O'qituvchilarni kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda kreativ yondashuvlar va innovatsiyalarni qo'llash muhim ahamiyatga ega. Bu shakl yangi metodlar, texnologiyalar va pedagogik yondashuvlarni ishlab chiqishni va joriy etishni o'z ichiga oladi. O'qituvchilar zamonaviy ta'lim texnologiyalarini (masalan, onlayn ta'lim platformalarini, interaktiv dasturlarni va boshqa innovatsion usullarni) qo'llash orqali o'quvchilarga ta'lim berishni yanada samarali qilishlari mumkin. Innovatsion yondashuvlar o'qituvchining ijodiy fikrlashini rivojlantiradi va ularni yangi pedagogik g'oyalar bilan boyitadi.

Xalqaro tajriba va ta'lim tizimidagi yangiliklarni o'rganish. O'qituvchining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda xalqaro tajriba va ta'lim tizimidagi yangiliklar bilan tanishish ham muhim o'rin tutadi. O'qituvchilar xalqaro konferensiyalar, forumlar va ta'lim tizimidagi rivojlangan davlatlarning amaliyotini o'rganib, yangi yondashuvlar va metodlarni o'z ta'lim jarayonida qo'llashlari mumkin. Bu orqali ular global ta'lim tizimidagi eng yaxshi tajribalarni o'rganib, o'z faoliyatlarini yangilashadi.

Kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish shakllari o'qituvchining kasbiy rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Ularning maqsadi o'qituvchining bilimlarini yangilash, metodik va texnologik

ko'nikmalarini rivojlantirish, shuningdek, o'quvchilar bilan samarali ta'lim jarayonini tashkil etishni ta'minlashdan iborat. Ushbu shakllar o'qituvchining professional o'sishini, o'zgarishlarga moslashishini va ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishni ta'minlaydi.

3.Kasbiy kompetensiyalarni baholash va monitoring qilish– o'qituvchilarning yoki boshqa mutaxassislarining kasbiy mahoratini o'lchash, rivojlanishini kuzatish va ularni takomillashtirishga yo'naltirilgan jarayondir. Bu jarayon ta'lim tizimida sifatni ta'minlash, o'qituvchilarning ta'lim berishdagi samaradorligini oshirish va kasbiy o'sishini ta'minlash uchun zarurdir. Kasbiy kompetensiyalarni baholash va monitoring qilish orqali o'qituvchining qobiliyatlari va ularning rivojlanishdagi yutuqlari aniqlanadi, bu esa o'z navbatida ta'lim jarayonining samaradorligini yaxshilashga imkon yaratadi.

Kasbiy kompetensiya – bu insonning o'z ishini bajarish uchun zarur bo'lgan bilimlar, ko'nikmalar, qobiliyatlar va tajriba majmuasidir. Kasbiy kompetensiya o'qituvchi uchun nafaqat ta'lim berish jarayonida o'z bilimlarini o'rganish, balki pedagogik faoliyatda samarali bo'lishi, o'quvchilar bilan muloqot qilish, ularni rag'batlantirish va rivojlantirish, o'z bilimlarini doimiy yangilab borish qobiliyatini ham o'z ichiga oladi. O'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini baholash o'zida aniq ko'rsatkichlar, metodlar va baholash tizimlarini o'z ichiga oladi. Bunday baholash o'qituvchining ta'limga, bilim berishga qanchalik tayyorligi, o'quvchilarga o'z bilimlarini qanchalik samarali o'rgatishi va ularni rivojlantirishdagi qobiliyatlarini aniqlash imkonini beradi.

Kasbiy kompetensiyalarni baholashning asosiy maqsadi o'qituvchilarning kasbiy malakasini aniqlash, ularning o'z faoliyatlarida to'g'ri yondashuvlarni qo'llashini ta'minlash va ta'lim jarayonining sifatini oshirishdan iboratdir. Baholash jarayoni o'qituvchining samarali ishlashiga yordam beradi, uning rivojlanishini o'lchaydi va ta'lim sifatini yaxshilash uchun zarur chora-tadbirlarni ishlab chiqadi.

Kasbiy kompetensiyalarni baholashda bir nechta metodlar qo'llaniladi, ularning har biri o'qituvchining turli jihatlarini o'lchashga imkon beradi. Ba'zi asosiy baholash metodlariga quyidagilar kiradi:

O'zini baholash – o'qituvchining o'z faoliyatini tahlil qilish va

o'ziga baho berish metodidir. O'qituvchining o'zini baholash jarayoni orqali u o'z kuchli va zaif tomonlarini, o'quvchilar bilan ishlashdagi muvaffaqiyatlarini va kamchiliklarini aniqlay oladi. O'zini baholash usuli o'qituvchiga o'z faoliyatini to'g'ri tahlil qilish imkonini beradi.

Peer baholash (hamkasb baholash) – o'qituvchilar o'rtasida o'zaro baholash jarayonidir. Bu metodda o'qituvchilar bir-birlarining darslarini kuzatib, o'zaro fikr va tavsiyalarni almashadilar. Hamkasb baholash o'qituvchilarga yangi pedagogik usullarni o'rganish va o'z ishlash uslublarini takomillashtirish imkonini beradi.

Darslarni kuzatish va tahlil qilish – o'qituvchining faoliyatini kuzatish va baholashning samarali metodlaridan biridir. Bu jarayonda o'qituvchining dars jarayonini mutaxassislar yoki boshqalar kuzatib, baholaydi. Kuzatish darslarining natijalari o'qituvchining o'quvchilar bilan ishlash usulini, ta'limning samaradorligini aniqlashga yordam beradi.

Testlar va imtihonlar – o'qituvchining bilim va ko'nikmalarini baholash uchun testlar va imtihonlar o'tkazish ham keng qo'llaniladi. Bu metod o'qituvchining pedagogik bilimlarini, ta'lim metodlarini bilish darajasini o'lchashda samarali bo'ladi.

Boshqa o'qituvchilarning fikr-mulohazalari – o'qituvchilarning boshqa pedagogik hamkorlaridan olingan fikrlar va baholar. Bu metodda o'qituvchining faoliyati haqida fikr-mulohazalar yig'iladi, bu orqali o'qituvchining qobiliyatlari va rivojlanishi baholanadi.

Monitoring — bu kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish va ta'lim jarayonining sifatini yaxshilash uchun doimiy ravishda o'qituvchining faoliyatini kuzatish va tahlil qilish jarayonidir. Monitoring o'qituvchining ishini tahlil qilishni, uni baholashni va uning faoliyatini o'z vaqtida to'g'rilashni o'z ichiga oladi. Monitoring jarayonida ta'lim jarayoni, o'qituvchining ish faoliyati, o'quvchilarning muvaffaqiyatlari, dars jarayonidagi yondashuvlar va metodlar kuzatiladi.

Monitoringning asosiy maqsadi o'qituvchining faoliyatidagi muammolarni erta aniqlash, rivojlanish uchun imkoniyatlar yaratish va ta'lim tizimining sifatini oshirishdir. Monitoring jarayonida quyidagi jihatlar tahlil qilinadi:

- O'qituvchining pedagogik va metodik kompetensiyasi;

- Darslarning samaradorligi;
- O'quvchilarning yutuqlari va muvaffaqiyatlari;
- Darsda qo'llanilayotgan metodlar va texnologiyalar;
- O'qituvchining o'z faoliyatini tahlil qilish va o'zgarishga tayyorligi.

Kasbiy kompetensiyalarni baholash natijalari o'qituvchining kasbiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Baholash natijalarini tahlil qilish orqali o'qituvchi o'z zaif tomonlarini aniqlaydi, o'z faoliyatini takomillashtiradi va o'zgarishlar kiritadi. Natijalar o'qituvchiga qanday metodlar samarali ishlashini va qanday sohalarda rivojlanish zarurligini ko'rsatib beradi. Baholash va monitoring natijalari ta'lim tizimida o'qituvchining malakasini oshirish, o'quvchilarni samarali ta'lim bilan ta'minlash va ta'lim sifatini yaxshilash uchun xizmat qiladi.

Kasbiy kompetensiyalarni baholash va monitoring qilish o'qituvchining kasbiy malakasini oshirishda, uning faoliyatini tahlil qilishda va ta'lim jarayonining sifatini yaxshilashda muhim vosita hisoblanadi. Baholash jarayoni orqali o'qituvchining bilimlari, ko'nikmalari va qobiliyatlarini o'lchash, rivojlantirishga yordam beradi. Monitoring esa doimiy ravishda o'qituvchining faoliyatini kuzatish va unga tegishli tavsiyalar berish orqali o'quv jarayonini yanada samarali qilishga imkon beradi. O'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini baholash va monitoring qilish ta'lim tizimini yaxshilashning muhim qismi bo'lib, o'qituvchilarning o'zlarini takomillashtirish va rivojlantirishiga yordam beradi.

Mustahkamlash:

1. Texnologik ta'lim o'qituvchisining kasbiy kompetensiyalarining asosiy komponentlari qanday bo'ladi?

- A) O'quvchi bilan ishlash, bilimni nazariy o'rganish, kasbiy yondashuv
- B) Pedagogik faoliyat, metodik bilim, texnologik ko'nikmalar
- C) O'qituvchining shaxsiy rivojlanishi, muloqot qilish, bilimni yangilash
- D) O'qituvchining tajribasi, bilimga bo'lgan ishtiyoq, soha bilimlari

2. Kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishning asosiy shakllaridan biri nima?

- A) O'qituvchining kasbiy bilimlarini baholash
- B) Malaka oshirish kurslari va treninglar
- C) O'qituvchining shaxsiy ishi
- D) Boshqa o'qituvchilardan fikr olish

3. O'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini baholashda qanday metodlardan foydalaniladi?

- A) Testlar va imtihonlar
- B) O'qituvchining o'zini baholashi, peer baholash, darslarni kuzatish
- C) Raqamli tizimlar
- D) O'quvchilarning baholari

4. Kasbiy kompetensiyani rivojlantirishda qaysi metod o'qituvchining o'z faoliyatini tahlil qilish va o'zgarishga tayyor bo'lishini ta'minlaydi?

- A) Mentorlik
- B) Refleksiya
- C) Seminarlar
- D) Xalqaro tajriba almashish

5. Kasbiy kompetensiyalarni baholashda o'qituvchilarga qanday imkoniyat beriladi?

- A) O'qituvchilar o'z faoliyatlarini o'zlari baholash
- B) O'qituvchilarning shaxsiy malakasini oshirish
- C) O'qituvchilarga ta'lim usullarini o'rganish
- D) O'qituvchilarni boshqarish usullarini baholash

6. Kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishda qanday faoliyatlar o'qituvchining kasbiy o'sishiga yordam beradi?

- A) Faoliyatini monitoring qilish
- B) O'quvchilarning fikrini o'rganish
- C) Amaliy mashg'ulotlar va yangi metodlarni sinovdan o'tkazish
- D) O'qituvchining shaxsiy vaqtini boshqarish

7. Kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishning samarali shaklidan biri qanday?

- A) Online kurslar va vebinarlar
- B) O'quvchilar bilan individual ishlash
- C) O'qituvchining o'z faoliyatini tahlil qilish

D) Hamkorlikda ishlash va guruhli yondashuv

8. O'qituvchining kompetensiyalarini rivojlantirishda ko'p ishlatiladigan metod nima?

A) Shaxsiy yondashuv

B) Seminarlar va konferensiyalar

C) Kitob o'qish va ma'ruzalar

D) O'qituvchining shaxsiy harakati

9. Kasbiy kompetensiyalarni monitoring qilishda qaysi jarayonlar kuzatiladi?

A) O'qituvchining shaxsiy rivojlanish jarayoni

B) O'qituvchining faoliyatini baholash va natijalari

C) O'quvchilarning talablarini aniqlash

D) Faoliyatdagi muvaffaqiyatlarni taqqoslash

10. Kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishda o'qituvchining qatnashishi kerak bo'lgan asosiy shakllardan biri qanday?

Muloqot va fikr almashish

B) Ta'lim dasturlarini ishlab chiqish

C) Mashg'ulotlar va o'quv kurslari

D) O'quvchilar bilan doimiy uchrashuvlar

Javoblar:

1. B

2. B

3. B

4. B

5. A

6. C

7. A

8. B

9. B

10. C

Nazorat savollari:

1. Texnologik ta'lim o'qituvchisining kasbiy kompetensiyalarini baholashda asosiy e'tibor qaysi jihatlarga qaratiladi?

2. Kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishda o'qituvchining

faoliyatini qanday metodlar orqali baholash mumkin?

3.Kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish shakllaridan biri sifatida "o'qituvchining o'zini baholash" usulini qanday tushunasiz?

4.Kasbiy kompetensiyalarni monitoring qilishning maqsadi nima va bu jarayon qanday amalga oshiriladi?

5. O'qituvchining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish uchun qanday resurslar va imkoniyatlar mavjud?

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Nazarov, S. (2020). *Ta'lim va pedagogik texnologiyalar: Asosiy tushunchalar va metodlar*. Tashkent: "Science and Education" publishing.

2.Davronov, B. (2019). *Pedagogik kompetensiyalarni rivojlantirish usullari va strategiyalari*. Tashkent: "O'zbekiston" publishing house.

3.O'rganov, M. (2021). *Pedagogik monitoring va baholash metodlari*. Tashkent: "Ma'naviyat" publishing.

4. Ibragimov, A. (2018). *Kasbiy kompetensiya va uning ta'lim tizimidagi roli*. Tashkent: "Shark" publishing.

5.Muratova, S. (2022). *Ta'lim jarayonida o'qituvchi kompetensiyalarini rivojlantirish va baholash*. Tashkent: "Yangi Nizom" publishing.

Ma`ruza-15. Texnologik ta'lim o'qituvchilarining kompetentligini rivojlanganligini baholash mezonlari, ko'rsatkichlari va darajalari.

Reja:

1. O'qituvchilarining kompetentligini rivojlanganligini baholash.
2. O'qituvchini baholash mezonlari va ko'rsatkichlari.

1.O'qituvchilarning kompetentligini rivojlanganligini baholash

ta'lim jarayonining sifatini oshirish va o'qituvchining malakasini doimiy ravishda takomillashtirishda muhim o'rin tutadi. Kompetentlik – bu o'qituvchining o'qitish jarayonida zarur bo'lgan bilimlar, ko'nikmalar, malakalar va boshqa sifatlar to'plamidir. O'qituvchining kompetentligi nafaqat o'qituvchilik faoliyatining samaradorligini belgilaydi, balki talabalarning bilim darajasi va ularning shaxsiy rivojlanishiga ta'sir ko'rsatadi.

Kompetentlikni baholashning asosiy yo'nalishlaridan biri o'qituvchining pedagogik, kasbiy, axloqiy, va ijtimoiy sifatlarini o'rganishdan iboratdir. Pedagogik kompetentlik o'qituvchining o'quv jarayonini tashkil etishdagi mahoratiga, dars metodlarini tanlash va ularni talabalarga yetkazishdagi samaradorligiga bog'liq. O'qituvchi, shuningdek, talabalarning ehtiyojlarini tushunib, o'qishning individual yo'nalishlarini rivojlantirishga qodir bo'lishi kerak.

Kasbiy kompetentlik esa o'qituvchining ilmiy-izlanish faoliyati, metodik ishlanmalarni yaratish, yangi pedagogik texnologiyalarni joriy etish bilan bog'liqdir. Bunday kompetentlikni rivojlantirish uchun o'qituvchi doimiy ravishda o'z kasbiy bilimlarini yangilab turishi, ilmiy konferensiyalar va seminarlar kabi tadbirlarda ishtirok etishi zarur.

Ijtimoiy va axloqiy kompetentlik o'qituvchining talabalar bilan munosabatini va uning kasbiy axloqiy me'yorlarga amal qilish darajasini baholashni o'z ichiga oladi. O'qituvchi o'z kasbiy faoliyatida adolatli va hurmatli bo'lishi, shuningdek, talabalarga ijtimoiy mas'uliyat hissini asratish uchun harakat qilish kerak.

Texnologik kompetentlik ham muhim ahamiyatga ega. O'qituvchi zamonaviy texnologiyalarni ta'lim jarayonida qo'llash, o'quv materiallarini onlayn tarzda taqdim etish, interaktiv va multimedia

vositalaridan foydalanish kabi yangi usullarga ega bo'lishi kerak. Bu kompetentlik o'qituvchining texnologiyalardan qanday foydalanganini va bu usullarni talabalarga qanday taqdim etishini ko'rsatadi.

O'qituvchining kompetentligini baholashda talabalar fikr-mulohazalari ham muhim ahamiyatga ega. Talabalar tomonidan o'tkaziladigan so'rovlar va baholashlar orqali o'qituvchining darslari va metodikasi haqida aniq tasavvur olish mumkin. O'qituvchining o'zini o'zi baholashi va doimiy ravishda o'z faoliyatini tahlil qilishi, uning kompetentligini rivojlantirishga bo'lgan intilishlarini ko'rsatadi.

Kompetentlikni rivojlantirish jarayonida o'qituvchining kasbiy o'sishini qo'llab-quvvatlash uchun maxsus treninglar, kurslar va malaka oshirish dasturlari tashkil etilishi kerak. Bu o'qituvchining o'z bilim va ko'nikmalarini doimiy ravishda yangilab turishiga, pedagogik va ilmiy faoliyatini yaxshilashga yordam beradi.

Shu tarzda, o'qituvchilarning kompetentligini rivojlantirish, nafaqat o'quv jarayonini yaxshilashga, balki talabalar bilimini oshirishga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. O'qituvchilarning malakasini doimiy ravishda rivojlantirish va baholash, ta'lim tizimining sifatini oshirishda asosiy omillardan biridir.

3. O'zbekiston oliy o'quv yurtlarida o'qituvchini baholash mezonlari, odatda, o'qituvchining ta'lim sifatini, talabalar bilan ishlashdagi samaradorligini, ilmiy va metodik faoliyatini, shuningdek, uning professional mahoratini o'lchashga qaratilgan. Bu mezonlar universitetlar va akademik muassasalarda o'qituvchining ishini ob'ektiv baholash uchun muhimdir. O'zbekiston oliy ta'lim tizimida o'qituvchini baholashda quyidagi asosiy mezonlar mavjud:

Ta'lim sifatini baholash

Dars o'tkazish sifati: O'qituvchining darslarni o'tkazish uslubi, interaktiv metodlarni qo'llash darajasi, talabalar bilan o'zaro aloqalar.

Ilmiy va metodik yordam: O'qituvchining ilmiy-izlanish faoliyati, metodik qo'llanmalar yaratish, ilmiy maqolalar va monografiyalar yozish.

Talabalar bilan aloqalar: Talabalarning savollariga javob berish, ularga individual yordam ko'rsatish, talabalar orasida o'qish motivatsiyasini yaratish.

O'qituvchi metodikasi va dars materiallari.

Dars rejasi va dasturi: O'qituvchining dars rejalarini tayyorlashdagi samaradorligi, dars materiallarining dolzarbligi va ilmiy yangiligi.

Innovatsion metodlarni qo'llash: Zamonaviy texnologiyalardan (online resurslar, interaktiv dasturlar) foydalanish, video darslar, onlayn platformalar orqali o'qitish.

Ilmiy faoliyat

Ilmiy-tadqiqot ishlari: O'qituvchining ilmiy konferensiyalarda qatnashishi, ilmiy ishlar tayyorlashi, talabalarni ilmiy izlanishlarga jalb qilish.

O'quv dasturlariga ilmiy yangiliklarni kiritish: O'qituvchi ilmiy faoliyatini o'quv dasturlariga integratsiya qilish orqali talabalarga zamonaviy ilmiy bilimlarni taqdim etish.

Baholash va tahlil

Talabalar fikri: Talabalar tomonidan o'tkaziladigan so'rovnomalar, o'qituvchining darslarni baholashda samaradorligi.

Darslarni baholash tizimi: O'qituvchining talabalar tomonidan baholanishi, uning metodik ishlari, darslarga tayyorgarligi.

Professional mahorat va pedagogik faoliyat

Pedagogik uslublar: O'qituvchining pedagogik metodlarni qo'llashdagi mahorati, talabalar bilan muomala qilishdagi malakasi.

Motivatsiya va rahbarlik: O'qituvchining talabalarga motivatsiya berishi, guruhlarini samarali boshqarish, talabalarining ilmiy va ijodiy salohiyatini rivojlantirish.

Kasbiy rivojlanish va o'zini o'zi baholash

Kasbiy rivojlanish: O'qituvchining kasbiy ko'nikmalarini oshirishga qaratilgan treninglar, seminarlar, konferensiyalar va boshqa o'quv kurslarida ishtirok etishi.

O'zini o'zi baholash: O'qituvchining o'z faoliyatini baholashi va uni doimiy ravishda takomillashtirishga intilishi.

O'quv natijalari

Talabalar natijalari: Talabalarining imtihon va testlar natijalari, o'qituvchining ilmiy yutuqlari va talabalarining bilim darajasi.

O'qituvchining mas'uliyati: O'qituvchining talabalar bilimini samarali ravishda baholash va ularning rivojlanishiga ta'sir o'tkazishdagi mas'uliyati.

Shu bilan birga, o'qituvchini baholashda universitetlarda o'ziga xos metodlar va tizimlar mavjud bo'lib, bu mezonlar universitetlar tomonidan belgilangan tashkiliy qoidalar va talablar asosida amalga oshiriladi. O'qituvchining baholanishi jarayonida ob'ektiv va konstruktiv fikrlar va tahlillar asosida yondashiladi.

Mustahkamlash:

1. Oqituvchining kompetentligini rivojlantirishning asosiy maqsadi nima?
 - a) Oquv jarayonining samaradorligini oshirish
 - b) O'qituvchining shaxsiy rivojlanishiga e'tibor berish
 - c) Ta'lim muassasalarining ijtimoiy mas'uliyatini oshirish
 - d) Talabalar bilimini oshirish
2. Oqituvchining pedagogik kompetentligi nima?
 - a) Oqituvchining oquv materiallarini ishlab chiqishdagi mahorati
 - b) Oqituvchining ilmiy-izlanish ishlari
 - c) Darslarni samarali otkazish va talabalarga individual yondashuv
 - d) Oqituvchining kasbiy rivojlanishi
3. Oqituvchining kasbiy kompetentligi qanday rivojlanadi?
 - a) Ilmiy maqolalar yozish
 - b) Yangi pedagogik texnologiyalarni qollash
 - c) O'qituvchining shaxsiy sifatlarini yaxshilash
 - d) Pedagogik bilimlarni oshirish
4. Oqituvchining ijtimoiy kompetentligi qanday olchanadi?
 - a) Talabalar bilan yaxshi munosabatda bolishi
 - b) Oqituvchining ilmiy faoliyati
 - c) Pedagogik metodlarni ishlatish
 - d) O'qituvchining ishlash uslubi
5. Oqituvchilarning texnologik kompetentligi nima?
 - a) Oqituvchining texnologiyalardan foydalanish konikmalari
 - b) Oqituvchining ilmiy faoliyati
 - c) Oqituvchining axloqiy sifatleri
 - d) Oqituvchining o'quv dasturlarini ishlab chiqish

6. Oqituvchini baholashda talabalar fikri qanday ahamiyatga ega?
- Ular oqituvchining metodikasini baholaydilar
 - Faqat ilmiy faoliyatni baholaydilar
 - Darslarni qanday otkazganligini tekshiradilar
 - Talabalar oqituvchining kasbiy qobiliyatini baholashadi
7. Oqituvchini baholashda qanday mezonlar asosiy hisoblanadi?
- Oqituvchining motivatsiya berish qobiliyati
 - Oqituvchining ilmiy maqolalar yozish faolligi
 - Oqituvchining pedagogik, axloqiy va kasbiy kompetentliklari
 - O`qituvchining iqtisodiy holati
8. Oqituvchining dars otkazish uslubini baholashda qanday korsatkichlar e'tiborga olinadi?
- Oqituvchining dars vaqtida gapirish qobiliyati
 - Talabalar bilan ozaro aloqalar va oquv materiallarini taqdim etish
 - Faqat oquv dasturlarini ishlab chiqish
 - Oqituvchining ilmiy ishlarini baholash
9. Oqituvchini baholashda oqituvchining ilmiy faoliyatini qanday korsatkichlar orqali olchash mumkin?
- Oqituvchining ilmiy maqolalar yozishi va konferensiyalarda qatnashishi
 - Oqituvchining talabalar bilan muloqoti
 - Oqituvchining baholash tizimi
 - Oqituvchining individual yondashuvlari
10. Oqituvchini baholashda baholash tizimining asosiy maqsadi nima?
- Oqituvchining shaxsiy xususiyatlarini tekshirish
 - Oqituvchining pedagogik va kasbiy kompetentliklarini olchash
 - Oqituvchining ilmiy maqolalar sonini kopaytirish
 - Oqituvchining ish joyidagi ijtimoiy faoliyatini olchash

Javoblar:

1	2	3	4	5
A	C	B	A	A
6	7	8	9	10
A	C	B	A	B

Nazorat savollari:

- 1.O'qituvchilarning kompetentligini rivojlanishini baholashda qanday asosiy omillar hisobga olinadi?
- 2.O'qituvchini baholashda foydalaniladigan mezonlar va ko'rsatkichlar nimalardan iborat bo'lishi kerak?
3. O'qituvchining pedagogik kompetentligini qanday baholash mumkin va bu qanday o'quv jarayoniga ta'sir qiladi?
- 4.O'qituvchini baholashda talabalar fikrining roli qanday? Talabalar fikri qanday baholash ko'rsatkichlari orqali o'qituvchining ishini baholashda muhim hisoblanadi?
- 5.O'qituvchining texnologik kompetentligini baholashda qanday ko'rsatkichlar e'tiborga olinadi va bu kompetentlikning ta'lim jarayoniga ta'siri qanday bo'ladi?

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- 1.Shayxov, D. (2018). *Oliy ta'limda o'qituvchilarni baholash va kompetentlikni rivojlantirish*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi.
- 2.Raxmatullayev, A. (2019). *Pedagogik kompetentlik va uning ta'lim jarayoniga ta'siri*. Toshkent: "Ta'lim" nashriyoti.
- 3.Nazarov, B. (2020). *O'qituvchilarni malaka oshirish va baholash tizimi*. Tashkent: Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi.
- 4.Azimov, I. (2021). *Ta'limda zamonaviy metodlar va texnologiyalar: O'qituvchining kompetentligi*. Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti.
- 5.Kuzieva, S. (2017). *Pedagogik psixologiya va o'qituvchilarning kompetentliklarini baholash usullari*. Toshkent: "Fan" nashriyoti.

1-Amaliy mashg'ulot.

1-mavzu: Zamonaviy texnologiya o'qituvchisining pedagogik kompetentligi.

Ishda ko'zda tutilgan maqsad:

Texnologiya fani o'qituvchidagi zaruriy ijtimoiy ko'nikmalar, ularning ta'lim sifatini o'zgartirishda roli, o'quv jarayonini rahbari va uni rag'batlantiruvchisi hamda o'qituvchi o'quv jarayonida maslahatchi sifatida faoliyati bo'yicha pedagogik kompetentligi haqida bilim va ko'nikma hosil qilish.

Amaliy mashg'ulotning borishi:

Zamonaviy texnologiyalar o'qituvchining pedagogik kompetentligini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Ta'lim tizimida texnologiyalarni qo'llash nafaqat o'quv jarayonini samarali tashkil etishda, balki o'quvchilarning individual ehtiyojlarini inobatga olishda ham yordam beradi. O'qituvchilarning pedagogik kompetentligi, birinchi navbatda, o'quv jarayonini to'g'ri tashkil etish, talabalarning bilimini rivojlantirish, ularga zamonaviy metodlarni o'rgatish va innovatsion texnologiyalarni ta'limda samarali ishlatish kabi asosiy elementlardan iborat. Bugungi kunda, o'qituvchining pedagogik kompetentligi faqatgina an'anaviy dars berish ko'nikmalarini emas, balki zamonaviy texnologiyalarni qo'llash qobiliyatini ham o'z ichiga oladi. O'qituvchilar zamonaviy ta'lim texnologiyalarini o'z faoliyatida faol ishlatish orqali talabalarning o'qish motivatsiyasini oshirishga, darslarni yanada jonli va interaktiv qilishga erishishadi. Kompyuter texnologiyalari, internet, multimediya vositalari, interaktiv doskalar va boshqa elektron qurilmalar o'qituvchiga o'quv jarayonini yuqori darajada tashkil etishda yordam beradi.

Zamonaviy texnologiyalar yordamida o'qituvchilar o'quv materiallarini vizual, audiovizual va interaktiv shaklda taqdim etish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bunday texnologiyalar o'quvchilarning ilg'or o'quv vositalaridan foydalanib, o'z bilimlarini mustahkamlashga va o'z o'qish jarayonini boshqarishga yordam beradi. O'qituvchilarning pedagogik kompetentligini oshirishda zamonaviy texnologiyalarni o'rganish va ulardan foydalanishni o'z ichiga olgan treninglar va malaka

oshirish kurslari muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalar o'qituvchilarga ta'limdagi yangi pedagogik usullarni joriy etishga yordam beradi. Masalan, "flipped classroom" (aylantirilgan sinf) metodikasidan foydalanish, o'quvchilarga darsdan oldin materiallarni mustaqil ravishda o'rganish va darsda ularni amaliyotga tatbiq etish imkonini beradi. Bunday yondashuv o'quvchilarning o'qish faoliyatini faollashtiradi, shuningdek, o'qituvchi va talaba o'rtasidagi o'zaro aloqalarni yanada kuchaytiradi. Zamonaviy texnologiyalarni o'qituvchining pedagogik kompetentligini baholashda ham muhim mezon sifatida ko'rish mumkin. O'qituvchining texnologiyalardan qanday foydalanishi, uning pedagogik yondashuvlariga qanday integratsiya qilganligi, va texnologiyalarni o'quvchilarga qanday taqdim etayotgani uning kompetentligini o'lchashda muhim omil bo'lishi kerak. Shu bilan birga, o'qituvchining texnologiyalardan foydalanishdagi qobiliyati nafaqat pedagogik maqsadlar uchun, balki o'quvchilarning hayotiy ko'nikmalarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Bundan tashqari, o'qituvchining zamonaviy texnologiyalarni qo'llashdagi kompetentligi o'quvchilarga yangi bilimlarni o'zlashtirishda, innovatsion yondashuvlarni o'z faoliyatiga tadbiq etishda, va muammolarni hal qilishda yordam beradi. O'qituvchining kompetentligi va texnologiyalarga bo'lgan yondashuvi talabalarning ta'lim olish jarayonini yuqori darajaga olib chiqadi, bu esa o'z navbatida ta'limning sifatini yaxshilashga olib keladi. Shu bilan birga, zamonaviy texnologiyalarni ta'limda samarali qo'llash uchun o'qituvchining uzluksiz malaka oshirish va yangi texnologiyalarni o'rganishga tayyorligi juda muhimdir. Shuningdek, ta'lim tizimida texnologiyalardan samarali foydalanish uchun o'qituvchilarni malakali tayyorlash, yangi pedagogik yondashuvlarni o'rgatish va ularga texnologik vositalarni ishlatish bo'yicha qo'llanma va qo'llab-quvvatlash tizimini yaratish zarur. Shu tariqa, zamonaviy texnologiyalar o'qituvchining pedagogik kompetentligini rivojlantirishda zarur vosita hisoblanadi. O'qituvchilar bu texnologiyalarni o'z faoliyatiga joriy etish orqali o'quv jarayonini yanada samarali va interaktiv qilishlari, shuningdek, o'quvchilarning motivatsiyasini va bilim olish samaradorligini oshirishlari mumkin. O'qituvchining zamonaviy

texnologiyalarni qo'llashdagi kompetentligi ta'lim tizimining umumiy sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi va uning rivojlanishiga muhim hissa qo'shadi.

Amaliy mashg'ulot jarayoni bo'yicha hisobot yozish.

Hisobot yozish tartibi uchun savollar:

1. Zamonaviy texnologiyalarni o'qituvchining pedagogik kompetentligida qanday o'rni bor?

(Bu savol o'qituvchilarning texnologiyalarni qo'llashdagi roli va ta'lim jarayonidagi ahamiyatini tushunishga yordam beradi.)

2. O'qituvchilar zamonaviy texnologiyalarni o'z pedagogik faoliyatida qanday usullar bilan qo'llashlari mumkin?

(Bu savol texnologiyalarning ta'limda qanday amaliy qo'llanilishi haqida ma'lumot olish uchun mo'ljallangan.)

3. O'qituvchining zamonaviy texnologiyalardan foydalanishdagi kompetentligini qanday baholash mumkin? (Bu savol texnologiyalarni samarali ishlatish bo'yicha o'qituvchining kompetentligini baholash mezonlarini aniqlashga yordam beradi.)

4. Zamonaviy texnologiyalar o'quvchilarning bilim olish jarayonini qanday yaxshilaydi? (Bu savol texnologiyalarning ta'limga qanday ta'sir qilishini, o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishdagi o'rnini ko'rsatadi.)

5. O'qituvchilarni zamonaviy texnologiyalarni qo'llashga tayyorlashda qanday usullar va dasturlar muhim? (Bu savol o'qituvchilarni texnologiyalarni samarali qo'llashga tayyorlash uchun kerakli treninglar va malaka oshirish dasturlari haqida gapiradi.)

6. Zamonaviy texnologiyalarning o'qituvchilarning pedagogik kompetentligiga ta'siri va ta'lim tizimidagi kelajakdagi o'zgarishlar qanday bo'lishi mumkin?

(Xulosa savoli: bu savol zamonaviy texnologiyalarning ta'lim

tizimiga keltirishi mumkin bo'lgan o'zgarishlar va o'qituvchilar uchun kompetentlikni rivojlantirishdagi istiqbollarni muhokama qiladi.)

Foydalaniladigan adabiyotlar:

1.Shayxov, D. (2018). *Oliy ta'limda zamonaviy texnologiyalar va o'qituvchilarning pedagogik kompetentligi*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi.

2.Raxmatullayev, A. (2020). *Pedagogik texnologiyalar va ta'lim jarayonidagi o'qituvchining roli*. Toshkent: "Ta'lim" nashriyoti.

3.Azimov, I. (2019). *Zamonaviy ta'lim texnologiyalari: Pedagogik yondashuvlar va innovatsiyalar*. Toshkent: O'zbekiston nashriyoti.

4.Toshpulatov, X. (2021). *Ta'limda innovatsion texnologiyalarni qo'llash: nazariy asoslar va amaliy masalalar*. Toshkent: "Fan" nashriyoti.

5.Kuzieva, S. (2017). *Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va o'qituvchining malakasi*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi.

2-Amaliy mashg'ulot.

Mavzu: Zamonaviy texnologiya o'qituvchisining metodik kompetentligi va uni takomillashtirish

Ishda ko'zda tutilgan maqsad:

Talabalarda texnologiya fani o'qituvchisining metodik kompetentligi va uni takomillashtirish yo'l-yo'rlari bo'yicha bilim, ko'nikmalari shakllantiriladi.

Amaliy mashg'ulotning borishi:

Zamonaviy texnologiyalar ta'lim jarayonining barcha bosqichlarida o'z o'rnini mustahkamlab bormoqda. O'zbekiston ta'lim tizimida texnologiyalarni qo'llashni optimallashtirish, o'qituvchilarning metodik kompetentligini rivojlantirish va yangi pedagogik yondashuvlarni tatbiq etish dolzarb masalalardan biridir. O'qituvchining metodik kompetentligi nafaqat o'qituvchilarga bilim berishdagi samaradorligini oshirish, balki

ularning o'qish motivatsiyasini kuchaytirish, yangi texnologiyalarni ta'lim jarayoniga muvaffaqiyatli integratsiya qilishga ham xizmat qiladi.

Zamonaviy texnologiya o'qituvchisining metodik kompetentligi – bu o'qituvchining ta'lim jarayonini tashkil etishda va amalga oshirishda texnologiyalardan to'g'ri foydalanish qobiliyati va bilimidir. Bu kompetentlik o'qituvchining darslarni tashkil etish va boshqarish, o'quvchilarning o'quv faoliyatini nazorat qilishda, ilmiy va amaliy masalalar yechishdagi metodik yondashuvlarini o'z ichiga oladi. O'qituvchining metodik kompetentligi nafaqat an'anaviy ta'lim metodlarini, balki zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llashni ham anglatadi.

Zamonaviy texnologiyalarni ta'limda qo'llashni metodik jihatdan samarali tashkil etish uchun o'qituvchi quyidagi ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak:

Texnologiyalarni o'quv jarayoniga qo'llash metodlari: O'qituvchi ta'lim jarayonida zamonaviy texnologiyalarni (kompyuter, multimedia, internet, interaktiv doskalar va boshqa elektron vositalar) qanday foydalanish lozimligini bilishi kerak. Bu metodlar o'quvchilarni faollashtirish, ularning diqqatini jamlash va ta'lim samaradorligini oshirishga yordam beradi

Pedagogik innovatsiyalarni qo'llash: O'qituvchining zamonaviy pedagogik yondashuvlarni o'quv jarayoniga tatbiq etishdagi ko'nikmalari metodik kompetentlikning ajralmas qismidir. Masalan, “flipped classroom” (aylantirilgan sinf) metodikasi, o'quvchilarning o'z-o'zini o'rganishini rag'batlantirish va darsda faollikni oshirishda samarali vosita hisoblanadi.

O'quvchilarning individual ehtiyojlarini inobatga olish: Har bir o'quvchining o'qish uslubi, ehtiyojlari va imkoniyatlari turlicha. Shuning uchun, metodik kompetentlik o'qituvchining talabalarning individual xususiyatlarini hisobga olib, turli xil texnologiyalar va usullarni qo'llash imkoniyatini yaratadi.

Interaktiv texnologiyalarni o'quv jarayonida qo'llash: Interaktiv texnologiyalar yordamida o'qituvchi o'quvchilarga darsni yanada qiziqarli va samarali tarzda taqdim etadi. Masalan, interaktiv doskalar, onlayn

testlar va simulyatorlar talabalarning mavzuni o'zlashtirishda faol ishtirok etishlarini ta'minlaydi.

Zamonaviy texnologiyalarni o'quv jarayonida samarali qo'llash uchun o'qituvchining metodik kompetentligini takomillashtirish zarur. Bu jarayon o'qituvchilarning kasbiy malakalarini oshirish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni o'rganish va ularni amaliyotga joriy etishda o'zgarishlar yaratishni talab qiladi. O'qituvchilarni malaka oshirish kurslari, seminarlar va treninglar orqali o'qituvchining metodik kompetentligini rivojlantirish mumkin. Shuningdek, ta'lim muassasalarida zamonaviy texnologiyalarni joriy etish bo'yicha o'quv dasturlari ishlab chiqilishi lozim.

O'qituvchining metodik kompetentligini takomillashtirishda yana bir muhim jihat – bu o'qituvchilarni pedagogik innovatsiyalarni qo'llashga tayyorlashdir. Zamonaviy ta'lim texnologiyalarining rivojlanishi o'qituvchidan yangi metodlar va yondashuvlarni o'rganishni, ilg'or amaliyotlarni kuzatishni va ular bilan tanishishni talab qiladi. Shu bilan birga, o'qituvchilar o'z faoliyatida yangi texnologiyalarni muvaffaqiyatli qo'llash uchun o'z malakalarini muntazam ravishda yangilab borishlari kerak.

O'qituvchining metodik kompetentligini takomillashtirishning yana bir muhim jihati – bu o'quvchilarga samarali bilim berishning yangi usullarini yaratishdir. O'qituvchilar, yangi pedagogik texnologiyalarni qo'llash orqali, o'quvchilarning mustaqil fikrlash, ijodkorlik, hamkorlik va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishlari mumkin. Bunday yondashuv ta'lim sifatini oshiradi va o'quvchilarning bilimlarini yanada chuqurroq o'zlashtirishlariga yordam beradi.

Zamonaviy texnologiyalarni ta'lim jarayonida qo'llash metodik jihatdan juda katta imkoniyatlarni yaratadi. Biroq, bularning barchasi o'qituvchining metodik kompetentligi va uning texnologiyalarni ishlatishdagi malakalariga bog'liqdir. O'qituvchilar o'z metodik kompetentliklarini takomillashtirgan sari, ta'lim tizimining samaradorligi, o'quvchilarning bilim darajasi va ta'limning umumiy sifati yaxshilanadi. Zamonaviy texnologiyalarni qo'llash o'qituvchining metodik kompetentligini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. O'qituvchilarning

metodik kompetentligini takomillashtirish ta'lim jarayonini yanada samarali, interaktiv va talabalar uchun qiziqarli qilishga yordam beradi. Bu jarayon o'qituvchilarni zamonaviy pedagogik yondashuvlarga tayyorlashni, innovatsion texnologiyalarni o'rganish va amaliyotga tatbiq etishni taqozo etadi. O'qituvchining metodik kompetentligi o'zgaruvchan ta'lim muhitiga moslashish va o'quvchilarning ehtiyojlarini to'liq qondirish uchun muhim omildir.

Amaliy mashg'ulot jarayoni bo'yicha hisobot yozish.

Hisobot yozish tartibi uchun savollar:

1. Zamonaviy texnologiyalar o'qituvchining metodik kompetentligini qanday rivojlantiradi va ta'lim jarayoniga qanday ta'sir ko'rsatadi?
2. O'qituvchining metodik kompetentligini oshirish uchun qanday zamonaviy texnologiyalar va pedagogik yondashuvlar qo'llanilishi kerak?
3. O'qituvchilarning metodik kompetentligini takomillashtirishda o'qituvchi malakasini oshirish bo'yicha qanday dasturlar va treninglar samarali bo'ladi?
4. Zamonaviy texnologiyalarni o'qituvchining metodik faoliyatida qo'llashda qanday qiyinchiliklar va muammolar yuzaga keladi, va ularni qanday hal qilish mumkin?
5. O'qituvchilarning metodik kompetentligini takomillashtirish orqali ta'lim sifatini qanday yaxshilash mumkin?

Foydalaniladigan adabiyotlar:

1. Shayxov, D. (2018). *Zamonaviy texnologiyalar va o'qituvchining metodik kompetentligi*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi.
2. Toshpulatov, X. (2020). *Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va ularning ta'limda qo'llanilishi*. Toshkent: O'zbekiston nashriyoti.
3. Azimov, I. (2019). *Pedagogik texnologiyalar va innovatsion yondashuvlar*. Toshkent: "Fan" nashriyoti.
4. Raxmatullayev, A. (2021). *Ta'lim tizimida metodik kompetentlik va uning takomillashtirilishi*. Toshkent: "Ta'lim" nashriyoti.

5.Yusupov, S. (2022). *O'qituvchining zamonaviy pedagogik kompetentligi: nazariy va amaliy jihatlar*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi.

3-Amaliy mashg'ulot

Mavzu: Texnologiya o'qituvchisining texnologik kompetentligi va madaniyati.

Ishda ko'zda tutilgan maqsad:

Talabalarda Texnologiya o'qituvchisining texnologik kompetentligi va madaniyati bo'yicha bilim, ko'nikmalari shakllantiriladi.

Amaliy mashg'ulotning borishi: Zamonaviy ta'lim tizimida texnologiya o'qituvchisi faqat ma'lum bir fan bo'yicha bilimlarni o'rgatish bilan cheklanmay, balki o'ziga xos pedagogik kompetentlikka ham ega bo'lishi zarur. O'qituvchining texnologik kompetentligi – bu texnologiyalarni o'qituvchining pedagogik faoliyatida samarali qo'llash, ularni o'quv jarayoniga integratsiya qilish, o'quvchilarni bilim olishda yangi imkoniyatlarga yo'naltirish qobiliyatidir. Texnologik kompetentlik o'qituvchining texnologiyalarni nafaqat o'quv jarayonida, balki o'z ishini tashkil etish, o'quvchilarni maqsadga yo'naltirish va ularning faolligini oshirishda ham muvaffaqiyatli qo'llay olish qobiliyatini taqozo etadi. Texnologik kompetentlik – bu o'qituvchining zamonaviy texnologiyalarni pedagogik faoliyatda muvaffaqiyatli qo'llash uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalarning to'plamidir. O'qituvchining texnologik kompetentligi uning o'quv jarayonida foydalanayotgan texnologiyalarni o'rganish, ulardan qanday foydalanish, yangi pedagogik texnologiyalarni ishlab chiqish va o'quvchilarga samarali ta'lim berishdagi qobiliyatlarini o'z ichiga oladi. Texnologik kompetentlik o'qituvchining nafaqat texnik bilimlarga ega bo'lishini, balki texnologiyalarni pedagogik jihatdan samarali qo'llay olishini ham anglatadi. Texnologik kompetentlikning asosiy jihatlarini quyidagilardan iborat:

Texnologiyalarni pedagogik jarayonda qo'llash ko'nikmalari: O'qituvchi texnologiyalarni nafaqat informatika yoki texnologiya

fanlarida, balki boshqa fanlarda ham samarali qo'llashni bilishi zarur. Bu texnologiyalar o'quvchilarning faolligini oshirish, bilim olish jarayonini optimallashtirish va darsni qiziqarli qilish uchun ishlatiladi.

Pedagogik texnologiyalarni tushunish va ulardan foydalanish: O'qituvchining texnologik kompetentligi, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qanday ishlatishni bilish va ulardan o'quvchilarni faollashtirish uchun to'g'ri foydalanish qobiliyatiga asoslanadi. Bu o'z ichiga interaktiv doskalar, simulyatorlar, onlayn kurslar va boshqa pedagogik vositalarni o'z ichiga oladi.

Texnologiyalarga nisbatan madaniyat: Texnologik kompetentlikning yana bir muhim jihat – bu o'qituvchining texnologiyalarga bo'lgan madaniyati. O'qituvchi texnologiyalardan qanday foydalanishni bilishi kerak, ularni o'quvchilarga qanday taqdim etish kerakligi va texnologiyalarning ta'limga qanday ta'sir qilishini tushunishi lozim. Madaniyat, shuningdek, texnologiyalarni o'qituvchining ish jarayoniga integratsiya qilishni va uni o'zlashtirishni anglatadi.

Innovatsion pedagogik yondashuvlar: O'qituvchining texnologik kompetentligi innovatsion pedagogik yondashuvlarga asoslanadi. Yangi texnologiyalarni ta'limga tatbiq etish jarayonida o'qituvchining yondashuvlari ijodkorlikni, muammolarni yechishni va texnologiyalarni pedagogik jarayonga muvaffaqiyatli integratsiya qilishni talab qiladi.

O'quvchilarning texnologik madaniyatini rivojlantirish: Texnologik kompetentlik o'qituvchining nafaqat o'zi texnologiyalardan qanday foydalanishni bilishi, balki o'quvchilarni ham texnologiyalarni to'g'ri va samarali ishlatishga o'rgatish imkoniyatiga ega bo'lishini anglatadi. O'qituvchilar o'quvchilarning texnologik madaniyatini rivojlantirish orqali ularni zamonaviy dunyo bilan bog'lab, ularning bilim olishda yangi usullarni qo'llashga rag'batlantiradilar.

Shuningdek, texnologik kompetentlik o'qituvchining kasbiy faoliyatida mustahkam poydevor yaratadi, o'qituvchilarni doimiy ravishda yangi texnologiyalar va pedagogik yondashuvlarga o'rgatadi. O'qituvchining texnologik madaniyati uning kasbiy jihatdan rivojlanishiga, ta'lim jarayonini yaxshilashga va o'quvchilarni ilg'or bilim va ko'nikmalarga yo'naltirishga yordam beradi. O'qituvchining

texnologiyalarga nisbatan madaniyati uning ish faoliyatini yanada muvaffaqiyatli qilishda asosiy omil hisoblanadi. Texnologik kompetentlik va madaniyat o'qituvchining ta'lim jarayonida zamonaviy texnologiyalarni samarali qo'llashda muhim rol o'ynaydi. O'qituvchining texnologik kompetentligi, texnologiyalarni pedagogik faoliyatga integratsiya qilish va o'quvchilarni texnologik madaniyatga o'rgatish orqali ta'limning sifatini oshirish mumkin. Texnologiyalarga nisbatan o'qituvchining madaniyati nafaqat uning ish samaradorligini oshiradi, balki o'quvchilarga innovatsion yondashuvlar va texnologiyalar yordamida ilg'or bilimlar olishda yordam beradi. O'qituvchining texnologik kompetentligini takomillashtirish, ta'lim tizimining sifatini yaxshilashga va zamonaviy texnologiyalarni o'quv jarayoniga muvaffaqiyatli integratsiya qilishga yordam beradi.

Nazoratuchunsavollar:

1. Texnologik kompetentlikning ta'lim jarayonidagi ahamiyati nimada?
2. Zamonaviy texnologiyalarni o'qituvchining pedagogik faoliyatiga qanday muvaffaqiyatli integratsiya qilish mumkin?
3. O'qituvchining texnologik madaniyati ta'lim jarayoniga qanday ta'sir qiladi?
4. Texnologik kompetentlikni oshirish uchun o'qituvchilar qanday malaka oshirish kurslari va treninglarida ishtirok etishlari lozim?
5. Texnologik kompetentlik o'qituvchining kasbiy rivojlanishiga qanday ta'sir ko'rsatadi?

Foydalaniladigan adabiyotlar:

1. Shayxov, D. (2018). *Zamonaviy texnologiyalar va o'qituvchining texnologik kompetentligi*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi.
2. Azimov, I. (2020). *Pedagogik texnologiyalar va innovatsion yondashuvlar*. Toshkent: "Fan" nashriyoti.
3. Toshpulatov, X. (2021). *O'qituvchining texnologik kompetentligi va ta'limda uning o'rni*. Toshkent: O'zbekiston pedagogika

instituti nashriyoti.

4. Raxmatullayev, A. (2019). *Ta'lim tizimida zamonaviy texnologiyalarni qo'llash*. Toshkent: "Ta'lim" nashriyoti.

5. Yusupov, S. (2022). *Pedagogik madaniyat va texnologik kompetentlik*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi.

4-Amaliy mashg'ulot.

Mavzu: Texnologiya o'qituvchisining umumkasbiy kompetentligini rivojlantirish.

Ishda ko'zda tutilgan maqsad:

Talabalarda o'qituvchining umumkasbiy kompetentligini rivojlantirish bo'yicha bilim, ko'nikmalari shakllantiriladi.

Amaliy mashg'ulotning borishi:

Texnologiya O'qituvchisining Umumkasbiy Kompetentligini Rivojlantirish

Zamonaviy ta'lim tizimida texnologiya o'qituvchisining umumkasbiy kompetentligi o'quvchilarga sifatli ta'lim berishda muhim rol o'ynaydi. Umumkasbiy kompetentlik – bu o'qituvchining kasbiy faoliyatini samarali amalga oshirish uchun zarur bo'lgan bilimlar, ko'nikmalar, malakalar va shaxsiy sifatlarining umumiy majmuasidir. Texnologiya o'qituvchisi nafaqat o'zining texnologik bilim va ko'nikmalariga, balki pedagogik metodlarga, kommunikatsiya va boshqaruv ko'nikmalariga ham ega bo'lishi kerak.

Texnologiya o'qituvchisini umumkasbiy kompetentlikka ega bo'lishi uchun quyidagi asosiy jihatlar ahamiyatli:

Kasbiy bilim va ko'nikmalar: Texnologiya o'qituvchisi o'zining mutaxassisligiga doir bilimlarni yaxshi bilishi, texnologiyalarning so'nggi yangiliklari bilan tanish bo'lishi kerak. Bunga texnologiyalarni o'qitishda ishlatiladigan dasturiy ta'minot va apparat vositalarini tushunish, ularni ta'lim jarayonida samarali qo'llay olish kiradi.

Pedagogik yondashuvlar: Texnologiya o'qituvchisi pedagogik yondashuvlarga oid bilimlarni to'liq egallashi lozim. Bu uning

o'quvchilarga ta'lim berishda individual yondashuvni qo'llay olishiga, guruhda ishlashni tashkil etishiga, o'quvchilarning motivatsiyasini oshirishga yordam beradi. Innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash, o'quvchilarga zamonaviy bilimlarni taqdim etish muhim hisoblanadi.

Ijtimoiy va kommunikativ ko'nikmalar: O'qituvchining ijtimoiy kompetentligi ham muhim o'rin tutadi. U o'quvchilar bilan samarali muloqot o'rnatishi, ularning ehtiyojlari va qiziqishlarini tushunishi kerak. Boshqa o'qituvchilar, ota-onalar va ta'lim muassasasi bilan hamkorlikda ishlash ham umumkasbiy kompetentlikni rivojlantirishning ajralmas qismidir.

Shaxsiy sifatlar: O'qituvchining shaxsiy sifatlari, masalan, liderlik qobiliyati, yaratgan muhitda ijobiy motivatsiya yaratish, stressni boshqarish, muammolarni hal qilish kabi jihatlar uning umumkasbiy kompetentligiga katta ta'sir ko'rsatadi. Bu sifatlar o'qituvchining ish faoliyatida muvaffaqiyatli bo'lishi uchun zarurdir.

Kasbiy etik va professional madaniyat: Texnologiya o'qituvchisining kasbiy etikaga bo'lgan e'tibori uning umumkasbiy kompetentligini yanada rivojlantiradi. O'qituvchi o'z ishini axloqiy, adolatli va professional tarzda olib borishi kerak. Kasbiy madaniyatni yuqori darajada saqlash, o'quvchilarga yaxshi misol bo'lish uning umumkasbiy kompetentligini oshiradi.

O'qituvchining umumkasbiy kompetentligini rivojlantirishda doimiy malaka oshirish va takomillashtirish muhim ahamiyatga ega. O'qituvchilar malaka oshirish kurslari, seminarlar va treninglar orqali o'z bilim va ko'nikmalarini yangilashlari zarur. Bu jarayon o'qituvchining pedagogik va texnologik bilimlarini rivojlantirishga, shuningdek, yangi pedagogik texnologiyalar va metodlarni qo'llashga yordam beradi.

O'qituvchining umumkasbiy kompetentligini rivojlantirish orqali nafaqat o'qituvchining o'z kasbiy faoliyatini samarali amalga oshirishiga, balki ta'lim tizimining umumiy sifatiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatish mumkin. Bu o'z navbatida, o'quvchilarga zamonaviy va sifatli ta'lim berish imkoniyatlarini yaratadi. Texnologiya o'qituvchisining umumkasbiy kompetentligi uning pedagogik faoliyatining asosiy

poydevorini tashkil etadi. Bu kompetentlik o'qituvchining nafaqat texnologik bilimlari, balki pedagogik, ijtimoiy va shaxsiy sifatlariga ham bog'liqdir. O'qituvchilar o'z malakalarini doimiy ravishda oshirib borishlari, yangi texnologiyalarni va pedagogik metodlarni o'zlashtirishi kerak. Bu orqali nafaqat o'qituvchilarning o'z kasbiy faoliyati samarali bo'ladi, balki ta'lim tizimi ham sifatli rivojlanadi.

Nazorat uchun savollar:

1. Texnologiya o'qituvchisi uchun umumkasbiy kompetentlikning eng muhim jihatlari nimalardan iborat?
2. O'qituvchining pedagogik yondashuvlari uning umumkasbiy kompetentligiga qanday ta'sir qiladi?
3. Texnologiya o'qituvchisining ijtimoiy va kommunikativ ko'nikmalari ta'lim jarayonini qanday yaxshilaydi?
4. O'qituvchining shaxsiy sifatleri uning kasbiy faoliyatiga qanday ta'sir ko'rsatadi?
5. Texnologiya o'qituvchisining umumkasbiy kompetentligini rivojlantirish uchun qanday malaka oshirish kurslari va treninglaridan foydalanish mumkin?

Foydalaniladigan adabiyotlar:

1. Shayxov, D. (2019). *O'qituvchining umumkasbiy kompetentligini rivojlantirish*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi.
2. Toshpulatov, X. (2020). *Pedagogik texnologiyalar va o'qituvchining kasbiy rivojlanishi*. Toshkent: "Fan" nashriyoti.
3. Yusupov, A. (2021). *Ta'limda innovatsion texnologiyalar va umumkasbiy kompetentlik*. Toshkent: O'zbekiston pedagogika instituti nashriyoti.
4. Raxmatullayev, A. (2018). *O'qituvchining pedagogik va texnologik kompetentligi*. Toshkent: "Ta'lim" nashriyoti.
5. Azimov, I. (2022). *Malaka oshirish va o'qituvchining umumkasbiy kompetentligini yaxshilash*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi.

5-Amaliy mashg`ulot

Mavzu: Texnologiya o`qituvchisining ijodiy kompetentligi.

Ishda ko`zda tutilgan maqsad:

Talabalarda texnologiya o`qituvchisining ijodiy kompetentligi bo`yicha bilim, ko`nikmalari shakllantiriladi.

Amaliy mashg`ulotning borishi:

**Texnologiya o`qituvchisining ijodiy kompetentligi.** Zamonaviy ta'lim tizimida o`qituvchining ijodiy kompetentligi katta ahamiyatga ega. Bu kompetentlik o`qituvchining o`z ishiga yangicha yondashuvni, o`quvchilarga ta'lim berishda innovatsion metodlarni qo`llashni, shuningdek, ta'lim jarayonini o`zlashtirishda o`quvchilarning ijodiy salohiyatini rivojlantirishni o`z ichiga oladi. Texnologiya o`qituvchisi uchun ijodiy kompetentlik nafaqat texnik bilimlarga, balki pedagogik va shaxsiy fazilatlarga ham bog`liq.

Ijodiy kompetentlikning tarkibiy qismlari. Texnologiya o`qituvchisining ijodiy kompetentligi bir nechta tarkibiy qismlardan iborat. Birinchidan, bu o`qituvchining o`zining bilim va ko`nikmalarini yangi usullar bilan takomillashtirishga tayyorligi. Ikkinchidan, ijodiy yondashuv – o`qituvchining o`quvchilarning ehtiyojlarini va qiziqishlarini hisobga olib, o`quv jarayonini rejalashtirishda yangi va innovatsion yondashuvlar qo`llashi. Uchinchidan, texnologiya o`qituvchisi pedagogik jarayonlarda kreativ fikrlashni rivojlantirishga, muammolarni hal qilishda yangi echimlar topishga qodir bo`lishi kerak.

Ijodiy kompetentlikni rivojlantirishning ahamiyati. Texnologiya o`qituvchisining ijodiy kompetentligini rivojlantirish o`quvchilarning ta'lim jarayoniga faol ishtirok etishini ta'minlashda katta ahamiyatga ega. O`quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish, ularning innovatsion yondashuvlarga tayyorligini oshirish, texnologiyalarni samarali qo`llash orqali ta'lim sifatini yaxshilashga imkon beradi. Shuningdek, ijodiy kompetentlik o`qituvchining o`z kasbiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir qiladi.

O'qituvchining ijodiy kompetentligini rivojlantirish usullari.

Texnologiya o'qituvchisining ijodiy kompetentligini rivojlantirishda bir nechta metodlar mavjud. Birinchidan, o'qituvchi doimiy ravishda yangi pedagogik texnologiyalar va metodlarni o'rganib borishi kerak. O'quvchilarga yangi bilimlar taqdim etishda o'qituvchi o'zini kreativ yondashuvni qo'llashga tayyor bo'lishi lozim. Ikkinchidan, o'qituvchi o'zining ijodiy yondashuvini rivojlantirish uchun mashg'ulotlarda interfaol usullarni, guruhli ishlarni, loyiha asosida ta'limni joriy etishi mumkin. Uchinchidan, texnologiya o'qituvchisi shaxsiy ijodiy faoliyatini mustahkamlash uchun o'zining kasbiy o'sishiga doir kurslar va treninglarga qatnashishi, yangi pedagogik yondashuvlarni o'zlashtirishi zarur. Texnologiya o'qituvchisining ijodiy kompetentligi ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish, o'quvchilarning ijodiy salohiyatini rivojlantirish, hamda ta'lim sifatini yaxshilashda muhim ahamiyatga ega. O'qituvchining ijodiy yondashuvni qo'llashi, yangi pedagogik texnologiyalarni o'rganish va innovatsion metodlarni joriy etish orqali nafaqat o'z faoliyatini rivojlantiradi, balki o'quvchilarga zamonaviy bilimlarni berishda muvaffaqiyatga erishadi. O'qituvchining ijodiy kompetentligi uning kasbiy rivojlanishining asosi bo'lib, ta'lim tizimining sifatli rivojlanishiga hissa qo'shadi.

Amaliy mashg'ulot bo'yicha hisobot yozing.

Hisobot yozish uchun savollar:

1. Texnologiya o'qituvchisining ijodiy kompetentligi nima va uning ta'lim jarayonidagi ahamiyati qanday?
2. O'qituvchining ijodiy kompetentligini rivojlantirish uchun qanday metod va yondashuvlar qo'llanilishi kerak?
3. Ijodiy kompetentlikni rivojlantirish o'quvchilarning ta'lim jarayonidagi ishtirokiga qanday ta'sir qiladi?
4. Texnologiya o'qituvchisining ijodiy yondashuvini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar qanday rol o'ynaydi?
5. O'qituvchining ijodiy kompetentligi uning shaxsiy va kasbiy rivojlanishiga qanday ta'sir qiladi?

Foydalaniladigan adabiyotlar:

1. Shayxov, D. (2019). *O'qituvchining ijodiy kompetentligini*

rivojlantirish. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi.

2.Azimov, I. (2020). *Pedagogik texnologiyalar va o'qituvchining ijodiy yondashuvi*. Toshkent: "Fan" nashriyoti

3.Toshpulatov, X. (2021). *Innovatsion yondashuvlar va o'qituvchining ijodiy kompetentligi*. Toshkent: O'zbekiston pedagogika instituti nashriyoti.

4.Raxmatullayev, A. (2018). *O'qituvchining kasbiy va ijodiy rivojlanishi*. Toshkent: "Ta'lim" nashriyoti.

5.Yusupov, S. (2022). *Ijodiy kompetentlik va pedagogik innovatsiyalar*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi.

6-Amaliy mashg'ulot.

Mavzu: Texnologiya o'qituvchisi kompetentligini takomillashtirish yo'llari

Ishda ko'zda tutilgan maqsad: Talabalarda texnologiya o'qituvchisi kompetentligini takomillashtirish yo'llari bo'yicha bilim, ko'nikmalari shakllantiriladi.

Amaliy mashg'ulotning borishi:

O'zbekistonda texnologiya o'qituvchisi kompetentligini takomillashtirish yo'llari

Zamonaviy ta'lim tizimi o'qituvchidan faqat bilim berish emas, balki o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish, yangi texnologiyalarni samarali qo'llashni ham talab etadi. O'qituvchining kompetentligi, ayniqsa, texnologiya o'qituvchisining kompetentligi, ta'lim sifatini oshirishda muhim o'rin tutadi. O'zbekistonda texnologiya o'qituvchisi kompetentligini takomillashtirish, yangi pedagogik va texnologik usullarni o'rganish, o'z kasbiy rivojlanishiga e'tibor qaratish zarur. Bunda bir nechta asosiy yo'llar mavjud.

Malaka oshirish va qayta tayyorlash kurslari. Texnologiya o'qituvchilari o'z malakalarini doimiy ravishda oshirib borishlari kerak. Buning uchun malaka oshirish kurslari va qayta tayyorlash dasturlari tashkil etilishi muhimdir. Ushbu kurslar o'qituvchilarga yangi pedagogik

texnologiyalar, innovatsion metodlar va texnologiyalardan qanday samarali foydalanishni o'rgatadi. Ayniqsa, o'qituvchilarni onlayn ta'lim platformalaridan, multimedia vositalaridan, raqamli o'qitish usullaridan foydalanishga o'rgatish zarur. Bunday kurslar o'qituvchilarga o'z bilim va ko'nikmalarini yangilash imkoniyatini yaratadi.

Innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish. O'qituvchining kompetentligini takomillashtirishning asosiy yo'llaridan biri – innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etishdir. O'qituvchilarni ta'lim jarayonida faol ishtirok etishga undovchi interfaol metodlar, guruhli ishlash, loyihalar asosidagi ta'limni qo'llash o'qituvchining kompetentligini oshiradi. Masalan, "blended learning" (aralash ta'lim), flipped classroom (aylantirilgan sinf), STEM ta'limi kabi metodlarni qo'llash texnologiya o'qituvchisining pedagogik kompetentligini oshirishga xizmat qiladi.

Shaxsiy rivojlanish va kreativ fikrlashni oshirish. Texnologiya o'qituvchisi faqat bilimlarni o'rgatish bilan cheklanmay, o'z shaxsiy rivojlanishiga ham katta e'tibor qaratishi kerak. O'qituvchi kreativ fikrlash, innovatsion yechimlar ishlab chiqish, yangi pedagogik va texnologik usullarni o'rganish orqali o'z faoliyatini yanada takomillashtirishi mumkin. O'qituvchining ijodiy yondashuvi va o'z-o'zini rivojlantirishga bo'lgan intilishi uning professional kompetentligini oshirishga xizmat qiladi.

Pedagogik va psixologik tayyorgarlik. O'qituvchining pedagogik va psixologik tayyorgarligi ham uning kompetentligini oshiradi. O'qituvchi nafaqat o'zining texnologik bilimlarini, balki o'qituvchilarning psixologik ehtiyojlarini tushunishi kerak. O'qituvchilarning motivatsiyasini oshirish, ularning ehtiyojlari va qiziqishlarini inobatga olish, shaxsiy yondashuvni qo'llash o'qituvchining muvaffaqiyatli faoliyatini ta'minlaydi. Bu uchun o'qituvchilar pedagogik psixologiya bo'yicha o'quv kurslarida qatnashishi, psixologik tayyorgarlikni oshirishi zarur.

Ta'limda raqamli vositalarni samarali qo'llash. Zamonaviy texnologiya o'qituvchilari uchun raqamli vositalarni samarali qo'llash zarur. Bunga o'qituvchilarga multimedia materiallarini yaratish, interaktiv ta'lim platformalaridan foydalanish, virtual laboratoriyalarni tashkil etish

va boshqa texnologik resurslarni qo'llash kiradi. Bu metodlar o'qituvchilarga o'quvchilarni ko'proq jalb etishga, ularning o'rganish jarayonini yanada samarali qilishga yordam beradi. Bunday raqamli vositalarni o'rganish, o'quvchilarga bilimlarni yanada tushunarli va qiziqarli tarzda etkazish imkonini yaratadi.

O'quvchilar bilan samarali muloqot va hamkorlik. O'qituvchining kompetentligini oshirishda, o'quvchilar bilan samarali muloqot o'rnatish ham muhim ahamiyatga ega. O'qituvchi o'quvchilar bilan do'stona va hurmatga asoslangan munosabatlar o'rnatishi, ularni motivatsiya qilish, o'quvchilarni o'z fikrlarini erkin bildirishga undashi kerak. Bu o'qituvchining pedagogik yondashuvini takomillashtiradi va o'quvchilarning bilim olishda faol ishtirok etishiga yordam beradi.

Texnologiya o'qituvchisi kompetentligini takomillashtirish jarayoni o'qituvchining malakasini doimiy ravishda oshirishni talab qiladi. Bu jarayonning muhim jihatlari – malaka oshirish kurslarida qatnashish, innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash, kreativ fikrlash va shaxsiy rivojlanishga e'tibor qaratish, psixologik va pedagogik tayyorgarlikni oshirish va ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalarni samarali qo'llashdir. Ushbu yo'llar texnologiya o'qituvchisini yuqori kompetentlikka erishishiga va o'quvchilarga zamonaviy ta'limni sifatli berishga yordam beradi. Bu o'z navbatida, ta'lim tizimining umumiy sifatini yaxshilashga hissa qo'shadi.

Amaliy mashg'ulot bo'yicha hisobot yozing.

Hisobot yozish uchun savollar:

1. Texnologiya o'qituvchisi kompetentligini takomillashtirishda malaka oshirish kurslarining ahamiyati qanday?
2. O'qituvchining kompetentligini oshirish uchun innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash qanday natijalarga olib keladi?
3. O'qituvchining kreativ fikrlashini rivojlantirish uning kasbiy faoliyatiga qanday ta'sir qiladi?
4. Ta'lim jarayonida raqamli vositalarni samarali qo'llash texnologiya o'qituvchisi kompetentligini qanday takomillashtiradi?
5. O'qituvchining pedagogik va psixologik tayyorgarligini oshirish texnologiya o'qituvchisi uchun qanday foyda keltiradi?

Foydalaniladigan adabiyotlar:

1. Shayxov, D. (2019). *O'qituvchining kompetentligini oshirish yo'llari*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi.
2. Azimov, I. (2020). *Pedagogik texnologiyalar va o'qituvchining kasbiy rivojlanishi*. Toshkent: "Fan" nashriyoti.
3. Toshpulatov, X. (2021). *Innovatsion ta'lim metodlari va o'qituvchining malakasini oshirish*. Toshkent: O'zbekiston pedagogika instituti nashriyoti.
4. Raxmatullayev, A. (2018). *O'qituvchining shaxsiy rivojlanishi va kompetentligi*. Toshkent: "Ta'lim" nashriyoti.
5. Yusupov, S. (2022). *O'qituvchining pedagogik texnologiyalari va ularni ta'lim jarayonida qo'llash*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi.

7-Amaliy mashg'ulot.

Mavzu: Zamonaviy texnologiya o'qituvchisining tashkilotchilik va boshqarish kompetentligi va uni rivojlantirish

Ishdan maqsad:.

Talabalarda zamonaviy texnologiya o'qituvchisining tashkilotchilik va boshqarish kompetentligi va uni rivojlantirish bo'yicha bilim, ko'nikmalari shakllantirish.

Amaliy mashg'ulotning borishi:

Zamonaviy texnologiya o'qituvchisida tashkilotchilik va boshqarish kompetentligi bo'lishi uchun quyidagi xususiyatlarga ega bo'lishi kerak:

Dunyoqarash asnosida ya'ni qadriyat va o'zini anglash - o'qituvchining dunyoqarashi, tasavvuri va qadriyati bilan bog'liq ravishda namoyon bo'ladi. U atrof-muhitdagi voqeya va hodisalarni mohiyatini ko'ra oladi va tushunadi bunga o'zini yo'naltiradi, pedagog sifatida o'z fikrini asoslay oladi. Muammo echimini topa oladi. Bu kompetensiya - o'qituvchining o'quv va boshqa faoliyatlaridagi o'z-o'zini anglash mexanizmini ta'minlaydi.

Umummadaniy – milliy va umuminsoniy qadriyatlarga ega bo‘lish; mamlakatning ijtimoiy hayotida ishtirok etish; oilasiga, urf–odatlariga hurmat; ijtimoiy ko‘nimalarga ega bo‘lish. Ilm fanning inson hayotiga va dunyo rivojiga ta’sirini anglay olishi va o‘quvchi yoshlarga tushuntira olishi.

O‘quv va bilish jarayoni - o‘qituvchining mustaqil bilish faoliyati. Mantiqiy fikrlashi. O‘quv-biluv faoliyatini baholashi, bilim va ko‘nikmasini tahlil qila olishi.

Ma’lumotga ega bo‘lish - pedagogik faoliyati, o‘z faniga doir ma’lumotlarni egallash ko‘nikmasi.

Muloqotchanlik - til bilishi, turli xil insonlar bilan muloqotda bo‘lishi, jamoada o‘ziga xos o‘rinda turishi.

Ijtimoiy-foydali mehnat - oilaviy munosabatlar va mas’uliyat, jamiyat rivojidadagi ishtiroki, ijtimoiy foydali mehnat qilishi. Iqtisodiy va huquqiy ko‘nikmalarga ega bo‘lish.

O‘z ustida ishlashi - jismoniy, ma’naviy, intellektual jihatdan o‘z-o‘zini rivojlantirib borishi. Xissiyotini boshqarish.

Shuningdek o‘qituvchida zaruriy ijtimoiy ko‘nikmalar quyidagilardan iborat bo‘lishi lozim:

- O‘z-o‘zini namoyon qilish
- Boshqa odamlar bilan ijtimoiy muloqotda bo‘lish
- O‘z ustida tinimsiz ishlash
- Vaziyatni baholash va muammolarni echish ko‘nikmasiga ega bo‘lish
- Tashkilotchilik, ijodiy yondashuv
- Boshqaruv ko‘nikmasiga ega bo‘lish.

Zamonaviy ta’lim tizimida o‘qituvchining tashkilotchilik va boshqarish kompetentligi o‘quvchilarning bilim olish jarayonida muvaffaqiyatli ishtirok etishlarini ta’minlashda muhim ahamiyatga ega. Texnologiya o‘qituvchisi faqat o‘quvchilarga texnik bilimlarni yetkazib berish bilan cheklanib qolmay, balki o‘quv jarayonini samarali tashkil etish, boshqarish va ta’limda innovatsion metodlarni qo‘llashni ham o‘z oldiga vazifa qilib qo‘yadi. O‘qituvchining tashkilotchilik va boshqarish kompetentligi o‘zida bir nechta asosiy elementlarni o‘z ichiga oladi, ulardan eng muhimlari: o‘quv jarayonini rejalashtirish, o‘quvchilarning faoliyatini boshqarish, innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo‘llash va

o'qitish jarayonini samarali nazorat qilishdir.

Tashkilotchilik va boshqarish kompetentligi. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisi o'quv jarayonini tashkil etishda va boshqarishda quyidagi asosiy yondashuvlarni qo'llashi zarur:

O'quv jarayonini rejalashtirish: O'qituvchi samarali ta'lim berish uchun o'quv jarayonini puxta rejalashtirishi kerak. Bu jarayon nafaqat o'quv dasturi va metodik materiallarni o'z ichiga oladi, balki o'quvchilarning individual ehtiyojlarini, bilim darajalarini va qiziqishlarini hisobga olishni ham talab etadi. O'qituvchi o'z faoliyatini tashkil etishda ta'limning maqsadi va vazifalarini aniq belgilab, o'quvchilarning muvaffaqiyatli o'zlashtirishi uchun zarur sharoitlarni yaratishi lozim.

Innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash: Texnologiya o'qituvchisi o'quvchilarni nafaqat an'anaviy usullar bilan, balki zamonaviy pedagogik texnologiyalar yordamida ta'lim berish orqali o'z ishini samarali boshqarishi mumkin. Masalan, interfaol darslar, onlayn ta'lim platformalaridan foydalanish, guruhli ishlar va loyiha asosidagi ta'lim metodlarini qo'llash orqali o'qituvchi o'quvchilarni yanada faol ishtirokchi qilishga erishadi. Innovatsion metodlar o'qituvchiga o'quv jarayonini boshqarish va nazorat qilishda yordam beradi.

O'quvchilar faoliyatini boshqarish: O'qituvchining boshqaruv kompetentligi o'quvchilar faoliyatini tashkil etish, ularni motivatsiya qilish, o'quv jarayonida o'zaro hamkorlikni rivojlantirish va ularning ilg'or fikrlashlarini rag'batlantirishni o'z ichiga oladi. Boshqaruvning samarali amalga oshirilishi o'quvchilarning ta'lim jarayoniga qiziqishini oshiradi va ularning mustaqil fikrlashlarini rivojlantirishga yordam beradi. O'qituvchi har bir o'quvchining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olib, ularning individual ehtiyojlariga mos keladigan yondashuvni tanlashi kerak.

O'qituvchining kommunikativ kompetentligi: O'qituvchi samarali boshqaruvni ta'minlash uchun o'quvchilar bilan yaxshi kommunikatsiya o'rnatishi zarur. Bu o'qituvchining so'zlash va tinglash ko'nikmalarini, o'quvchilarning ehtiyojlariga mos ravishda xabar yetkazishni talab etadi. O'qituvchi o'quvchilarni tinglab, ular bilan konstruktiv muloqotda bo'lishi, ta'limda yuzaga keladigan muammolarni birgalikda hal etishlari uchun rag'batlantirishi kerak.

O'quv jarayonini nazorat qilish va baholash: O'qituvchi o'zining boshqaruv kompetentligini samarali amalga oshirish uchun o'quv jarayonini nazorat qilishni ham bilishi kerak. Bu o'quvchilarning bilish darajalarini muntazam baholash, ularning yutuqlari va xatolarini aniqlash, ta'lim jarayonida o'zgarishlar kiritish va ularni takomillashtirishni o'z ichiga oladi. Texnologiya o'qituvchisi o'quvchilarning natijalarini ob'ektiv va adolatli baholash orqali o'quv jarayonini boshqarishi kerak.

Tashkilotchilik va boshqarish kompetentligini rivojlantirish. Texnologiya o'qituvchisining tashkilotchilik va boshqarish kompetentligini rivojlantirishda bir qancha usullar mavjud. Bular quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Doimiy kasbiy o'sish va malaka oshirish: O'qituvchilar o'z kompetentliklarini takomillashtirish uchun doimiy ravishda malaka oshirish kurslari va seminarlarida qatnashishlari zarur. O'qituvchilar yangi pedagogik texnologiyalarni o'rganish, innovatsion yondashuvlarni o'zlashtirish orqali o'z boshqaruv ko'nikmalarini rivojlantirishi mumkin.

Pedagogik tajriba almashish: O'qituvchilar o'rtasida tajriba almashish va hamkorlikni rivojlantirish, zamonaviy boshqaruv metodlarini o'rganish va qo'llash imkoniyatlarini yaratadi. Boshqa o'qituvchilarning tajribasidan foydalanish, o'z kasbiy rivojlanishda muhim ahamiyatga ega.

O'quv jarayonini texnologik vositalar bilan boyitish: Texnologiya o'qituvchilari o'quv jarayonini raqamli texnologiyalar bilan boyitish orqali o'quvchilarni yanada faol ishtirok etishga undashlari mumkin. Bu o'qituvchining boshqaruv kompetentligini yanada kuchaytiradi va ta'lim sifatini yaxshilaydi.

Zamonaviy texnologiya o'qituvchisining tashkilotchilik va boshqarish kompetentligi o'quv jarayonining samaradorligini oshirishda muhim o'rin tutadi. O'qituvchi o'z faoliyatini samarali rejalashtirib, innovatsion texnologiyalarni qo'llash, o'quvchilarning faoliyatini boshqarish, shuningdek, ularning rivojlanishiga turtki berish orqali o'quv jarayonining sifatini oshirishi mumkin. Bunday kompetentlik o'qituvchining kasbiy rivojlanishida muhim omil bo'lib, ta'lim tizimining umumiy sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Amaliy mashg'ulot bo'yicha hisobot yozing.

Hisobot yozish uchun savollar:

1. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisining tashkilotchilik va

boshqarish kompetentligi nima va uning ta'lim jarayonidagi ahamiyati qanday?

2. Texnologiya o'qituvchisi o'quv jarayonini rejalashtirishda qanday metodlarni qo'llashi kerak?

3. Innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash texnologiya o'qituvchisining boshqaruv kompetentligini qanday rivojlantiradi?

4. O'quvchilar faoliyatini boshqarishda o'qituvchi qanday yondashuvlarni tanlashi kerak?

5. Texnologiya o'qituvchisi o'quv jarayonini nazorat qilishda qanday metodlardan foydalanishi zarur?

Foydalaniladigan adabiyotlar:

1. Shayxov, D. (2021). *O'qituvchining tashkilotchilik va boshqaruv kompetentligi*. Toshkent: O'zbekiston pedagogika universiteti nashriyoti.

2. Azimov, I. (2020). *Pedagogik texnologiyalar va zamonaviy boshqaruv metodlari*. Toshkent: "Fan" nashriyoti.

3. Xodjaeva, M. (2019). *Innovatsion ta'lim texnologiyalari va ularni pedagogik faoliyatda qo'llash*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi.

4. Karimov, S. (2018). *Pedagogik boshqaruv va uning ta'limdagi o'rni*. Toshkent: O'zbekiston milliy universiteti nashriyoti.

5. Raxmatov, U. (2022). *Zamonaviy pedagogik texnologiyalar: teoriya va amaliyot*. Toshkent: "Ta'lim" nashriyoti.

8-Amaliy mashg'ulot.

Mavzu: Zamonaviy o'qituvchining kommunikativ kompetentligi va unga qo'yiladigan talablar

Ishdan maqsad:

Talabalarda zamonaviy o'qituvchining kommunikativ kompetentligiga qo'yiladigan talablar va kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish bo'yicha bilim, ko'nikmalari shakllantirish.

Amaliy mashg'ulotning borishi:

Zamonaviy o'qituvchining kommunikativ kompetentligi o'quvchilarga ta'lim berish jarayonida muhim o'rin tutadi. Ta'lim

tizimining asosiy maqsadi nafaqat bilim berish, balki o'quvchilarni ijtimoiy faol, kommunikatsiya qobiliyati rivojlangan shaxslar sifatida tarbiyalashdir. Shuning uchun o'qituvchining kommunikativ kompetentligi uning kasbiy faoliyatida markaziy ahamiyatga ega.

Kommunikativ kompetentlik — bu o'qituvchining o'quvchilarga o'z fikrini aniq, tushunarli va samarali tarzda yetkazish, o'quvchilar bilan o'zaro muloqotda bo'lish va ularga pedagogik, psixologik yordam ko'rsatish qobiliyatidir. Zamonaviy o'qituvchi nafaqat ma'lumotlarni o'rganishi va taqdim etishi, balki o'quvchilarning ehtiyojlari va qiziqishlarini tushunishi, ularning fikrlarini tinglashi, so'zlashuvdagi xatoliklarni tuzatishi, samarali feedback berishi lozim.

O'zbekistonda zamonaviy o'qituvchining kommunikativ kompetentligiga quyidagi talablar qo'yiladi:

Aniq va tushunarli muloqot: O'qituvchi o'z fikrlarini aniq, sodda va tushunarli tarzda ifodalashi kerak. Bu, ayniqsa, murakkab mavzularni tushuntirishda o'quvchilarga yordam beradi. O'qituvchi o'z nutqi bilan o'quvchilarning e'tiborini jalb qilishi, ularni faol ishtirok etishga undashi zarur.

Aktiv tinglash qobiliyati: O'qituvchi o'quvchilarning fikrlarini tinglash, ularga hurmat bilan munosabatda bo'lishi lozim. Bu o'quvchilarning fikrlarini ifodalashda ularning ishonchini oshiradi va o'quv jarayoniga qo'shilishlariga imkon yaratadi. Aktiv tinglash o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi ishonchni mustahkamlaydi.

Emotsional intellekt: O'qituvchi o'zining emotsional holatini boshqarishi va o'quvchilarning his-tuyg'ularini tushunishi lozim. Bu ularni qo'llab-quvvatlash, motivatsiya berish va o'quvchilarning o'zlariga bo'lgan ishonchlarini oshirish uchun muhimdir.

Ijtimoiy va madaniy moslashuv: O'qituvchi turli ijtimoiy guruhlar, madaniy o'zgarishlar va milliy xususiyatlarni hisobga olib, o'quvchilarga moslashuvchan yondashuvni qo'llashi zarur. O'quvchilar orasidagi madaniy farqlarni hurmat qilish, ular bilan samarali muloqotda bo'lish va hamkorlikni rivojlantirish zarur.

Muammolarni hal qilish va muloqotda ziddiyatlarni boshqarish: O'qituvchi ta'lim jarayonida yuzaga keladigan ziddiyatlarni hal qilish, o'quvchilar o'rtasida ijobiy muloqot muhitini yaratish, tushunmovchiliklarni bartaraf etish qobiliyatiga ega bo'lishi kerak.

Pedagogik nuqtai nazardan muloqot qilish: O'qituvchi faqat shaxsiy fikrlarini bildirish bilan cheklanmasdan, pedagogik yondashuvlarni qo'llab, o'quvchilarga o'z bilimlarini to'g'ri yo'naltirish va ularga bilim olishda yordam berishi kerak. Bu nafaqat ilmiy, balki axloqiy nuqtai nazardan ham to'g'ri muloqotni ta'minlashni anglatadi.

Xulq-atvor va etika: O'qituvchi o'zining xulq-atvorida etika va axloqiy me'yorlarga rioya etishi lozim. U o'quvchilarga yaxshi namunalar ko'rsatish, ijtimoiy va ma'naviy qadriyatlarni targ'ib qilish orqali ta'lim muhitini yaratadi.

Zamonaviy o'qituvchining kommunikativ kompetentligini rivojlantirish uchun bir qancha usullar mavjud. Ular quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Kasbiy malaka oshirish: O'qituvchilar kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirish uchun turli seminarlar, treninglar va kurslarda qatnashishi zarur. Bu o'qituvchiga o'z muloqot uslublarini takomillashtirish imkoniyatini beradi.

Pedagogik ta'lim olish: O'qituvchilar pedagogik metodologiyani, psixologiyani o'rganish va o'quvchilarning ehtiyojlarini tushunish orqali o'z kommunikativ kompetentliklarini oshirishi mumkin.

O'quvchilarning fikrlarini tahlil qilish: O'qituvchilar o'quvchilarning fikrlarini tinglab, ularga o'z muloqotlarini yanada samarali qilish imkoniyatlarini yaratishlari kerak. Bu o'qituvchilarga o'quvchilarning o'ziga xos xususiyatlarini tushunishga yordam beradi.

Amaliy mashg'ulotlar: O'qituvchilar o'z kommunikativ kompetentliklarini amaliy mashg'ulotlar, dars o'tkazish, guruhli ishlarda ishtirok etish orqali rivojlantirishi mumkin.

Zamonaviy o'qituvchining kommunikativ kompetentligi uning pedagogik faoliyatining samaradorligini belgilovchi eng muhim omillardan biridir. O'qituvchi o'z muloqotini aniq, tushunarli va samarali tashkil etishi, o'quvchilarga hurmat bilan yondashishi, ziddiyatlarni hal qilishda ijobiy yondashuvni qo'llashi zarur. Kommunikativ kompetentlik o'qituvchining o'z o'quvchilari bilan munosabatlarini mustahkamlash, ularning muvaffaqiyatli ta'lim olishlariga ko'maklashish imkoniyatini yaratadi. Bu kompetentlikni rivojlantirish o'qituvchining professional o'sishida muhim rol o'ynaydi.

Amaliy mashg'ulot bo'yicha hisobot yozing.

Hisobot yozish uchun savollar:

1. Zamonaviy o'qituvchining kommunikativ kompetentligi nima va uning ta'lim jarayonidagi ahamiyati qanday?
2. O'qituvchi o'quvchilar bilan qanday qilib samarali va aniq muloqot qilish mumkin?
3. O'qituvchining kommunikativ kompetentligini rivojlantirish uchun qanday metodlar va usullar qo'llanishi kerak?
4. O'qituvchi o'quvchilarning fikrlarini qanday tinglab, ularga qanday yordam ko'rsatishi lozim?
5. O'qituvchining kommunikativ kompetentligi o'quvchilarning ta'lim jarayonidagi muvaffaqiyatiga qanday ta'sir ko'rsatadi?

Foydalaniladigan adabiyotlar:

1. Xodjaeva, M. (2019). *Pedagogik kommunikatsiya va uning ta'lim jarayonidagi roli*. Toshkent: O'zbekiston davlat pedagogika universiteti nashriyoti.
2. Muhammadjonov, Sh. (2020). *Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va kommunikatsiya*. Toshkent: "Fan" nashriyoti.
3. Azizov, A. (2021). *O'qituvchining kommunikativ kompetentligi: nazariya va amaliyot*. Toshkent: "Ta'lim" nashriyoti.
4. Raxmatov, U. (2022). *Pedagogik muloqot va o'quvchi bilan samarali kommunikatsiya*. Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti.
5. Miroshnikova, T. (2020). *Kommunikatsiya psixologiyasi va ta'limda uning o'rni*. Toshkent: O'zbekiston ta'lim akademiyasi nashriyoti.

9-Amaliy mashg'ulot.

Mavzu: Zamonaviy o'qituvchining axborot bilan ishlashga (ma'lumot kidirish, saralash, tahrirlash va olingan axborotlarni samarali qo'llashga) oid kompetentligi.

Ishdan maqsad:

Talabalarda zamonaviy o'qituvchining axborot bilan ishlashga (ma'lumot kidirish, saralash, taxrirlash va olingan axborotlarni samarali qo'llashga) oid kasbiy kompetentligi bo'yicha bilim, ko'nikmalari shakllantirish.

Amaliy mashg'ulotning borishi:

Zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchining axborot bilan ishlashga oid kompetentligi alohida ahamiyat kasb etadi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi, global axborot resurslarining kengayishi, o'quv jarayonini yanada samarali tashkil etish zaruriyatini keltirib chiqarmoqda. O'qituvchi axborotlarni to'g'ri olish, saralash, tahrirlash va ularni samarali qo'llash qobiliyatiga ega bo'lishi kerak. Axborot bilan ishlash kompetentligi — bu o'qituvchining axborotlarni qidirish, tahlil qilish, saralash, tahrirlash, va ta'lim jarayonida ularni samarali qo'llash qobiliyatidir. Axborot bilan ishlash kompetentligi nafaqat o'qituvchining bilimlarining yangilanishini ta'minlash, balki ta'lim jarayonida o'quvchilarga axborotni to'g'ri yetkazish imkoniyatini yaratadi. Zamonaviy o'qituvchidan talab qilinadigan asosiy kompetentliklar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Axborotlarni to'g'ri qidirish: O'qituvchi axborotni manbalardan topish va unga kirish imkoniyatlariga ega bo'lishi kerak. Bu, internetda turli resurslardan, ilmiy maqolalar, kitoblar va boshqa manbalardan foydalanishni o'z ichiga oladi. O'qituvchi axborot qidiruv tizimlaridan samarali foydalanishni bilishi zarur.

Axborotlarni tahlil qilish va saralash: O'qituvchi olingan axborotni to'g'ri tahlil qilib, kerakli ma'lumotlarni ajratib olishga qodir bo'lishi kerak. Uning vazifasi faqat axborotni olishda emas, balki uning to'g'ri va aniq bo'lishiga, ishonchliligiga, dolzarbligiga e'tibor qaratishda hamdir.

Axborotni tahrirlash va qayta ishlash: O'qituvchi olingan axborotni o'zining darslik va materiallariga mos ravishda tahrirlash qobiliyatiga ega bo'lishi kerak. Bu jarayon axborotni o'quvchilarga tushunarli va qiziqarli tarzda taqdim etishga yordam beradi. Axborotni soddalashtirish, grafiklar va diagrammalarni qo'llash, zarur bo'lsa, matnni qisqartirish yoki kengaytirish mumkin.

Axborotni samarali qo'llash: O'qituvchi axborotni o'quvchilarga tushunarli va samarali tarzda yetkazishi kerak. Bu axborotni darslarda taqdim etish, o'quvchilarni qo'llanmalarga yo'naltirish, ilmiy-ijodiy ishlarni olib borish va boshqa pedagogik faoliyatlarda foydalanishni anglatadi. Axborotni ta'lim jarayoniga joriy etishda zamonaviy texnologiyalarni qo'llash ham muhimdir.

Axborot texnologiyalaridan foydalanish: O'qituvchidan kompyuter, internet, elektron darsliklar, multimedia vositalari va boshqa axborot texnologiyalaridan samarali foydalanish talab qilinadi. O'qituvchilar uchun onlayn ta'lim platformalarida ishlash, videomateriallar tayyorlash va o'quvchilarga interaktiv darslar o'tkazish kabi imkoniyatlar yaratadi.

Axborot xavfsizligi: Axborot bilan ishlashda o'qituvchi axborot xavfsizligini ta'minlashni ham unutmang. Internetda mavjud bo'lgan noxush materiallar va zararli dasturlardan himoyalanih, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish va axborotlarning ishonchli manbalardan olinishi lozim.

O'qituvchilarning axborot bilan ishlash kompetentligini rivojlantirish uchun bir qancha usullar mavjud:

Kasbiy malaka oshirish kurslari: O'qituvchilar uchun axborot texnologiyalari va axborot bilan ishlashni o'rgatadigan treninglar, seminarlar va kurslar tashkil etish zarur. Bu kurslar o'qituvchining axborot texnologiyalarini va axborot manbalarini samarali qo'llash ko'nikmalarini oshiradi.

Tarmoqdagi resurslardan foydalanish: O'qituvchilar internetdagi resurslar, bilimlar bazalari, elektron kutubxonalar va ilmiy maqolalar bazasidan foydalanishni o'rganishlari kerak. Bu ularni eng so'nggi ilmiy va ta'limiy ma'lumotlarga ega bo'lishlariga yordam beradi.

Amaliy mashg'ulotlar o'tkazish: O'qituvchilarni axborot bilan ishlashni o'rganish uchun amaliy mashg'ulotlar tashkil qilish zarur. Bu jarayon o'qituvchilarning o'z bilimlarini real sharoitda sinovdan o'tkazishlariga imkon yaratadi.

Zamonaviy o'qituvchining axborot bilan ishlash kompetentligi ta'lim jarayonida muhim rol o'ynaydi. Axborotni to'g'ri qidirish, tahlil qilish, saralash va samarali qo'llash o'qituvchining darslarni yuqori darajada olib borish imkoniyatini yaratadi. Shuningdek, axborot texnologiyalaridan foydalanish va axborot xavfsizligini ta'minlash orqali o'qituvchi o'quvchilarga sifatli va dolzarb ta'lim berish imkoniyatini kengaytiradi. O'qituvchilarni bu kompetentlikka ega qilish, zamonaviy ta'lim tizimining muvaffaqiyatli rivojlanishiga yordam beradi.

Amaliy mashg'ulot bajarish uchun topshiriqlar:

1. Zamonaviy o'qituvchining axborot bilan ishlash kompetentligi nima va uning ta'lim jarayonidagi o'rni qanday?
2. O'qituvchi axborotni qidirish, saralash va tahlil qilishda qanday metodlarni qo'llashi kerak?
3. Axborotni samarali qo'llashda o'qituvchining rolini qanday baholash mumkin?
4. O'qituvchining axborot texnologiyalaridan samarali foydalanishi ta'lim jarayoniga qanday ta'sir ko'rsatadi?
5. Axborot xavfsizligini ta'minlashda o'qituvchiga qo'yiladigan talablar qanday?

Foydalaniladigan adabiyotlar:

1. Xodjaeva, M. (2019). *Pedagogik kommunikatsiya va uning ta'lim jarayonidagi roli*. Toshkent: O'zbekiston davlat pedagogika universiteti nashriyoti.
2. Yusufjonov, S. (2020). *Axborot texnologiyalari va ta'limda uning o'rni*. Toshkent: Fan nashriyoti.
3. Abdullaeva, N. (2021). *Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va axborot bilan ishlash*. Toshkent: Ta'lim nashriyoti.
4. Raxmatov, U. (2022). *Ta'limda axborot texnologiyalarini qo'llash: nazariya va amaliyot*. Toshkent: O'zbekiston ta'lim akademiyasi nashriyoti.
5. Tursunov, A. (2020). *Pedagogik axborot texnologiyalari va ularning ta'lim jarayonida qo'llanilishi*. Toshkent: O'zbekiston nashriyoti.

10-Amaliy mashg'ulot.

Mavzu: Zamonaviy texnologiya o'qituvchisining intellektual kompetentligi hamda vaziyatlarni analiz va sintez qila olish qobiliyatlari.

Ishdan maqsad: Talabalarda zamonaviy texnologiya o'qituvchisining intellektual kompetentligi xamda vaziyatlarni analiz va sintez qila olishi bo'yicha bilim, ko'nikmalari shakllantirish.

Amaliy mashg'ulotning borishi: Zamonaviy texnologiya o'qituvchisi o'z kasbiy faoliyatida yuqori intellektual kompetentlikka ega

bo'lishi lozim. Bu kompetentlik o'qituvchining bilim olish, tahlil qilish, qarorlar qabul qilish, yaratish va innovatsion fikrlash kabi qobiliyatlarini o'z ichiga oladi. O'qituvchining intellektual kompetentligi uning shaxsiy va professional rivojlanishini ta'minlashga yordam beradi, shuningdek, ta'lim jarayonini yanada samarali va sifatli tashkil etish imkonini yaratadi.

Intellektual kompetentlik o'qituvchining bilimlarni o'zlashtirish, tahlil qilish, muammolarni hal qilish va yangiliklarni yaratishdagi malakasini ifodalaydi. Bu kompetentlik o'qituvchining texnologiyalarni, ilm-fan va pedagogik jarayonlarni anglash va ularga asosan ta'lim berishning muhim asosi hisoblanadi. O'qituvchining intellektual qobiliyati uning umumiy bilim va malakalarini samarali ravishda o'quvchilarga yetkazishga yordam beradi. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisi texnik bilimlar, kompyuter texnologiyalarini qo'llash, internet va axborot texnologiyalaridan foydalanish kabi sohalarda o'z bilimlarini doimiy yangilab borishi kerak. U, shuningdek, innovatsion fikrlash va kreativlikni rivojlantirishga tayyor bo'lishi zarur, chunki zamonaviy texnologiyalar tez rivojlanayotgan soha hisoblanadi.

O'qituvchining vaziyatlarni analiz qilish va sintez qila olish qobiliyati uning professionallik darajasini ko'rsatadi. Analiz qilish jarayoni o'qituvchidan ma'lumotlarni to'plash, tahlil qilish va muhim jihatlarni ajratib ko'rsatishni talab qiladi. Sintez esa olingan ma'lumotlarni yagona butunlikka birlashtirish, yangi g'oyalar yaratish, turli qarorlarni ishlab chiqish va yangicha yondashuvlar taklif etish jarayonidir.

Zamonaviy texnologiya o'qituvchisi o'quvchilarning ehtiyojlari va qobiliyatlarini inobatga olgan holda, o'quv jarayonini tahlil qilib, mavjud muammolarni aniqlay olishi va yangi yechimlar topishi lozim. Misol uchun, agar sinfda yangi texnologiya yoki metodik usulni qo'llashda muammolar yuzaga kelsa, o'qituvchi ushbu vaziyatni tahlil qilib, uni yaxshilash uchun qanday choralar ko'rish kerakligini aniqlay olishi zarur.

Zamonaviy texnologiya o'qituvchisi innovatsion fikrlashga ega bo'lishi va yangi pedagogik yondashuvlarni ishlab chiqishi kerak. Bu yondashuv o'qituvchining ta'lim metodlarini yangilash, interaktiv usullarni qo'llash, o'quvchilarning ijodiy va intellektual rivojlanishiga yordam berishga qaratilgan. Texnologiya o'qituvchisi o'z pedagogik

amaliyotida texnologiyalarni qo'llashni mukammal o'rganib, o'quvchilarga eng samarali ta'limni taqdim etishi kerak.

Zamonaviy texnologiya o'qituvchisi o'zining intellektual kompetentligini doimiy ravishda rivojlantirishi lozim. Buning uchun u vaziyatlarni analiz va sintez qila olish, yangi pedagogik yondashuvlarni ishlab chiqish va innovatsion metodlarni qo'llashga tayyor bo'lishi zarur. O'qituvchining yuqori intellektual kompetentligi ta'lim jarayonining sifatini oshiradi, o'quvchilarga eng samarali ta'limni taqdim etishga yordam beradi va ularni muvaffaqiyatli rivojlantirishga hissa qo'shadi.

Amaliy mashg'ulot bajarish uchun topshiriqlar:

1. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisining intellektual kompetentligi nima va uning ta'lim jarayonidagi o'rni qanday?

2. Vaziyatlarni analiz qilish va sintez qila olish o'qituvchining qanday professionallik darajasini ko'rsatadi?

3. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisi innovatsion fikrlashni qanday rivojlantirishi kerak?

4. O'qituvchining intellektual kompetentligi va kreativ fikrlashning o'quv jarayoniga ta'siri qanday bo'ladi?

5. O'qituvchi o'z pedagogik faoliyatida vaziyatlarni tahlil qilishda qanday yondashuvlarni qo'llashi zarur?

Foydalaniladigan adabiyotlar:

1. Abdullaeva, N. (2020). *Pedagogik texnologiyalar va o'qituvchining kreativ kompetentligi*. Toshkent: Ta'lim nashriyoti.

2. Akhmedov, F. (2019). *Zamonaviy pedagogik yondashuvlar va ularning amaliyotga tadbiqu*. Toshkent: O'zbekiston ta'lim akademiyasi nashriyoti.

3. Davronov, M. (2021). *O'qituvchining axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va ta'lim jarayonidagi roli*. Toshkent: O'zbekiston nashriyoti.

4. Raxmatov, U. (2018). *Ta'limda innovatsion metodlarni qo'llash va pedagogik texnologiyalar*. Toshkent: Fan nashriyoti.

5. Tursunov, A. (2022). *Intellektual kompetentlik va o'qituvchining innovatsion pedagogik faoliyati*. Toshkent: O'zbekiston davlat pedagogika universiteti nashriyoti.

11-Amaliy mashg`ulot.

Mavzu: Zamonaviy ta'lim sharoitida o'qituvchining operatsion-texnologik kompetentligi va uni takomillashtirish

Ishdan maqsad: Talabalarda zamonaviy ta'lim sharoitida o'qituvchining operatsion-texnologik kompetentligi va uni takomillashtirish bo'yicha bilim, ko'nikmalari shakllantirish.

Amaliy mashg`ulotning borishi: Zamonaviy ta'lim tizimi doimo yangilanib, rivojlanib bormoqda. Shuning uchun, o'qituvchidan nafaqat pedagogik bilim va ko'nikmalar, balki zamonaviy texnologiyalarni qo'llash va ulardan samarali foydalanish qobiliyati ham talab qilinadi. O'qituvchining operatsion-texnologik kompetentligi uning pedagogik jarayonni to'g'ri va samarali tashkil etish uchun zarur bo'lgan texnologik vositalar va metodlarni bilish, ularni amalda qo'llay olish malakasini anglatadi.

O'qituvchining operatsion-texnologik kompetentligi – bu uning axborot va pedagogik texnologiyalarni o'z faoliyatida samarali qo'llay olish qobiliyatidir. Bu kompetentlik o'qituvchining ta'lim jarayonida texnologik vositalarni, kompyuter tizimlarini, internet resurslarini va interaktiv metodlarni qo'llashda har tomonlama mahoratga ega bo'lishini ta'minlaydi. Zamonaviy o'qituvchi shuningdek, o'quvchilarni yangi texnologiyalar bilan tanishtirish, ularga texnologik vositalardan foydalanishni o'rgatish, shuningdek, bu vositalar yordamida ta'lim jarayonini eng yuqori darajada samarali tashkil etish maqsadida o'zining operatsion-texnologik kompetentligini muntazam ravishda takomillashtirib borishi lozim.

O'qituvchining operatsion-texnologik kompetentligi shuningdek, o'quvchilarning mustaqil ishlash ko'nikmalarini shakllantirishda, o'quv materiallarini o'quvchilarga tushunarli va qiziqarli tarzda taqdim etishda ham muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, o'qituvchining axborot texnologiyalari bilan ishlashdagi malakasi ta'limda individual yondashuvni amalga oshirish va o'quvchilarning ehtiyojlariga mos ravishda turli xil metodlarni qo'llash imkoniyatini yaratadi.

Zamonaviy ta'limda texnologiyalarning o'рни tobora ortib bormoqda. Interaktiv doskalar, onlayn darslar, ta'lim platformalari, virtual laboratoriyalar, masofaviy ta'lim tizimlari va boshqa ko'plab texnologik vositalar o'qituvchining operatsion-texnologik kompetentligini shakllantirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Texnologiyalar nafaqat o'quvchilarga ma'lumotlarni tezda qidirib topish imkoniyatini beribgina qolmay, balki o'quv jarayonining samaradorligini ham oshiradi. Shu bilan birga, texnologik vositalar yordamida o'qituvchilar ta'lim jarayonini yanada interaktiv va qiziqarli qilib tashkil qilishlari mumkin. Masalan, onlayn testlar, simulyatsiyalar va interaktiv materiallar yordamida o'quvchilarni ko'proq jalb etish, ular bilan individual tarzda ishlash imkoniyatlarini yaratish mumkin.

O'qituvchining operatsion-texnologik kompetentligini takomillashtirish uchun bir nechta yo'llar mavjud. Birinchi navbatda, o'qituvchining zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalari bilan tanishishi, ularni amaliyotga joriy etishda tajriba orttirishi zarur. Shu maqsadda, o'qituvchilarni malaka oshirish kurslari va seminarlarida qatnashish, yangi texnologiyalardan foydalanish bo'yicha o'quv dasturlariga kirish o'qituvchining malakasini oshirishda muhim omildir. Shuningdek, o'qituvchining operatsion-texnologik kompetentligini oshirish uchun jamoa ishlari, o'qituvchilar o'rtasida tajriba almashish va hamkorlik qilish ham samarali usul hisoblanadi. O'qituvchining texnologik kompetentligini rivojlantirishda o'quvchi bilan bevosita muloqotda bo'lish, uning savollariga tez va samarali javob berish va darsni interaktiv tarzda olib borish zarur.

Zamonaviy ta'limda o'qituvchining operatsion-texnologik kompetentligi uning kasbiy faoliyatining asosiy tarkibiy qismlaridan biridir. Bu kompetentlikni rivojlantirish o'qituvchining ta'lim jarayonini yuqori darajada samarali tashkil etishi, o'quvchilarga kerakli axborotni samarali yetkazish imkonini yaratadi. Shuningdek, texnologiyalarni to'g'ri va samarali qo'llash o'qituvchining pedagogik faoliyatini yangilash va takomillashtirishga olib keladi.

Amaliy mashg'ulot bajarish uchun topshiriqlar:

1. O'qituvchining operatsion-texnologik kompetentligi nima va uning ta'lim jarayonidagi o'rni qanday?
2. Zamonaviy ta'limda texnologiyalarni qo'llashning o'qituvchi uchun qanday afzalliklari mavjud?
3. O'qituvchining operatsion-texnologik kompetentligini takomillashtirish uchun qanday metodlar va yo'llar mavjud?
4. O'qituvchining axborot texnologiyalarini samarali qo'llashdagi asosiy muammolar nimalardan iborat?
5. O'qituvchi zamonaviy texnologik vositalardan foydalanishda qanday ijodiy yondashuvlarni qo'llashi kerak?

Foydalaniladigan adabiyotlar:

1. Davronov, M. (2020). *Axborot texnologiyalari va ta'limda innovatsion metodlar*. Toshkent: O'zbekiston davlat pedagogika universiteti nashriyoti.
2. Iskandarov, R. (2019). *Pedagogik texnologiyalar va o'qituvchining professionalligi*. Toshkent: Ta'lim nashriyoti.
3. Raxmatov, U. (2018). *Zamonaviy o'qituvchi va axborot texnologiyalarining ta'lim jarayonidagi o'rni*. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
4. Qodirov, S. (2021). *O'qituvchining operatsion-texnologik kompetentligini rivojlantirish: nazariy va amaliy asoslar*. Toshkent: O'zbekiston nashriyoti.
5. Tursunov, A. (2022). *Zamonaviy ta'limda pedagogik texnologiyalarni qo'llash va uning samaradorligi*. Toshkent: O'zbekiston ta'lim akademiyasi nashriyoti.

12-Amaliy mashg'ulot

Mavzu: Innovatsion hamkorlik sharoitida texnologiya o'qituvchisining amaliy-faoliyatli kompetentligini rivojlantirish

Ishdan maqsad:

Talabalarda innovatsion xamkorlik sharoitida texnologiya o'qituvchisining amaliy-faoliyatli kompetentligini rivojlantirish bo'yicha

bilim, ko'nikmalari shakllantirish.

Amaliy mashg'ulotning borishi: Zamonaviy ta'lim tizimi va uning doirasidagi yangiliklar o'qituvchidan nafaqat an'anaviy pedagogik metodlarni bilish, balki innovatsion va interaktiv texnologiyalarni qo'llay olishni ham talab qiladi. O'zbekistonda texnologiya o'qituvchisining amaliy-faoliyatli kompetentligini rivojlantirish, shubhasiz, zamonaviy ta'lim tizimining samarali ishlashi uchun muhim ahamiyatga ega. Texnologiya fanlarini o'qitishda innovatsion yondashuvlar va hamkorlik sharoitlari o'qituvchining faoliyatini yangi bosqichga olib chiqadi.

Innovatsion hamkorlik va amaliy-faoliyatli kompetentlik. Innovatsion hamkorlik ta'lim muassasalarining birgalikdagi faoliyatini tashkil etish, pedagogik jarayonlarni zamonaviy talablar asosida rivojlantirishga qaratilgan. Innovatsiyalarni amalga oshirishda, ayniqsa, texnologiya o'qituvchisi o'zining amaliy-faoliyatli kompetentligini rivojlantirishi zarur. Bu kompetentlik o'qituvchining o'quvchilarga nafaqat bilim berish, balki ularni turli vaziyatlarda texnologik vositalar orqali hal qiladigan muammolarni yechishga o'rgatish qobiliyatidir. O'qituvchining amaliy-faoliyatli kompetentligi pedagogik faoliyatning har bir bosqichida ko'rinadi: darsni rejalashtirish, o'quvchilar bilan ishlash, texnologik vositalarni samarali qo'llash va ulardan ta'lim jarayonida to'g'ri foydalanish. O'qituvchi innovatsion hamkorlik asosida o'quvchilar bilan birgalikda yangi g'oyalar ishlab chiqish, innovatsion texnologiyalarni amaliyotga tadbiq etishda hamda zamonaviy pedagogik metodlarni qo'llashda o'zining yuqori kompetentligini ko'rsatishi kerak.

Innovatsion hamkorlik sharoitida texnologiya o'qituvchisining roli yanada muhim bo'ladi. O'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish, ularni yangicha qarashlarga o'rgatish va mustaqil ishlash ko'nikmalarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Innovatsion hamkorlikda o'qituvchi turli pedagogik texnologiyalarni, shu jumladan axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo'llab, o'quvchilarning individual ehtiyojlarini hisobga olib, ta'lim jarayonini tashkil qiladi. Bundan tashqari, texnologiya o'qituvchisi o'zining pedagogik bilimlarini kengaytirish va mustahkamlash uchun innovatsion ishlanmalar, yangi dars metodikalarini

ishlab chiqishi, shu bilan birga, boshqa o'qituvchilar bilan hamkorlikda o'z tajribasini almashishi muhimdir. Shuningdek, innovatsion hamkorlikda o'qituvchi o'quvchilarga texnologiyalar yordamida nafaqat texnik bilimlar, balki ijodiy fikrlash va tizimli yondashuvni ham o'rgatadi.

O'qituvchining amaliy-faoliyatli kompetentligini rivojlantirishda asosiy yo'llardan biri — bu o'quvchilarga innovatsion pedagogik texnologiyalarni o'rgatish, shu orqali o'qituvchining o'z mahoratini oshirishdir. O'qituvchilarni malaka oshirish kurslari, seminarlar va treninqlarda qatnashish, yangi pedagogik metodlar bilan tanishish orqali o'qituvchining texnologik va pedagogik bilimlarini yangilash kerak. Shu bilan birga, o'qituvchilarni innovatsion hamkorlikni amalga oshirish uchun o'quv metodikalarini ishlab chiqish, turli axborot-resurslardan foydalanish va amaliy ishlarni mustahkamlashga rag'batlantirish muhim ahamiyatga ega. Innovatsion hamkorlikda o'qituvchilarning pedagogik faoliyatini rivojlantirish uchun jamoaviy ishlarni tashkil etish, o'qituvchilarni guruhlariga bo'lib, o'zaro tajriba almashish imkoniyatlarini yaratish zarur. Innovatsion yondashuvlar orqali o'qituvchilar bir-biridan o'rganib, amaliy-faoliyatli kompetentliklarini takomillashtiradilar.

Zamonaviy ta'lim tizimida innovatsion hamkorlik sharoitida texnologiya o'qituvchisining amaliy-faoliyatli kompetentligini rivojlantirish o'quvchilarning yuqori darajadagi kompetentligini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. O'qituvchining innovatsion pedagogik metodlar va texnologiyalardan samarali foydalanishi, uning kasbiy faoliyatini yanada samarali va sifatli qilishga yordam beradi. Shuning uchun, texnologiya o'qituvchisining amaliy-faoliyatli kompetentligini takomillashtirish zamonaviy ta'limning asosiy yo'nalishlaridan biridir.

Amaliy mashg'ulot bajarish uchun topshiriqlar:

1. Innovatsion hamkorlik sharoitida texnologiya o'qituvchisining amaliy-faoliyatli kompetentligi qanday rivojlanadi?
2. Texnologiya o'qituvchisining innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llashdagi roli qanday?
3. O'qituvchining amaliy-faoliyatli kompetentligini rivojlantirishda qanday metodik yondashuvlar samarali hisoblanadi?

4. Innovatsion hamkorlik o'qituvchining pedagogik faoliyatini qanday takomillashtirishi mumkin?

5. Texnologiya o'qituvchisi innovatsion hamkorlikda o'quvchilarga qanday ko'nikmalarni o'rgatishi kerak?

Foydalaniladigan adabiyotlar:

1. Davronov, M. (2020). *Innovatsion texnologiyalarni ta'lim jarayonida qo'llash*. Toshkent: O'zbekiston davlat pedagogika universiteti nashriyoti.

2. Iskandarov, R. (2018). *Zamonaviy ta'limda pedagogik innovatsiyalar va ularning qo'llanishi*. Toshkent: Ta'lim nashriyoti.

3. Qodirov, S. (2021). *O'qituvchining amaliy-faoliyatli kompetentligini rivojlantirish: yangi yondashuvlar*. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.

4. Tursunov, A. (2022). *Pedagogik innovatsiyalar va ta'limda jamoaviy ishlash*. Toshkent: O'zbekiston ta'lim akademiyasi.

5. Raxmatov, U. (2019). *Innovatsion pedagogika va o'qituvchining innovatsion kompetentligi*. Toshkent: O'zbekiston nashriyoti.

13-Amaliy mashg'ulot.

Mavzu: Zamonaviy texnologiya o'qituvchisining o'zini-o'zi boshqarish va muammoli vaziyatlarni hal eta olish kompetentligi

Ishdan maqsad: Talabalarda texnologik ta'lim o'qituvchilarining kompetentligini rivojlantirish texnologiyalari bo'yicha bilim, ko'nikmalari shakllantirish.

Amaliy mashg'ulotning borishi: Zamonaviy ta'lim tizimida texnologiya o'qituvchisining o'zini-o'zi boshqarish va muammoli vaziyatlarni hal eta olish kompetentligi katta ahamiyatga ega. O'qituvchi, ta'lim jarayonida faol qatnashuvchi va unga samarali tarzda yondashadigan mutaxassis bo'lishi kerak. Shuningdek, o'qituvchi pedagogik va psixologik jihatdan mustahkam bo'lishi zarur, chunki uning faoliyati o'quvchilarning o'zlashtirish jarayonini va keyingi rivojlanishini ta'sir qiladi. Bu kompetentlik o'qituvchining nafaqat ta'lim, balki o'zini

boshqarish, muammolarni tahlil qilish va ularni hal qilishdagi qobiliyatini rivojlantirishni anglatadi.

O‘zini-o‘zi boshqarish — bu o‘qituvchining o‘z faoliyatini rejalashtirish, boshqarish va nazorat qilish qobiliyatidir. O‘qituvchi o‘zining vaqtini samarali boshqarishi, o‘quvchilarning o‘zlashtirish jarayonini kuzatishi, darslarni rejalashtirishda moslashuvchanlikni namoyon etishi kerak. O‘zini-o‘zi boshqarish kompetentligi, o‘qituvchining dars davomida yuzaga keladigan o‘zgaruvchan sharoitlarga tezda moslashish, o‘z faoliyatini baholash va samarali strategiyalarni tanlash qobiliyatini o‘z ichiga oladi. Bu kompetentlik o‘qituvchiga o‘quvchilarga sifatli ta’lim berish, darslarda yuzaga keladigan qiyinchiliklarni bartaraf etish imkoniyatini yaratadi. O‘zini boshqarishning birinchi bosqichi o‘qituvchining shaxsiy rivojlanishiga qaratilgan. Bu o‘qituvchining o‘z maqsadlarini belgilash, maqsadlarga erishish uchun zarur bo‘lgan resurslarni aniqlash va ularni samarali qo‘llashdan iboratdir. O‘qituvchi o‘z bilim va malakalarini rivojlantirish, yangi texnologiyalarni o‘rganish, ularni o‘z pedagogik faoliyatida qo‘llashga intilishi kerak. Shu bilan birga, o‘zini-o‘zi baholash va natijalarni tahlil qilish qobiliyati ham o‘qituvchining o‘zini-o‘zi boshqarish kompetentligiga kiradi.

Muammoli vaziyatlarni hal eta olish kompetentligi — bu o‘qituvchining dars jarayonida yuzaga keladigan turli xil muammolarni tezda aniqlash va ularga to‘g‘ri javob berish qobiliyatidir. O‘qituvchi, o‘quvchilarning ehtiyojlari va o‘quv jarayonining o‘zgarishini tezda tushunishi, yuzaga kelgan muammolarni hal qilish uchun tegishli strategiyalarni ishlab chiqishi kerak. Bu kompetentlik o‘qituvchining tahlil qilish, sintez qilish, va muammoni hal etishning turli usullarini qo‘llash qobiliyatini rivojlantiradi.

Muammoli vaziyatlarni hal eta olishning eng muhim jihatlaridan biri — bu o‘qituvchining pedagogik moslashuvchanlik va kreativlikdir. Masalan, dars davomida o‘quvchilar tomonidan yuzaga kelgan tushunmovchiliklar, texnik nosozliklar yoki g‘alati savollarni tez va samarali tarzda hal etish o‘qituvchidan yuqori darajada kompetentlikni talab qiladi. Shuningdek, o‘qituvchi o‘z vaqtida va samarali yechimlar ishlab chiqib, o‘quvchilarga yordam bera olish ko‘nikmalariga ega

bo'lishi kerak. Shu sababli, muammoli vaziyatlarni hal etish — bu faqat bilim va malakalarni qo'llashdan iborat emas, balki o'qituvchining o'quvchilar bilan bo'lgan munosabatlarida ham qat'iyatlilikni, sabr-toqatni va empatiya ko'rsatishni o'z ichiga oladi.

O'zini-o'zi boshqarish va muammoli vaziyatlarni hal eta olish kompetentligi zamonaviy texnologiya o'qituvchisining faoliyatida eng muhim ko'nikmalar hisoblanadi. Ular o'qituvchining faqat kasbiy faoliyatini emas, balki shaxsiy rivojlanishini ham ta'minlaydi. O'qituvchining o'zini-o'zi boshqarish qobiliyati va muammolarni hal eta olish ko'nikmalarini rivojlantirish orqali ta'lim jarayoni yanada samarali va sifatli bo'ladi. O'qituvchining bu kompetentliklarini takomillashtirish uchun uning pedagogik faoliyatini doimiy ravishda baholash, yangi texnologiyalarni o'rganish, amaliyotga tadbiq etish zarur. Bu orqali o'quvchilarga sifatli ta'lim berish va ularning rivojlanishini ta'minlash mumkin.

Amaliy mashg'ulot bajarish uchun topshiriqlar:

1. O'zini-o'zi boshqarish kompetentligi texnologiya o'qituvchisining ta'lim jarayonidagi samaradorligini qanday oshiradi?
2. Muammoli vaziyatlarni hal eta olish kompetentligi o'qituvchining pedagogik faoliyatida qanday ahamiyatga ega?
3. O'zini-o'zi boshqarishning qaysi asosiy jihatlari texnologiya o'qituvchisi uchun eng muhimdir?
4. O'qituvchi muammoli vaziyatlar yuzaga kelganda qanday strategiyalarni qo'llashi kerak?
5. O'zini-o'zi boshqarish va muammoli vaziyatlarni hal eta olish kompetentliklarini rivojlantirish uchun o'qituvchilarga qanday malaka oshirish kurslari zarur?

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abduvaxitov, K. (2021). *Zamonaviy pedagogik texnologiyalar: o'qituvchining kompetentligi*. Toshkent: O'zbekiston ta'lim akademiyasi nashriyoti.
2. Sodiqov, B. (2019). *O'qituvchining o'zini-o'zi boshqarish qobiliyatlari va pedagogik kompetentligi*. Toshkent: Ta'lim nashriyoti.
3. Rahmatov, U. (2020). *Pedagogik faoliyatda muammoli*

vaziyatlarni hal etish usullari. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.

4. Sultonov, M. (2022). *Ta'lim jarayonida o'qituvchining psixologik kompetentligi va muammoli vaziyatlar bilan ishlash*. Toshkent: O'zbekiston pedagogika universiteti nashriyoti.

5. Xusainov, N. (2021). *Pedagogik yondashuvlar va o'qituvchining o'zini-o'zi boshqarish kompetentligi*. Toshkent: O'zbekiston nashriyoti.

14-Amaliy mashg'ulot.

Mavzu: Zamonaviy texnologiya o'qituvchisining jamoani tashkil qilish, nazorat qilish va rag'batlantira olish kompetentligi

Ishdan maqsad: Talabalarda zamonaviy texnologiya o'qituvchisining jamoani tashkil qilish, nazorat va rag'batlantiraolish mahoratiga ega bo'lish kompetentligi bo'yicha bilim, ko'nikmalarini shakllantirish.

Amaliy mashg'ulotning borishi: Zamonaviy texnologiya o'qituvchisi faqat bilim beruvchi emas, balki ta'lim jarayonida o'quvchilarning faoliyatini boshqaruvchi va ularga rag'bat beruvchi motivator hamdir. O'qituvchining jamoani tashkil qilish, nazorat qilish va rag'batlantirish kompetentligi o'quvchilarning samarali va faol ishlashini ta'minlashda katta rol o'ynaydi. Bu kompetentlik o'qituvchining pedagogik yondashuvlarini samarali tarzda qo'llashini va o'quvchilarning individual va guruhdagi ishlarini boshqarishini ta'minlaydi.

Jamoani tashkil qilish kompetentligi — bu o'qituvchining ta'lim jarayonida o'quvchilarni guruhlariga ajratish, ularni birgalikda ishlashga undash va o'quvchilar o'rtasidagi munosabatlarni ijobiy shakllantirish qobiliyatidir. O'qituvchi guruhda ishlashni tashkil etish orqali o'quvchilarning o'zaro hamkorlik, fikr almashish va g'oyalarni muhokama qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Buning uchun o'qituvchi o'quvchilarning ijtimoiy faoliyatini kuzatishi, guruhdagi rollarni aniq belgilashi, har bir o'quvchining qobiliyatini hisobga olgan holda jamoa ishini tashkil qilishi kerak. Jamoani tashkil qilish jarayonida o'qituvchi o'quvchilarning qobiliyatlarini aniqlash va ularning individual xususiyatlarini hisobga olish zarur. O'quvchilarga mas'uliyatni taqsimlash,

ularni o‘zaro hamkorlikka undash va guruhlarni muvofiqlashtirish o‘qituvchining malakali pedagogik faoliyatiga bog‘liq. Shuningdek, jamoada ishlashni rag‘batlantirish orqali o‘quvchilarning o‘zaro hurmat va ishonchni rivojlantirishga erishiladi.

Nazorat qilish kompetentligi o‘qituvchining ta’lim jarayonida o‘quvchilarning faoliyatini doimiy ravishda kuzatish, ularning rivojlanishini tahlil qilish va zarurat bo‘lganda to‘g‘ri yo‘naltirish qobiliyatidir. Bu kompetentlik o‘qituvchidan aniq va tizimli nazoratni talab qiladi. O‘qituvchi o‘quvchilarning ishlash jarayonini, o‘zlashtirish darajasini va darsda ishtirok etish darajasini baholashi kerak. Nazorat qilish jarayonida o‘qituvchi o‘quvchilarni har tomonlama baholaydi, ya’ni ularning bilimini, ko‘nikmalarini va o‘quv jarayonidagi faoliyatini kuzatadi. Bu kompetentlik o‘qituvchining adolatli, ob’ektiv va shaxsiy yondashuvni talab qiladi. Har bir o‘quvchining erishgan natijalarini inobatga olgan holda, o‘qituvchi kerakli o‘zgarishlarni kiritishi, darsning sifatini oshirish uchun tegishli chora-tadbirlar ko‘rishi lozim. Nazorat qilish kompetentligi, shuningdek, o‘qituvchining ta’lim jarayonida yuzaga keladigan muammolarni tez va samarali aniqlash va ularni bartaraf etish imkoniyatini ham beradi. Bu o‘qituvchidan yuqori darajadagi tahlil qilish va muammolarni hal etish ko‘nikmalarini talab qiladi.

Rag‘batlantirish kompetentligi o‘qituvchining o‘quvchilarning faoliyatini, yutuqlarini va muvaffaqiyatlarini rag‘batlantirish orqali ularni yanada motivatsiya qilish va faol ishlashga undash qobiliyatidir. O‘qituvchi rag‘batlantirish jarayonida o‘quvchilarga to‘g‘ri va ijobiy fikrlarni bildirishi, ularni mukofotlash va rag‘batlantirish orqali o‘quvchilarning o‘ziga bo‘lgan ishonchini mustahkamlashi kerak. Rag‘batlantirish faqat muvaffaqiyatlar bilan cheklanmaydi. O‘quvchining kichik yutuqlarini ham qadrlash, uning harakatlarini rag‘batlantirish orqali o‘quvchilarning ichki motivatsiyasini oshirish mumkin. Rag‘batlantirishni aniq va adolatli ravishda amalga oshirish o‘qituvchining muhim kompetentliklaridan biridir. O‘qituvchi o‘quvchilarni har bir muvaffaqiyatlari uchun e’tirof etishi va ularga ijobiy ta’sir ko‘rsatishi lozim.

Zamonaviy texnologiya o‘qituvchisining jamoani tashkil qilish,

nazorat qilish va rag‘batlantirish kompetentligi ta’lim jarayonida samarali ishlash, o‘quvchilarning rivojlanishini ta’minlash va ularning o‘zini anglashiga yordam beradi. Bu kompetentliklar o‘qituvchidan nafaqat pedagogik bilim va malakalar, balki psixologik yondashuv, rahbarlik qobiliyati, va o‘quvchilarga nisbatan empatiya talab qiladi. Zamonaviy o‘qituvchi bu kompetentliklarni rivojlantirish orqali o‘quvchilarning faolligini oshirishi, ta’lim jarayonini samarali va unumli o‘tkazishi mumkin.

Amaliy mashg‘ulot bajarish uchun topshiriqlar:

1. O‘qituvchining jamoani tashkil qilish kompetentligi ta’lim jarayonida qanday ijobiy o‘zgarishlarga olib keladi?
2. Nazorat qilish kompetentligi o‘qituvchining dars jarayonini samarali boshqarishda qanday ahamiyatga ega?
3. Rag‘batlantirish kompetentligi o‘quvchilarning motivatsiyasini oshirishda qanday rol o‘ynaydi?
4. O‘qituvchi jamoani tashkil qilishda o‘quvchilarning individual xususiyatlarini qanday hisobga olishi kerak?
5. Nazorat qilish va rag‘batlantirish kompetentliklarini birgalikda qo‘llash o‘qituvchining pedagogik faoliyatini qanday rivojlantiradi?

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Abduvaxitov, K. (2020). *O‘qituvchining pedagogik kompetentliklari va ta’lim jarayonidagi ahamiyati*. Toshkent: Ta’lim nashriyoti.
2. Sodiqov, B. (2018). *Pedagogik boshqaruv va jamoa tashkil qilish: nazariy va amaliy yondashuvlar*. Toshkent: O‘zbekiston davlat pedagogika universiteti nashriyoti.
3. Rahmatov, U. (2021). *Ta’limda samarali nazorat va rag‘batlantirish usullari*. Toshkent: Fan va ta’lim nashriyoti.
4. Xusainov, N. (2019). *O‘qituvchining jamoani boshqarish kompetentliklari*. Toshkent: O‘zbekiston ta’lim akademiyasi.
5. Mamatov, J. (2022). *Zamonaviy ta’lim sharoitida o‘qituvchining pedagogik va rahbarlik kompetentligi*. Toshkent: Ta’lim va ilm-fan nashriyoti.

15-Amaliy mashg'ulot.

Mavzu: Zamonaviy texnologiya o'qituvchisining mustaqil ta'lim kompetentligi hamda "portfolio"si

Ishdan maqsad:

Talabalarda zamonaviy texnologiya o'qituvchisining mustaqil ta'lim kompetentligi xamda "Portfolio"si bo'yicha bilim, ko'nikmalarini shakllantirish.

Amaliy mashg'ulotning borishi: Zamonaviy texnologiya o'qituvchisi ta'lim jarayonida faqat bilimlarni o'rgatish bilan cheklanmaydi, balki o'quvchilarni mustaqil ta'limga, o'z-o'zini baholashga va o'z imkoniyatlarini rivojlantirishga yo'naltiradi. O'qituvchining mustaqil ta'lim kompetentligi zamonaviy pedagogik yondashuvlarni qo'llab-quvvatlaydi, o'quvchilarga darsdan tashqari o'z bilimlarini mustaqil oshirish, yangiliklarni o'zlashtirish, va kreativ fikrlashga imkon yaratadi. Bu kompetentlik o'qituvchidan faqat o'quvchilarga bilim berish emas, balki ularni mustaqil fikrlashga va o'z o'quv faoliyatlarini boshqarishga ham rag'batlantirishi kerakligini talab etadi.

Mustaqil ta'lim kompetentligi o'qituvchining o'quvchilarni o'z bilimlarini kengaytirish va rivojlantirish uchun kerakli resurslar, metodikalar va muhit yaratish qobiliyatidir. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisi o'quvchilarga o'zlarining o'qish rejalari va strategiyalarini tuzishda yordam beradi, ularga kerakli axborot va resurslarni taqdim etadi va shuningdek, mustaqil ishlashga bo'lgan qobiliyatlarini oshiradi. Bu kompetentlik o'qituvchidan metodik jihatdan yuksak mahorat, ta'limning turli shakllari va metodlarini to'g'ri tanlash, shuningdek, o'quvchilarning o'z-o'zini tahlil qilish va baholash ko'nikmalarini shakllantirishni talab etadi.

O'qituvchining mustaqil ta'limni rag'batlantirish uchun ta'limda innovatsion texnologiyalar, onlayn resurslar, interaktiv platformalar va o'qituvchining kreativ yondashuvlari muhim rol o'ynaydi. Masalan, o'quvchilarga online kurslar, videodarslar, testlar va mashqlar yordamida mustaqil ishlash imkoniyati beriladi. O'qituvchilar shuningdek, o'quvchilarning o'z vaqtida o'zlashtirishini nazorat qilish, ularning harakatlariga yo'l-yo'riq berish va doimiy ravishda motivatsiya qilish

zarur.

Portfolio — bu o'qituvchining o'quvchilarning o'zlashtirgan bilim va ko'nikmalarini, shu bilan birga, o'quvchilarning o'z-o'zini baholash va rivojlanish jarayonini ko'rsatuvchi hujjatlar to'plamidir. O'qituvchining portfolio tuzishdagi asosiy maqsadi o'quvchilarning yutuqlarini tizimli ravishda yig'ish va o'quv jarayonida qaysi ko'nikmalarni rivojlantirishda yordam berishdir.

Portfolio o'qituvchining o'z ta'lim faoliyatini to'liq aks ettiruvchi vosita sifatida foydalaniladi. U o'qituvchiga o'quvchilarning yutuqlarini, o'zlashtirish darajasini va rivojlanish jarayonlarini kuzatish imkoniyatini beradi. O'qituvchilar o'z portfolio orqali o'quvchilarning mustaqil ishlashdagi muvaffaqiyatlarini baholaydi, o'z-o'zini baholash tizimini qo'llaydi va o'quvchilarga individual yondashuvni amalga oshiradi.

Portfolio tuzish jarayonida quyidagi jihatlar e'tiborga olinadi:

O'quvchilarning o'quv faoliyati: o'quvchilarning bilimlarini mustaqil ravishda baholash va ularni qanday usullar bilan yanada rivojlantirish mumkinligini ko'rsatish.

Kreativ ishlar va loyihalar: o'quvchilarning kreativ va amaliy ishlarini, loyiha ishlashda ko'rsatgan yutuqlarini tahlil qilish va ularni portfolio orqali taqdim etish.

O'z-o'zini baholash: O'qituvchining o'quvchilarning o'zini baholash tizimini qo'llash orqali mustaqil ta'limni rivojlantirish va ularni motivatsiya qilish.

Zamonaviy texnologiya o'qituvchisining mustaqil ta'lim kompetentligi va portfolio tizimi o'quvchilarning faolligini oshirish, ularga mustaqil fikrlash va o'zgarishlarga moslashish imkoniyatlarini yaratadi. O'qituvchilar o'z portfolio orqali o'quvchilarning yutuqlarini aniq baholash va rivojlantirish jarayonini samarali boshqarishi mumkin. Shuningdek, bu kompetentliklar o'qituvchining pedagogik mahoratini oshirishga, o'quvchilarni ta'lim jarayoniga yanada faol jalb qilishga xizmat qiladi.

Amaliy mashg'ulot bajarish uchun topshiriqlar:

1. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisi mustaqil ta'limni rivojlantirishda qanday metodlarni qo'llashi kerak?

2. O'qituvchining mustaqil ta'lim kompetentligi o'quvchilarni qanday jihatdan qo'llab-quvvatlaydi?

3. Portfolio tuzish jarayonida o'qituvchining asosiy vazifalari nimalardan iborat?

4. O'quvchilarni mustaqil ta'limga qanday rag'batlantirish usullari samarali bo'ladi?

5. "Portfolio" orqali o'qituvchining pedagogik faoliyatini qanday baholash mumkin?

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. **Islomov, A.** (2021). *Ta'limda mustaqil ishlash va uning samaradorligini oshirish*. Toshkent: O'zbekiston ta'lim akademiyasi.

2. **Mamatov, J.** (2019). *Zamonaviy o'qituvchining pedagogik kompetentligi*. Toshkent: Ta'lim va ilm-fan nashriyoti.

3. **Sodikov, B.** (2020). *Portfolio va uning ta'lim jarayonida qo'llanishi*. Toshkent: Fan va ta'lim nashriyoti.

4. **Abduvaxitov, K.** (2022). *O'qituvchining mustaqil ta'limni boshqarishdagi roli*. Toshkent: O'zbekiston davlat pedagogika universiteti nashriyoti.

5. **Xusanov, N.** (2021). *Innovatsion pedagogik texnologiyalar va o'qituvchining kompetentliklari*. Toshkent: Ta'lim nashriyoti.

TOPSHIRIQLAR, TRENINGLAR, SAVOLLAR:

1. Texnologik madaniyat nima?

- a) Texnologiya va madaniyat o'rtasidagi aloqalarni o'rganish ★
- b) Faqat texnologiyaning o'zi
- c) Madaniyat va ijtimoiy tizimlar bilan bog'liq soha
- d) Texnologik innovatsiyalarni o'rgatish

2. Texnologik kompetentlikni o'rganishning asosiy maqsadi nima?

- a) Yangi texnologiyalarning samaradorligini oshirish
- b) Texnologiyalarni xalqaro miqyosda tahlil qilish
- c) O'quvchilarni texnologiyaga oid bilim va ko'nikmalar bilan ta'minlash ★
- d) Texnologiyalarni faqat amaliyotda qo'llash

3. Zamonaviy o'qituvchining texnologik madaniyati nima?

- a) O'qituvchining texnologiyalarga nisbatan munosabati
- b) O'qituvchining texnologiyalarni o'z darslarida qo'llash qobiliyati ★
- c) Texnologiya bilan bog'liq ko'nikmalarni o'rgatish
- d) Faqat texnologik bilimlarni taqdim etish

4. Zamonaviy o'qituvchining texnologik madaniyatiga qaysi xususiyatlar kiradi?

- a) Kompyuter savodxonligi va texnologiya bilan ishlash qobiliyati ★
- b) Ijtimoiy tarmoqlarda faoliyat yuritish
- c) O'qituvchining yirik dasturlarni qo'llashi
- d) O'qituvchilarga an'anaviy usullarda bilim berish

5. Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning texnologik aspekti nima?

- a) Jamiyatda texnologiyalarni joriy qilish va rivojlantirish ★
- b) Madaniy merosni asrab-avaylash
- c) Ijtimoiy tarmoqlarda faoliyat yuritish
- d) Davlat siyosatining yangi texnologiyalarni qo'llab-quvvatlashi

6. Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning texnologik aspekti qanday o'zgarishlarga olib keladi?

- a) O'qituvchining pedagogik faoliyatini o'zgartiradi
- b) Yangi texnologiyalarni ishlab chiqarishni boshlaydi ★
- c) Ijtimoiy tarmoqdagi o'zgarishlarga olib keladi
- d) Faoliyatni faqat raqamli platformalar bilan cheklaydi

7. O'qituvchining shaxsiy va kasbiy sifatlari texnologik madaniyatni shakllantirishda qanday rol o'ynaydi?

- a) O'qituvchining o'z o'rniga qoyil qolishi
- b) O'qituvchining ko'nikma va bilimlarni doimiy ravishda yangilashi ★
- c) O'qituvchining texnologik qurilmalarga qiziqishi
- d) O'qituvchining faqat yangi texnologiyalarni qo'llashi

8. O'qituvchining kasbiy sifatlariga qanday xususiyatlar kiradi?

- a) Doimiy ravishda yangi bilimlarni o'rganish ★
- b) Faqat texnologiyalarni bilish
- c) O'qituvchilar bilan aloqalarni mustahkamlash

d) Jamiyatda texnologiyalarni rivojlantirish

9. O'qituvchining texnologik madaniyatining tarkibiy qismlari nima?

a) Faoliyat va bilimlarni yangilash

b) Kasbiy ko'nikmalar, texnologik savodxonlik, ijtimoiy ko'nikmalar ★

c) Dars jarayonida texnologiyalarni qo'llash

d) O'qituvchining shaxsiy xususiyatlari

10. O'qituvchining texnologik madaniyati tarkibiy qismlarining qaysi biri eng muhim hisoblanadi?

a) O'qituvchining shaxsiy bilimlari

b) O'qituvchilarni boshqarish

c) Texnologik savodxonlik ★

d) Darslarda faqat raqamli texnologiyalardan foydalanish

11. O'qituvchining texnologik madaniyatini shakllantirish tizimi qanday vazifalarni bajaradi?

a) O'qituvchining shaxsiy ehtiyojlarini qondiradi

b) Darsda texnologik vositalar bilan ishlashni o'rgatadi ★

c) O'qituvchilarning natijalarini faqat o'qituvchining baholashi

d) O'qituvchilarga yangi texnologiyalarni taqdim etadi

12. O'qituvchining texnologik madaniyati baholash qanday mezonlarga asoslanadi?

a) Darsda texnologiyalarni qanday qo'llashiga

b) O'qituvchining bilim va ko'nikmalariga ★

c) O'qituvchilar bilan aloqalariga

d) O'qituvchining faqat kasbiy rivojlanishiga

13. Texnologik ta'limda kompetentlikni rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari qanday?

a) Ta'lim tizimini texnologik yondashuvga moslashtirish ★

b) O'qituvchilarning texnologik madaniyatini baholash

c) Yangi texnologiyalarni o'rgatishning pedagogik asoslari

d) O'qituvchilarni faqat an'anaviy metodlar bilan ta'limlash

14. Texnologik ta'limda kompetentlikni rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari qaysi tamoyillarga asoslanadi?

- a) Faoliyatning boshqaruv tamoyillari
- b) Mustaqil ishlashni rivojlantirish tamoyillari
- c) Kompetensiyaviy yondashuv va yangilanish tamoyillari ★
- d) Texnologik metodlarni qo'llash tamoyillari

15. Kompetensiya va kompetentlik tushunchalarining asosiy farqi nima?

- a) Kompetensiya faqat kasbiy bilimlardan iborat, kompetentlik esa ham kasbiy, ham shaxsiy ko'nikmalarni o'z ichiga oladi ★
- b) Kompetentlik faqat shaxsiy sifatlarni anglatadi, kompetensiya esa kasbiy bilimlarni bildiradi
- c) Kompetensiya faqat ilmiy bilimlardan iborat
- d) Kompetentlik faqat ijtimoiy aloqalar bilan bog'liq

16. Kompetensiya tushunchasining ilmiy maktablar tomonidan talqini qanday amalga oshiriladi?

- a) Faoliyatdagi texnologik yangilanishlarni o'rganish orqali
- b) O'quvchilarni darsda qatnashishga rag'batlantirish orqali
- c) Kasbiy va shaxsiy kompetensiyalarni rivojlantirish orqali ★
- d) Faqat texnologik vositalar yordamida

17. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisi pedagogik kompetentligiga qanday xususiyatlar kiradi?

- a) O'qituvchining texnik bilimlari
- b) O'qituvchining pedagogik metodlarini samarali qo'llay olish qobiliyati ★
- c) O'quvchilarga texnologiya dasturlarini o'rgatish
- d) Ma'lumotlarni tahlil qilish

18. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisi pedagogik kompetentligini qanday rivojlantirish mumkin?

- a) Faoliyatni ko'paytirish
- b) Pedagogik seminarlar va treninglar ★
- c) Faqat o'qituvchining o'zini-o'zi o'rganishi
- d) Amaliyotga yo'naltirilgan faoliyat

19. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisi pedagogik kompetentligining tarkibiy qismlari qaysilar?

- a) Kasbiy, ilmiy va metodik bilimlar ★
- b) Pedagogik yondoshuvlar va kommunikativ qobiliyat
- c) Faqat texnologik bilimlar
- d) Shaxsiy xususiyatlar

20. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisi pedagogik kompetentligi o'quvchilarning qanday rivojlanishiga ta'sir qiladi?

- a) Faqat intellektual rivojlanish
- b) Texnologiyaga bo'lgan qiziqish va tashabbus ★
- c) Shaxsiy xususiyatlar va ijtimoiy faollik
- d) Jismoniy rivojlanish

21. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisi pedagogik kompetentligini rivojlantirish uchun qanday metodlar samarali?

- a) Mavzularni doimiy ravishda takrorlash
- b) Innovatsion pedagogik metodlarni qo'llash ★
- c) O'quvchilarga texnologiya o'rgatish
- d) Ta'limda faqat nazariy bilimlarga e'tibor qaratish

22. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisining metodik kompetentligining asosiy tarkibiy qismi nima?

- a) Pedagogik tajriba
- b) Texnologiyaga oid bilimlar
- c) Metodik yondoshuvlar va o'qitish usullarini bilish ★
- d) O'quv materiallarini tayyorlash

23. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisi metodik kompetentligini qanday takomillashtirishi mumkin?

- a) Amaliyotlarni ko'paytirish
- b) Yangi metodik tadbirlarni qo'llash ★
- c) O'qituvchining faqat o'zini-o'zi baholash
- d) Ilmiy maqolalar yozish

24. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisining metodik kompetentligi qanday omillarga asoslanadi?

- a) Faqat ilmiy bilimlar
- b) Pedagogik, metodik, va amaliy bilimlar ★
- c) O'quvchilarga texnik ko'nikmalarni o'rgatish

d) Kompyuter bilimlari

25. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisi metodik kompetentligini rivojlantirish uchun qanday faoliyatlar samarali hisoblanadi?

a) Teoriyaga e'tibor berish

b) Pedagogik o'quv mashg'ulotlarini o'tkazish ★

c) O'quvchilarga tez-tez testlar berish

d) O'qituvchining shaxsiy bilimini rivojlantirish

26. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisi metodik kompetentligini takomillashtirishning asosiy yo'li nima?

a) Tajriba almashish va yangi metodlarni o'rganish ★

b) O'quv materiallarini yig'ish

c) Faqat texnologik bilimlarni kengaytirish

d) O'quvchilarga o'z-o'zini baholashni o'rgatish

27. Texnologiya o'qituvchisining texnologik kompetentligiga qanday omillar kiradi?

a) Shaxsiy texnik ko'nikmalar

b) Texnologik vositalarni o'quvchilarga o'rgatish qobiliyati

c) Faqat o'quv dasturlarini ishlab chiqish

d) Kompyuterda ishlash ko'nikmalari

28. Texnologiya o'qituvchisining texnologik madaniyati nima uchun muhim?

a) Texnologiyalarni yaratish uchun

b) Texnologik bilimlarni o'quvchilarga samarali yetkazish uchun ★

c) O'qituvchining ijodkorligini rivojlantirish uchun

d) Faqat ilmiy faoliyatni takomillashtirish uchun

29. Texnologiya o'qituvchisi texnologik kompetentligini qanday baholash mumkin?

a) O'qituvchining yozgan maqolalari asosida

b) O'quvchilarning texnologik bilimlarini o'zlashtirishi asosida ★

c) Faqat o'qituvchining shaxsiy bilimlari asosida

d) Pedagogik yondoshuvlar asosida

30. Texnologik kompetentlikni shakllantirishda qanday metodlar ishlatiladi?

- a) Tez-tez amaliy mashg'ulotlar o'tkazish ★
- b) Nazariy bilimlarni berish
- c) Faqat ma'lumot yig'ish
- d) Faqat sinfda o'qish

31. Texnologik madaniyatni rivojlantirish uchun qanday usullar samarali hisoblanadi?

- a) Amaliy mashg'ulotlar va guruh ishlari ★
- b) Yangi texnologiyalardan foydalanish
- c) Faoliyatni nazorat qilish
- d) Faqat dars materiallarini o'rganish

32. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisi pedagogik kompetentligiga qanday xususiyatlar kiradi?

- a) O'qituvchining texnik bilimlari
- b) O'qituvchining pedagogik metodlarini samarali qo'llay olish qobiliyati ★
- c) O'quvchilarga texnologiya dasturlarini o'rgatish
- d) Ma'lumotlarni tahlil qilish

33. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisi pedagogik kompetentligini qanday rivojlantirish mumkin?

- a) Faoliyatni ko'paytirish
- b) Pedagogik seminarlar va treninglar ★
- c) Faqat o'qituvchining o'zini-o'zi o'rganishi
- d) Amaliyotga yo'naltirilgan faoliyat

34. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisining pedagogik kompetentligi tarkibiga nima kiradi?

- a) Kasbiy, ilmiy va metodik bilimlar ★
- b) Pedagogik yondoshuvlar va kommunikativ qobiliyat
- c) Faqat texnologik bilimlar
- d) Shaxsiy xususiyatlar

35. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisining pedagogik kompetentligi o'quvchilarning qanday rivojlanishiga ta'sir qiladi?

- a) Faqat intellektual rivojlanish
- b) Texnologiyaga bo'lgan qiziqish va tashabbus ★**
- c) Shaxsiy xususiyatlar va ijtimoiy faollik
- d) Jismoniy rivojlanish

36. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisi pedagogik kompetentligini rivojlantirish uchun qanday metodlar samarali?

- a) Mavzularni doimiy ravishda takrorlash
- b) Innovatsion pedagogik metodlarni qo'llash ★**
- c) O'quvchilarga texnologiya o'rgatish
- d) Ta'limda faqat nazariy bilimlarga e'tibor qaratish

37. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisining metodik kompetentligining asosiy tarkibiy qismi nima?

- a) Pedagogik tajriba
- b) Texnologiyaga oid bilimlar
- c) Metodik yondoshuvlar va o'qitish usullarini bilish ★**
- d) O'quv materiallarini tayyorlash

38. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisi metodik kompetentligini qanday takomillashtirishi mumkin?

- a) Amaliyotlarni ko'paytirish ★**
- b) Yangi metodik tadbirlarni qo'llash
- c) Faqat o'qituvchining o'zini-o'zi baholash
- d) Ilmiy maqolalar yozish

39. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisining metodik kompetentligi qanday omillarga asoslanadi?

- a) Faqat ilmiy bilimlar
- b) Pedagogik, metodik, va amaliy bilimlar ★**
- c) O'quvchilarga texnik ko'nikmalarni o'rgatish
- d) Kompyuter bilimlari

40. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisi metodik kompetentligini rivojlantirish uchun qanday faoliyatlar samarali hisoblanadi?

- a) Teoriyaga e'tibor berish
- b) Pedagogik o'quv mashg'ulotlarini o'tkazish ★**
- c) O'quvchilarga tez-tez testlar berish

d) O'qituvchining shaxsiy bilimini rivojlantirish

41. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisi metodik kompetentligini takomillashtirishning asosiy yo'li nima?

a) Tajriba almashish va yangi metodlarni o'rganish ★

b) O'quv materiallarini yig'ish

c) Faqat texnologik bilimlarni kengaytirish

d) O'quvchilarga o'z-o'zini baholashni o'rgatish

42. Texnologiya o'qituvchisining texnologik kompetentligiga qanday omillar kiradi?

a) Shaxsiy texnik ko'nikmalar ★

b) Texnologik vositalarni o'quvchilarga o'rgatish qobiliyati

c) Faqat o'quv dasturlarini ishlab chiqish

d) Kompyuterda ishlash ko'nikmalari

43. Texnologiya o'qituvchisining texnologik madaniyati nima uchun muhim?

a) Texnologiyalarni yaratish uchun

b) Texnologik bilimlarni o'quvchilarga samarali yetkazish

uchun ★

c) O'qituvchining ijodkorligini rivojlantirish uchun

d) Faqat ilmiy faoliyatni takomillashtirish uchun

44. Texnologiya o'qituvchisi texnologik kompetentligini qanday baholash mumkin?

a) O'qituvchining yozgan maqolalari asosida

b) O'quvchilarning texnologik bilimlarini o'zlashtirishi asosida

★

c) Faqat o'qituvchining shaxsiy bilimlari asosida

d) Pedagogik yondoshuvlar asosida

45. Texnologik kompetentlikni shakllantirishda qanday metodlar ishlatiladi?

a) Tez-tez amaliy mashg'ulotlar o'tkazish ★

b) Nazariy bilimlarni berish

c) Faqat ma'lumot yig'ish

d) Faqat sinfda o'qish

46. Texnologik madaniyatni rivojlantirish uchun qanday usullar samarali hisoblanadi?

- a) Amaliy mashg'ulotlar va guruhli ishlarni o'tkazish ★**
- b) Faoliyatni faqat individual ravishda amalga oshirish
- c) Faqat texnologiya dasturlarini o'rganish
- d) Yangi metodlar o'rgatish

47. Texnologiya o'qituvchisining umumkasbiy kompetentligi nimani anglatadi?

- a) Faqat pedagogik malakalar
- b) Shaxsiy va kasbiy ko'nikmalar ★**
- c) Texnologik bilimlar va amaliyotga tayyorlik
- d) Faqat kasbiy bilimlar

48. Texnologiya o'qituvchisining umumkasbiy kompetentligini rivojlantirishning asosiy yo'li nima?

- a) Yangi texnologiyalardan foydalanish ★**
- b) Faqat o'qituvchining tajribasi
- c) Pedagogik bilimlarni mustahkamlash
- d) Shaxsiy faoliyatni oshirish

49. Texnologiya o'qituvchisi umumkasbiy kompetentligini rivojlantirishda qanday metodlardan foydalanadi?

- a) Ta'limda interaktiv metodlar ★**
- b) Faqat yozma ishlarni bajarish
- c) Tez-tez mashg'ulotlar o'tkazish
- d) Yangi texnologiyalarni o'rganish

50. O'qituvchining umumkasbiy kompetentligi qaysi sohalarda zarur?

- a) Faqat texnologiyada
- b) Jamiyatning ijtimoiy va iqtisodiy tizimlarida
- c) Pedagogik faoliyatda ★**
- d) Faqat kasbiy faoliyatda

TOPSHIRIQLARGA IJODIY YONDASHING:

Pedagoglik kompetensiyasini oshirishga mo'ljallangan **TRENING**

Trening maqsadi: Trening o'qituvchilarning muomala

madaniyatini rivojlantirishga, ta'lim sub'ektlari bilan samarali kommunikativ aloqalar o'rnatishga hamda kompetentlikni rivojlantirishga mo'ljallangan.

Ijtimoiy-psixologik trening guruhning bosqichma-bosqich rivojlanishi hamda guruh a'zolarining o'z-o'zini tushunib etishi prinsiplari asosida qurilgan. Har bir uchrashuv oldingisining mantiqiy davomi bo'lib hisoblanadi. Mashg'ulot guruhda o'zaro ishonch muhitini yaratishga imkon beruvchi mashqlardan boshlanadi.

1- MASHG'ULOT

Tashkiliy qism. –Mazkur qismda guruh a'zolarining bir-birlari bilan hamda mashg'ulot olib boruvchi bilan tanishuvlari amalga oshiriladi. Trening dasturi muhokama etiladi.

Odatda qoidalar quyidagilardan iborat bo'ladi:

Faollik tamoyili: Mas'uliyat og'irligining mashg'ulot

qatnashchisi zimmasiga o'tkazilishi uning motiv-extiyoj va emotsional- irodaviy sifatlarini faollashtirishga imkoniyat yaratadi, chunki, u yoki bu masala echimiga o'z shaxsiy xissasini qo'shish xoxishi faol hamkorlik va hamfikrlilikka undaydi.

Pozitsiyalar tengligi tamoyili: Mashg'ulot olib boruvchi qatnashchilar bilan birga mustaqil faoliyatning individual uslublarini ishlab chiqishga qaratilgan birgalikdagi jamoaviy bilish faoliyatiga kirishadi. SHu bilan bir qatorda, mashg'ulot olib boruvchi muammolar echimini topishda o'z qarashlarini qatnashchilar qabul qilishlariga majbur etmasligi, balki guruh mashg'ulotning har bir qatnashchisi navbati bilan ma'lum sharoitda guruh rahbari, guruh etakchisi bo'la olishi mumkinligini qatnashchilar ongiga singdirishi lozim, Mazkur tamoyilning amalga oshirilishi har bir shaxsning o'ziga xosligi va uning tajribasining o'zgalar tomonidan munosib baholanishini amalda namoyish etishiga imkon yaratadi.

Teskari aloqani ta'minlash tamoyili: Ushbu tamoyil faollik tamoyili bilan uzviy bog'liq. Mazkur tamoyilning amalga oshirilishi guruh jarayonlarni bir xilda adekvat idrok etishni ta'minlovchi o'zida «o'zga» obrazini yaratishga yordam beradi. «Teskari aloqa» -deganda amaliy

mashg'ulotni bajarish vaqtida turli holat va vaziyatlarning barcha qatnashchilar tomonidan bevosita o'z nuqtai-nazarlarini aks ettiruvchi konstruktiv, argumentlashtirilgan fikr-mulohazalarini ochiq muhokama etilishi tushiniladi. Shu bilan birga aniq bir vaziyatga nisbatan o'z munosabatini bildirish abstrakt tarzda emas, balki o'z-o'zini tushunish va o'z-o'zini rivojlantirish jarayonlarini mujassam etgan holda kechadi.

«Shu erda va hozir» tamoyili: Garchi biror qatnashchi o'z hayotida «o'shanda va o'sha erda» sodir bo'lgan muammo haqida gapirib, «O'shanda va o'sha erda» bu xususda ko'nglida kechgan tuyg'ular haqida gapirmasin, baribir uning «shu erda va hozir» xis etayotgan tuyg'ulari isosiy va muhim hisoblanadi.

O'zaro ishonch asosidagi muloqot: Guruhda faqatgina o'zaro ishonchga asoslangan, bir-biriga xayrixoxlik muhitigina muhokama qilayotgan masalalar bo'yicha ochiq mulohazalar bildirilishiga sharoit yaratadi. Guruhda zarur darajada ishonchga asoslangan psixologik iqlimni ta'minlash guruh rahbarining asosiy iazifalaridan biri hisoblanadi.

Emotsional ochiqlik tamoyili: Qatnashchilar «shu erda va hozir» xis etayotgan tuyg'u va kechinmalarini guruh qatnashchilari etiboriga shunday xavola etishlari zarurki, ushbu tuyg'u va kechinmalar guruhiy tajriba mulkiga aylanishi lozim.

«Men - mulohaza» tamoyili: O'z tuyg'u va kechinmalarini faqat «Men - axbarot» shaklida bayon etish va doimo o'z nomidan gapirish:

«Menni xis etaman», «Menimcha,...», «Men o'ylaymanki,» va xokazo.

Mashg'ulot olib boruvchi «Hammamizga ma'lumki, ...», «Har birimiz bilamizki,..», «Barcha fikrlarga qo'shilgan holda, ...» kabi iboralar ishlatgan qatnashchilarni ehtiyotkorlik bilan «Aytmoqchisizki, (siz) sizga ...» kabi iboralar bilan tuzatishga harakat qilishi lozim.

Shaxsiy javobgarlik tamoyili: Guruhning har bir a'zosi mashg'ulot jarayonida u bilan kechadigan hodisalar uchun javobgarlikni zimmasiga oladi va boshqa a'zolarga nisbatan suveren shaxs sifatida munosabatda bo'ladi. Guruh ishining natijalari - guruhdagi har bir a'zoning shaxsiy natijasidir. Shaxsiy xissa qo'shish prinsipi quyidagi mazmunga ega bo'ladi: Guruhiy jarayonga qancha ko'p qatnashsang, shuncha ko'p

teskari aloqaga, o'z ustringda ishlash uchun ko'proq materialga ega bo'lasan.

Konfedsionallik tamoyili: Guruhda kechadigan voqealarni, guruh, qatnashchilari haqidagi mulohazalarni mashg'ulotda qatnashmayotgan kishilar bilan muhokama qilmaslik, sir tutish. Faqat o'z harakatlari va kechinmalari haqidagina gapirish mumkin.

Erkin tanlov tamoyili: Bu tamoyil asosida qatnashchilar mashg'ulotga ko'ngilli ravishda o'z xoxishlari bilan qatnashishlari mumkin.

Tashkiliy mashg'ulot davomida guruh qatnashchilari boshqalarga o'zlari to'g'risidagi ma'lumotlar haqidagina axborot beradilar va o'zlari uchun maqbul nom taklif etadilar.

Guruh rahbarining maqsadi: guruhda o'zaro xayrixoxlik muhitini yaratish va qatnashchilarda ko'pincha ilk uchrashuvlarda paydo bo'ladigan ichki ruxiy zo'riqlashlarni yo'qotishga harakat qilish.

2-MASHG'ULOT

Salomlashish an'anasi - har bir mashg'ulot guruh a'zolarining so'rashish jarayonida bir- birlariga ilik so'zlar bilan murojaat qilishlari bilan boshlanadi. Ular bu bilan o'zlarini hamkorlikdagi ishga tayyorlashadi.

Maqsad: mashg'ulot boshidagi qatnashchilarda gisiqlik holatlarini yo'qotish, atrofdagilardagi ijobiy sifatlarni ko'raolish malakasini o'zlashtirish.

«Tanishuv»-birinchi tinglovchi o'z ismini aytadi, keyingi har bir qatnashchi o'zidan oldingi tinglovchilarning va o'zining ismini takrorlaydi. Oxirgi tinglovchi guruhdagi barcha tinglovchilarning ismini aytishi lozim.

Maqsad: guruh jipsligini mustahkamlash. Xotira mashqi.

«**Men kimman?**»- Trening qatnashchilari doira shaklida o'tirishadi. Navbati bilan ular o'z karakterlaridagi bitta ijobiy va bitta salbiy tomonlarni aytadilar. Boshqa qatnashchilar aniqlash uchun savollar berishlari mumkin. Guruh rahbarining vazifasi guruhdagi o'zaro ishonch muhitini buzadigan savollar berilishiga yo'l kuymaslik.

Maqsad: trening qatnashchilarining o'z individual xususiyatlarini anglashlari, guruhning boshqa a'zolari bilan tanishish.

«**Ertak**» - Qatnashchilar doira shaklida o'tirishadi. Ulardan biri ertak aytishni boshlaydi, masalan, «Bir bor ekan, bir yo'q ekan. Kadim zamonda bir chol bilan kampir bor ekan». Uning yonida turgan qatnashchi esa undan keyingi bo'lgan voqeani qo'shib aytadi. Keyingi qatnashchi ham ertakni davom ettiradi.

Maqsad: eshitish xotirasini rivojlantirish, muomaladagi sherikni tinglash qobiliyatini rivojlantirish.

«**Dialog**» Guruhning ikki qatnashchisiga o'zaro dialogvaziyatida ikki xil vazifa, maqsad qo'yiladi. Ulardan biri ikkinchisini biror-bir narsaga (Masalan: sport tugragiga qatnashish, uyga vazifani birgalikda bajarishga, yangi kinofilmni ko'rishga va boshqalarga) ko'ndirishga, ikkinchisi esa unga yordam berishni butunlay rad etishga harakat qiladi. SHu bilan birga ular suhbat davomida ahloq me'yorlari doirasidan chiqmasliklari, o'z xoxishlarini ishonchli dalillashlar asosida bayon etishlari lozim bo'ladi. Mashq dialog qatnashchilaridan biri ikkinchisining fikriga bo'ysunmaguncha davom etadi.

Maqsad: o'z fikr-mulohazalarini, manfaatlarini himoya qila olish malakasini shakllantirish, bu sohada o'zida mavjud vositalarni boyitish, ziddiyatli vaziyatlarda o'z xatti-harakatini boshqara olish.

«**Xayrlashuv an'anasi**» - Qatnashchilar doira shaklida o'tirishadi. Har bir qatnashchi o'z yonida o'tirgan sherigi bilan hayrlashadi va unga ezgu tilaklar tilaydi. **Maqsad:** guruhdagi muhitni yaxshilash, mashg'ulot haqida ilik xotiralar qolishini ta'minlash.

SAVOLLARGA JAVOB BERING:

1. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisi pedagogik kompetentligining asosiy jihatlarini sanab bering.
2. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisi metodik kompetentligini qanday rivojlantirish mumkin?
3. Texnologiya o'qituvchisining texnologik madaniyati qanday ahamiyatga ega?
4. Texnologiya o'qituvchisining umumkasbiy kompetentligi

qanday ko'nikmalarni o'z ichiga oladi?

5. Texnologiya o'qituvchisining ijodiy kompetentligi nima uchun muhim?

6. O'qituvchining axborot bilan ishlash kompetentligi qanday shakllanadi va qanday vazifalarni bajaradi?

7. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisining intellektual kompetentligi qanday jihatlarni o'z ichiga oladi?

8. O'qituvchining operatsion-texnologik kompetentligi nima va uni qanday rivojlantirish mumkin?

9. Innovatsion hamkorlik sharoitida texnologiya o'qituvchisi qanday amaliy-faoliyatli kompetentliklarni rivojlantiradi?

10. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisining o'zini-o'zi boshqarish kompetentligi qanday jihatlarni qamrab oladi?

11. Texnologiya o'qituvchisining jamoani tashkil qilish va nazorat qilish qobiliyati qanday rivojlanadi?

12. "Portfolio" metodi orqali texnologiya o'qituvchisi qanday kompetentliklarni namoyish etishi mumkin?

13. Zamonaviy o'qituvchining kommunikativ kompetentligi nima va u qanday rivojlanadi?

14. Texnologiya o'qituvchisi qanday metodlarni qo'llab, o'quvchilarning texnologik ko'nikmalarini rivojlantiradi?

15. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisining pedagogik metodlarini samarali qo'llashda qanday omillar muhim?

16. Texnologiya o'qituvchisi o'quvchilarga texnologiya dasturlarini o'rgatishda qanday usullarni qo'llaydi?

17. Texnologiya o'qituvchisi pedagogik kompetentligini qanday baholash mumkin?

18. O'qituvchining mustaqil ta'lim kompetentligi qanday shakllanadi?

19. O'qituvchining kommunikativ kompetentligini rivojlantirishda qanday faoliyatlar samarali?

20. Texnologiya o'qituvchisining jamoaviy ishlash kompetentligini qanday baholash mumkin?

21. Texnologiya o'qituvchisining shaxsiy kompetentligini qanday

rivojlantirish mumkin?

22. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisi o'z bilim va ko'nikmalarini qanday yangilab turishi lozim?

23. Texnologiya o'qituvchisining ilmiy kompetentligi qanday rivojlanadi?

24. Texnologiya o'qituvchisining metodik kompetentligini takomillashtirishda qanday usullar samarali?

25. Texnologiya o'qituvchisi o'quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga qanday ta'sir ko'rsatadi?

26. Texnologiya o'qituvchisi pedagogik yondoshuvlar va metodlarni qanday tanlaydi?

27. Texnologiya o'qituvchisi o'quvchilarga ilmiy va texnik ko'nikmalarni o'rgatishda qanday metodlarni qo'llaydi?

28. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisi o'z faoliyatida qanday innovatsion yondoshuvlarni qo'llaydi?

29. Texnologiya o'qituvchisi axborotlarni samarali saralash va tahrirlashda qanday qobiliyatlarni rivojlantiradi?

30. Texnologiya o'qituvchisi o'zining pedagogik faoliyatini qanday samarali boshqaradi?

31. O'qituvchining texnologik kompetentligi qanday rivojlanadi?

32. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisi pedagogik yondoshuvlar bilan qanday ishlaydi?

33. O'qituvchining pedagogik kompetentligi va texnologik kompetentligi o'rtasidagi farqni tushuntirib bering.

34. Texnologiya o'qituvchisi o'quvchilar bilan qanday samarali muloqot qilishni bilishi kerak?

35. O'qituvchining shaxsiy va kasbiy rivojlanishini ta'minlash uchun qanday metodlar mavjud?

36. Texnologiya o'qituvchisi o'quvchilarning texnologik bilimlarini qanday baholaydi?

37. Texnologiya o'qituvchisi qanday metodlarni qo'llab o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishini ta'minlaydi?

38. Texnologiya o'qituvchisi o'z faoliyatida qanday yangi texnologiyalardan foydalanadi?

39. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisi o'quvchilarga qanday ko'nikmalarni o'rgatish zarur?

40. Texnologiya o'qituvchisi o'zining ilmiy faoliyatini qanday tashkil etadi?

41. O'qituvchining metodik kompetentligi qanday o'lchanadi?

42. Texnologiya o'qituvchisi o'quvchilarga qanday ma'lumotlarni samarali taqdim etadi?

43. Texnologiya o'qituvchisi o'quvchilarga ilmiy tajribalar va amaliyotlarni qanday o'rgatadi?

44. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisi o'zining pedagogik yondoshuvlarini qanday yangilaydi?

45. Texnologiya o'qituvchisi qanday faoliyat bilan o'quvchilarni rag'batlantiradi?

46. Zamonaviy texnologiya o'qituvchisi o'zining metodik bilimlarini qanday takomillashtiradi?

47. Texnologiya o'qituvchisi o'quvchilarga texnologiya bo'yicha darslar qanday o'tkazadi?

48. Texnologiya o'qituvchisi qanday pedagogik va ilmiy tadqiqotlar olib boradi?

49. Texnologiya o'qituvchisi jamoaviy ishlash va kommunikativ kompetentlikni qanday rivojlantiradi?

50. Texnologiya o'qituvchisi o'zining pedagogik faoliyatini qanday tahlil qiladi va yaxshilaydi?

Tayanch tushunchalar:

1. **Pedagogik kompetentlik** – O'qituvchining ta'lim jarayonida samarali ishlash uchun zarur bo'lgan pedagogik bilim, ko'nikma va tajriba.

2. **Metodik kompetentlik** – O'qituvchining darslarni samarali tashkil etish va o'qitish metodlarini qo'llash qobiliyati.

3. **Texnologik kompetentlik** – O'qituvchining texnologiyalarni ta'lim jarayonida qo'llash qobiliyati.

4. **Kompetentlik** – Ma'lum bir faoliyatni samarali va sifatli bajarish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va tajriba.

5. **Ijodiy kompetentlik** – O‘qituvchining yangi g‘oyalarni yaratish va mavjud bilimlarni innovatsion tarzda qo‘llash qobiliyati.

6. **Tashkilotchilik kompetentligi** – O‘qituvchining ta’lim jarayonida tashkilotchilik ko‘nikmalarini amalga oshirish qobiliyati.

7. **Boshqaruv kompetentligi** – O‘qituvchining o‘quv jarayonini samarali boshqarish va o‘quvchilarni rag‘batlantirish qobiliyati.

8. **Kommunikativ kompetentlik** – O‘qituvchining o‘quvchilar bilan samarali muloqot o‘rnatish va ma'lumotni aniq va tushunarli tarzda etkazish qobiliyati.

9. **Axborot bilan ishlash kompetentligi** – O‘qituvchining axborotni to‘plash, saralash, tahrirlash va qo‘llash qobiliyati.

10. **Intellektual kompetentlik** – O‘qituvchining bilimlarni tahlil qilish, sintez qilish va qarorlar qabul qilish qobiliyati.

11. **Operatsion-texnologik kompetentlik** – O‘qituvchining texnologik vositalarni ta’lim jarayonida samarali qo‘llash va ishlatish qobiliyati.

12. **Amaliy-faoliyatli kompetentlik** – O‘qituvchining amaliy ishlar orqali ta’limni tashkil etish va o‘quvchilarga texnik ko‘nikmalarni o‘rgatish qobiliyati.

13. **O‘zini-o‘zi boshqarish kompetentligi** – O‘qituvchining o‘z faoliyatini mustaqil ravishda tashkil etish va nazorat qilish qobiliyati.

14. **Muammoli vaziyatlarni hal etish kompetentligi** – O‘qituvchining ta’lim jarayonidagi muammolarni hal etish va o‘zgarishlarga moslashish qobiliyati.

15. **Jamoani tashkil qilish kompetentligi** – O‘qituvchining o‘quvchilarning jamoaviy ishlarini tashkil qilish va boshqarish qobiliyati.

16. **Rag‘batlantirish kompetentligi** – O‘qituvchining o‘quvchilarga motivatsiya va rag‘batlantirish berish qobiliyati.

17. **Mustaqil ta’lim kompetentligi** – O‘qituvchining o‘quvchilarga mustaqil ta’lim olishni o‘rgatish qobiliyati.

18. **Portfolio** – O‘qituvchining o‘zining pedagogik faoliyatini hujjatlashtirish va baholash uchun yig‘ilgan materiallar to‘plami.

19. **Innovatsion pedagogik metodlar** – O‘qituvchining ta’lim jarayonini yangicha yondoshuvlar bilan o‘zgartirish va yangilash usullari.

20. **Ta'limda axborot texnologiyalari** – O'qituvchining o'quv jarayonida kompyuter, internet va boshqa axborot texnologiyalarini qo'llash ko'nikmasi.

21. **Pedagogik yondoshuvlar** – O'qituvchining ta'lim jarayonida o'quvchilarga yondoshuv va metodlarni tanlash uslubi.

22. **Texnologiya integratsiyasi** – O'qituvchining texnologiyalarni ta'lim jarayoniga qo'shish va qo'llashning samarali usullari.

23. **Innovatsion o'qitish metodlari** – Yangi texnologiyalar, g'oyalar va metodlardan foydalangan holda o'qitish.

24. **Pedagogik o'zgarishlar** – O'qituvchining ta'lim jarayonida yangi usul va yondoshuvlarni amalga oshirishi.

25. **Ko'p tomonlama ta'lim** – O'quvchilarning turli ko'nikmalarini rivojlantirish uchun kompleks metodlarni qo'llash.

26. **O'quv materiallarini tayyorlash** – O'qituvchining ta'limda foydalaniladigan materiallarni yaratish va tayyorlash ko'nikmasi.

27. **Boshqaruv tizimi** – Ta'lim jarayonini samarali boshqarish uchun zarur bo'lgan metodlar va usullar tizimi.

28. **O'quvchi bilimi** – O'quvchilarning o'qish jarayonida o'zlashtirgan bilimlari va ko'nikmalari.

29. **Pedagogik tajriba** – O'qituvchining o'qituvchilik faoliyatidagi tajribasi va o'z faoliyatini takomillashtirishga yo'naltirilgan bilimlari.

30. **Kasbiy malaka** – O'qituvchining kasbiy ko'nikmalar va bilimlarga ega bo'lishi.

31. **Ta'lim metodikasi** – O'qitish va o'rganish metodlarini qo'llashning ilmiy asoslari.

32. **Kreativ pedagogika** – O'qituvchining ijodiy yondoshuvlarni qo'llash orqali ta'lim jarayonini takomillashtirish usuli.

33. **Amaliy pedagogika** – O'qituvchining pedagogik bilimlarni amalda qo'llash va o'quvchilarga o'rgatish qobiliyati.

34. **Ta'lim tizimi** – O'qituvchining o'quv jarayonida ta'limning tashkil etilishi va uning ishlash tizimi.

35. **Pedagogik yondashuvlar** – O'qituvchining o'quvchilarga o'rganish jarayonida qo'llanadigan turli usullar va strategiyalar.

36. **Resurslarni boshqarish** – O'qituvchining o'quv jarayonida

mavjud resurslarni samarali boshqarish qobiliyati.

37. **Texnik ko‘nikmalar** – O‘qituvchining texnologiyalarni ishlatishdagi bilimlari va ko‘nikmalari.

38. **Matematika va texnologiya** – Zamonaviy texnologiyaaning matematik o‘qitishdagi o‘rni va imkoniyatlari.

39. **Ta’lim samaradorligi** – O‘quv jarayonida maqsadga erishish darajasi va uning sifatini o‘lchash.

40. **Yangi texnologiyalarni o‘rganish** – O‘qituvchining yangi texnologiyalarni tushunish va ularni o‘quv jarayoniga joriy etish qobiliyati.

41. **Integratsion ta’lim** – Bir nechta fanlarni birlashtirib o‘quvchilarga kompleks bilimlarni o‘rgatish.

42. **Innovatsion metodlar** – Yangi pedagogik metodlar orqali o‘quvchilarning bilimni rivojlantirish.

43. **Pedagogik tizim** – O‘qituvchining pedagogik faoliyatini tashkil qilish va boshqarish tizimi.

44. **Mavzu bo‘yicha ko‘nikmalar** – O‘qituvchining aniq bir mavzu bo‘yicha bilim va ko‘nikmalarni o‘rgatish qobiliyati.

45. **O‘qituvchining pedagogik faoliyati** – O‘qituvchining o‘quvchilarga bilim berish jarayonidagi faoliyati.

46. **Texnologik vositalar** – Ta’lim jarayonida foydalaniladigan barcha texnologik vositalar va ularning ahamiyati.

47. **Boshqaruv metodlari** – Ta’lim jarayonida samarali boshqaruvni amalga oshirish uchun qo‘llaniladigan metodlar.

48. **O‘qituvchining shaxsiy rivojlanishi** – O‘qituvchining o‘z bilim va ko‘nikmalarini doimiy ravishda takomillashtirishi.

49. **Ta’limning sifatini o‘lchash** – O‘quvchilarning bilimlarini baholash va ta’lim samaradorligini tahlil qilish.

50. **Texnologik yondoshuvlar** – O‘qituvchining ta’lim jarayonida texnologiyalarni qo‘llashdagi yondoshuvi.

51. **Motivatsiya** – O‘quvchilarda ta’limga qiziqish va harakatni kuchaytirish jarayoni.

52. **Pedagogik ko‘nikmalar** – O‘qituvchining o‘quvchilarni o‘rgatish va ta’lim jarayonini samarali tashkil etish qobiliyati.

53. **Interaktiv metodlar** – O‘quvchilarning faol ishtirokini ta’minlash uchun qo‘llaniladigan metodlar.

54. **O‘quv dasturlari** – O‘qituvchining darsliklar va qo‘llanmalar yordamida o‘quvchilarga ta’lim berish dasturlari.

55. **Nazorat va baholash** – O‘quvchilarning bilimlarini nazorat qilish va baholash usullari.

56. **O‘qituvchining o‘zini o‘zi baholash** – O‘qituvchining o‘z faoliyatini tahlil qilish va baholash jarayoni.

57. **O‘quvchilarni rag‘batlantirish** – O‘quvchilarga mukofotlar va qiziqarli faoliyatlar orqali rag‘bat berish.

58. ****Tajriba almashish**** – O‘qituvchilarning tajribalarini bir-birlariga taqdim etish va o‘rganish.

59. **O‘quv materiallarini modernizatsiya qilish** – Eski materiallarni yangi uslublar va texnologiyalar bilan yangilash.

60. **Pedagogik innovatsiyalar** – O‘qituvchining ta’limda yangi g‘oyalar va metodlarni qo‘llashdagi yondoshuvi.

61. **O‘qituvchining ijtimoiy roli** – O‘qituvchining jamiyatdagi o‘rni va unga ta’siri.

62. **O‘quvchilarning intellektual rivojlanishi** – O‘quvchilarning fikrlash va tahlil qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish.

63. **Ta’limda kreativlik** – O‘qituvchining ta’lim jarayonida ijodiy yondoshuvlarni qo‘llash. 64. **Psixologik kompetentlik** – O‘qituvchining o‘quvchilar bilan psixologik jihatdan muloqot qilish va ularni tushunish qobiliyati.

65. **Ta’limda integratsiya** – Bir nechta fanlarni qo‘shib o‘quvchilarga mukammal bilim berish.

66. **Darsliklarning interaktivligi** – O‘quv materiallarining interaktiv va o‘quvchilarga mos tarzda ishlab chiqilishi.

67. **Amaliy o‘qitish** – O‘quvchilarga nafaqat nazariy, balki amaliy ko‘nikmalarni ham o‘rgatish.

68. **Axborot kommunikatsiya texnologiyalari** – Ta’limda zamonaviy texnologiyalarni qo‘llash va ulardan foydalanish.

69. **Ta’limning globalizatsiyasi** – Butun dunyo bo‘yicha ta’lim tizimlarining bir-biriga yaqinlashishi.

70. **Texnologiyalarni o‘quv jarayoniga kiritish** – O‘qituvchining yangi texnologiyalarni ta’lim jarayoniga qo‘shish ko‘nikmasi.

71. **Darsni rejalashtirish** – Darsning maqsadlarini belgilash va unga tayyorgarlik ko‘rish jarayoni.

72. **O‘quvchilarni baholashning yangi tizimi** – O‘quvchilarni o‘rganish va baholashda yangi yondoshuvlar.

73. **O‘quvchilar bilan ishlash usullari** – O‘quvchilarning ehtiyojlariga mos ravishda darslarni tashkil etish.

74. **Yangi metodlarni o‘rganish** – Pedagogik metodlarni o‘rganish va ulardan foydalanish. 75. **Mustahkamlash darslari** – O‘quvchilarning o‘zlashtirgan bilimlarini mustahkamlash uchun o‘tkaziladigan darslar.

76. **Multimedia vositalari** – O‘quv jarayonida foydalaniladigan rasm, video va boshqa texnologik vositalar.

77. **Kompyuter texnologiyalarini o‘rganish** – O‘quvchilarga kompyuter va texnologiyalardan foydalanishni o‘rgatish.

78. **O‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi munosabatlar** – O‘qituvchi va o‘quvchilar o‘rtasidagi samarali muloqot.

79. **O‘quv jarayonini rejalashtirish** – O‘qituvchining o‘quv jarayonini samarali rejalashtirish qobiliyati.

80. **E-oqitish** – Onlayn o‘qitish va texnologiyalar orqali ta’lim berish.

81. **Ta’limda interaktiv metodlar** – O‘quvchilarni faol ishtirok etishga undovchi metodlar. 82. **Kreativ metodlar** – O‘qituvchining ijodiy yondoshuvlar orqali o‘quvchilarning qiziqishini oshirish.

83. **Pedagogik texnologiyalar** – O‘qitishda yangi texnologiyalarni qo‘llash usullari.

84. **O‘quvchilarni rag‘batlantirish metodlari** – O‘quvchilarning faolligini oshirish va motivatsiyasini kuchaytirish.

85. **Vaqtni boshqarish** – O‘qituvchining darslarni samarali o‘tkazish uchun vaqtni boshqarish qobiliyati.

86. **Yuqori texnologiyalarni qo‘llash** – Ta’limda ilg‘or texnologiyalardan foydalanish.

87. **Pedagogik kommunikatsiya** – O‘qituvchining o‘quvchilar bilan samarali muloqot qilish. 88. **Pedagogik didaktika** – Ta’lim

jarayonining ilmiy asoslari va uslublari.

89. **Multidimensional ta'lim** – O'quvchilarga ko'p jihatdan bilim berish.

90. **O'quv jarayonini tahlil qilish** – O'qituvchining dars va ta'lim jarayonlarini tahlil qilib, ularni takomillashtirish.

91. **Taqdimot va interaktiv vositalar** – Darslarda ma'lumotlarni samarali taqdim etish uchun interaktiv vositalardan foydalanish.

92. **Ta'limda metodik yondoshuvlar** – Ta'lim jarayonini metodik jihatdan tashkil etish va rivojlantirish.

93. **O'qituvchining kompetentlik darajasi** – O'qituvchining o'z kasbiy kompetentligini qanday baholash mumkin.

94. **O'quvchilarning ehtiyojlarini o'rganish** – O'quvchilarning ehtiyojlarini aniqlash va ta'lim jarayonini shu asosda tashkil etish.

95. **Texnologik integratsiya** – Ta'limda texnologiyalarni birlashtirib ishlatish.

96. **Didaktik materiallar** – O'qitishda foydalaniladigan darsliklar, qo'llanmalar va boshqa materiallar.

97. **O'quvchilarni baholash tizimi** – O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash usullari.

98. **O'qituvchining ijtimoiy faoliyati** – O'qituvchining jamiyatdagi faoliyati va uning o'quvchilar bilan ishlashdagi roli.

99. **O'quv metodlari** – O'qituvchining o'quvchilarni o'rgatish uchun qo'llagan metod va usullari.

100. **Innovatsion pedagogik texnologiyalar** – Pedagogik jarayonlarni yaxshilash uchun yangi texnologiyalardan foydalanish.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. **Asanov, N. B.** (2021). *Pedagogik kompetentlik: Nazariya va amaliyot*. Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi.
2. **Mirzaev, B. T.** (2020). *Ta'lim tizimida texnologik yondoshuvlar*. Toshkent: O'zbekiston pedagogika akademiyasi.
3. **Juraev, K. O.** (2019). *Zamonaviy o'qituvchining texnologik madaniyati*. Tashkent: O'zbekiston xalq ta'limi vazirligi.
4. **Tashkenbaeva, M. K.** (2022). *Kompetentlikka yo'naltirilgan ta'lim tizimi*. Toshkent: O'zbekiston pedagogika instituti.
5. **Karimov, A. K.** (2018). *Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish va texnologik ta'lim*. Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti.
6. **Ismailova, Z. R.** (2021). *Kompetentlik va ta'limda texnologik yondoshuvlar*. Toshkent: Pedagogika va psixologiya ilmiy-nazariy jurnal.
7. **Kamilova, F. F.** (2017). *Ta'limda kompetensiya va kompetentlik yondoshuvlarining ilmiy asoslari*. Toshkent: O'zbekiston davlat pedagogika universiteti.
8. **Djurabekov, A. T.** (2020). *O'qituvchi texnologik madaniyatining o'rni va roli*. Tashkent: O'zbekiston ta'limi.
9. **Akramov, N. Sh.** (2019). *Texnologik ta'limda pedagogik yondoshuvlar*. Toshkent: Ta'lim va rivojlanish.
10. **Salomova, B. K.** (2021). *Texnologik ta'limda kompetentlikni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari*. Toshkent: O'zbekiston milliy universiteti.
11. **Mirov, R. F.** (2018). *Kompetensiya yondoshuvining nazariy va amaliy asoslari*. Toshkent: O'zbekiston texnologiya universiteti.
12. **G'ulomov, M. X.** (2022). *Texnologik ta'limda o'qituvchining kompetentligini rivojlantirish*. Toshkent: Oliy o'quv yurtlari o'qituvchilari uchun qo'llanma.
13. **Sultonov, D. A.** (2020). *O'qituvchining kompetentligini rivojlantirishda yangi texnologiyalar*. Toshkent: Milliy universitet.
14. **Usmanov, S. R.** (2021). *Texnologik ta'limda didaktik yondoshuvlar*. Tashkent: O'zbekiston pedagogika akademiyasi.
15. **Abdurazakov, B. M.** (2019). *Texnologik ta'lim o'qituvchilari*

kompetensiyalarini rivojlantirish. Toshkent: Ta'limda metodik yondoshuvlar.

16. **Sharipova, G. S.** (2020). *Pedagogik texnologiyalar va ularning ta'limdagi o'rni.* Toshkent: O'zbekiston pedagogika akademiyasi.

17. **Musaev, I. I.** (2022). *Ta'limda kompetensiya yondoshuvining rivojlanish tendensiyalari.* Tashkent: Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi.

18. **Sattorov, Z. A.** (2018). *Kompetentlik yondoshuvining zamonaviy tendensiyalari.* Toshkent: Oliy o'quv yurtlari.

19. **Azimov, K. Z.** (2017). *Zamonaviy ta'limda texnologiyalarning roli va ta'siri.* Toshkent: Ta'lim texnologiyalari.

20. **Dzhuraev, S. A.** (2021). *Ta'limda texnologik madaniyatni rivojlantirish.* Toshkent: O'zbekiston ta'lim tizimi.

21. **Asanov, N. B.** (2021). *Pedagogik kompetentlik: Nazariya va amaliyot.* Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi.

22. **Karimov, A. K.** (2020). *Zamonaviy o'qituvchining metodik va texnologik kompetentliklari.* Toshkent: O'zbekiston pedagogika akademiyasi.

23. **Mirzaev, B. T.** (2019). *Kompetentlik yondoshuvlarining pedagogik asoslari.* Tashkent: Oliy o'quv yurtlari nashriyoti.

24. **Sultonov, D. A.** (2018). *O'qituvchining metodik va ijodiy kompetentliklarini rivojlantirish.* Tashkent: O'zbekiston xalq ta'limi vazirligi.

25. **Sharipova, G. S.** (2021). *Texnologik ta'limda kompetentlik yondoshuvlarining zamonaviy tendensiyalari.* Tashkent: Oliy ta'lim muassasasi.

26. **Ismailova, Z. R.** (2020). *Kompetentlikni rivojlantirishda pedagogik yondoshuvlar.* Toshkent: Ta'lim va taraqqiyot nashriyoti.

27. **Musaev, I. I.** (2022). *Texnologik ta'lim o'qituvchisining kompetentligini shakllantirishning amaliy metodlari.* Toshkent: O'zbekiston pedagogika akademiyasi.

28. **Azimov, K. Z.** (2021). *Kompetentlikka yo'naltirilgan ta'lim yondoshuvlari.* Toshkent: Ta'lim tizimi nashriyoti.

29. **Tashkenbaeva, M. K.** (2019). *Texnologiya o'qituvchisining umumkasbiy kompetentligi*. Toshkent: O'zbekiston texnologiya universiteti.
30. **Juraev, K. O.** (2020). *O'qituvchining axborot bilan ishlash kompetentligi*. Tashkent: Oliy o'quv yurtlari.
31. **Mirov, R. F.** (2021). *Texnologik va metodik kompetentliklarni takomillashtirish*. Tashkent: O'zbekiston ta'limi
32. **G'ulomov, M. X.** (2021). *Zamonaviy ta'lim sharoitida kompetentliklarni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari*. Toshkent: Oliy ta'lim institutlari.
33. **Sattorov, Z. A.** (2022). *Innovatsion ta'lim sharoitida o'qituvchining kompetentliklarini rivojlantirish*. Tashkent: O'zbekiston texnologiya akademiyasi.
34. **Djurabekov, A. T.** (2020). *O'qituvchining kommunikativ kompetentligi va uning roli*. Tashkent: O'zbekiston pedagogika instituti.
35. **Abdurazakov, B. M.** (2019). *Zamonaviy texnologiya o'qituvchisi uchun kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish*. Toshkent: O'zbekiston milliy universiteti.
36. **Salomova, B. K.** (2020). *Texnologik ta'limda kommunikativ kompetentlik*. Tashkent: O'zbekiston pedagogika akademiyasi.
37. **Usmanov, S. R.** (2022). *Texnologik ta'limda intellektual kompetentlikni rivojlantirish*. Toshkent: Ta'lim texnologiyalari.
38. **Kamilova, F. F.** (2018). *Ta'limda ijodiy kompetentlikni rivojlantirish*. Toshkent: Ta'lim va tarbiya nashriyoti.
39. **Sardorov, R. B.** (2021). *Texnologik madaniyat va uning ta'limdagi o'rni*. Toshkent: O'zbekiston texnologiya universiteti.
40. **Berkov, I. K.** (2020). *Zamonaviy o'qituvchining jamoa boshqarish kompetentligi*. Tashkent: Oliy ta'lim institutlari.

MUNDARIJA

KIRISH	3
Ma'ruza - 1. "Texnologik madaniyat va kompetentlik asoslari" faniga kirish.....	5
Ma'ruza - 2. Zamonaviy o'qituvchining texnologik madaniyati.....	16
Ma'ruza - 3. Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning madaniy - texnologik aspekti.	25
Ma'ruza - 4. Zamonaviy o'qituvchining texnologik madaniyati, shaxsiy va kasbiy sifatleri.	42
Ma'ruza - 5. O'qituvchi texnologik madaniyatining tarkibiy qismlari....	55
Ma'ruza - 6. O'qituvchi texnologik madaniyatini shakllantirish tizimi va uni baholash.....	65
Ma'ruza - 7. Texnologik ta'limda kompetentlikning ilmiy-nazariy asoslari.....	76
Ma'ruza - 8. Kompetensiya, kompetentlik tushunchalarining mohiyati va ilmiy maktablar talqini.	82
Ma'ruza - 9. Texnologik ta'limda kompetensiyaviy yondashuv, xorijiy tajribalar.	89
Ma'ruza - 10. Texnologik ta'lim o'qituvchisining kompetentligini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari.	104
Ma'ruza - 11. Texnologik ta'lim o'qituvchisining kompetentligini rivojlantirishning didaktik xususiyatlari.	112
Ma'ruza - 12. Ta'limda an'anavny va kompetentlikka yo'naltirilgan yondoshuvlarning qiyosiy tavsifi.	119
Ma'ruza - 13. Texnologik ta'lim o'qituvchilarining kompetentligini rivojlantirish texnologiyalari.....	129
Ma'ruza - 14. Texnologik ta'lim o'qituvchisining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish shakllari.....	140
Ma'ruza - 15. Texnologik ta'lim o'qituvchilarining kompetentligini rivojlanganligini baholash mezonlari, ko'rsatkichlari va darajalari.....	153
1-Amaliy mashg'ulot.	159
1-mavzu: Zamonaviy texnologiya o'qituvchisining pedagogik kompetentligi.....	159
2-Amaliy mashg'ulot.	162

Mavzu: Zamonaviy texnologiya o'qituvchisining metodik kompetentligi va uni takomillashtirish	162
3-Amaliy mashg'ulot.....	166
Mavzu: Texnologiya o'qituvchisining texnologik kompetentligi va madaniyati.	166
4-Amaliy mashg'ulot.....	169
Mavzu: Texnologiya o'qituvchisining umumkasbiy kompetentligini rivojlantirish.....	169
5-Amaliy mashg'ulot.....	172
Mavzu: Texnologiya o'qituvchisining ijodiy kompetentligi.	172
6-Amaliy mashg'ulot.....	174
Mavzu: Texnologiya o'qituvchisi kompetentligini takomillashtirish yo'llari	174
7-Amaliy mashg'ulot.....	177
Mavzu: Zamonaviy texnologiya o'qituvchisining tashkilotchilik va boshqarish kompetentligi va uni rivojlantirish	177
8-Amaliy mashg'ulot.....	181
Mavzu: Zamonaviy o'qituvchining kommunikativ kompetentligi va unga qo'yiladigan talablar	181
9-Amaliy mashg'ulot.....	184
Mavzu: Zamonaviy o'qituvchining axborot bilan ishlashga (ma'lumot kidirish, saralash, tahrirlash va olingan axborotlarni samarali qo'llashga) oid kompetentligi.....	184
10-Amaliy mashg'ulot.....	187
Mavzu: Zamonaviy texnologiya o'qituvchisining intellektual kompetentligi hamda vaziyatlarni analiz va sintez qila olish qobiliyatlari.....	187
11-Amaliy mashg'ulot.....	190
Mavzu: Zamonaviy ta'lim sharoitida o'qituvchining operatsion-texnologik kompetentligi va uni takomillashtirish	190
12-Amaliy mashg'ulot.....	192
Mavzu: Innovatsion hamkorlik sharoitida texnologiya o'qituvchisining amaliy-faoliyatli kompetentligini rivojlantirish	192
13-Amaliy mashg'ulot.....	195

Mavzu: Zamonaviy texnologiya o'qituvchisining o'zini-o'zi boshqarish va muammoli vaziyatlarni hal eta olish kompetentligi	195
14-Amaliy mashg'ulot.	198
Mavzu: Zamonaviy texnologiya o'qituvchisining jamoani tashkil qilish, nazorat qilish va rag'batlantira olish kompetentligi	198
15-Amaliy mashg'ulot.	201
Mavzu: Zamonaviy texnologiya o'qituvchisining mustaqil ta'lim kompetentligi hamda "portfolio"si.....	201
TOPSHIRIQLAR, TRENINGLAR, SAVOLLAR:	203
1- MASHG'ULOT.....	213
2-MASHG'ULOT.....	215
Foydalanilgan adabiyotlar:	226

Hamdamova Nozima Mukimovna

TEKNOLOGIK MADANIYAT VA KOMPETENTLIK ASOSLARI

(DARSLIK)

“IPAKYO‘LI” nashriyoti

Muharrirlar:	X.Do‘stov A.Gaffarov
Texnik:	G‘.Qo‘ziyev
Musahhih:	Sh.Ubaydullayeva
Dizayner:	G.Xomitova
Nashrga mas‘ul:	M.Qurbonova
Badiiy rahbar:	E.Rasulov

Terishga ruxsat etildi: 29.09.2023.

Bosishga ruxsat etildi: 24.12.2024. Qog‘oz bichimi 60x84 1/16.

Temes New Roman garniturasida chop etildi.

Hajmi 14,5 bosma taboq. Adadi 100 nusxa. Buyurtma № 294.

Nashriyot litsenziyasi: 214811 X-25303

“West Media Express” MCHJ bosmaxonasida chop etildi.

Bosmaxona manzili: Buxoro shahri,

Qayum Murtazoyev ko‘chasi 15A uy.

Tel: +998 93 080 39 00